

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00836888 8

QH
44
U8
v.8

UNIV. OF
TORONTO
LIBRARY

BINDING LIST MAR 1 1924

404

I

BRITISH MUSEUM

ALPHABET

CARL LUND

AND UNDERSTOOD AS A SCIENTIFIC STATE

OF THE SCIENCE OF THE

UPPER PART OF THE

HAND

1871
1872

UPPER PART OF THE
SCIENTIFIC STATE

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

UTGIFNA AF

UPPSALA UNIVERSITET

Dot.
L.
10

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

FÖRSTA AFDELNINGEN

DEL VIII

BREF TILL OCH FRÅN SVENSKA ENSKILDA PERSONER
KALM—LAXMAN

UTGIFNA OCH MED UPPLYSANDE NOTER FÖRSEDDA

AF

J. M. HULTH

UPPSALA
A.-B. AKADEMISKA BOKHANDELN
I KOMMISSION

188429
17.3.24

BIBLIOTEKETS SAMPLING

REKORD

BIBLIOTEKETS SAMPLING

REKORD

REKORD

REKORD

REKORD

REKORD

REKORD

J. M. RUTH

QH

44

U8

v. 8

15.3.54
P. S. P. P. P.

UPPSALA 1922

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

v

Det har tyvärr dröjt fem år med utgifvandet af en ny del af Linnés brevväxling. Den sista (Afd. I: D. 7) utkom nämligen 1917. Hufvudorsaken till dröjsmålet har varit utgifvarens af tjänstearbetet strängt upptagna tid.

Vid utgifvandet af denna del har jag haft förmånen af välvillig hjälp med råd och upplysningar af åtskilliga personer, bland hvilka jag särskildt vill omnämna professorerna O. VON FRIESEN, E. LÖNNBERG och R. SERNANDER, docenten Å. HOLMBÄCK, f. d. rektor C. A. BROLÉN, med. doktor K. HEDBOM, förste bibliotekarierna A. GRAPE och A. NELSON samt andre bibliotekarien A. B. CARLSSON. Professor VON FRIESEN har varit vänlig meddela de ordförklaringar utgifvaren ansett nödiga.

Uppsala i September 1922.

J. M. Hulth.

VII

KALM, PEHR

INNEHÅLL.

Bref till och från nedanstående:

Kalm, Pehr	1
Kalmeter, Johan Olof	118
Kjörning, Georg von	120
Klinckowström, Johan Mauritz	121
Krüger, Samuel Gottlieb	132
Kähler, Mårten	132
Lagerberg, Anna Christina	158
Lagerström, Magnus	159
Laxman, Erik	178

1841

Handwritten title or subtitle at the bottom of the page.

Main body of handwritten text, likely a preface or introduction, containing several paragraphs.

KALM, PEHR.

Född 1716 i Ångermanland af finländska föräldrar, som flytt dit undan rysarna, student i Åbo 1735, där han af prof. JOHAN BROWALLIUS intresserades för naturvetenskaplig forskning och där han i hofrättsrådet STEN CARL BJELKE faun en inflytelserik beskyddare och mecenat. I Dec. 1740 inskrefs han som student i Upsala och blef en af Linnés första och mest lofvande lärjungar. Bjelke bekostade flera resor för honom i Sverige, Finland och Ryssland och genom Bjelkes och Linnés kraftiga initiativ blef Kalm 1747 i stånd att företaga en resa till Norra Amerika, där han uppehöll sig Sept. 1748—Febr. 1751. Redan 1747 blef han utnämnd till innehafvare af en nyinrättad professur i naturalhistoria och ekonomi vid universitetet i Åbo, där han efter sin återkomst från Amerika sedan oafbrutet verkade till sin död 1779.

1584.

Högädle och widdberömde Herr Doctor och Professor,
Höggunstige Gynnare.

Hos Högädle Herr Professoren hade iag långo för detta bort aflägga min skyldighet och wördnad, hälst som iag ei allenast har at tillskrifwa Högädle Herr Professoren den Kundskap iag uti Historia naturali inhämtadt, utan at iag ock blifwit med långt större ömhet och sorgfällighet underwist, än alla andra; men som iag ei tyecht mig härtil haft de saker, som warit wärde, at i ödmiukhet nämna om för Högädle Herr Professoren, så har iag altid wäntat tils iag kunde få något bättre. Och har iag nu härmed den ähran, at i ödmiukhet gifwa wid handen hwad iag profiterat, i synnerhet hwad iag funnit i Botanicis.

Efter Herr Professorens Methode har iag satt upp en Catalogue på de örter iag haft mig bekante at wäxa i Swerige, samt lämnat rum emellan, om några andra skulle träffas. Så snart iag funnit någon ört, har iag satt bredwid, at den äfwen finnes i Bohus lähn, samt stället: och har iag sålunda redan fått en anseblig hop. Har iag funnit någon ny, så har iag infört den på sit ställe.

Desutom har iag hållit en dagelig Journal om hwad iag uti Historia Naturali etc. observerat.

De rarare örter iag funnit, äro desse:

Ligustrum. om iag ei bedrar mig, så wäxer den här på åtskilliga öar uti steniga backarne i ganska stor ymnohet. En descriptionem. at den hör til Diandria monogynia corollis æqualibus är så wist, som amen är i Kyrekian, emedan iag examinerat öfwer hundrade blomster och funnit dem stämman in¹. . .

Buskarne woro 4 äl. 6. qvarter höga.

men nu kommer iag til en ört, som grämmer mig mer än alla andra, det är

Alchemilla foliis digitatis. Fl. Lapp 67². denna wäxte på Kosterö emellan 2no berg i någon ymnohet; ehuruwäl den hålles för en fiällört, så war rummet, der hon wäxte, ei öfwer en famn högre än sielfwa hafs wattubrynet. iag inlade en stor myckenhet; iag tog ock en stor tufwa, at föra med mig, men olycka öfwer olycka, den blef glömd och ei af mig erhindrad, för än iag war några mihl från orten iag tog henne.

Anagallis foliis ovatis. H. Cl. 52: 1. wäxer här mångenstäds.

Convolvulus foliis sagittatis, postice truncatis. wäxer här ock täml.

Lonicera floribus capitatis terminatricibus, foliis omnibus distinctis. finnes på holmarna ymnogt.

Solanum, af den har iag 3. species, neml. 2, som nämnas i Horto Cliffortiano, och ännu et annat.

Chenopodium. foliis subulatis superne planis, subtus convexis. wäxer wid stränder.

Statice caule nudo ramoso. Limonium marit. maius. C. B. wäxer copiose på en holm, en par stenkast härifrån. blomman är blå.

Erica H. Cl. 148: 8. wäxer här ymnogt³.

Sedum. af det har iag fått 4. Species de mig bekante inberäknade.

Rubus caule aculeato, foliis ternatis ac quinatis. H. Cl. Sp. 1. af den kunde iag föra några skeps laster härifrån.

Geum. af det måste iag nödwändigt fått et nytt species, utom dem, som nämnas i Horto Cliffort.

Euphorbia. af denne har iag ock fått et species, som säkert är Euphorbia, och wäxer här ymnogt¹.

Thalictrum, af denne har iag ock et obekant species. iag tror det blir thalictrum. den ser rolig ut, egentel. situs seminum, som sittia nuda, och som viri cornuti på alla sidor.

Cochlearia foliis radicalibus subrotundis, caulinis oblongis sinuatis. Med frön af denne kunde iag förse alla apotheker i Sverige.

Crambe foliis cordatis crispis carnosis. den fins här i större ymnohet, än kåhl fins i alla Upsala Kåhlgårdar tilhopa.

Pisum stipulis integerrimis. Pisum marinum. Rai. fins här något. iag har giordt goda måhl af den, så grön[a] och färska dess ärter äro, och mått alt för braf deraf.

Några andra små Creatur kunde iag ock ännu föra fram, men måste sluta för denna gången.

Jag skulle så när glömt bort en liten herba, som i en skeppa rest med mig i Norrige, och sedan från den ena orten til den andra; ännu lefwer hon: hon står som bäst i blomma, och måste wara rar, emedan hon heter af mig *Nescio*.

En descriptionem⁵. . .

Locus natalis en myre på Lefweråhsberget, som är det högsta berg i hela Bohus lähn.

an ergo *Anthericum*?

Jag nödgas sluta, ehuru iag hade än mycket mera, och med diup wördnad framhårdar.

Högädle och widdtberömd Herr Doctorens och Professorens
Ödmukaste Tienare
Petter Kalm.

Muus öön i Tanum d. 15. Aug.

A^o 1742.

P. S. Hos Herr Professor And. Celsius⁶ beder anmäla min wördnad. iag har giordt en ansenlig samling i de stycken, som han mig anbefalte. med första skal iag ha ähran, at lämna bemälte Herre dehl deraf.

Utanskrift:

Den

Högädle Herren

Herr D. Carl Linnæus.

Wida berömd Professor *Botanices* wid Kongl. A-
cademien i Upsala

detta

I

Upsala

Linn. Soc., Vol. VIII: 2—3.

Kalms resa till Västergötland och Bohuslän bekostades af hans mecenat, friherre STEN CARL BJELKE (se Afd. I: D. 3, s. 187—207). Resebeskrifningen trycktes i Stockholm 1746 med titel: Pehr Kalms Wästgötha och Bahusländska resa förrättad år 1742 . . .

¹ *Ligustrum vulgare* L. Den långa beskrifningen uteslutes.

² *Alchemilla alpina* L.

³ *Erica Tetralix* L. På ett bref från Kalm till Bjelke af den 22 juli 1742 (Uppsala Univ.-bibl., G. 25), där Kalm uppräknar åtskilliga rara växter, som han funnit under sin resa, har Linné skrivit: »Gud gifwe H^r Baronen wille bedia Hr Kalm taga *Ericam* H. Cliff. 148. sp. 8, som växer i Smoland och *Cornum herbaceum* bägge med rot. som *Jasione* med frö. C. L.»

⁴ *Euphorbia palustris* L.

⁵ Beskrifningen, som afser *Anthericum* [*Nartheceum*] *ossifragum* L., uteslutes. Denna växt upptages ej af Linné för Bohuslän i *Flora suecica*. Detta är förhållandet äfven med en del andra af Kalm funna växter.

⁶ Professor ANDERS CELSIUS, se Afd. I: D. 5, s. 241.

1585.

Högädle Herr Doctor och Professor,
Höggunstige Gynnare.

Högädle Herr Professoren har iag ei underlåta bort, at i diupaste ödmiukhet gifwa wid handen, det wi i går morgon kl. 11. för middagen, Gudi lof! lyckel. och wäl ankommit hijt til Åbo. Hela resan har warit sådan, at man ei om sommaren kunnat önska fogeligare: sielfwa Ålands haf war öppet, ei den ringaste ijs deri, winden så saechta och skön, at ei bättre kan ges; på denna sidan om Åland lågo alla siöar, så at wi med häst och släda kunde köra deröfwer. warelsen här uti Staden lär ei blifwa längre än tils mot afton, då wi täncka begifwa oss på wägen genom Nyland och Wiborg til Petersburg; med första Fahrtyg har H^f Baron Bielke lofvat låta mig fahra tillbaka til Upsala, at få nyttia Högädle H^f Professorens ömma underwisning.

Då iag hos mig cftersinnar Högädle H^f Professorens ömma och kärliga Hiertelag för mig, så stadnar iag af häpenhet i förundran; har min önskan af innersta hiertans grund warit, då iag först fick höra H^f Professorens namn, at en gång, om ei mehr, få höra des lärda tahl, så har ock samma min önskan i mångfaldig måtto blifwit upfyld och öfwer upfyld. Jag har altså funnit, at den K. Guden gått underl. wägar med mig; sex wekor för än min födelse stund tog Han under en swår flycht bort min Fader^l från mig, men så har Han så i H^f Baron Bielke, som H^f Professoren rikel. ersatt samma. Jag har af H^f Professoren rönt mehr än Faderl. wälgjeringar; då andra berömma sig deraf, at de anten läst H^f Professorens skrifter, el. ock fått den ähra, at bekomma något des bref, hwad för beröm och förmåhn är det icke för mig, at få räkna mig för en af des Disciplar, som fått nyttia all undervisning som någonsin giörlig är; med et ord: en den största förmåhn iag någonsin fågnar mig af, är det, at iag wet mig wara en H^f Professorens Discipel, hälst som iag ock kan fågna mig deröfwer, at alt det iag i Hist. natur. kan, iag alt har at tilskrifwa Högädle H^f Professoren.

Som iag nu hos H^f Professoren funnit en Faderl. ömhet om mig, så har iag i diupaste ödmiukhet velat underställa H^f Professoren och begära des tancka och råd i följande: genom Prof. Fihlenii² transport til Lund är et Theologiæ Professorat här ledigt, och lär utan twifwel Professor Browallius³ bekomma det samma, då sålunda Physices Profession här wid Academien torde blifwa vacant; är altså min ödmiukaste förfrågan, om det wore i den händelsen rådel^l för mig at söka den samma el^f ei? wore iag så lycklig, at iag finge den, då wore sedan det första, at begära permission at få resa ut, då den Africanska resan⁴ lättel. kunde gå för sig, och hade iag då dubbel merite, hwarigenom framdeles än lättare kunde åstadkommas, det H^f Professoren nämde om. Men at ärnå det förra, el^f Physiska Profession härstädes, kommer mäst an på en recommendation af H^f Professoren sielf, samt af H^f Prof. And. Celsius; wore giörligit,

at en recommendation kunde erhållas af Kongl. Swenska Wettenskaps Societeten och Wettenskaps Academien, så wore så mycket bättre. Jag skulle tro, at af alla, som lära söka denna, skulle iag wäl hafwa mästa insieht och nöje för de saker, hälst som mit studium warit enkaunerl. detta, då de andra warit mehra mohna om Moral och Metaphysica. Hade iag warit så lycklig, at iag blifwit antagen til Ledamot af Kongl. Swenska Wettenskaps Academien, hade det ock något bidragit dertil. Om alt detta utbeder mig allerödmiakast Högädle H^f Professorens mening och faderl. råd. H^f Baron Bielke låter mångfalt hälsa H^f Professoren, och hade sielf velat skrifwa härom til H^f Professoren om icke den korta tiden, som han blifwer här i staden, sådant förhindrat. Som H^f Professoren war så gunstig, och lofwade mig en Recommendations skrift och Testimonium til Petersburg, så anhåller nu allerödmiakast derom. Brefwen til mig ställes til Petersburg, men under H^f Baron Bielkes couvert. wi hoppas inom en weeka el^f 4. dagar war der framme. Så snart iag får mehra tid, skal iag insända til Kongl. Swenska Wettenskaps Academien något, doch wil iag förut communicera det med H^f Professoren, som tächtes gunstigast ändra de fehl deri kunde wahra. wi skola på stunden ut, och iag måste afbryta. näst min ödmiakaste wördnadz anmälande framhårdar

Högädle Herr Professorens

Allerödmiakaste Tienare

Pehr Kalm.

Åbo d. 13. Januarii
1744.

P. S. Min ödmiuika Respect för H^f Prof. And. Celsius beder at anmälas, likaledes hos H^f Doctor Celsius.⁵

Linn. Soc., Vol. VIII: 4—5.

¹ GABRIEL KALM, kapellan i Korsnäs kapell af Nerpes socken i Österbotten, död i Ångermanland 1716 på flykt undan ryssarna.

² PETER FILENIUS, född i Skåne 1704, professor i österländska språk i Åbo 1735, teologie professor 1741, professor i grekiska och orientaliska språk i Lund 1742, domprost, sedermera biskop i Linköping, död 1780.

³ JOHAN BROWALLIUS, se Afd. I: D. 3, s. 325.

⁴ K. Vetenskaps Societeten i Upsala hade på inrådan af Linné och Anders Celsius 1743 beslutit att sända Kalm till Goda-hoppssudden för astronomiska och naturhistoriska undersökningar. Planen omintetgjordes genom Celsius' död 1744.

⁵ OLOF CELSIUS d. ä., se Afd. I: D. 5, s. 248.

1586.

Högädle Herr Professor.

Ifrån den tiden iag haft den förmåhn, at komma uti Herr Professorens bekantskap och åtniuta des trogna underwisning i alt, hwad iag i Historia naturali kan, har iag haft tusende prof, af den ynnest och kärlek H^f Professoren mig bewist, ei som en Præceptor, utan som en öm Fader, ja mehr än en Fader kan göra; men ibland all den godhet Herr Pro-

fessoren mig bewist, räknar iag ingen så högt, som det Faderl. råd Herr Professoren mig uti des kärkomna bref af d. 8. nästledne Februarii meddelar, hwilket mer än kärkomna bref iag hade den ähran at i afses, wid min återkomst med min Store Mæcenas Herr Baron Bielke från Rewel hijt til Petersburg, bekomma. Jag som i alt satt mig före, at följa Herr Professorens råd, och aldrig wika derifrån, finner mig af Herr Professorens omrörda bref mehr än på det allrakraftigaste öfvertygad, at för mig är aldrig någonting bättre och rådligare, än at lämna alla tanekar och speculationer om någon beställning, till iag fått någon bättre mognad, och är ei allenast nöjd at aldrig täncka, ja ei en gång drömma derom, at sådant söka på 3 à 4 åhr, som I, min mehr än ömma Præceptor mig råder, utan om ock Eder vilja är, på 8, 10, och flere åhr. Detta war af mig en hastig öfwerilning, som iag knapt, sedan i Åbo, tänckt på, skal ock aldrig mehr täncka derpå, innan Herr Professoren sielf råder mig dertil. Til följe häraf så frågar iag hwarken efter recommendation från Wettenskaps Societeten, eller från Wettenskaps Academien til den omrörde Physiska Profession: hwad det angår, at blifwa Ledamot af Wettenskaps Academien, så lämnas det helt och hållit i Herr Professorens behag, doch tror iag det lär wara för bittida för mig, som ännu näppel. är torr bak om öronen; i sådan societet bör ej andra antagas, än grundlärdade män; Böhnåhsar och mine gelikar uteslutas, annars lider Societeten derigenom, som på det sätt mistar anseende och lyster. imidlertid om iag någon gång fähr den ähran, at det bli, och blir så mogen, önskar iag aldrahålst, at Herr Professoren proponerade mig til det samma, så gerna, som någon annan det gjorde. Med Testimonium ifrån min Högädle Herr Professor, wil iag ei heller til beswär komma, det ock des utom är owist, huru länge iag här blifwer.

Hwad Priset på Buxbaums¹ Centurier widkommer, så är onödigt at nämna derom, emedan Herr Baron Bielke köpt af alla Tomerne dupletter, et för Herr Professoren, det andra för sig.

Frön lära redan wara ankomne til Herr Professoren, af de raraste, som härifrån kan önskas: de afsändes af Herr Baron Bielke med en curier, jemte bref² til Herr Professoren ifrån omrörde Herr Baron Bielke.

Med Herr Baron Bielke har iag på 14. dagar warit til Rewel, efter 4. a 5. dagar afreser iag med omrörde Herre til Moschou; ei wet iag huru länge iag der blir, tror doch återresan derifrån sker in aprili el³ maio. hwad rart iag får observera och öfwerkomma skal wid min återkomst wil Gud! til Sverige meddela. ei täncker iag på, at giöra Botaniske resor i detta land, fast de ock anmodade mig derom; men blefwe iag anmodad mycket, och Herr Professoren så befalte, så är iag redebogen, doch brinner nu hogen hällre til Caput B. Spei. Gud gifwe bara, at den resan ei blewe til intet; det kommer an på Gynnare. i sommar lär doch wara fåfångt, emedan iag ännu ei har nog tänder dertil, ei nog mognad i åtskilligt, som ingen bättre än iag sielf wet.

Jag wet väl, at min skrifart denna gången lär hänga ihop som leer och långhalm, om ei wårre, men iag råder ei derföre; iag kan ei säja, huru kort om tid iag har, för Postens afgång, och har ännu at skrifwa bref til Fru Friherrinnan på Löfstad, emedan Herr Baron Bielke. som sielf ei har

tilfalle, befalt mig på sina wagnar det giöra, och iag altså har swårt at hålla tankarna i brodskan tilhopa, men iag som känner Herr Professorens sinne mot mig, wet at alt benägit uhrsächtas.

Hade iag tid at erhindra mig, så torde iag wäl hafwa annat, at nämna, som kunde passera för curieust. Prof. Amman³, som för war här Professor, har på slutet inrättat alt det han ärnade ge ut, efter Herr Professorens skrifart, principier och method, hwarföre . . .⁴

Prof. Gmelin⁵ har en stor wördnad för Herr Professoren, och utlät sig, at Herr Professoren hade et ingenium Heroicum. Jag återkallar min förra mening någorlunda, angående orsaker til Wattusot, som iag i mit sidsta bref til Herr Professoren, af Januarii månad, nekade kunna wara bränvins supande: ty Doctorerne här säga, at siukdomar här mäst gängse äro, äro desse Phthisis, Wattusot och Skörbiugg, af hvilka alla huus häär äro fulla. Hela Estland har knapt något annat stenslag än en art Kalcksten, som ligger hwarftals på twären i stora flisor, deras tiocklek et quarter, plus minus; stenen är whitgrå: häraf äro Kyrckor, hela Rewel stad, med dess murar gjorde: häraf brännes kalek; häraf tages golf och grafstenar. Sphagnum brukas öfwer hela Est- och Ingermanland at stoppa väggar med i ställe för hypnum, som i Swerige brukas; men tiden och papperet bedia mig sluta. Jag framhårdar i oaflåtel. wördnad

Högädle Herr Professorens

ödmiukaste Tienare

Petersburg d. 14 Martii

Pehr Kalm.

1744.

Wore giörligit, så önskade iag wid tilfalle, el^f skulle iag utbedia mig den ynnest, at få part af n° 3, af Herr Professorens huusmedel mot hufwudwärk. Den Tomen af denna Käyserl. Wettenskaps Academiens handlingar, hwari Betula nana af D^f Amman är beskrifwen, är nu som bäst under trycket⁶.

P. S. Brefwen til mig ställas hijt på Petersburg, anten under couvert til Herr Baron Bielke, el^f och under mit namn, iag får lika fult sedan härifrån til Moschou, el^f der iag wistas. Tör hända det wore bättre, at skicka dem ut til Löfstad i Funbo til Fru Friherrinnan Bielke, at de kunde öfwerkomma med hennas bref; det är lika huru det sker; iag får dem altid.

Min wördnadz anmälände til H^f Doctör Celsius, H^f Prof. And. Celsius, H^f Archiater Rosén⁷ samt H^f Prof. Klingenstierna⁸ ber at göras.

Utanskrift:

Den

Högädle Herren,

Herr Doctor Carl Linnæus

Widt berömd Medicinæ och Botanices Professor wid

Kongl. Academien i Upsala,

detta

I

Upsala

¹ JOHANN CHRISTIAN BUXBAUM, se Afd. I: D. 2, s. 32, not 5.

² Bref 559, Afd. I: D. 3, s. 187—189.

³ JOHANN AMMAN, se Afd. II: D. 1, s. 50.

⁴ Några ord här bottraderade.

⁵ JOH. GEORG GMELIN, se Afd. I: D. 2, s. 32, not 7.

⁶ Se Afd. II: D. 1, s. 56, not 2.

⁷ NILS ROSÉN VON ROSENSTEIN, född 1706, berömd läkare, professor i Upsala, adlad 1762, död 1773.

⁸ SAMUEL KLINGENSTJERNA, se Afd. I: D. 2, s. 43, not 2.

1587.

Högädle Herr Professor.

Til Herr Professoren afsänder nu här-jämte Herr Baron Bielke en hop med rara frön, dem han af Heralds Rådet här i Petersburg Herr Heinselman¹ bekommit: bemälte Herr Heralds Råd har under den tiden han af Ryska Käyserl. Hofwet war skickat til Tartariet desse fröen dersam-mastädes, enkannerl. wid Uralska Bergen, samlat. Som nu de fläste af desse Fröen äro tämmel. gamla, nemligen 5 à 6 åhr, så håller Herr Baron Bielke för rådligast, at de blefwe något tiockt sådda, emedan minsta par-ten deraf lära komma upp. Af Papilionaceis beder Herr Baron Bielke det alla kunde sås, på det han ock framdeles kunde bekomma frön deraf, emedan han likaledes täncker giöra en samling af dem alla, som han til-förene giordt med Gramina.

Utom desse nu omnämde fröen, som Heraldz Rådet Herr Heinsel-man varit så god och communicerat, finnes här ännu innelycht en liten strut af andra frön, som Herr Baron af goda wänner bekommit; af den deribland liggande Lathyroides Messerschmidii önskar Herr Baron, at alla frön blefwo sådde, på det han kunde ock erhålla något deraf: Med Pulsatilla Anemones folio, flore flavescence är nödigt, at man är mycket achtsam, emedan utom desse frön iag ei wet något deraf wara nu at finna i någon Trägård i hela werlden; Alla de frön, som ligga i denna särskilta struten, äro nya, och långt ifrån så gamla, som de förr omtalte af Herr Heinselman.

I öfrigit är Herr Baron Bielkes wänliga begiäran, det Herr Profes-soren ei allenast wille proponera, utan ock draga omsorg, at Herrar Profes-sorer wid denna Käyserl. Wettenskaps Academien, neml. Prof. De L'Isle², Prof. Sicgesbeck³, Prof. Gmelin, Prof. Möller⁴ blefwe antagne til Leda-möter af Kongl. Swenska Wettenskaps Academien. Utom det, at desse Herrars egen lärdom och merite det förtienar, så har en och hwar af desse nämde mycket bidragit til de nöjen, som Herr Professoren denna währ och sommar får hafwa: än ytterligare blir detta som en öppen wäg, hwari-genom man kan bekomma allehanda slag nytt och rart i Historia Natu-

rali härifrån; at förtiga, det Herr Prof. De L'Isle sielf anmodat Herr Baron derom. Framhårdar oaflåtet.

Högädle Herr Professorens

Ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

Petersburg d. 18. Martii

1744.

P. S. Herr Baron Bielke beder, at Herr Professoren ei wille surprenera sig, det Herr Professoren ombedes, at sielf proponera H^r Prof. Siegesbeek til Ledamot af Swenska Wettenskaps Aeademien, emedan Herr Baron Bielke försäkrar, at Herr Professoren skal ännu finna i Prof. Siegesbeek en den förtrognaste wän af alla han hafwer. Oeh det så mycket mera, (i förtroende at nämna, oeh at Herr Professoren ei låter märeka sig derom för någon menniskia) som Herr Prof. Siegesbeek allena är den, som aldramäst bidragit til Herr Professorens nöjen, oeh hwad rart Herr Professoren bekommit härifrån.

Så snart hade Herr Baron förgiätit, at recommendera Herr Heralds Rådet Heinselmann⁵ likaledes til Ledamot af Wettenskaps Aeademien, hwileken, om man får denna capçon på honom, är i stånd at skaffa mera rart, så i Botaniquen, som de andra dehlar i Hist. Nat. genom sina stora samlingar han deri hafwer, än hwarcken Herr Professoren el^r Herr Baron Bielke nu kunna föreställa sig.

Linn. Soe., Vol. VIII: 8—9.

¹ JOH. GOTTFR. HEINZELMANN, rysk diplomat af lägre grad, var en tid sekreterare vid beskickningen i Holland, se för öfrigt Afd. I: D. 2, s. 32, not 6.

² JOSEPH NICOLAS DELISLE, född 1688, medlem av franska vetenskapsakademien från 1714 oeh efter 1747, af ryska vetenskapsakademien 1725—1747, invald i svenska vetenskapsakademien 1749, död 1768.

³ JOHANN GEORG SIEGESBECK, se Afd. I: D. 3, s. 100, not 4. Blef aldrig invald i svenska vetenskapsakademien.

⁴ Troligen GERHARD FRIEDRICH MÜLLER, se Afd. I: D. 2, s. 281, not 1. Invaldes 1761 i svenska vetenskapsakademien.

⁵ HEINZELMANN blef aldrig medlem af svenska vetenskapsakademien.

1588.

Högädle Herr Professor,

Höggunstige Gynnare.

Emedan et så godt tillfälle gies, så kan iag ei annat, än at med få rader aflägga min ödmiuka upwachting hos Herr Professoren; tilstår doch derjemte, at tiden aldrig warit mig så kort som denna gången; beder derföre ödmiukast om benägen uhrsächt, om iag nu ei hinner sanla någon taneka tillhopa.

Efter en in emot 3 wekers resa från Petersburg, så ankom iag ändtel. d. 7. hujus hijt til Moseou. Herr Baron Bielke reste förut från Petersburg med Posthästar. i början wiste iag ei annat, än iag skulle komma at fara hela wägen allena, den wägen neml., som är 740 wirst lång, oeh på hwilken mången waeker man af Rosboinike[r]¹ och elaka menniskiors hand fått lägga sina ögon tilsammans; men den gode Guden befriade mig från alt sådant; Knapt hade iag hunnit utom Petersburgs stadspört, så råkade iag i sällskap med en Preussare, som är Gouvernements Råd i Refwel, wid namn Braun, med hwilken iag följde ända hijt til Moseou, oeh den under hela wägen war någonsin så mohn om mit bästa, som om sit eget: han war des utan en lärd man. resan kunde altså ei wara annat, än nöjsam. Påskdagen biwistade iag Gudstiensten med särdeles andacht i den förnämsta Kyrckian i Nowogrod: samma oeh de följande dagar gaf och mottog iag med nöje Christus wos chrest² med de öfrige här i landet brukelige Cærimonier. derpå reste iag igenom Waldaj, en stad renommerad för Coquette qvinfolek. Litet innan iag kom til Tweer, hwilade iag middag uti en by af 18 gårdar, der aldrig någon qvinsperson får bo, utan endast manfolek; orsaken är den, at i fordom dagar har en Knees warit ägare dertil; denne har blifwit förledd, eller oek tör hända förledt sig sielf at nalckas en qvinsperson för nähra, hwilket nöje ei bekom honom bättre, än at han fick Lues veneræ som for rätt illa med honom: häraf fattade han et sådant agg til alla qvinfolek, at då han dödde utan arfwingar, testamenterade han sin godz til kloster, doeh med det förord, at qvinfolek aldrig skola få bo derpå: här woro nu bara manfolek; deras hustrur bodde par wirst derifrån på en annan terroir: när deras hustrur bli för mycket manfoleks siuka, så nödgas männerna gå hem at förnöja dem, gå sedan tillbaka til sit förra hemwist, oeh fågna sig öfwer sin frihet, at få lefwa sin mästa ålder sälla utan sådant skräp och beswär. andra curieusiteter går iag nu förbi.

Utan twifwel lærer min Herr Professor inbilla sig, at här nu lär wara full sommar, samt grönt och blommor i hwar buske; men det är doeh långt mindre än iag förmodat: Sedan min hijtkomst har iag ei skonat mina fötter, at wandra omkring och se efter hwad här fins: desse har iag endast fått i blomma: Ornithogalum H. Cliff. 124: 3. Inneus H. Cl. 137. Caltha är ei ännu utsprucken. Thlapi H. Cliff. 330: 2. Thlapi H. Cl. 330: 4. Draba H. Cliff. 333: 1. Erysimum H. Cl. 337: 1. Tussilago H. Cl. 411: 1. har nu börjat spricka ut, fast den står uti Moseou elfs baeke i stareka solbaddet. Viola H. Cl. 427: 1. Viola H. Cl. 427: 5. Carex s. Gramen cyperoides vernum minimum. Raj. Syn. 421. Hassel, Asp. Eriophorum, samt innelagda lilla gula blomma, som ofehlbart blir en Draba, och växer här på sandåkrarne ymnogt. Se här är hela härligheten af de utspruckne: roligt wore, om någon nu i Sverige adnoterade, när han fick se någon först i blomma; så har iag giordt oeh giör. Emellan Petersburg oeh här bestodo skogarna knapt af annat än Tall och Biörek, så at iag ei wet af hwilcketdera är mehr: graan fanns oeh något: Juniperus är täml. rar.

Men så rik iag nu är på örter, så fattig är iag på mineralier; men skulden är ei min: ännu har iag ei sedt emellau Peterburg oeh Moseou ett enda

berg el^f en liten klippa el^f hållberg, fast iag med täml. upmärksamma ögon gaf acht på alt. än mehr: den största sten iag på denna resan sedt, kan ungefär wara 6. quarter lång, och 4. i twären; hela landet består af sandmo, af en fiyn tegelfärgad sand, med något glarea ibland af samma färg. På åkrarna litet från Tweer fann iag en silex, som mäst består af en sammangyttring el^f congeries af Snäckor, el^f den Herr Professoren i Syst. nat. p. 11. kallar Helmintholithus Conchæ, hinc planæ, inde gibbæ. Här utan för staden har iag funnit en steen, som säkert är et petræficatum, men hwad, kan iag ei säia. iag har här wandrat omkring alla murar, at se efter om de äro giorda af något särdeles stenslag af marmor etc. men iag finner, at här ei är mehra än et slagz hwit lös marmor, hwaraf så wäl den nedre dehlen af Slottet Crenlin, som undre dehlen af stadsmurarna äro giorda; det andra är alt af tegel. prof af alt tager iag. den ofantel. stora klockan har iag sedt, men än ei haft tid at mäta den; et litet stycke är utfallit af nedra brädden, då sidsta branden war här; hwarest doch hållet efter detta lilla uhrslagna stycke är så stort, at iag hel rak har derigenom marcherat in uti kläckan. hon lär wara 5. Swenska famnar hög. det grufwel. stora Stycke el^f Canon, som blifwit knutat, för det det sköt så illa mot Tartarn, har iag ei ännu sedt.

af Cochleis och Conchis har iag giordt en wacker samling. med insecters beskrifning och samling, samt andra märckwärdigheter wid de samma, roar iag mig dagel., så at tiden aldrig blir mig lång; iag är mäst brydd, huru iag skal kunna conseruera dessa alla oskadde en så lång wäg under sådant skakande och körande, der wägarne bestå nästan helt allena af kafwelbror. En lärdom har iag at gifwa åt mina Camrader. som arbeta med mig i denna Science, at aldrig försumma något tilfälle at lära, då de hafwa en huld Præceptor och Lärare hos sig; en annan gång torde de wela gifwa, iag wet icke huru mycket, om de finge en dag, ja en enda timma, rådfråga sig och inhämta lärdom hos en så huld och öm Præceptor, uti de stycken, som de förut antingen försumligen handterat, el^f ock ei kunna finna sig uti. så går det med mig; insecternas kännande har iag härtills wårdslöst tracterat; men nu i et främmande land, der iag wil wara sorgfällig om en accurat Hist. Nat. eiusdem regionis, der finner iag, at det nu wore långt lättare för mig, om iag kände dem förut, och altså endast hade at nämna dem, än der iag nu skal både samla och beskrifwa alla. Och huru kär wore mig nu en enda tima, at mundtel. rådfråga och inhämta Herr Professorens uprichtiga och lärda undervisningar så i dessa som andra stycken!!!

Uti Petersburg slapp iag ei H^f Prof. Gmelin förr, än at iag måste lämna åt honom den nyare Edition af Herr Professorens Genera plantarum³, tillika med den i stockholm tryckta Fundam. Botan.⁴ som iag låtit binda i samma band, och hwilka böcker iag fått af Herr Baron Bielke til skäncks; iag bekom doch af honom den förra Edition, hwarmed iag nu hielper mig.

Hundradefalt annat hade iag at skrifwa, men iag fruchtar iag redan grufwel. förkortat tiden för de andra mina syslor denna dag; hwarföre

iag mot min wilja nödgas sluta, och med oaflåtel. wördnad til stoftet framhärda

Högädle Herr Professorens

Ödminkaste Tienare

Pehr Kalm

Moseou d. 16 Apr.

1744.

P. S. Jag wil ei annat förmoda, än at Herr Professoren fått mit bref från Petersburg, hwari iag återkallade min fåfänga och narrachtiga tancka om Professoratets sökande i Åbo.

Linn. Soc., Vol. VIII: 10—11.

¹ Ryskt ord Razboiniki = röfvare.

² Den ryska påskhälsningen: Christos voskres = Kristus är uppstånden.

³ Genera plantarum. Ed. 2. Lugd. Bat. 1742.

⁴ Fundamenta botanica. Ed. 2. Stockholmie 1740.

1589.

Högädle Herr Professor, Höggunstige Gynnare.

Min skyldighet och min wördnad fordrade wäl, at wid hwarje gifwit tilfälle genom skrifwelse upwachta Herr Professoren, som iag aldrig tilfyllest tacka kan för des ömhet mot mig; men et afskräcker mig, neml. at et magert bref är altid okärt; sådant är detta, sådana äro alla mina; doch et höggunstigt öga uhrsächtar alt.

I går bekom Herr Baron Bielke Herr Professorens skrifwelse af d. 4 april¹; han hade tänckt hafwa den ähran, at i dag beswara samma, men som han för middagen warit förhindrad af främmande, och til middagen och efter middagen är utfbuden, så får han för denna gången ei tilfälle der-til; imedlertid låter han mångfalt hälsa.

Ei skulle iag wela inbilla mig, att Herr Professoren hade alfware med sin fruchtan, det iag af Dr Siegesbæcks absurda principier skulle inficieras; illa skulle iag då altid beflitat mig om en Mathematisk certitudo i alt; och oförswarl. skulle iag då nedgräfwa et sundt förnuft; och det som det förnämsta är, at iag då ganska fåfängt hade skattat, och in til min sidsta blund räcknar det för en den största förmåhn och beröm iag wet, neml. at iag warit en Herr Professorens Discipel. Det är wist, at iag några gångor warit hos honom; men hwar gång haft något ährende från Herr Baron Bielke; aldrig har iag än en gång gått til honom af mig sielf; iag anhörde i början med tolamod en och annan hans narrachtiga mening; men ändtel. blef iag ledsen derwid, och började småningom låta honom weta, hwad iag mente. Men at iag altid med stor höflighet blifwit af honom mottagen, måste iag tilstå, at han ofta utlätit sig, det han önskade komma i Herr Professorens förra wänskap; at han erkände et och annat sit fehl; at han be-

klagat det ingen warit med sit skrifwande så hård och hwass mot honom, som Doctor Browallius², har iag ofta hört honom berätta. Imedlertid må Herr Professoren taga för wist, det iag då fått röttmånaden i hufwudet, när iag afwiker ifrån Herr Professorens sunda principier.

Men än mindre anser iag det för Herr Professorens alfware, at Herr Professoren menar mig kunna komma in wid Åbo Academie uti Professor Welins³ ställe: hans Science, som han wid Academien hade at skiöta, neml. Metaphysiquen, har warit den, som iag altid ansedt för et subtilt hufwudgriller, som den haftt at roa sig med, hwilken ei den Högste gifwit nöje och lust för något bättre och nyttigare för det allmänna bästa: iag tilstår at om iag skulle kunna få lust och hog för den samma, så borde det ske genom et synnerl. wår Herres miraque, e. g. på sätt, som Gud lät Nebucad Nezar bli af en förnuftig menniskia et oskäligt diur. Ei heller finner iag mig för min dehl skickelig, at med godt samwete kunna söka hwilken Profession, som hälst blefwe ledig; ty iag har altid så tänckt, at den som är aliquid in omnibus, et nihil in toto, han är en Narr i alt. Imedlertid tror iag fult och fast, at Herr Professoren endast roat sig med detta förslag. Men hwad för öfrigit angår en Professions sökande, så blir iag fast wid det faderl. råd, som Herr Professoren mig gifwit, neml. at blifwa först mogen och torr bak om öronen, och intet löpa åstad i ogjordt wäder, ofiädrad, sig til skam, samt Hans Kongl. Maj:⁴ och Fäderneslandet til obotelig skada; hwilket ock är min oförliknel. Mæcenatis Herr Baron Bielkes råd och mening. om alt detta lämnade iag til Herr Professoren mit ödmiuksa swar från Petersburg, neml. at iag aldrig wil drömma derom, mindre täncka söka, innan Herr Professoren sielf drifwer mig dertil. Jag har altid ansedt Herr Professoren som en Fader för mig; iag utboder mig än ödmiuksast at hädanefter få niuta samma faderl. ömhet, som härtil: Bort från mig, at wara et ohörsamt Barn! we mig den stunden!

Nu wil iag komma til annat: Strax el⁵ en fiorton dagar efter min ankomst til Petersburg skref och afsände iag til Herr Professoren et olyckel:⁶ bref; saken är så, som iag först d. 30. April fick weta. Som Fransöska Ambassadeuren Marquis de Chetardie⁴ lät afgå i slutet af Januarii månad en Curier til Stockholm, så fick iag då lof af Gref Barch⁶, som är Swensk Minister, at under hans couvert afsända et bref til Herr Professoren; iag skref då et, som war stort och wäldigt, samt upfylt med hwarjehanda smått, som iag trodde skulle fullt. roa Herr Professoren, besynnerl. war der omständigt uti Hist. Nat. och Litter. Brefwet afgick lyckel.; men då Courieren skulle fara öfwer från Åland til Griselhamn, gick båten öfwerända, oeh folcket omkommo alla, undantagande Courieren oeh en annan, som bärgade lifwet på et ijsstycke; mitt bref låg då med andra des medbröder uti Courierens Coffort, som nu ligger på hafsbotten; iag är ändå glad, at Brefhafwaren räddade lifwet, fast mitt bref hade större lust at blifwa Neptuni egendom, til hwilken iag doeh ei skref det. Imedlertid har den Högste Guden på mit bref welat wisa, hwad han under min resa kunnat på mig göra, om hans heliga vilja så warit; samt hwad tack iag honom derföre skyldig är.

Nu wil iag med några få ord anföra, hwad i brefwet war: til Peters-

burg ankommo wi d. 24 Januarii. Astronomi kunde ei nog förundra sig öfwer H^r Prof. A. Celsii flijt, som så tida blifwit Cometen warse, emedan de först i början af Januarii fått honom i Petersburg i ögonsichtet.

Jag anförde et twifwelsmåhl, om Bränwinssupande kan hållas för en caussa til wattusoten; men i et mit sednare bref återkallade iag samma; nu sedan iag så lång tid varit här i Ryssland, sedan iag genomrest en stor dehl deraf; sedan iag med flijt sedt och frågat derefter, wandrar iag igen tillbaka til min förra mening, neml. at bränwinssupande ei är någon tillräckel. orsak til Wattusot; utan endast kan wara ibland en medhielp der-til; på samma sätt, som salt allena är orsak til Schörbiugg, men lättja, siölufft, sumpiga ställen etc. kunna hielpa til, at det får snarare och diupare insteg: som iag war af den meningen wid min hijtkomst, at Wattusot orsakades af bränwinssupande, så frågade iag om icke åtminstone hwar tredje man af det gemena folket, som äro så mycket wahna derwid, och som bruka det så starkt, woro fulla af wattusot? men iag blef häpen, då mig swarades, at de knapt bland gemene weta exempel derpå, at någon enda har den; åtminstone gifs ei här i landet flera wattusiuka än annorstädes; der likwäl ingen kan supa och super så mycket bränwin som de; der barn af 8. dar gamla börja wänjas derwid; der et barn af et åhrs ålder skal kunna supa nästan mehra än en gammal på andra orter; der barn ofta endast dermed kunna blifwa til fridz stälta: hwad det inkast angår, at i Hospitaler är wattusoten en bland de vulgatiore morbos, så är det ei af bränwin, utan af Soldaternas strapserande, som ofta då de äro törstiga, ei ge sig tid at swaleka sig litet, utan dricka kalt watn medan de äro heta, så mycket i dem går; på Hospitaler äro endast Soldater, men af andra, som mera bruka bränwin än Soldater, ser man inga ha denna siukan. Mohn det myekna hwitlöcks ätande? mohn det myekna badande? mohn deras långa fastor? mohn det myekna örters ätande under fastan?

Bränwins supande tillskrifwa de den nyttan, at man aldrig ser, det et Barn här å orten är plågat af maskar. Då et barn här blir 8 à 14 dagar gammal[t], brukas det aldrig mehr at lindas, imedlertid ser man här ei flera krokbenta, än på andra ställen. Man har wijst mig barn af 6. åhrs ålder, som modren, då hon det födt, lagt i en prevet, (sit honos auribus) om kalla vinternatten, och ei tilbundit nafwelsträngen; men det har ändå kommit sig före.

Fyra spånor tälgda af torr Asp bruka Samoiederne at lägga under sina barn i stället för annan blöja el^r Sphagnum, som Lapparna bruka; ty desse Spånor skola oförliknel. torcka: då de tvätta ansichten och händer, torcka de sig med samma Spånor; bekommit det af en, som war oculatus Testis.

Caffée-Träden lyckas ganska wäl i Petersburg; de äro der til par famnar högd; wid Käyserl. Hofwet drickes knapt annat Caffée, än det som wuxit i Petersburg. Åtskilligt annat war der, som iag ei denna gång-en hinner skrifwa.

Wid min afresa från Petersburg war iag i Käyserl. diurgården: iag såg der 14. stycken obåkeliga Elephanter: en ostyrrig Pavian, Stachelswin,

Bäfrar, hwita Räfwar, Daehsar, Leijon, hwita Biörnar, Pantherdiur; några andra underl. diur; samt allehanda rara foglar.

Nu är här i Moscou grönt oeh wackert öfwer alt: alla skogar gröna med stora löf: all mareken full med blomster: iag försummar ei, at hafwa mina spatzergångar; ibland rider iag ut til par mihl utom Staden, nu på den ena, nu på den andra sidan; ty mitt giöromåhl står i mitt egit behag. Nu skulle det blifwa för widlyfftigt, at anföra alla de örter här wäxa, oeh nu äro i blomma: iag wil endast nämna de iag ei sedt wilt wäxande i Sverige; *Androsace calycibus fructuum maximis*, öfwerflödigt somligstädz bland säden. *Alsine foliis lanceolatis* H. Cliff. växer under biörekskogarna i sådan myckenhet, at hela mareken ser ei annorlunda ut, än der woro fullt med hwita stiernor; det ser rätt wackert ut. *Helleborus* som nämns i Flora Lapp. är på med löfskog bewäxta betesmareker nog. af den gula *Draba* som iag förr sände till Herr Professoren äro alla backar och sand-åkrar full[a]; den är ei nämnd, hwarken i Hort. Cliff. el^r Flora Lapp. el^r Raii Synops. *Alyssum* H. Cl. 332. sp. 2. växer nog på backar. *Aiuga* el^r *Consolida media* prat. lut. nog; *Leonurus* fol. ovat. serr. acut. H. Cl. 313. på åtskilliga ställen; med flere.

Aldrig tror iag någon ort skal finnas, der så mycket petrificerade snäckor ges, som här omkring; iag har stora hållor, som knapt bestå af annat, det är det slaget, som de gamla kalla *Pectinites*.

Et synnerl^t oeh roligt slag af *Madrepora* har iag funnit; det ser ut, som åtskilliga fiskars ryggben woro parallellt wäxte tilhopa. En hoop andra roliga stenar, som se ut just som woro de petrificerade *Agarici*. Åtskilliga roliga *Inseeter*.

Et är, som iag innan min afresa förglömde at rådfråga Herr Professoren om; oeh hwarmed Dr Siegesbäck torde wela bestrida mig: i Flora Lapp. pag. 11 litt. K. står: *Pinguicula est nomen Insecti, ideoque excludi deberet*, (F. B. 230.) eum vero insectum illud sit vera species acari, in Zoologicis excludatur velim, ideoque retineatur in Botanicis. (F. B. 239.) men i Horto Cliff. p. 103. är til skåhl anförd, hwarföre namnet *Sphondylium* är bortkastat, oeh *Heracleum* wedertagit, neml. emedan *Sphondylium* är nomen insecti; der doeh *Sphondylium* i Herr Professorens Syst. Nat. ei gör något nytt Genus i Zoologien, utan så wäl som *Pinguicula* fått annat namn. 22 wid *Symphytum* sägs at *Consolida* ei duger, emedan det kunde confunderas med *Consolida minor*, som doeh blifwit gifwit nytt namn, neml. *Aiuga*; hwi kunde ei *Consolida* på endera stället behållas i kraft af F. B. 242. om iag mins rätt. el^r at det är nomen antiquissimum.

Den sidsta April war här et owanligt hagel: hagelstenarna woro de största in emot så stora som wallnötter; nästan alla större än hasselnötter: Man ser här ei många fönster på wädersidan, som ei fiugo deraf sin minnesbeta; i det rum iag logerar äro 13. rutor sönderslagna: quistar oeh blomster af träd blefwo afslagne: gräs oeh örter på mareken slagne twärt af: lyeka för mig war at det war postdag, oeh iag altså hölt mig hemma; annars hade det kunnat träffa mig på en åker, at iag i hast fått ryggen

full med slängar, utan at hafwa det ringaste hopp til revenge⁶. Jag utbeder mig den förmåhn, at få framhärda

Högädle Herr Professores

Ödmiukaste Tienare
Petrus Kalm.

Moseou d. 3 Maii,
1744.

P. S. Min respect hos Herr Professorer, H^r Doct. Celsius, Herr Prof. And. Celsius, H^r Archiat. Rosén, H^r Prof. Klingenstierna beder at anmälas.

Tilkommande weka, wil Gud, sker resan härifrån til Petersburg. i Julii månadz slut hoppas hafwa den ähran at hälsa personl. på Herr Professoren i Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 12—13.

¹ Tryckt i Afd. I: D. 3, s. 190—191, Nr 560.

² Om den del BROWALLIUS tog i striden mot SIEGESBECK, se Afd. I: D. 3, s. 100.

³ JOHAN WELIN, se Afd. I: D. 3, s. 191, not 3.

⁴ JOACHIM-JACQUES TROTTI, marquis DE LA CHÉTARDIE, född 1705, fransk diplomat, död 1758.

⁵ Grefve NILS BARCK, född 1713, svensk diplomat, minister i Petersburg 1743—1747, död 1782.

⁶ I Vet.-Akademiens Handl. för 1744, s. 245—250, finnes en uppsats af Kalm: »Berättelse om et särdeles stort hagel, som föll i Moscou den 30. sidstledne April.»

1590.

Högtärade Herre!

Jag war ej mächtig sista post beswara Mssrⁿ för många syslors skull; har ock stor möda där till i dag. Min Herre må tänka om mig hwad han will, så går jag doch min rätta wäg, giör så mycket jag förmår, icke mehr, ty jag är unus.

Det war ganska hett med instructionen först, och det helt länge sedan; änteligen kom där om ett kalt bref ifrån secreter Elfwi^{us}¹ och att den skulle ske med Hr Baron Bielkes tillhiälp. I som ligger sorgfrij i stockholm Mssrⁿ kunna mycket wähl sätta up projectet, då jag wille det skrifwa under; Lätt mig få det med freddags posten, jag skall straxt skrifwa det under, och samma post dag öfwerskicka. Lätt punctarne bestå där uti.

att man finge många slags gräsfrö, som tolde wårt climat.

att man fingo många trädslag, nyttiga uti oeconomie Manufactures medecin; som här kunna wäxa.

huru de förnämsta växter i våra trädgårdar äro ifrån canada, som här stå åhr från åhr ohölgde.

huru mulbärs träd, sassafras, Radix Ninsi där wäxa, som allenast en af dem, betalade 100de falt all denna resan.

Utom hwad Academien kunne få till alla sina acter ömnoget för många åhr.

war gunstig, sätt up detta och alt det Mssrn wet där om, gif mig nästa post, så skall jag skrifwa under, annors blifwer det ej gjort för juhl.

Hälsa Hr Baron Bielke med min wördnad, säg at hans ansökning lærer gå an. jag förbl.

Min Herres

hörsamste tienare

Carl Linnæus

Upsala d: 17 Dec.

1745.

Utanskrift:

a Monsieur

Monsieur Pierre

Kalm

Etudiant et Membre de

la academie des sciences²

Stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Originallet finnes i Göteborgs Stadsbibliotek.

¹ PER ELVIUS, se Afd. I: D. 2, s. 32, not 1.

² Kalm blef invald i Vetenskapsakademien den 16 Okt. 1745.

1591.

Min K. Herre.

Nu hur står till? hur går det med Mssrns resa? är nu alt slutat? Smid medan jernet är varmt. hur blifwer det kommer i hit d. 1 Maji; at blifwa här; at Botanicera här; at insectologiera här? at Hortulanisera här;

Hur mår Eder Patron? Hwad godt gör han oss? tacka honom för sist.

Nu är Flora Zeylanica färdig. jag har skrefwit henne på 12

ark; lærer blifwa 9 med Edert tryck. Har Mssrn tid att hielpa henne till trycket så skall hon få komma, hwar ock icke får hon ligga. Det kunne blifwa en wickas arbete för Eder. Under det jag hållit på at komma mig före ifrån min siukdom har hon warit min ro. fast Rheede¹ Rumpf², Herman³, Burman⁴ skrifwit om ostindiske wexter, är denna ny; genera många nya; species helt säkre; synonyma trygga.

Underligt i warmaste och bästa climat; af accurataste Botanico; i 7 åhrs tid; på ändamåhl rest att allenast sambla örter; doch ej öfwer 400 species uti hela hans Herbario Zeylanico. an plures in frigidis terris plantæ vel in temperatis plures?

Lätt mig wetta hwad godt passerar i Stockholm, och om jag skall wänta Mss^m till maj. 1.

jag är

Min Herres

Upsala 1746

hørsame tienare

mart. 31.

C Linnæus

Utanskrift:

a Monsieur

Monsr Pierre Kalm

membre de l. acad. des sciences

Stockholm [överstruket, i stället av annan hand Upsala et Löfstad]

Sigill III, rödt lack.

Originallet, länge okänt, har i nov. 1921 välvilligt ställts till utgifvarens förfogande af dess ägare, löjtnant FR. JÄRTA i Stockholm.

¹ HEINRICH ADRIAN VAN RHEEDE TOT DRAAKESTEIN, se Afd. I: D. 2, s. 188, not 2.

² GEORG EVERHARD RUMPF, se Afd. I: D. 3, s. 19, not 2.

³ PAUL HERMANN, se Afd. I: D. 4, s. 43, not 20.

⁴ JOH. BURMAN, se Afd. I: D. 1, s. 81, not 1.

1592.

Til H^r Archiater Linnæus.

Högädle Herr Archiater.

Herr Archiatern har iag härmedelst bort wid handen lämna, at sedan iag d. 30 Novemb. effter en ganska lång wäntan kom at gå til siös til England, råkade wi d. 1. följande December uti största lifsnöd af en grufwel. häftig storm på hafwet, som så skakade oss och vårt skepp, att wi på 15. timars tid hwart ögnableck ei annat wiste, än at skeppet skulle gå sanck;

men vår Herre har doek lyckel. hulpt oss, så at wi d. 5. hujus merendels oskadde ankommo hijt til Grömstad, som är en hamn mot yttersta S.W. udden af Norrige. Här lära wi blifwa liggande til medium Januarii, dels at bota vårt skepp för den skada det i stormen tagit, dels at wänta til des de starkaste winterstormarna fått rasa ut. Om vår sionöd, med mera, har iag omständel. skrifwit i mit bref til H^r Baron Bielke¹, som iag under H^r Secretaire Elvii Couvert har lämnat öppet och oförseglat, på det iag må slippa, at 3. gångor skrifwa en och samma sak, hälst Amicorum omnia sunt communia. Om H^r Archiatern strax behagade skrifwa något til mig, så kan samma bref hinna hijt innan vår resa sker härifrån; nog längtar iag få höra något hemman ifrån Sverige. Jag har fått göra mycket wackra Observationer in omnibus regnis Historiæ Naturalis, i synnerhet hwad usus Oeconomius widkommer, och twiflar iag ei, at I, min hulde Præceptor, med nöje en gång skal läsa igenom min resebeskrifning iag nu dagel. har at syssla med. Brefwet til mig lägges under Couvert til Köpman Groot, och bör utanskrifften vara så: Til H^r Handelsman Christian Månsson Groot I Grömstad²; detta per Arndal i Norrige til Grömstad. Men skulle H^r Archiatern ei få detta bref förr än d. 6. Januarii stil. vet. då wet iag ei, om iag är här så länge, at H^r Archiaterns bref skulle hinna hijt. Men hwad iag för alt annat önskar, är det, at iag lyckeligen och wäl må förrätta denna mig anförtrodda resa, så at den kunde swara mot all den kärlek och ömhet, som I, min hulde Præceptor, mig bewist, och at H^r Archiatern måtte kunna hafwa heder, om des discipel något nyttigt åstadkomme i den lärda werlden, men än mera för fäderneslandet, eui vitam et opes et omnia de-beo. Men om andre af H^r Archiaterns diseiplar öfwerträffa mig i skiekelighet och annan insiekt i naturkunnigheten, så skal doek iag twert emot öfwergå dem i kärlek, wördnad och högaktning mot min hulda Præceptor; uti hwars ömma omtaneka och ynnest iag så hädanefter som härtil utbeder mig at få wara innesluten, som näst allsköns wälsignelses tilönskan til et godt nytt år, iemte flitiga hälsningars anmälan til Herrar Doctor Celsius, Professores Klingenstierna, Strömmer³ och Celsius fil. samt Mag. Hiorter⁴, til mit stofft framhårdar

Högädle Herr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

Grömstad i Norrige

d. 11 Decemb. stil. vet. 1747.

Linn. Soc., Vol. VIII: 14. — Tryckt i Salvii Lärda tidningar, 1748, s. 26.

¹ Finns ej i Bjelkeska brefsamlingen i Upsala; det sista där bevarade brefwet är från November 1747. Brefwet till Elvius finnes däremot i Vetenskapsakademien bibliotek.

² Nu Grimstad.

³ MARTIN STRÖMER, se Afd. I: D. 1, s. 89, not 2.

⁴ OLOF PETRUS HIORTER, född 1696, efter studier i Upsala och i Holland astronomie docent i Upsala 1732, astronomie observator 1746, död 1750.

1593.

Til Hr Archiater Linnæus.
Högädle Herr Archiater.

Nu får iag ändtel. den äran, at berättat min hulda Informator de glada tidender, at iag den 6. hujus om aftonen i Solgången lykeligen anlände hijt til London. resan från Norrige skedde d. 28. Januarii. Väderleken på siön under hela hijtresan war sådan, som en Poultron til siös sig någonsin kunnat önska, ty wågorna på siön gingo aldrig större, än at wi hwar dag kunnat utan fara ro med en espinge allestäds på hafwet, der wi seglade; ja de fläste dagar hade iag trygt kunnat wåga mig at både med en liten julle och en ökstock ro på hafwet hwart iag welat; siöfoleket sade, at de aldrig sedt Nordsiön wara så stilla. Aldrig sågo wi til någon kapare på siön, en ei liten förmån; ty dagel. exempel wisa, hwad skada dessa diuren äfwen göra på neutrala skepp, der de plundra och röfwa bort alt hwad löst de finna af kläder, penningar etc. kortel. alt hwad de tycka om, ja det går ibland så långt, at de röfwa kläderna af kroppen; Swenska, Danska, Norrska, Tyska siöfarande hafwa detta erfarit mera än de wela; Tag igen hwem det war som gjorde så; det är orätt och mot lag, men sit pro ratione voluntas, heter det här. I Norrige bekom iag H^f Archiaterns bref och beswarade samma strax, deri bref äfwen lades till H^f Secret. Elvius och H^f vice Præsidenten Bielke, item et widlyftigt til H^f Baron och Öfwerhofintendenten Härleman¹; iag wil ei annat förmoda, än at H^f Archiatern bekommit dessa alla. ei wet iag, om anten H^f Secret. Elvius, eller H^f Archiatern, eller H^f Baron Bielke skrifwit och skiekat något bref hijt til mig til London, men inga finnes bland quarlefda på Posten, och inga wet H^f Abr. Spalding² om. et ber iag om, at då bref sändas hijt til mig, at de skickas under couvert til H^f Spalding; nei, iag besinnar mig, couvertet allena kostar då wid utlösningen så mycket som sielfwa brefwet; derföre bäst, at de sändas directe til mig; iag wil bedja H^f Spalding draga omsorg, at de altid blifwa uttagne af honom, och til mig sända; men de måste skrifwas och wikas så, at intet couvert slås om dem, utan utan-skriften skrifwes på samma papper som brefwet är; annors, som förr sades, får iag betala en skilling allena för bara couvertet; än har iag ei hinnat flytta mig upp til mit bestälta logement, utan wil efter middagen göra det; skeppen til norra America gå först härifrån i slutet af Martii månad med convoy; förut drista de sig ei för dref-ijs wid Americanske kusterne och siötökna; at så länge ligga i detta dyra London har iag ei samwete til; iag täneker derföre blifwa här 14. dagar i staden, at blifwa något hemma i språket; til den ändan har H^f Spalding skaffat mig et sådant quarter, derest Matmodren kan tala Swenska. och des 4. döttrar förstå något det samma; desse, hwilka, såsom quinfolck, hafwa quinfolckens medfödda siuka at aldrig kunna hålla munnen utan ständigt prata, hafwa lofwat så excercera mig i Engelska språket, at iag inom 14. dagar skal kunna handleda mig hwart iag wil; altså hielper nu ei, om iag i par

veckor skal på wist sätt wara en Jungfrupilt: derefter tåneker iag resa ut til Herdsforshire til den namnkunnige Ellis³, at bese och betrakta hela hans landskötsel etc. hwarest iag är sinnad blifwa till H^f Spalding befaller mig at begifwa mig derifrån til de til America gående skepp. Jag gitter ei gå til någon af de lärda Herrarna härstädes, til hwileka iag har med mig H^f Archiaterns recommendations bref, innan iag någorlunda förstår Engelskan, och kan tala med dem i deras modersmål; ty då blir iag först wälkommen: Latin kan wäl en del af dem prata och skrifwa, men med alt detta förstår hwareken iag dem, eller de mig, fast wi ock bågge talte Ciceronis Latin, ty de pronunciera Latin långt wårre än en ram finne (min högtårade Landsman) Swenskan; neml. secundum enunciationem anglicam. Alla gynnare och bekanta hälsas, bland hwileka i synnerhet nämnes H^f Doctor Celsius, Herrar Professorer Klingenstierna, Strömer, Celsius junior, Ihre⁴, Rosén, Solander⁵, Mag. Strömmer; bågge Magistrar Almar⁶. Engelsmän, som warit i Canada, beskrifwa det som det ohyggeligaste och kallaste land, som under Solen gifwes: hela sommaren skal der nästan altid wara sådan tåkne, at man sällan kan derföre se Solen: iag kitslas mycket at få komma dijt; Raggen fohle bort alla Kapare, ty nog är iag curieux at få se allehanda länder; men så lyster iag doek ei gierna denna resan at få se Franekrike eller Spanien. Jag har det nöje, at städse framhärda

Högädle Herr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

London d. 9 Febr. 1748.

Linn. Soc., Vol. VIII: 15.

¹ CARL HÄRLEMAN, se Afd. I: D. 7, s. 131.

² ABRAHAM SPALDING, svensk köpman i London, född 1712, död 1782.

³ WILLIAM ELLIS, född omkr. 1700, engelsk författare af landtbrukslitteratur, död 1758. Kalm har mycket att berätta om honom i sin resebeskrifning, D. 1.

⁴ JOHAN IHRE, se Afd. I: D. 7, s. 181.

⁵ DANIEL SOLANDER, se Afd. I: D. 4, s. 356, not 4.

⁶ Troligen bröderna PETRUS ALM, född 1711, skolrektor i Uppsala, kyrkoherde i Tuna och Stafby, död 1769 och ERIK ALM, se Afd. I: D. 3, s. 202, not 4.

1594.

Högädle Herr Archiater,

Mæcenas optime.

Strax wid min ankomst hijt til London hade iag den åran at skrifwa til H^f Archiatern, samt notificera så wäl huru lycklig resan warit öfwer siön, som ankomsten hijt. Sedan den tiden har iag dels warit i London, dels ute på Landet: uti London hade iag ei lust at wara länge, ty iag tykte ei särdeles om den tioeka och osunda luften derstädes, som altid warit

wahn med en ren landluft, och än mindre tyckte min följeslagare Jungström om den, som näppel. varit en vecka i London, förr än han föll in uti en hetzig Feber; iag blef, som H^r Archiatern kan tänka, mycket brydd här-
 öfwer, emedan iag ei gierna wille mista honom, och dessutom war öfwer-
 tygad, at om iag welat gifwa gull, hade iag ei kunnat få des like i trohet
 och uti alt hwad man af en betient och resekamrat äskar; genom härwa-
 rande Medici omsorg blef han dock efter litet mera än 14. dagar resti-
 tuerad till sin förra hälsa, mig til ganska stor glädje, som under hans siuk-
 dom margfalligt saknade honom, under mina continuerl. spatsergångar
 allestäds uti London, fast owanligheten på gatorna war nog mycken. hwad
 mig sielf angår, så har iag, Gudi lof, til datum fått fägna mig af en bestän-
 dig hälsa. Ännu har iag ei talt med någon af de Engelska Lärda, hwareken
 dem, som H^r Archiatern lämnat mig reecomendationsbref til, eller andra:
 orsaken är, dels at iag först wil kunna deras språk, dels emedan iag en tid
 varit på landet: Miller¹ har ock varit bortrest, så at iag ei kunnat uträtta
 någonting der. Men härefter täncker iag göra täta och flitiga besök
 hos något hwar af dem. Jag har dock imedlertid ei sökt ligga aldeles död
 här, utan budit til at skrapa ihop så många frön iag kunnat klå och få.
 Med H^r Schröder², som varit så gunstig och uti oändel. många saker hulptit
 mig, för hwileket alt han så af en och hwar min gynnare särskilt, som af
 Kongl. Wettenskaps Acad. förtienar margfallig tack, öfwersänder iag en
 stor hop sådana, somliga til H^r Archiatern, och somliga til H^r Vice Præs. id.
 B. Bielke; I kunnen sedan dela ömsom med hwar andra; men iag förbe-
 håller mig och det, at iag wid lycklig hemkomst skal få något med, anten
 af plantor, eller frön af dem. Utaf Kongl. Wettenskaps Acad. har iag
 fått adress på H^r Abr. Spalding, at gå mig tilhanda i hwad iag tarfwade:
 om Kongl. Wettensk. Acad. haft wahlet bland tusende, hade hon aldrig
 kunnat träffa en bättre: hans ömhet, hans margfalliga omsorg om alt hwad
 til min resas befrämjande hörer under des egne tusendfalliga sysslor är så
 stor, at iag ei noggsamt kan säia det, ei heller kan Kongl. Wettenskaps
 Acad. gifwa honom nog tacksäijelse derföre: han är den, som recommen-
 derat mig til en rik Engelsman, hwilken är i nära skyldskap med H^r Ar-
 chiatern och Baron Bielke, det är, den största wurm i werlden at samla
 och cultivera allehanda slags träd, örter och växter från alla orter i werlden:
 från Solenes upgång alt til des nedergång (som wi siunge i en wår Psalm)
 och ändå något efter, ligger han uti sin trädgård: han har deri 4. stycken
 präktiga Orangerier fullstoppade med allehanda utländska växter, han har,
 med et ord, mycket: H^r Archiatern lär lättel. finna, huru snart wi kunde
 komma öfwerens: när han war hemma, fick iag ei wara en timma från ho-
 nom: af alla de frön han hade, meddelte han mig, och tror iag mig kunna
 trygt säja, at han i gifmildhet, hwad örtefrön angår, öfwerträffade både
 H^r Archiater Linnæus och H^r Baron Bielke; ty iag hade flere resor exem-
 pel på, at då han af några rara hade endast fått i wår skaffa sig 4. frön,
 gaf han mig 2. af dem, el^r halffparten: näppel., ja törhända aldeles intet,
 lära de förenämnde 2. Herrar wågat sig til wägs at göra samma: denne
 Herrens namn är Warner³, en mycket studerad man, och genomgod in
 maxima forma. Det ser iag, at om iag kommer in med Engelska språket

och får wid min återkomst från America wara här 2. à 3. månader om hösten, neml. Julius, Aug. och Septemb. då wil iag nästan passera för den största stypare, om iag icke skal kunna få här en grufwel. ymnighet af alla de utländska växter, anten deras frö el^f stånd lefwande, som i Engelska Orangerier och Trädgårdar finnes; det är min skul, om iag ei får dem; ty foleket här är oändel. godt, när man kan lämpa dig efter dem; iag är af samma mening som Artedius: se Vit. Arted. Dⁿⁱ Archiat. Linn. descr. der det handlas om Artedii wistande i London etc. Men nu til annat, och til mina hushållsbekymmer. 1° En ärlig man håller ord: iag har satt mig före, at skäncka mina natural-samblingar i framtiden til mit fäderneslands Academie i Åbo; min gloire är då at få dem ju större, ju bättre: iag mins at H^f Archiat. Linnæus lofwat mig wäl 10. gånger, ja flere, at skäncka mig förfärl. många arter af mineralier, örter och andra naturalier, som han har in duplo, el^f triplo; en ärlig man etc. ut antea. Ergo, är hos mig beslutit, at wid min hemkomst ei wisa, mindre gifwa något af de rarare naturalier iag kan få tilhopa, innan ord hålles. Samma Petitum och hot afgår i dag til H^f Vice Præs. Bielke, at hålla sina löften; iag är en skiälm om iag icke riktigt skal hålla mit; ty iag kan ei få en stor sambling ser iag, om iag ei skal gifwa mig at mångla, kyta och byta⁴; och den som hädanefter skal hafwa något godt af mig, skal muta mig med något: girug är iag intet, beware mig St. Plukenet och Rajus derföre; men stor natural sambling wil iag skrapa ihop. 2° Höga Öfwerheten har lämnat mig en Profession i Åbo, och den i mit egit Element. Finland är mit Fädernesland; der har iag bekanta öfweralt; der släkt och wänner på de flesta ställen uti landet; der har en Professor at säja 10 gånger mera hos ungdomen, än wid en annan Academie; der är lönen ganska tilräckel. för en, som ei ärnar sätta större hushåld än iag täncker göra. Ergo hwart ting instämmer, at det är aldrabäst för mig, at blifwa der, då iag betraktar min egen nytta. Men England har gifwit mig en annan speculation, som är twärt emot mit egit interesse. Här stå en grufwel. hop växter ute hela wintern, som då de flyttas til Upsala, frysa i hårda wintrar bort, emedan de på en gång giordt för långt språng i norr: Skåne är mycket blidare om wintrarna, än Upland, och tör hända, ei stort kallare än England: i Lund är en Academie; flyttade man växterna först härifrån dijt, så dristar iag mig nästan swärja, at de af kiölden om wintrarna ei skulle taga märekel. skada; derigenom skulle man narra dem, at småningom blifwa wahne med Swenska Climatet; derifrån kunde de flyttas til Upsala, och så längre norr; och der de ibland af frost i Upsala och Stockholm dödde bort, kunde man från Lund skaffa nya frön altid. Mig berättades i Swerige, at någon af Professorerna skulle få Acad. Trädgården der i wård; det är alt wäl; men som iag twiflar, at den man har ren kärlek för örter, så fruktar iag, at man genom honom hade liten fördel härutinnan, hålst som ofta några ducaters förtienande på en dag wore honom kärare, än ligga continuerl. i Trädgården: Jag wet ei huru det är med örterna, de äro misslynte, jalouse, om man ei har ren kärlek för dem; märeka de, at man älskar något annat mera än dem, tråna de småningom bort och dö; Archiater Rudbeck och⁵ kunna tienä til exempel. Jag har inga anförwanter i Lund, ingen känd i hela landet:

Herrar Professorer i Lund, som woro så rädda, at lämna et stipend. til denna resan (för hwileket iag en gång, om Herren spar mig lifwet och hälsan, skal i et publiqt wärek taeka dem, och andra, tydel. utsättandes namnen) skulle spareka med händer och fötter mot, om de hörde man wille hafwa mig dijt; och der iag komme dijt, wore iag en såda i deras ögon, och af dem hatad; hwad iag ock der wille uträtta, skulle de stänga mot; Ergo huru nyttigt det wore för det allmänna, at iag komme dijt; wore det skadeligit för mig; härtill kommer det, at der är ingen sådan Profession, som wore tienel. för mig, som nu helt och hållit upfostrar mig til Oeconom; ty den som wille nu hädanefter promovera och hielpa mig til en medicinsk Profession, skulle iag hata som min största fiende, och förfölja i tredie led; orsaken är 1° min medfödda afsky för Praxis medica. 2° at en del i den Sciencen äro hopsatte af bara afwund. Jag önskade derföre hälst, at någon annan kunde komma til Lund, som wore af dem älskad, och tillika hade en outsäijel. lust för örters cultiverande, från hwilken både Stockholm, Upsala, Åbo etc. kunde hafwa som et seminarium af frö; men hielper ei annat, wil iag upoffra mig dertil; dock intet til någon Medicinsk Profession; men iag ser hällre, at en annan kommer dijt; dock är iag aldeles nögd hwad H^f Archiatern och andra mina gynnare giöra; men så skal det wara giordt innan iag kommer hem; ty der iag en gång kommit öfwer til Åbo och slagit mina pålar der ned, lär iag swärl. sedan wela derifrån 3° Som iag emot all förmodan kom at ligga först för länge i Göteborg, och sedan för länge i Norrige, så lär iag swärl. nästa sommarn el^f 1749 kunna begifwa mig från America, emedan det lär wara mot slutet af Maii månad, innan iag hinner öfwer dijt; och at företaga sig en så lång resa, och strax komma tillbaka, wore likasom hade man warit efter eld, som man plär säja i et ordspråk; får ei resan förrättas med besked, hade warit bättre den blifwit ogjord; dessutom har iag satt mig före, at aldrig mera företaga några siöresor sent på hösten eller wintertid, ty utom det de äro farliga, kosta de för mycket på hälsan; än en ting, at Hortulani säja, det de böra komma så tidigt til Swerige, at de hinna taga rot innan wintern; derföre täncker iag wid återresan gå sidst i Junii el^f först i Julii månad från America. 4° glöm för all ting ei hwad H^f Archiatern lofwat Jungström, at bewaka hans rätt under hans frånwahro: han får nog slita ondt, och hafwa skada til sin hälsa; derföre är det ei mer än billigt, at han blir hulpen; iag skulle grämma mig mycket, om han wid wår hemkomst ei blifwit hulpen, utan bortglömd: för honom wore för swårt, om han skulle då gå och nödgas tiena hos andra, sedan han på en lång resa släpat ut sig. Lät nu, Mæcenat optime, hans hielpande [ei] bestå i blotta löfften. Min respects anmälande til Fru Archiatorskan, H^f Professorer Doctor Celsius, Klingenstierna, Solander, Celsius junior, Ihre, samt de andre Patres, jemte H^f Mag. Hiorter, bäge Magistrar Almar, Mag. Bälter^e, samt andra mina gynnare och wänner. Framhårdar i oaflåtel. wördnad

Mæcenatis optimi

ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

London d. 24 Martii,
1748.

P. S. H^f Archiatern beklagade sig, at han trodde, det H^f Collinson⁷ skickat med fljtt elaka frö af Collinsonia; men läs M^f Millers Dietion. sub tit. Collinsonia. undra ei, H^f Archiater, at iag sändt frön äfwen af vulgairaste, oeh af dem iag absolut wet H^f Archiatern förut har: iag wil hållre sända äfwen dem H^f Arch. har, än af inbillning H^f Archiatern hade dem förut, låta bli at sända någon som wore rar; den kunde ändå vara någon rarare varietet; iag wil altid hädanefter wakta mig, at ei behöfwa säja, non putaram. De öfwersände frön, äro mäst alla utwalda, oeh en stor del sådana, som M^f Miller fått i höstas från America; en stor del har iag samlat med egen hand i H^f Warners stätel. trädgård: H^f Warner är Millers speeiela wän: han wil fölia mig til honom, at recommendera mig; det är ock derföre, som iag nu wid ankomsten til London täncker taga quarter litet från Chelsea trädgården, at altid få wara hos Miller; det kan wara nyttigt i framtiden at bli hans speeiela wän. iag har nu fått en förbannad stor snålhet, at skrapa ihop frön hwar iag kan klå oeh få.

P. S. Innelykte bref til mina wänner oeh gynnare i Finland beder iag H^f Archiatern är af den wanliga ynnest, oeh sänder öfwer med posten. Wid det wi skola just gå til siös, om ei förr, wil iag skrifwa til H^f Archiatern igen med posten; men, sedan är det mycket owist, när iag får tilfälle at skrifwa: iag skal dock aldrig försumma någon lägenhet. Ingen menniskia wet här hwar D^f Mitchell⁸ bor.

Linn. Soc., Vol. VIII: 16—17.

¹ PHILIPP MILLER, se Afd. I: D. 2, s. 331, not 4.

² Förmodligen grosshandlaren ROLAND (HENRICSSON) SCHRÖDER, som varit på besök i England. Se Linnés bref till Bäck, Afd. I: D. 4, s. 75 och 76, not 1.

³ RICHARD WARNER, se Afd. I: D. 2, s. 336, not 4.

⁴ Kyta och byta = prångla.

⁵ Afser möjligen Roberg, ehuru han ej direkt hade med de botaniska studierna att göra.

⁶ Troligen SVEN BÆLTER, se Afd. I: D. 4, s. 16, not 1.

⁷ PETER COLLINSON, se Afd. I: D. 3, s. 210, not 6.

⁸ JOHN MITCHELL, född i England, vistades i Virginien 1700—1748, sedan läkare i London, botanist, död 1768.

1595.

Högädle Herr Archiater,
Mæcenas optime.

Herr Archiatern lär wara af samma önskan med mig, neml. at iag måtte nu wara i America; men, ty wärr! önskan och fullbordan deraf följas ei altid åt; iag måste med grämelse se mig ännu quar i London, med hwilken ort iag nu är så ledsen, at iag kan ei så säga; dock Gudi lof, det sker ändtel. förlossning nästa wecka, då iag följer bort med skeppet, som afgår til Pensylvania, oeh täncker försöka hwad hafwet har i sinnet sommar-

tiden; orsaken til mit så långa dwäljande lär H^f Secretairen Elvius berätta, til hwilken iag utförl. skrifwit derom; den är kortel. twägghanda, 1° Kriget.¹ 2° förra ministern Kingwicht, e^f huru han heter, som ei efter den befallning han hade från Stockholm, strax tog ut mitt pass, utan lämnade det ogjordt; nu sedan det blifwit stillestånd, ger iag Passet åt Fahnen, ty nu behöfwer iag det intet mera; de må hafwa det länge och wähl. Uti slutet af April månad hade iag bref från H^f Archiatern, som war mig mer än angenämt; iag får nu först lof til at beswara några inkast H^f Archiatern gör mig. 1° hwi iag ei strax gick til Chelsea, at se trädgården, så snart iag kom til London, utan brydde mig aldraförst om at lära språket? R. H^f Archiatern är allena den som har denna tancka, at iag bort så göra; ty alla här på orten säga, at iag giordt wisel.; Hr Archiatern wet, at om man skal profiter[a] i et land, skal man forstå landets språk, som är en ewig sanning; alla mina wänner rådde mig, at ei gå til någon, innan iag kunde språket, emedan en Engelsman sällan förstår något annat språk, än sit modersmål; hwad hade iag då giordt i Chelsea? Miller sade, at om iag strax kommit, hade iag warit wälkommen, men hwareken han e^f iag hade haft nöje, ty wi hafwa ei kunnat tala med hwarandra, efter han nu ei wil tala Latin; men förnämsta orsaken war, at min hälsa påminte mig at med det snaraste den tiden af året lämna London, då för den owanliga wintern, här eldades i alla huus starckt, och iag, owahn wid den myckna stenkåls röken, ei måtte särdeles wäl deraf; Jungström kastades ock uti en hitzig feber; iag inbillar mig, at Hr Archiatern war långt mera belåten dermed, at iag snart förfogade mig från London, än at genom spatserande par Swenska mihl upp til Chelsea genom staden, kasta mig uti en siukdom, och tör hända lägga näsan i wädret; ty iag kan ei säja, huru den kalla och tiocka Londons luften den tiden kände efter hälsan på mig; mina wänner i London warnade mig ock, at så länge iag war i staden, hålla mig inne så mycket giörl^t war, hwilkas råd iag hölt mera för en skyldighet at efterfölja, än wara i otid nyfiken. 2° Knotar Hr Archiatern derpå, at iag låg hos Ellis, at privatisera för Baron Bielke. R. Det stod i min egen frihet at resa hwart iag wille, då resepenningarna ei togos af de til min resa ämnade medel, utan resan skedde på Baron Bielkes begäran och egen omkostnad; iag får ock tilstå, at iag, hwad min egen sysslo angår, profiterat på den resan mera, än under alt mitt wistande i England; när H^f Archiatern en gång får läsa mina observationer, skal Hr Archiatern fägna sig öfwer resan; des utom lär Hr Archiatern erfarit, at iag ei glömt bort Hr Archiatern; iag menar Hr Schröder öfwerlygadt Hr Archiatern derom. 3° Tycker Hr Archiatern, at iag ei bort säja i mit bref, at Historia Naturalis är blott A. B. C. D.; R. I wrängen mina ord: iag sade, at om man endast bryr sig med namn, och ei tillika med usus etc., är den som et A. B. C. D. Men hwilken, som hade en gnista af förnufft, skulle wela sluta deraf, at hon ei wore högst nyttig? I lären, min Herr Archiater, wolens wolens måste tilstå, at anatomien, så länge man endast är mohn om, at wisa hwad den lemnen, ådran, benet, muskeln etc. heter, med hwileka den har communication, m. m. och ei tillika wisar, huru människans hälsa, siukdom etc. dependerar af deras ordning e^f oordning, är äfwen bara som et blott A. B. C. D.: ty så länge man endast

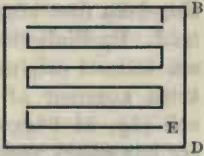
håller sig wid namnen, är det näppel. mera, än första A. B. C. D. men mon någon skulle deraf wela sluta, at Anatomien wore onödig? nei, ingen klok; fast iag twiflar at nyttan af Anatomien kan blifwa så stor, som af *Historia Naturalis*; dock wil iag ei träta härom. men det wet iag, at *Historia Naturalis* är grunden til all *Oeconomie*, *Commerce*, *Manufacturer* och alt hwad wi i menniskliga omgänget til wårt underhåll behöfwä; des upodlan är et lands tilwäxt, men des förakt et lands ruin; nei, torde Hr Archiatern säja, du misstager dig; man anförer ju många land, som stigit högt upp i wälde, och mådt ganska wäl, utan at man wetat tala om några stora *Historici Naturales* deri; Jag swarar; alt rätt, och sanningen är ändå på min sida, ty om der ei warit stora *Historici Naturales Theoretici*, så hafwa der dock warit stora *Historici Naturales Practici*, som ingen är i stånd at neka mig; och då *Theorie* och *Practique* af *Historia Naturalis* uti et land bägge florera, då är samma land i sin bästa trefnad; ty at wela gå långt i *Oeconomien* utan mogen eller tilräcklig insikt i *Natural-Historien*, är at wela agera dansmästare endast med et ben. Desutom lämnade iag samma bref som war skrifwit til Hr Öfwerhofintendenten, oförseglat, at om Hr Archiatern funne något deri, som tycktes ei wara så klart, eller man borde mindre bruka, Hr Archiatern då wille wara af den godhet, och ändra det, innan det komme at blifwa upläst i Kongl. Wettenskaps Academien; ty iag wet, at Hr Archiatern och iag komma ganska noga i alt öfwerens i sakerna, fast det kan wara liten skillnad i orden. Men nu til annat: Jag har haft den förmån, at 2. gångor få se Sir Hans Sloane^e samling²; den förra gången hade iag ännu ei fått Hr Archiaterns bref, så at iag ei då kom at giöra några speciela anmärckningar wid Cobra de Capella; men sednare gången war iag så mycket sorgfälligare derom, at efterlefwa Hr Archiaterns befallning; Hr Archiatern wet, at den som skal få se rariteterne, måste altid gifwa några skillingar åt sir Hans Sloane^e betient, som följer med; min råd, som ei tillåter mig många gångor giöra det, har hindrat mig, at iag ei fått räkna squamas etc. på de andra; det tog mot en timas tid, innan iag fått räkna squamas på förenämnda orm, at iag skulle wara hel trygg; ty iag war ei nögd at räkna dem endast en à par gångor, utan iag räknade dem alla åtskilliga gångor, och hade den lyckan, at altid få samma tahl; det war ei så lätt för mig, at räkna dem, som det låter giöra sig uti Musæo i Upsala, der man har frihet, at taga ormen utur Spiritu vini; här hade man ei den förmån, emedan blåsan ofwanpå war tillimat, at ei Spir. V^l skulle dunsta bort; utan iag måste ligga på knä wid flaskan och räkna squamas, som ormen låg i sina bukter och krokur; så länge som de andra besågo de mästa rariteterne, måste iag ligga på knä för ormen den styggen. *Scuta abdominalia* på denna äro 183; men om man wil lägga de til, som under hakan ligga *imbricatim*, som dock ei tyckas kunna kallas *scuta*, så blir det 2. mera; *squamæ caudales* äro 60. à 61. Ty den yttersta war så otydel., at iag ei kunde se, om den bestod af en el² 2. *squamis*.

Hr Archiaterns nya *Systema Naturæ*³ längta de här oändel. efter; en almän klagan af de lärda här, är, at de kunna ei få köpa här de utaf Hr Archiaterns böcker, som äro trykta i Sverige; hwilket de bedt mig påminna Hr Archiatern om. *Hortus Cliffortianus* kan ei blifwa hafd här, och då de

råka få något enda exemplar deraf, betalas det med några Guineer, så at exemplaret efter vårt mynt ibland stiger här till mot 300 dr kopp^{mt}. Hortus Upsaliensis åstundas högl. här. Jag kan ei säja, huru gladt bådskap det war för mig at höra, det Dr Lecho⁴ blifwit Professor i Åbo. Dr Mitchel och iag omgås dagel. Han är en makalöst god man; wi bo ei långt från hwarandra; han har wijst mig sina samlingar af örter i America, som nu äro så medfarna, at man kan gråta deröfwer; ty då han blef tagen af kapare, wräkte de och kastade hans örter och papper, trampade på dem, m. m. at de nu äro alt i stycken, så at han ei kan sända någon deraf til H^r Archiatern. Materia Medica, som H^r Archiatern låter trycka⁵, längta de oändel. här efter; de mena, at den blir på Latin. Jag har ei warit i Oxford; den nya professoren⁶ i Botaniquen sägs af alla wara en braf karl, men ei förstå Botaniquen; han har en tid warit Dillenii discipel, och då blifwit räknad bland en af de bästa hans disciplar; sedan har han kommit at wistas på landet, då han glömt bort måst alt hwad han lärt i Botaniquen; nu säges han mycket börja arbeta och winlägga sig dermed; dock söka alla försäkra mig, at han ingalunda någonsin blir den andra Dillenius; det gör mig dock godt hopp om honom, at hans förnämsta wänner, då han är här i London, äro Linnæaner.

Jag har allestäds här hört efter det stånd af alsine, som Hr Archiatern begärer, men iag har ei kunnat komma öfwer något. Alla säga här enhälligt at wåren på 60. års tid ei warit så sehnfärdig, som detta år; då iag likwäl tycker, i proportion til Swerige, at den warit ganska tidig; siuttio-åra-män kunna ock ei erhindra sig, at snön ligat någonsin så länge quar osmålt på mareken, som denna winter. Jag har talt med Sir Hans Sloane 2. gångor; han är nu 94. år gammal, har fel på tungan af en art slag, så at han ei så rent kan tala, talar och grufwel. långsamt; han tyckte mycket om min resa, trodde mig finna i Norra America åtskilligt nytt; han är nu den enda, som än lefwer af den stora Rays' wänner; tänck, at Dr Tancred Robinson⁸, som så ofta nämnes af John Ray i des skrifter, har lefwat tils för 6. månader tillbaka, då han blef död några och 90. år gammal; denna Dr Taner. Robinson, som hos Joh. Ray säges hafwa warit Amicorum Alpha, har ända in til sin död behållit sin fulla hörsel, talande, syn, och än mera, sit makalösa minne, som har warit förundrans wärdt; ofta, när de lärda, anten i Hist. Polit. el^r Histor. nat. kommo i någon disput, gingo de til honom, då han kunde nämna utantill i hwad bok, och snart sagt på hwad blad de kunde finna igen samma sak bäst afhandlat: han har warit en mycket rolig och glättig man, hwilket är likasom en nödwändighet för den, som skal komma til hög ålder. Men, min hiertans H^r Archiater, hwar har Sloane skrapat ihop all den fasel. stora natural-samling han äger? mon han kunnat trolla? skulle någon, som ei sedt det, kunna bringas derhän, at tro, det en enda privat man skulle hunnit krafsa ihop så mycket? nei swårigen; hade han fått Methusalems ålder, då hade det kunnat så wara; skada wore det, om den samlingen blefwe skingrad efter hans död: han tilstår sielf, at utom hwad han fått til skänks af andra, som är ansenligit, han kostat öfwer 100-000 Pund Sterling på denna samlingens köpande tid efter annan, och nu är han nögd at sälja den för 30-000 Pund, om något Publiquet Collegium etc. wille köpa den, endast

at den ei måtte blifwa skingrad efter hans död, utan blifwa tilhopa; han säger sig ei kunna skäncka den bort, ty hans Familie skulle komma at lida derigenom. Somliga mena, at Gouvernementet härstädes lär köpa den; andra tro, at Kungen i Franckrike torde tilhandla sig den; wille han nu sälja den styckestals, tro alla, at han finge sina penningar igen, och mera; men det wil han ei. Botaniquen är nu ei här i det flor, som den varit för 50. år sedan, utan det har täml. fallnat af; man torde få med lyktor och bloss leta efter en Ray, och ändå ei finna honom; en Plukenet⁹, en Petiver¹⁰ skulle ock ei wara så lätt at fås igen. Mr Miller ämnar lägga upp en ny edition af sit Gardeners Dictionary, deri han ei allenast wil föra under et alphabet, hwad han tilförene haft uti 2. volymer och särskilta alphabet, ntan ock gifwa kopparstycken på de mäst rara; kopparstycken äro pråktiga, ritas af Mr. Ehret¹¹, och blifwa alla colorerade, at man täncker plantan stode lefwande på papperet; iag har sedt några af samma kopparstycken. Nations smak, en general, hwad böcker angår, tyckes nu wara mycket fallen på små piecer innehållande Comedier, Tragedier, Romaner etc. sådant neml., som förlusta och roa en; sådana böcker hafwa nu gerna mehra åtgång än andra; man ser alla bokskåp och boklådor nu fulla deraf: lånar man en Catalogue på böcker, som någon haft förut, så skal man gemenligen se, at desse teku +, NB, *, med flera, stå altid wid någon af nyssnämnda piecer, men ei så för andra; det är ock efter dem, som man hör ungdomen af bågge könen nu mycket fråga, då de komma in på en boklåda. Mr Edwardz Ornithologie¹² är förträffel. hwad kopparstycken på foglar angår, ty pråktigare kan ei gifwas; iag har haft den förinån, at hos Mortimer¹³ blifwa bekant med honom; han ärnar nu gifwa ut den andra Volumnen deraf, som blir lika pråktig; skada, at mannen ei koxat omkring i de gamla auctorer, ty en stor del af hans foglar äro beskrefne förut, som iag wist ser, men han anför sällan något synonymon, utan sit eget namn och description; han nämner ock kortel. om en och annan deras egenskap. En annan målare håller på at gifwa ut figurer på alla insecter, samt tillika den ört de lefwa på. Ingen kan gifwa mig underrättelse hwad genus Mahagoni är, hwaraf de här göra bord etc. trädet är rödt, och kommer från America. Ugnarna i Chelsea trädgården äro giorda wid Orangeriet på det sätt, at ponera A. B. C. D. wore wäggen af Orangeriet på norra sidan, då A

är ugnen wid E, och röken går in i wäggen i sådana krokas, som i hosstående figur; den giör der i Orangeriet 6 krokas, hwarigenom röken går, och giör wäggen warm; man eldar med stenkål, som Mr Miller funnit det bästa af alt; ty wed eldar för hastigt och starkt; torf C

ger en elak lucht, som tränger sig genom muren in i Orangeriet; Mr Miller berättade, at han i början haft pipor, hwarigenom röken gått under gålfwet under bäncken, der han haft sina krukor och garfwarbareck, eller och bredewid de samma; men han har nu casset dem alla, ty utom det, at de sällan stå bi för fuktighet skull, sker lättel., at de blifwa så heta, at garfwarbarecken närmast til dem ei allenast blifwer för torr, utan ock ibland tar eld; och wet man, at 2. Orangerier häri England brunnit upp härigenom. ugnen eldas altid på yttre sidan, intet spield är i

korstenen, utan rök och värma kunna gå sin väg; han sade sig sällan elda mera än en gång om dygnet. hvad hetta hvar växt fordrar, kan man se i ändan af andra Tomen utaf hans Gardeners Dictionary, hwilken Tome nu sändes öfwer til Hr Vice Præsidenten Baron Bielke. Crambe maritima brukas öfwer hela England at tillagas på samma sätt til maat som spinat hos oss i Sverige, och är en skön rätt, hwaraf iag ätit många gånger denna vår; mäst hwar Gentleman har 3. å 4. sängar af denna planterad i sin trädgård; culturen deraf, finnes så i Mr Millers Gard. Diction. som en utförligare uti mit bref til Baron Bielke, som nu i dag tillika afgår. Man brukar de gröna miuka blad, som i myckenhet först om wåren upkomma; det måste altså wara något annat förstånd på den berättelse Hr Archiatern fick om denna i Marstrand, och är införd i Westgötha resan, neml. at en käring kokat kål af den, och at de för några timar blifwit tokuga, som ätit samma kåhl; ty Crambe lär lida derwid oförskyldt; Kärngen torde plåckat tillika några andra blad. e. g. af Hyoseyamus, som giordt denna skadel. effecten, men ingalunda Crambe, hwilken här hålles för en delice. iag sänder en hop frön deraf til Baron Bielke, som kan dela med Hr Archiatern. De örtfrö, som iag fått för H^r Archiatern af Mr Miller och Mr Ehret, sändas nu tillika med skepparen Törnlund til Stockholm, samt de Ritningar Mr. Ehret skickar Hr. Archiatern. Förleden Söndag, som war Pingesdagen här i England, var iag buden af Duc d'Argyle¹⁴ ut på hans gård til middagsmåltid, samt at tillika se hans präktiga trädgård, som består af allehanda slags träd, som han kunnat samla ihop; han öfversänder til Hr Archiatern en hop rara träd uti lådor, jemte Catalog på dem alla; han befalte mig hälsa Hr Archiatern mycket från honom, tacka för de frö han fått, och tillika berätta, at de träd han skickar skola delas mellan Hr Archiatern och Hr Vice Præsidenten Bielke, nemligen de, hwaraf finnas dupletter; ty han säger sig vara obligerad til Eder bäge, emodan bäge sändt honom rara frön, hwilket iag på hans befallning ei bort underlåta, at lämna Hr Archiatern vid handen; men, Herre Gud! hvad genomgod man den Herren är; det är otroligt: näppel. lär någorståds i Europa finnas så många Cedrus af Libanon på et ställe, som der; iag såg af Cedrus af Libanon der den, som Hertigen sade sig med egen hand hafva sådt på det stället 1723. och nu war 30. Engelska foot hög; jordmon var en mager sandhed, som är själen för detta träd. Dr Wallerius¹⁵ skrifver i sin Mineralogie p. 13. at det äro 2de meningar om kritans origine, den ena at kritan är en terra primæva; den andra, at krita kommer af en förvandlad flinta; hälsa honom mångfalt från mig och säg, at bägge desse meningar äro falska, åtminstone här i England; iag har några veckor vistats i Hersfordshire, der landet består af bara kritberg, hvarest iag undersökt den saken noga; iag kan med rön på rön bevisa, at krita är temporis filia; och iag kan likaledes med rön på rön öfvertyga en och hvar, at krita förvandlas til flinta; men ei vice versa, när vår Herre en gång hielper mig hem, och min Resebeskrifning kommer ut, skal detta vidlyfftigt utföras. Jag dristar mig nästan at skryta, at iag giordt margfalliga, nyttiga och präktiga observationer i mångahanda ting, så at iag tror Hr Archiatern skal med nöje en gång läsa dem; iag tilstår, at iag af det myckna skrifwande är så trött ibland, som iag gått med yxen om dagen;

och fruktar iag endast, at iag vid lycklig öfverkomst til America stupar under bördan och lämnar, emedan iag får nu så mycket nytt på en gång, och iag ei kan gifwa mig tolamod, at taga mig hvila ibland, när iag får mycket säd at bärga. Det är vist, at det oroar mig ganska mycket, at det gått så långsamt med min resa, och at den kommit nu at kosta så mycket, medelst det iag nödgats ligga så lång tid här i London; men iag är ändå nögd, at resan skedde; nog har margfalliga penningar blifvit besparda, om iag först kommit at resa från Sverige i Martii el^e April månad detta år, som iag sielf ville och fant vara bäst; men det var ändå bättre, at det skedde som det skedde; ty hade iag resolverat at uppskiuta med resan til våren, så var min obligation mot en min gynnare sådan, at om han velat, at iag skulle resa i höstas öfver til Åbo, som han absolut ville, iag utan ringaste gensäijelse giordt det; och der iag kommit dijt öfver, torde iag ei så snart kommit derifrån, ehuru gerna iag sielf velat; den gynnarens vilja har iag altid ansetdt för min lag; utom det, at andra illecebræ kunnat förekomma med, så at, kan ske, det blifvit lappri med hela min resa, minom missgynnarnom til fägnad; om det nu annars är Himmelens vilja, så skal iag anten väl förrätta denna resa, el^e ock stupa under bördan och få min graf i America, ty veklighet och en commod lefnad har iag altid hatat. Alla här säga, at iag nu kommer i bästa tiden til America, då det blir frid, ty i krigstider har det nästan varit ogiörlⁱ för mig, at der kommit fort; så Dr Mitchell, så andra. Hr Archiatern har en stor hop disciplar här, som följa des method och genomfahra des skrifter; de hafva haft Dr Lawson¹⁶ til Läröfverstyrelsen; de äro i stånd, at rada upp utantill hela långa paragraferne utur Hr Archiaterns skrifter. Emedan iag fått intet svar på min tillfrågan hos Kongl. Wettenskaps Acad. om iag skal blifva et år längre borta, hvilket iag önskade så har iag beslutit at komma hem nästa sommarn, emedan iag af egit bevåg ei drister mig at göra något; om Herren så vil och förlänar hälsan, samt låter alt väl gå, vil iag altså se Hr Archiatern i October månad nästa år. Om Hr Archiatern har något angeläget bref at sända til mig, så skicka det til Hr Spalding, som drager omsorg, at iag, om ei förr, dock vid återresan från America, finge det. Miller har ingen ting på sina krukor, hvareken sågspån eller annat, utan bara mull. Mångfalliga hälsningar til alla mina gynnare och vänner, HH^r Professorer Dr Celsius, Prof. Klingenskiöld, Strömer, Celsius, Rosen, Ihre, Berch¹⁷, Amnell¹⁸, Solander, Hr Mag. Hiorter, bägge Magistrarna Alm, med flere, som mig känna, Jag framhårdar til stoffet

Högädle H^r Archiaterns

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

London d. 3. Junii

1748.

P. S. Et beder iag om; at Hr Archiatern sätter upp en lista på alla de örter, som Hr Archiatern ei har i sin trädgård, men tror finnas här i England, samt sänder samma lista nästa sommarn til Hr Spalding, at iag må få höra efter dem här; ty det är så ledsamt, at ei veta hvilka felas; ty man skäms gemenl. at begära af alla; och der man måste köpa, blefve

för dyrt at köpa alla; iag liter nu härpå; så at iag vid hijtkomsten, vil Gud, i slutet af Augusti månad nästa år kan finna denna lista för mig. Låt nu se, at hvareken Kongl. Wettenskaps Acad. el^r Hr Archiatern glömmet bort Jungström, som följer med mig; iag önskar, at det ei må stadna i bara löften.

P. S. Af Dr Mitchells och andras berättelse, som varit i America ser iag, at min resa ei lär blifva fruktlös, hvad hufvudändamålet är, utan nog löna mödan: när iag hör Dr Mitchell ibland tala om hvad han sedt, kommer iag likasom iag vore i en eld, emedan iag ei kommer så fort dijt som iag velat. Jag vil se, at iag i höst får sända en hop med frön öfver til Kongl. Wettenskaps Academien.

P. S. Et beder iag om, at iag måtte blifva ursäktad, om iag vid öfverkomsten til America, vil Gud, ei skrifver mer, än endast med par rader, at iag kommit fram; ty som iag kommer så sent fram, så har iag ei mycken tid, at spendera på brefs skrifvande, utan vil strax skynda mig fort, at komma in i landet. Hos alla mina gynnare beder iag blifva ursäktad härföre; ty iag märeker, at brefs skrifvande på mitt sätt tager ock tid bort. Jag hade önskat at Hr Archiatern wid lediga stunder då oeh då upsatt på papperet hvad Hr Archiatern funnit nödigt, at iag skulle noga se efter, anten in Hist. Nat., Physics etc. ty iag vil väl beflita mig, at se efter alt, men det kan lättel. vara et och annat, som Hr Archiatern erhindrar sig, hvilket torde undfly min eftertaneka. Men detta är doek ei skedt af Hr Archiatern. Jag får en stor hop recommendations bref härifrån med mig; men et fehl är begått af Kongl. Wettenskaps Academien, at den ei skaffat mig från Franekrike några recommendations bref til de Franske i Canada.

P. S. Dr Mitchell och andra här tro, at iag ei lär kunna få resa bland alla af de villa Nationer i Norra America, ty somliga af dem, enkannerligen iroquois, tola ei någon Europée denna tiden komma i deras land, så framt han ei kommer at gå med någon Ambassade; Dr Mitchell berättar om en des vän, som kom at följa med en Ambassade, som Engelsmännerna sände til en af de villa Nationers kungar; denne hans vän, (iag mins ei hans namn) hade tagit penna, bläck och papper med sig, at för curieusitet giöra sina små observationer der han reste; så snart en af iroquois blef varse, at denne tog en gång fram papper, och ville skrifva, mente han, at den karlen ei hade godt i sinnet, utan var en fullkomlig spion, som en annan gång ville komma och taga bort deras land; han spände strax upp sin byssa, måttade til, och ville skutit Dr Mitchells vän för hutvudet, hade ei en annan iroquois, som älskat och varit vän med denna Engelsman, sprungit til, och nappat byssan från den andra iroquois; aldrig tog Dr Mitchells vän upp bläck, penna och papper mera på denna resa. men iag för min del tror altid, at det är en högre hand, som styrer alt: honom tilskrifver iag, at min resa går långsamt, tör hända iag kommer fram i den utvaldaste och bästa tid: det tror iag.

Linn. Soc., Vol. VIII: 18—19.

¹ Österrikiska tronföljdskriget, som afslutades genom freden i Aachen, Okt. 1748.

² Sir HANS SLOANE, se Afd. I: D. 4, s. 6, not 4.

³ Sjette upplagan utkom 1748.

⁴ JOHAN LECHE, se Afd. I: D. 2, s. 41, not 3.

⁵ Linnés *Materia medica* utkom 1749.

⁶ HUMPHREY SIBTHORP, se Afd. II: D. 1, s. 103, not 6.

⁷ JOHN RAY, se Afd. I: D. 2, s. 146, not 3.

⁸ Sir TANCRED ROBINSON, engelsk läkare och naturforskare, född på 1650-talet, död 29 Mars 1748.

⁹ LEONARD PLUKENET, se Afd. I: D. 3, s. 67, not 7.

¹⁰ JAMES PETIVER, apotekare i London, botanist och entomolog, född på 1660-talet, död 1718.

¹¹ GEORG DIONYSIUS EHRET, född 1710 i Tyskland, framstående tecknare, död i England 1770.

¹² GEORGE EDWARDS, se Afd. I: D. 2, s. 275, not 10 och Afd. II: D. 1, s. 6, not 7.

¹³ CROMWELL MORTIMER, läkare i London, död 1752.

¹⁴ ARCHIBALD CAMPBELL, 3d. Duke of ARGYLL, född 1682, död 1761.

¹⁵ Prof. JOHAN GOTTSCHALK WALLERIUS, se Afd. II: D. 1, s. 95, not 1. Hans *Mineralogia*, eller *Mineralriket* utkom i Stockholm 1747.

¹⁶ ISAAC LAWSON, född i Skottland, Linnés vän och gynnare från Leiden, engelsk militärläkare, död på resa i Holland 1747.

¹⁷ ANDERS BERCH, se Afd. I: D. 1, s. 109, not 1.

¹⁸ JOHAN AMNELL, se Afd. I: D. 4, s. 57, not 2.

1596.

Högädle Herr Archiater,

Mæcenas et Præceptor optimo.

Jag twiflar ej at ju H^E Archiatern är oändel. längtande, at få höra något från mig, i synnerhet som H^E Archiatern med en mehr än Faderlig omsorg och ömhet omfamnat mig ifrån den första stund iag hade den lyckan, at blifwa känd af H^E Archiatern; men, min huldaste wälgynnare och den iag til mit stoft bör oeh skal wörda som min Fader, iag är ei å min sida mindre moh'n om, at få aflägga min (:iag får ju bruka det ordet:) barnsliga skyldighet och wördnad, och tillika upfylla H^E Archiaterns åstundan, samt lämna en kort underrättelse, om min resa, med mera. Jag hade i början af Junii månad den åran, at från London berättat, huru som iag mot all förmodan blef nödsakad at ligga så länge i London, emedan intet skepp från England kom att gå hijt öfwer til America, i anseende dertil, at man continuerl. wäntade Préliminerernas underskrifwande wid fridz congressen, hwarefter skeppen med större trygghet kunde fahra på siön: iag berättade då tillika, huru jag blef hindrad, at ej få giöra följe med det ena och enda skepp, som i May månad under Capit. Mesnards anförande gick öfwer från London til Norra America genom det, at iag ej fick ut pass i England, oeh mina wänner absolut afrådde mig, at ej wåga til wägs utan pass i ofridz-

tider, hwartil de hade tilræckel. skiähl. Det andra skeppet, som iag ärnade gå med, och hwarom iag skref til H^E. Archiatern i Junii början, gjorde sig färdigt at afgå til d. 5 Junii, men fridzcongressens utdragande och andra hinder gjorde, at det som snart utsatte hwar dag at afsegla, låg qwar i London ända til d. 24. Julii, då det gick ned efter floden, och gjorde början af resan. Men, min hulde H^E. Archiater, det är ej med orden at utsäja med hwad hiertans förtret, med hwad ängzlan, oro och bekymmer iag sattes uti af alt detta; iag såg bästa delen af sommaren gå förbi, utan at iag kunde giöra någon ting; iag lefde på en den dyraste ort i werlden, London menar iag, der penningar åtgingo för maat och logement för mig och Jungström, utan at något til min resas nytta kunna uträtta; iag begärade af Capitainen flere gånger lof, at för 7 à 14. dagar resa ut på landet, på det iag derkunde då giöra mera nytta, och lefwa för lindrigare, men han förböd mig det, och sade, at han kunde inom 2 à 3. dagar blifwa resefärdig, och så afsegla, då iag ei fan rådligit, at försumma samma. från barndomen har varit hos mig inplantat en oändel. lust för naturkunnogheten: då iag fått roa mig med blomster, örter, insecter, bergarter, då har iag ment ej större nöje kunde wara til i werlden, och när iag fått något sådant at syssla med, har tiden aldrig blifwit mig lång, som då förglömt alt annat; men, min H^E. Archiater, förtreten af resans utdragande blef omsider så stor, at ehuru iag sprang omkring at fördrifwa den samma med örters letande, alla observationers giörande uti alla delar af Naturkunnogheten och Oeconomien, war sinnet ändå så oroligt, så at iag snart sagt war små förargad på desse oskyldiga nöjen. Ofta kastade iag mina tanekar högre upp; iag ledde dem til det Stora Allrådande wäsendet, som styrer äfwen de minsta saker: iag ussla kräk wille likasom gå til rätta med honom, och påcka derpå, at han ej giordt mig rätt: iag hade ju ifrån första början och sedan alt ständigt anförtrodt honom hela omwården om min resa; iag war ju utsänd på en laglig resa, til wettenskapernes befrämjande, ja til befrämjande för ganska nyttiga wettenskaper: hwarföre lagade han då ej så, at iag fått gå bort med Capit. Mesnards skepp? Hwi skulle iag nu förnöta penningar och tid uti London, der iag intet kunde uträtta, som swarade mot afsikten och giöromålet af resan? Ach! tänckte iag ofta wid mig sielf, om den Store Guden har welat wara af den nåde, och låtit mig gå öfwer med Capit. Mesnard, så hade iag nu varit i America, och fått använda hela sommaren til mina observationers anställande; desse och flere klagomåhl förde iag emot hela werldenes Herre, som är sielfwa godheten, på hwilcka iag trodde, at på menniskligit sätt tala, at han aldrig kunde swara på, eller gifwa raisoner til. Jag sökte dock, så mycket giörl.^t war, at giöra nytta af mit wistande i England, och kan iag berömma mig deraf, at iag fick giöra der en hop med waekra observationer i hwarjehanda. Ändtel. skedde wår förlossning: d. 24. Julii gick skeppet ned från London, och d. 25. om aftonen steg iag om bord på det samma wid Gravesend, då wi widare fohro ned efter elfwen, och så begofwom oss til siös i Herrans namn; någon missgierningsman som rymmer bort för det han giordt, och är glad at komma undan kunde ej wara mera glad än iag, som frögdades, at åter en gång få komma på resan. Wi hade då en resa af 800. Swenska mihl at fahra; man skolat trodt, at om wi woro i

lifsfahra på siön från Sverige til England, hwad skulle icke blifwa här på en så stor siö; men, min H^E Archiater, J lären hafwa swårt at tro det; på hela denna wägen slog ej mer än en enda swallwäg om bord; iag har farit flera gångor Postwägen från Griselhamn i Roslagen til Ekerön på Åland, och har nästan hwar gång sedt större siö och wägor, än på hela denna resan: wi hade mäst hwar dag utan fahra kunnat segla med en liten julle jemte skeppet på hafwet, fast ibland wi hade öfwer 3 å 400. Swenska mihl til närmaste land: en sakta wind, som continuerade mäst hwar dag gjorde oss resan mer än angenäm; och det som än mer gjorde den förnöjsam, war, at iag fått en sådan Capitain, som omgiicks med mig som hade iag warit des egen broder, med sådan ömhet och wänlighet. Men, min H^E Archiater, iag war wäl på siön, dock tro mig, at iag ei war aldeles lat; iag war altid framme, at gifwa akt på allehanda: Capitain Lawson, som såg min siuka för allehanda curieust, war oändel. mohn om att mätta den; hwad owanligt i hafwet syntes kom han sielf och tälde mig: han skaffade mig alla de hafsgräns han kunde komma åt, iag ransakade de samma, och undersökte, om ej några små kreatur skulle hafwa sit uppehåld i de samma: min taneka felade ej; iag fan deri åtskilliga, dem iag både beskref och förwahrade uti Spiritu vini. Under seglandet hade siömännerna ut krokas, och fångade åtskillig fisk: här sökte iag igen giöra nytta: hafwet war för diupt för mig, att gå ned i des grund och se hwad kräk der funnos; men ändå så finge ej alla af dem lof at dölja sig för mig: så snart wi fått någon stor fisk, war iag strax fram, skar upp honom, ransakade des inälfwor, och hwad maat den ätit, då iag ofta fann en stor myckenhet af allehanda slags små kräk och fiskar: iag hade wid afresan från England försedt mig med Spiritus vini; hwari iag strax hade dessa: hafsgräsen torekade iag och förwahrade emellan Papper. Med Thermometern gjorde iag dagel. observationer både i fria lufften och hafswatnet. Stormwädersfogeln, som H^E Archiatern beskrefwit i Kongl. Wettensk. Acad. handlingar och Fauna Suecica, hade wi ofta i flere dagar, och ibland til tusende tals, bakefter skeppet, utan at den minsta storm fölgde derpå; man ser altså, at det ej alt är sant, hwad siöfahrande berättat.¹ Åtskilliga anmärkningar om wäderleken och tekn dertil fick iag giöra och lära: iag war på slutet så i stånd at afton förut säja, om wi följande dagen skulle hafwa något mera blåsande, at en Astronom näppel. skal accuratere företälja en Solens förmörkelse. Jag har nu ej tid, at nämna om alla mina observationer, utan lämna dem til min hemkomst en gång, om den Högste så behagar: iag tror dock, at en del af dem skola wara angenäma. d. 2 Sept. fingo wi först se America, fast wi i några dagar förut hade continuerl. visiter af allehanda slags Landtfiglar, som förlngit sig i siön, och sökte sin hwila, togo ock ofta sit nattläger på skeppet. d. 4. d^o ankommo wi ändtel. gudi lof! lykel. hijt til Philadelphia uti Nya Sverige i America. Men, min hulde Præceptor, nu måste iag gå litet tilbaka, och återkalla hwad iag förut nämnt om, neml. min otolighet öfwer det långa wistandet i England: wi hade ej så snart fått losen om bord, som iag fick tilräckel. uplysning på alla mina inkast emot det Stora Himla Majj^t, då iag ej annat kunde än stadna i häpenhet och bestörtan öfwer des grundlösa wishet och godhet, samt med öpna ögon se, at hans hand fört mig på denna resan, och den

är lycklig som lämnar sig i hans ledande. Capitain Mesnard seglade i början af May från England, ofridztiderna gjorde, at han hade orsak at lefwa i fruktan för hwart skepp han såg, som torde wara en fiende e^l Siöröfware; då han kommer ut på siön, får han mäst dagel. et stilla lugn, utan at komma uhr fläcken, hettan uti May, Junii och Julii stöter til, då en stor del af des besättning och snart sagt alla des Passagerare siukna, samt ganska många af dem dödde bort, och kastades öfwer bord; så at ehuru han afseglade 3. månader för från England förr än wi, hant ej hijt fram mer än 18. dagar för oss; och hade han kommit at wara en wecka längre på siön, hade de måst swält ihäl af hunger, ty då de kommo til lands, hade de ej en gång så mycket bröd öfrigit, som de skulle hielpa sig med upp til Philadelphia, utan måste förse sig dermed hos Losarna; och hade den Högste ej warit så nådig, och på siön genom döden kallat bort en hop med maatätare af hans folck, ho wet huru det gått på slutet. Än om iag nu kommit at följa med det skeppet? mon ej då warit så lätt, at siukdomen och döden träffat mig som en annan? men ponera, at iag efter min wilja kommit hijt öfwer i May månad; då, som här detta år warit en owanlig het sommar, som förorsakat åtskilliga siukdomar, hwarigenom en myckenhet folck satt lifvet til; ho wet om ej lätten icke kunnat falla så snart på mig som en annan? Men iag wil komma til mit förra: det war d. 4. Septemb. som sades, när wi ankommo hijt til Philadelphia: iag war då mycket nyfiken at komma til lands, och se med hwad örter jorden war beklädd: här roade iag mig igen: H^e Archiatern wet, at iag altid haft et synnerl. nöje för gräsarter (:Gramina:) och deras skärskådande; det war då lika som de wille wara tacksamma mot mig igen? men första af Americanska örter, hwilken likasom bad mig wara wälkommen, war et gramen, en ej tilförene af mig sedd Cynosurus: iag kunde swärl. hålla mig från löje wid detta möte. Jag skyndade mig derpå ut på fälten omkring staden; men här blef iag bestört: iag fann här en del af våra Swenska örter, men de hade ändå til största delen som något owanligt uti sig; men utom desse få, fan iag on gräselig skahra af örter, som iag aldrig sedt tilförene: kastade iag ögonen på träden i skogen, så woro de alla obekanta, undantagandes, at iag sedt några af dem i Europeiska trädgårdar: af alla våra Swenska träd fann iag här näppel. et enda, ty Bökar, Hassel, Kersbärsträd, Äfwenbök, äro wäl nogorlunda lika, men det är ändå til facies någon åtskillnad, och iag wet ej hwad. Hela denna owanliga skaran förskräekte mig så, at iag i början och några dagar ej kunde annat, än endast gå och se på dem, ty iag wiste näppel. hwar iag skulle begynna och sluta; dock sedan iag gått och illfenas några dagar, gjorde iag början med deras beskrifwande, och här fant iag nyttan af Botaniska Systemater; men aldrig kunde iag hafwa större nöje: i gamla Swerige, minnes iag, at iag ofta fick löpa flera dagar, innan iag fick en ny ört, som iag ej sedt förut, och då war iag så glad, som hade iag funnit en stor skatt; men här i Nya Swerige kunde iag i början wäl få 100de nya hwar dag; dock har iag nu redan så rustat här omkring, at de nya och af mig osedda begynna blifwa tämel. rara, så at iag nu ofta måste låta benöja mig, om iag får 2 à 3. nya om dagen, dock alt som ställen är. Wid min första hijtkomst war iag i stort bryderi, huru iag skulle anställa mina resor; anten

at iag skulle strax resa ända til norr til New England, eller blifwa här qwar; at resa hädan, utan at se hwad här funnes, sedan iag kommit hijt, tykte iag wara oförsvarligit; at igen stå här länge, kunde wändas mig til mehn, i anseende dertil, at denna orten ligger snart sagt 20. grader längre i Söder än Sverige, och följaktel. skulle ej de träd och örter, som här finnas, tola våra Swenska wintrar; men sedan iag rådgjordt med en stor del Swenska, som warit i Sverige, samt med andra bekanta och hemma i landet; stadnade iag i följande slut: Emedan alla sade, at innan iag skulle hinna til New England, wore löfwen til en del affalna af träden, emedan wintern börjar tidigt der, och iag således ej skulle giöra der stor nytta; at resa til Canada detta år, afrådde alla wänner och publica gazetter, ty de willa indianer, som Frantzoserna uphitzat, slogo anten ihiäl e^l plundrade och bortförde alla som de kunde råka på gräntsen, om den ock hade 20. pass, e^l 12. truminor för sig, at gifwa tilkänna sig komma fridlig. Twärt om, stode här nu all ting i sin fägring: wintrarna här i nya Sverige ofta äro så kalla som i det gamla Sverige, då på Dellavare River e^l flod, som är af den bredd inemot här wid Philadelphia, som längden af Upsala stad, och dessutom har ebb och flod, isen ofta på en enda winternatt lägger sig til en twärhands tiocklek och mera; här des utom finnas en hop nyttiga saker; derföre så resolverade iag, at använda denna höst här i Nya Sverige, New Jersey och New York; wintertiden, när alt åt norr och här ligger öfwertäkt med snö tänker iag giöra en resa til Maryland och Virginien, och så komma tillbaka; uti slutet af Febr. månad är iag sinnad gå til New England, och i början af wåren se och beskrifwa alla ting der; i början af sommaren ärnar iag sielf gå in til Canada, men lämnar Jungström qwar at börja samla frö af alt hwad iag finner nödigt; uti September månad wil iag, om Herren gifwer hälsan, wara tillbaka i New-England, och anten derifrån, e^l härifrån Philadelphia, gå uti october med fahrtyg härifrån til gamla England, och så öfwer til Sverige med hwad iag samlat. Men någon kunde giöra et inkast, och säja: Cui bono med alt detta? at kosta så mycket på en resa för några få örter är ju en dårskap; man kunde bättre använda penningar: iag swarar, at jag är mäst af samma mening med, om en så kostsam resa endast anställes för curieusitet skull, fast wi doek sedt Franekrikes stora Konung Ludwig den 14de ej wara så noga granräknad, at lämna årl. en anseelig summa penningar til åtskilliga Peregrinators, af en hög kärlek för wetenskaper. Men iag har aldrig för min del welat binda mina resor och observationer wid en blott curieusitet allena, iag har räknat det för det minsta iag har af mina Ledare lärt, at hafwa förnämsta afsikten på nyttan; på det sätt anställer iag ock denna resa: iag har förut omnämnt, at wintrarna äro här rätt så kalla som i Sverige; det synes wäl wara et paradoxon, som differencen af Climatet och Latituden skulle kullkasta; men det har alt sin riktighet, och stöder sig på starekaste grunder i Naturkungheten, dem iag nu ej hinner anföra; det är altså en klar påfölgd, at de träd och växter, som trifwas här och tola wintrarna, skola giöra det samma hos oss i Sverige med; af de resor iag redan giordt här i landet, har iag funnit, at skogarna äro fulla af Sassafra träd, en makalös ting i mediein; af Castanie-träd, och de samma af 2de differanta slag, af hwilka doek frukten både

i myckenhet oeh wälsmaklighet wida öfwerträffar dem i Europa; af 4. slag af Walnött-träd, hwars frukt i godhet ej gifwer efter de Europæiska, och hwars träd uti sniekare-arbete näppel. har sin like; af flere slags willa winranekor, hwaraf skogarna äro fulla, och dem man ser i ymnighet denna tiden införas til salu; af et slags Lönn, som ännu mera växer längre åt norr, emedan här är nästan för varmt för den samma, af dennas saft, som om wårtiden rinner från trädet, då man hugger deri, kokas och tilredes et Såcker, som i söthet och smak ej gifwer ordinairt Såcker efter; iag har fått til skåneks en stor klimp deraf, så at iag kan med så mycket större wisshet tala om detta. Åtskilliga örtslag, som wäxa willa i skogarna, af hwilka somligas frö el^e sielfwa ärter brukas til maat, af andra tagas rötterne, som wäxa i sådana knylar som Poteter. ganska många träd och örter, som brukas til färgerier, dem iag nu ej hinner specificera. Willa Mulbärsträd af flera slag finner man i ymnighet öfwer alt i skogarna; de som rest ända til norra delen af New England, der kiölden om wintrarna täflar med den i Torno och Lappmarken, försäkra mig, at de äfwen sedt willa Mullbärsträd der; ej en, utan flere, hafwa för curiositet haft Silkesmaskar, dem de födt dermed, som spunnit så godt Sileke, som någonsin det, hwilket finnes i Södra Europa; en af fordna Gouverneurerna i New-York kunde af sina egna Silekesmaskar, som föddes af desse träds löf, få åhrl. så mycket Sileke spunnit, som han til sin hela familia hade af nöden; men emedan dagswerekzfoleket här äro oändel. dyra, och man finner sin största profit med Spannmåls-handel, som föres härifrån til hela Westindien, så har man glömt bort all Silkesmask-skiötzel. Jag går nu förbi de många medicinal-wäxter, som här finnas, och hwars nytta ofta är funnen dräpelig. Radix Ninsi och Polygala äro de minsta; der den Högste låter mig hafwa hälsan, oeh alt wäl gå, så skal iag wid min lyckeliga hemkomst til Swerige, hafwa så wäl ymnighet frö af alla desse, som lefwande plantor tillika; ty at alla desse skola wela fort i Swerige, twiflar iag ej om, endast frön kommo oskadde fram, oeh sedan wäl skiötas. Af Ekar finnas här 10. ja flere hel särskilta slag; men iag sätter ej så stort wärde på desse, som på wår Swenska Ek, ty de spisa ej i waraktighet mot den samma. Eljest är här en general observation, grundad på en långlig erfarenhet, at et oeh samma träd, ju längre det växer åt norr, ju waraktigare är det, och ju längre kan det stå emot röta; häraf sker, at skepp, som äro bygde här i Nya Swerige på långt när ej duga mot dem, som bygges i New England, ty då de i New England kunna wara til 16 à 20. år, kan man sällan betiena sig af de skepp här byggas öfwer 8 à 12. år, innan de blifwa genom rutna; men skepp som byggas af Ekar i Europa, uthärda wida wägnar bägge desse. Af grässlåg, (: Graminibus :) finnes här en stor myckenhet, men iag har näppel. funnit et enda, som förtienar någon särdeles upmärksamhet, el^e går upp emot en del af wåra Europæiska wid ängsskiötzel; doek har Mr. Bartram² berättat mig, at ju längre man här kommer til norr, ju utwaldare grässlåg blifwer man warse; af alla wåra Europæiska gräsarter har iag til datum funnit endast en enda, nemligen Poa §. 75. i Flora Suec.³ alla de andra äro hemfödingar af America oeh aldri warit willa i Europa. Ehuru, som iag hört, en och annan i Swerige welat draga läran om watnets aftagande i twifwelsmål,

så har dock den korta tiden iag redan warit här gifwit mig tilräckeliga öfwertygelser deraf, at watnet ock i denna delen af werlden årligen aftager, och at mångenstäds der fordom warit haf, hwar nu är land; de som med förstånd giordt resor här omkring säja, at ingen ting kan vara klarare, och sielfwa de willa indianer, som bo här ofwanföre, skulle le åt den, som wille twifla derom, ty hos dem är en allmän berättelse, at hafwet för många många åldrar tillbaka gått til de och de ställen, som dock ligga mot 100. Engelska mihl från denna tidsens hafsstrand; häraf är, at man öfweralt här i landet wid brunnars gräfwande finner åtskilliga strata af mussel- och Snäcke-skal diupt ned i jorden och wida wäg från hafwet, item hela stora träd, ekelöf m. m. til 18 och 20. foot under jorden. En ting förtienar här wid upmärksamhet: man skal uti New-England, och längre norr finna så i bergen petrificerade musselskahl, som strata af det samma här och der ned i jorden i des naturliga skapnad och icke petrificerat; men eluru man letar der omkring på hafsstränderna, skal man dock ei se desse musselskal och diur som sitta deri; ei heller skal man blifwa dem warse, innan man kommer til Carolina några 100de mihl längre i Söder, der de sägas finnas på hafsstranden i myckenhet; sådan är den berättelse iag fått; men iag kan ej utgifwa för wist, om detta sig så förhåller, emedan iag sielf ei haft tilfälle at få se detta.⁴ Nu wil iag uplösa et Probleme som icke allenast H^c Archiatern wid min afresa från Swerige, utan äfwen uti London åtskillige af Wettenskaps Societetens Ledamöter derstädes anmodade mig om at undersöka, neml. hwarföre de wäxter, som komma från Norra America, gemenligen i Europa blomstra så sent, at deras frö sällan hinna blifwa mogna; detta sker i Swerige, detta händer ock i London: skillnaden af wäderleken uti Europa och Norra America är orsaken til alt detta: om sommaren är här gemenl. en grufwelig hetta, den tager af längre mot hösten, då hela Septämber och October Månader komma at blifwa de härligaste om året, ej för heta, och än mindre för kalla; September swarar här mäst mot Julii månad i Swerige, och October mot Augustus, hwad wärma angår; man ser sällan någon mulen dag, utan mäst altid Solsken; sällan blåst utan mäst lugnt el^f et sakta susande wäder allena. Det äro desse 2 månader, som räknas gemenl. här för den angenämaste om året, hwad wäderlek angår; uti desse månader, och så sent på hösten, om man får så säja, stå här de mästa örter i bästa fägring; då blomstra som bäst mäst alla Asteres, Solidagines, Rudbeckiæ, Lobeliæ, Pediculares, Digitales, Oenotheræ, Helianthi, Gentianæ, Eupatoria och flere och då mogna de deras frön; men någon kan fråga mig, hwi blomstra alla desse just denna tiden, så sent och ej förr? iag frågar tillbaka: hwarföre blomstra hos oss i Swerige Hepatica, Draba, somliga Violæ, etc. just först om wårren, och hwarföre komma somliga Centaureæ, Gentianæ etc. först sent mot hösten? Får iag swar derpå, så är den til mig giorda frågan tillika beswarad; eljest märckes ock, som Mr. Bartram försäkrat mig, at ibland, när wintern mot wanligheten kommer för tidigt, en stor del af desse sent blomstrande örter ej hinna äfwen i detta deras fädernesland, mogna deras frö; men Skaparen har ändå funnit bot mot det, ty flästa delen af desse hafwa radicem perennem. Uti September månad, eller d. 25. Sept. stod

Celsii Thermom. om morgon i Solgången vid 0, och d. 9 hujus war d. 1. under 0, samt tiock ijs på wattenpussar. Här är eljest hwad wäderlek angår, en underlig ort; då wädret blåser från Sunnan, e^f eljest det är lugnt är här just et sommarwäder hel sent om hösten; men om wädret kastar sig til nordwäst, och kommer blåsandens från fretum Hudsonis, der en beständig ijs finnes, är innom några timars tid så kalt, at man näppel. kan gå ut; kiölden tränger då igenom mäg och ben.

Men iag måste twärstadna, at skrifwa något mera af wärde, emedan iag ej får försumma tiden, utan ärnar i morgon färdas upp åt landet, och skeppet i öfwer morgon kommer at gå härifrån til Europa, med hwilket brefwen komma att sändas: Men nu kommer iag til privata ärender: At Sahl. Probsten Sandin^s, som förledit år gick hijt öfwer från Sverige, så snart skulle blifwa ryckt hädan, lærer ej gå mindre H^e Archiatern än andra hans gynnare och wänner til sinnes. Wi woro i Upsala förtroigna wänner, och kärleken stärktes oss emellan, sedan wi skulle komma at resa til samma ort i werlden; iag fick dock ej det nöjet, at se honom här, innan han i Heranom skildes hädan: han bodde 4 Swenska mihl härifrån, och iag hade i början ej tid at resa djt, utan fohr omkring på andra ställen; så snart han blef siuk och fick weta iag war kommen hjt, hade han en oändel. längtan at få se mig, men iag fick ingen kundskap om des siukdom, innan på slutet af hans lefnad, då iag hastade ned, men hant intet fram, förr än han lämnat detta jordiska. Det war mig mer än okärt, at sakna och mista en sådan wän; men än mera, at se des Encke-Fru uti et så bedröfweligit tilstånd, som af kärlek för sin k. man resolverade sig, at gå från Fäderneslandet til denna widt aflägsna orten, och sedan de warit här 5 månader, mista honom. Jag wet mig ej ännu af någons nöd blifwit så rörd som hennes; hon är lämnad en fattig wärnlös Encka med et litet 3. månader gammalt barn, uti et främmande land, utan huld e^f skyld, wän eller släkt; deras lilla egendom måste mästa delen gå til kost at betala frakten och omkostnaden på siöresan hijt; tänck, de måste förleden winter wara på siön från London til America uti 18. wekors tid, då Herren halp mig öfwer uti litet mera än 5 wekor; deras skepp blef af wågen och de continuerl. stormar så brutit, at det näppel. hölt ihopa, och sidsta dagen de kommo fram, hade de ej mera än 20 mkr bröd qwar om bord; hon sitter uti stor fattigdom, så at om de ej i Sverige wela behierta hennes tilstånd, har hon swårt at komma fort, om ej at gå och arbeta för andra. Det wet iag, at Prästänckor sitta i Sverige och få nådåhr, som wist hafwa 1000de gånger mera rikedomar än Fru Sandin; skulle hon nu ej niuta samma förmåhn, så må gud weta, at hon hade orsak at klaga öfwer oförrätt. Sahl. Archie-Biskopen och Consistorium i Upsala twingade just hennes Sahl. man at gå hijt; dem tilkommer nu, at lägga sig ut för henne; och emedan hon haft ingen här på orten, som hon så kunnat lita til, har hon anmodat mig, at wara henne histändig i hennes ansökning; iag har derföre upsatt inneykte Supplique^e för henne till Consistorium, dock ej derwid mera giordt, än lånt henne handen; hennes swidande hierta hafwa fört fram orden och lagt dem mig i munnen. Nu som iag wet, at Sahl. Probsten Sandin war högel. älskad af H^e Archiatern, så har iag gifwit hans Encke fru den

säkra förtröstan, ja (: om iag får så säja :) parol på min heder och ähra, at H^e Archiatern wil wara hennes fullmäktig wid denna hennes ansökning, som är utförd uti innelykte bref til Consist. Eccles. Upsal. hwilket iag beder, at H^e Archiatern för all ting wille först genomläsa, och sedan draga en faderlig omsorg, at hennes bön må blifwa ej allenast hörd, utan oek dess begäran erhållen; iag har med största fördel i werlden sielf erfarit, hwad H^e Archiatern förmår, när H^e Archiatern med kraft will lägga sig ut; och som iag wet, at H^e Archiatern älskat mig som sit egit barn, så lät nu min bön gälla, och min henne gifna lofwen om H^e Archiaterns hielp ej slå fehl. H^e Archiatern kan tala privatim med de andel. fäderna i Consistorio Ecel. och iag wet, at de giöra H^e Archiatern ganska gierna til wiljes; och så mycket mera i denna saken, som de måste och böra giöra, om de hafwa en gnista af ömt hierta och medynkan i sig. Gud nåde den, som kommer i nöden. sedan när saken går från Consist. til Hans Maj^{est} och rådet, hiertans glöm då ej, at skrifwa til sina stora mæcenater i rådet, at saken må aflöpa til fru Sandins nöje. Herre Gud likwäl, Sahl. Probsten Sandin har ofta glädt sig, då han hört om mit kommande, at han skulle få lära sig ännu vidare uti Botaniquen af mig; han har låtit samla små stånd af Sassafras, Benzoin, Rattle snake root, och några andra de mäst rara och nyttiga i medicine, dem han skulle i höst öfwersända med fahrttyg til H^e Archiatern; än vidare har han anmodat D^e Colden⁷ om frön och torekade örter för H^e Archiatern, och kan D^e Coldens egenhändigade bref, som han skiekade under mit couvert til Probsten Sandin, hwilken nyss blifwit död, bäst in-tyga, hwad omsorg Sahl. Probsten haft för H^e Archiatern, hwilket bref iag wid lycklig hemkomst skal wisa til H^e Archiatern. Lät nu, Mæcenas optime, mig ej blifwa en liugare för den mer än bedröfwade oeh nödlidande frun, utan Si est apud Te amor mei, petitioni meæ calculum album adde; at min reputation ej må lida härwid, afgå nu tillika från mig mutor til H^e Archiatern, neml. en kista fullpackad med allehanda rara frön, dem iag här samlat; lista på dem ligger innelykt, dock äro der många, som ej stå på listan: spotta mig midt i synen, om deribland ej finnas många frön, som än aldrig warit i Europa. Den sändes til Wettenskaps academien; och hwad nu i frön felar, skal nästa år tusendfalt både i frön och plantor blifwa upfyllt; ty anten skal iag stupa i America, eller upfylla Kongl. Wettenskaps Academiens goda tancka om mig. Men, hulde Mæcenas, war nu en wärnlös Enekas, oeh fattigt faderlöst barns, oeh en afleden wäns efterlämnade käreaste pantens hielp oeh undsättning; ty at H^e Archiatern kan, har iag erfarit; och at H^e Archiatern will är iag försäkrad; och då har Fru Sandin wunnit alt sit; som warit så lyckelig, och fått H^e Archiatern til sin fullmäktig oeh advocat.

Hos Mr. Bartram har iag ofta warit; han bor 3. fierdedels wäg från Philadelphia, en ganska god man, och den starkaste Linnæanus: wi hafwa färdats omkring och botanieerat tilhopa; han har lofwat sända en hop rara frö til H^e Archiatern, får se om han hinner med detta skepp. Af D^e Colden har iag haft bref; han är Rådsherre i New York; han längtar oändel. efter mig, och skal iag med det första gå dijt. Innelykte bref beder iag at H^e Archiatern täktes slå couvert om, oeh sända til des ägare; tag ej

ogunstigt upp at iag beswärar här med; den Stora Guden låte H^c Archiatern hafwa hälsan! iag har samlat en grufwelig myckenhet af örter, dem iag inlagt och torkat; äfwen mycket af insecter; likaledes andra rariteter. Folket i landet är oändel. godt. Sänd ändtel. en copia af förra delen af detta brefwet, neml. innan privata sakerna komma, til Secret. Elvius och likaledes til H^c Vice Præsid. Bielke, läs ock igenom Secret. Elvii bref, nog såge iag gierna, om samma copia blefwe införd i H^c Secret Salvii lärda tidningar; ty i Wettensk. Acad. handl. förtienar det ej rum, emedan det just är flugit uhr pennan: om H^c Archiatern finner något deri at ändra, gör det. iag erkänner sådant med barnslig tacksamhet; gör så med alla mina bref. Min respects anmälan beder iag om näst fru Archiaterskan til Herrar Doctor Celsius, Prof. Hallenius⁹, Mathesius⁹, Solander, Rosén, Klingenstierna, Strömer, Celsius, Ihre, Amnell, Mag. Hiorter, bägge Almarne samt andra som mig känna. glöm ej H^c Nitzel.¹⁰ Om H^c Archiatern wilskrifwa til mig, och sänder brefwet til H^c Abr. Spalding i London, så drager han omsorg, at iag får det hijt; men då måste han hafwa det innan slutet af May månad nästa år, ty de bref, som komma derefter til London, har iag contramanderat. Jag har giordt här en grufwel. rad med observationer, sedan iag kommit hijt: om Herren låter mig hafwa hälsan, och alt wäl gå, hoppas iag, at H^c Archiatern ej skal behöfwa blygas för sin discipel. När iag betraktar mig sielf, är iag oändel. nögd med Åbo; men när iag betraktar det allmänna och H^c Archiatern bör iag wara nögdare, om iag komme til Lund, såsom längre i Söder; caussas ante dixi; men då skal det wara afgjordt, innan iag kommer hem; ty kommer iag en gång öfwer til Åbo, och der slår ned mina pålar, rör iag mig ej gierna derifrån; men från en Medicine Profession beware mig milde Herre Gud! om prof. Bereli fick transport til något bättre, skulle iag ej tycka så illa om samma syssla. Men ehuru det då är med alt detta, så håller iag dock för en den största förmåhn, at få wara innesluten uti H^c Archiaterns hulda omtäncka, som til mit stofft framhärda

Mæcenatis optimi

ödmiukeste tienare och
discipel
Pehr Kalm.

Philadelphia uti
nya Sverige i

America d. 14. Octob. 1748.

NB. til Arch. Linnæus.

Originallet nu okändt. Afskrift i Bergianska brefsamlingen Vol. 14: s. 123—148 (K. Vet. Akademiens bibliotek).

Ett kort utdrag af brefwet tryckt i K. Vet. Ak. Handl. 1749, s. 70—75. Vidlyftigare utdrag tryckta af ÄHRLING i Carl von Linnés Svenska arbeten, Afd. 1, s. 197—201.

¹ Här skall Linné ha antecknat: Om icke orsaken är här annor, at foglen bygger här i Sargazo äller flotgräset, och därför är här allmän.

² JOHN BARTRAM, se Afd. II: D. I, s. 165.

³ *Poa annua*.

⁴ Om Kalms åsikter i vattenminskningsfrågan, se A. G. HÖGBOM, Nivåförändringarna i Norden, s. 79—80 (Göteborg, K. Vet. o. Vitt.-Samh. Handl., 4:e följden, XXI:3, 1921).

⁵ Magister JOHAN SANDIN fick den 25 Maj 1747 fullmakt som kyrkoherde i Racoon och Pennsneck och som prost öfver hela missionen. Kom till Amerika i Mars 1748, men dog redan i Sept.

⁶ Böneskriften skriven af Kalm och undertecknad: »Anna Margareta Siöman en högst bedröfvad Eneckia» finnes i Landsarkivet i Uppsala bland Uppsala domkapitels handlingar (sign. F. VIII: 1). (Där finnes också en annan skrift af Kalms hand från svenska församlingen i Vicacoa.) Fru Sandin fick genom kungl. nåd ett halft års prosthön (400 dr s:mt) till änkehjälp och 25 £ sterl. till respengar.—Kalm gifte sig med änkan 1750.

⁷ CADWALLADER COLDEN, se Afd. I: D. 3, s. 195, not 3.

⁸ ENGELBERT HALENIUS, se Afd. I: D. 3, s. 131, not 1.

⁹ GABRIEL MATHESIUS, se Afd. I: D. 2, s. 168, not 5.

¹⁰ Troligen Linnés trädgårdsmästare DIEDR. NIETZEL, se Afd. I: D. 2, s. 206, not 2.

1597.

Högädle Hr Archiater, Höggunstige Gynnare.

Emot all förmodan hinner iag näppel. skrifva mer, än at iag bara notificerar mit tilstånd, och at iag lefver; ty jakten skal i morgon i dagningen gå bort, och iag har annat äfven at syssla med: mit memoire til Wettensk. Acad. skal iag söka fullborda i Albani, om det blir mulit väder någon dag, och så sända den hijt ned til mine bekante, at öfverstyras til Europa; iag kommer nu at resa på en trakt der efter allas utsago ingen Botanicus varit förut någonsin; ty i en stor del af Canada hafva Franska Botanici varit. hvad iag gort är kortel. detta: iag har samlat och beskrifvit så många örter iag hunnit och funnit; Dr Gronovius¹ har varit ganska acurat der han haft goda specimina; men at han ibland misstagit sig kommit af torra och sönderbrutna; iag undrar, at han af torra kunnat gå så långt. Kan Azalea Pinxterbloem Gron. Flor. 21 blifva Azalea? aldrig, blomman är ju så olik. Andromeda Gron. Flor. 160. el^r common Laurel, är absolut ingen Andromeda, ei mer än Pyrola, utan distinctissimum genus, char. essent.: nectaria decempl. iag har fått et annat Species af samma genus, foliis lanceolatis-lineäribus hel distinct.² Podophyllus har här aldrig mer, än 6. petala. Veratrum Helleborus alb. den iag fan i Ryssland, växer här ubique in paludosis copiosissime; då maysen sås, har den många fiender, som komma och pläcka upp kornen, som Iekornar, Svarta Starar af de här boende Svenska kallade Maystiuftar, Kråkor etc. derföre blöter man och kokar roten af Veratrum i vatn, blöter Mays kornen deri, och sår dem; då fogeln äter et korn, tumlar han öfver ända och somnar in; de andra bli då skrämde, och våga sig ei mera dijt; boskap röra den aldrig. Nyssa pedunc. multifl. Gron. flor. 121. kallas af de Svenska Fiskareträd,

emedan trädet rått luektar som rå fisk, det är et helt nytt genus, och hör til Polygam. Det ena trädet har bara flores masculinos, samt hvar flosstam. 10. Det andra trädet har flores hermaphrod. och bara stam. quinque. all Claytonia har stigma triplex, patens. Jag har funnit et ganska stort antal af våra Svenska örter, utom dem Gronovius har, e. g. uti Flor. Svec. § 4. 26. 27. 29. 41. 63. 67. 75. 76. 78. 84* 104. 124. 152. 186. 272. 276. 277. 292. 293. 324. men e sem. satis forte, fast multis in locis in sylvis. 330. 348. 378. 379. 383. 417. 422. af Mr. Bartram. 430. 435. 483. 501. 522. af Mr. Bartram på Catshill bergen mot Canada. 531. 752. 755. 769. 774. 818. med flere iag i hast ei kan erhindra mig. 400. af Mr Bartram vid Canada. Usus oecon. et medic. af de mästa träd och örter, och tror iag mig komma at gifva mera usus i min flora, än näppel. i någon flora ännu är skedt; locus natal. omnium, tempus flor. när sem. mogna; hvilka löf kvar om vintern; hvilka lämnas oätta af boskap; hvilka vissa slags foglar och diur äta; Engelska, Tyska, Svenska, Franska namn på örter och träd. Hvad skal iag säga om foglarna här? Det är näppel. en enda, som iag kan kalla Europæisk; somliga äro så lika, som ovum ovo, men sonus och låten hel different; må de äta något här, som anten mera öppnar el^r drager ihop halsen, e. g. Caprimulgus el^r sidsta species af Hirundo Faun. Suce. den finnes här så aldeles lik vår, som ovum ovo, och som Hr. Archiat. tagit sin beskrifning af den samma, men låten skild vida vägnar; hon kallas här Wipperivill, emedan hon om aftnarna kommer til husen och ropar beständigt whopperiwill el^r whopperiwhipp; så är det med andra, de äro lika våra bekantaste, men anten låta de annorlunda, el^r hafva de andra åtbörder. Med Quadrup. är nästan äfven det samma; här finnas näst alla de slag, som i Sverige, men de äro olika, så at de måste vara et särdeles species, eller en ganska stor varietet; så är det med biörn, råf, hare, hiort, oxar, Råttor, Iekornar, etc. vår Svenska röda Räf är väl här, men ei varit här öfver 100de år, utan kommit öfver från Europa, som somliga säga, med en Engelsman i Nya England, som förde dem hijt, el^r som andra säga, från Grönland 1697. då en skarp vinter var. Af våra Svenska insecter har iag fått en stor myckenhet, e. g. 349, 521, 572, 596, 617 kallas af de Svenske *Brödätarn*, finnes oljstet nog i stubbar i skogar; men äfven ganska mycket i huus. 649. 698. 744. 772. 782. 1003. 1068. 1101. 1102. 1109. 1110. 1115. 1116. 1123. 1168. 1171. apud. americ. copiosiss. . . .³ villa diur. 1186. 1187. 1200. 1263. 1271. etc. etc. men iag har ock fått en stor hop nya; iag gifver mig ei tid til at strax beskrifva alla, ty det skulle taga för mycket . . . som bör användas til angelägnare, utan iag samlar dem bara. Meloë är en förstörare af Veratrum, ty han äter på den i grund. Jag har funnit ganska mycket nya örter, som absolut blifva nya genera, om ei Hr Arch. nyligen . . . dem. Mr Colden låter hälsa, är en god man; men hinner ei mera bry sig om örter, ty han sitter i publique affairer; han . . . Premier Minister i Nevyorks province; älskad af få; an recte, nescio. han har varit mig til stor hielp. Bartram en . . . skarp observator, men lat skrifvare; känner de flästa örter, men lagt in näppel. 20. iag har læst hans resa, som han 2. gånger sändt til Gron. och den kaparn bägge gånger borttagit, och det til Mr. Bartrams lycka, ty han skulle bara skända ut sig

med des tryckande, ty des lathet at skrifva gör at resan duger ingen ting; men då man talar med mannen, och hör honom, så finner man, at han varit en grufvelig starek observator: han är alt, bonde, snickare, svarfvare, skomakare, murmästare, Trädgårdsmästare, Präst, timberkarl, och iag vet ei hvad icke; rasande lufvud på karl. Roten af *Aralia Canad.* har ei sin like at hela huggsår; iag har sedt otroliga curer af den. Arum Sp. 1. Gron. fl. roten indianernas mat, rå förgifft, stekt skönt bröd. Arum fluit. Gron. 121.⁴ frön indianernas bästa maat. Agrim. vulg. rötterna ganska sköna i calore febr. brukade som The. Herre Gud, hvad mycket iag hade at skrifva om iag hant; iag har aldrig i mina dagar haft så mycket at göra som denna våhr; från första daggryningen ända til kl. 10. om aftonen; får se om iag hårdar ut; det myckna skrifvande som iag alt sielf måste göra, tröttar mäst ut; iag är ibland om afton så trött, så at iag ei orskar röra mig; iag mår nu mycket väl, endast at iag fiuner så ringa matlust; dock känner iag ingen matthet i kroppen; hinner iag ei göra memoir. til Acad. från mig här, så skal iag görat i Albano, om de villa Americaner ei hasta för snart dādan. Men huru skal man bota det; örter och träd af samma species, hvaraf det ena kommit från England, det andra växer här vill i skogarna, differera dock så at den från England gemenl. står 2, 3, ja somliga 4. veckor förr i blomma, än den vilt växande här, fast de ofta stå bägge på samma ställe, i samma jordmån, ha lika sol etc. orsaken tycker iag vara den, at den från Europa slår ut sina blommor, då luften här får den grad af värma, som i hans hemort de gamla länderna då den der blomstras; men här vil den vill ei göra det, emedan han likasom af en långlig erfarenhet vet, at ofta ända långt in i may komma frostnätter, då alla blommorna frysa ofta bort på den Europ. den Amer. vil ei slå ut, för än han vet, at ingen köld kommer mera, som skal skada blomman; men det vet den Europ. som en främlinge, ei af, och blir derföre ofta om våhren bortfrost; en orsak til Amer. örternas senfärdighet at komma fram är Grönland och Hudsons sund, hvarifrån om våhren vädret nästan continuerl. blåser hijt; nu är samma siö och land då full med ijs, som ei smälter för än långt in på sommaren, derföre hvareken kunna el' töra Norra Amer. örter komma förr fram, än samma ijs til en del är smält; åtminstone kunna de ei mognas, för än sent. Herre Gud, hvad nyttigt för Sverige iag kan få härifrån, af hvad iag redan vet, om Gud låter mig hava hälsan, och iag får det väl hem; och iag hoppas få dubbelt så mycket nytt i Canada, ty många hafva berättat mig, at de sedt der oändl. antal af alla växter, som Americanerne bruka til mycket; men fasel. mycket skallerormar der: *Polygala* har mot des bett ei mera kraft än andra; en indian ville visa i mångas presence huru han med den kunde handtera skallerormen, och bota des bett; det gick an några gångor, men hur det var, gaf ormen honom et bett i tummen; han brukade *Polygala* och all sin konst; men dog ändå inom par timars tid sedan han var biten; alla hafva rådt mig mot skallerormen 1. ha goda örter hos mig. 2. altid bruka tiocka stöflor. 3. et par vida båtsmansbyxor, som hindra hans bitande, de böra räcka ned på foten; folk, som blifva bitne af den, och curerade, ha ändå sällan derefter stadig hälsa, utan bli gemenl. hvart år vid den tiden de voro bitne, hel siuka och

ibland som tokute, samt måste hvart år bruka antidota. vidare. [?] Hinner iag i Albani, och elakt väder håller mig inne, skal iag skrifva äfven mer til Hr. Archiat. och Bar. Bielke; nu måste iag ei försumma tilfället at gå upp med jakten, annors torde iag få ligga och vänta par veckor, och hvar tima kan iag ei betala med gull; skrif, gunstige gynnare, aldrig mera sådana hårda bref til mig, och skäm ei ut mig hos andra med brevvens öpnande, at sända dem til andra; iag kan ei säja, hvad iag sörgt deröfver, och hvad det dissiperat mina tanekar; gud ge brevet blifvit quar i England; nu har iag skrifvit Spalding til, at ei mer sända några bref hit til mig, utan ha dem tils iag kommer til London. Hälsa alla. Jag lever til min död

Högädle Hr Archiaterns

ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

New York d. 28. may. 1749.

(obs. var gunstig och sänd de små breffen til min mohr etc. til deras ägare.)

Utanskrift:

a Monsieur
Monsieur Charles Linnæus,
l'Archiatre du Roy de Suede, et Pro-
fesseur en Botanique,

a
Stockholm et
Upsal.

Linn. Soc., Vol. VIII: 20.

¹ JOH. FR. GRONOVIVS, se Afd. I: D. 2, s. 95, not 5. Den numera mycket sällsynta första uppl. af hans Flora Virginica utkom i Leiden 1739—43. En andra uppl. utgafs 1762.

² Dessa bägge arter benämndes af Linné *Kalmia latifolia* och *augustifolia*.

³ Här och i det följande äro flera ställen af brevet bortslitna eller trasiga.

⁴ Felskrifning för 113. Denna växt, af Linné benämnd *Orontium aquaticum*, kallades enligt Kalm (Resebeskrifning, D. 3, s. 54) af indianerna för Taaki.

1598.

Högädle Herr Archiater,

Höggunstige Gynnare och Præceptor.

Tiden tillåter mig nu ei at vara mångordig, ty i morgon bittida sker resan härifrån Quebec hufvudstaden i Canada, och iag har ännu ei inlagt någon ting; ensam är iag, ty Jungström sände iag tillbaka at samla frö i Nev york och Pensylvanien för 3 veckor sedan; desutom beropar iag mig

dels på mit bref til Hans Excellence Gref Tessin, dels på de här innelagda, dem iag beder Hr Archiatern först ville alla igenomläsa, emedan hvardera mäst innehåller något, som ei finnes i de andra; sedan tackes Hr Archiatern vara så gunstig, klippa dem sönder, hvart särskilt för sig, men då aktas, at det til Hr Baron Bielke klippes rätt, eljest kan ei Raggen taga reda på det, och sedan slå couvert om hvardera, jemte utanskrift, och så sända til ägarna; iag har skrivit tituln och direction på det, så til min k. moder i Österbotn, som til min Cousin Ross¹ i Åbo; iag beder för alt, at bägge sändas med första tillfälle, ty å ena sidan längtar ingen mer än min mohr at veta hvar iag är, om iag lefver eller ei, samt förnämligast om hon snart får vänta mig hem; och å andra sidan är iag ganska mohn om, at Rossen äfven med det första må få mit bref, på det iag ei må stå utan huus, och än mindre, at iag ei må stå utan kryddgård, deri iag kan så och plantera mina träd, örter och barn[!], då iag kommer til Åbo; Som efter alt utseende iag ei kommer at resa från America, för än i Martii månads början nästa vâhr, emedan alla afråda en sehn höstresa, som ganska skadel. så för lifvet och den fahra man löper at segla i qvaf, som för det, at man nödgas beständigt hafva plantorna under däck, emedan vatn står beständigt för stormarna skull öfver däcket hvilket är som en half död för de sa . . .² den fruktan, at nödgas tör hända fördrifva hela vintern i England, der alt är dyrare der iag mer ei har desutom lust at vara; ty oansedt iag med mer än veritate mathematica kan säja, at mit vistande 14 dagar i London, skulle kunna makalöst rikta både Upsala Acad. Trädgård, Baron Bielkes, och min, så med rara örter och träd, som utvalda kryddgårdsrön, i anseende dertil, at iag känner dem, som I aldrig kunnen med Ehr makt få rön af, utom de Trädgårdsmästare, iag speeielt är bekant med; så är det ändå ogiörl^t at kunna intryeka hos mig någon lust och nöje, at göra samma; nej min längtan är, i vekans början komma til London, och midt i samma vecka derifrån. Den som kommit i Dilleni ställe i Oxford har med skrifvelse högel. bedt mig, at ändtl. komma vid återresan til honom, iag skal ei ångra det; men iag nödgas mista en sådan förmån. Vos in caussa fuis-tis; men då iag har afsaknad, lider Eder träd- och kryddgård med. Jag har fått så tiockt af våra Svenska örter här i Canada, at iag stor skäms; mer än $\frac{2}{3}$ delar tror iag af Svenska örterna finnas här, men äfven många andra. Finner Hr Archiatern något märekvärdigt eller af värde i mitt bref til min mohr eller min Cousin, som Hr Baron Bielke önskade veta, så lät taga bara en copia deraf, och sänd med brefvet; iag har varit vidlyfftig til honom, och kort til Hr Archiatern, emedan iag ei vet hvar han vistas, och således sänder hans bref under Couvert til min Herre, desutom Amicorum omnia communia; I veten ock, at iag skal skriva alt allena, iag hinner ei skriva 2. bref af lika innehåld til Eder bägge. Jag hoppas, at min resa skal täml. löna reseonkostnaden, om vår Herre hielper mig hem; nog tror iag Hr Archiat. skal få frö af de örter och träd, han aldrig sedt förr; och om giörl^t är skal iag skaffa tillräckel^t frö; men af alla iag sedt, kan iag ei lofva frö, ty då borde iag kunna dela mig i 100de meenskior, emedan iag funnit en ört i blomma på et enda ställe, och sedan aldrig har tillfälle at komma djt. Jag har än 130. Svenska mihl at göra i höst, utom

oändl. krokar, som väl kunna göra en 20. mihl, om ei mera. Jag nödgas sluta; hälsa alla gynnare och bekanta. Jag lefver til mit stoft,

Högädle Hr Archiaterns

ödmiukaste Tienare och discipel
Pehr Kalm.

Quebec i Canada d. 30. Aug.

1749.

P. S. Jag har varit 12. Svenska mihl N. om Quebec, och då tyckte iag vara tid, at ei gå längre norr, emedan sedan bara höga berg togo emot, med eviga ödemareker; Ekar, Bökar, Wallnöts träd hade några mihl förut tagit afsked; Biörek gjorde det mästa med Såckerlönn; men Thuya, jemte åtskilliga granar, Tallar och Larix vulg. det aldramästa. Jag finner ei heller nödigt, at blifva et år mera i America, ty iag kunde väl få flera observata, men om flere ganska nyttiga träd för Svärige, och nyttiga örter, vet iag ej; nya och euriousa kunde iag väl få.

Utanskrift:

a Monsieur

Monsieur Charles Linnæus

Premier Medicin du Roy et Professeur

en Medicine et Botanique d'Upsal

a

Stockholm

et Upsal.

Linn. Soc., Vol. VIII: 21.

¹ Troligen professor ISAK Ross, född 1706, död 1783.

² Ett stycke här bortrifvet i originalet.

1599.

Högwälborne Herr Baron och Vice President

så oek

Högädle Herr Archiater.

Mine Herrar måste uhrsäktä mig, om orden i detta bref ei hänga tilhopa, emedan mig icke nu lämnas öfver 1½ timas tid til detta brefvets skrifvande jemte et til Hr Spalding uti London; skeppet, som redan gått ned för floden war lastat för Amsterdam, och uti ögnablecket, som det här wid staden lyftade anckar, fick Capitain befallning at gå til London; iag får då altså tilfälle, at i hast ramla fram några rader. Wid mit wistande uti Canada hade iag den äran at skrifva til mine Herrar; sedan wid återkomsten til New York hade iag äfven det nöjet; iag lefver i det hopp, at brefven redan kommit mina Herrar tilhanda, innan detta kommit fram; iag utförde med många ord uti det sidstnämde från New York orsakerna, hwarföre iag ser mig föranlåten at ännu dröja et år här i America, emedan

det ei är uti en människias förmåga, at på en sommare uti et så widsträckt land som detta hinna genomfahra och samla det som man dels ser dels får förnimma af andra hafva stor nytta med sig af växter; oeh som iag af Hr Abraham Spaldings bref från London af d. 15. sistledne Julii såg, at han fått intet ord från Kongl. Wettenskaps Aeademien om vidare penningars försträckande til denna resan, oeh mina Herres[!] guaranterande uti brefvet til mig af Julii månad 1748., som lämnades til honom oförseglat, mera afskräkte honom at lämna penningar, än at styreka honom dertil, utom det, at en Handelsman wil hafva något wist at lita på, innan han utlämnar några penningar mer än det han förr haft ordres til, så såg iag mig ei någon annan väg, än at begära sextijo pund Sterling för min egen räkning, så at iag skal sielf betala det, om ei Publicum el^r Kongl. Wettenskaps Aeademien, eller privata wela taga sig något deraf; iag skref uti mit bref til Hr Spalding uti sistledne May månad ungefähr sålunda: utaf Hr Baron Bielkes oeh Hr Archiat. Linnæi bref ser min Hr Spalding, at desse Herrar taga på sig at guarantera reseomkostningarna, om iag skulle förblifwa utomlands et år ännu; men som iag i ganska många bref til Kongl. Wettenskaps Aeademien bedt, at penningar skulle förskaffas, det iag kunde få vara än et år längre utomlands, emedan iag nödgades för storm gå til norrige, samt at Kongl. Wettenskaps Aeademien wille lämna mig svar härpå, men iag aldrig kunnat erhålla det ringaste svar; så har iag swårt hvad iag nu skal göra, ty både Hr Baron Bielke oeh Hr Arehiater Linnæus äro dödel. menniskor; På detta bref svarar mig Hr Spalding af förenämde sistledne 15. Julii sålunda oeh i desse ord: *Herr Professoren gjør wäl, som intet liter på dödel. menniskior, ty wi äro wanckelmodige, oeh fallna at sitta hemma och göra bänckkiöp*¹. Mina Herrar se sålunda af nu anförda Hr Spaldings egna ord, at för mig war ei annat, än bedja, det han wille låta mig för nästa åhr få sextio pund Sterling för min egen räkning; mer tordes iag ei taga på mig oeh begära, än iag utan särdeles swårighet kan se mig wara i stånd inom 2 à 3. år at betala; iag får då ställa resan så, som denna Summan wil tillåta, el^r som man plägar säga i et ordspråk: rätta munnen efter maatsäcken. Wid ankomsten hijt til Philadelphia mötte mig en annan swårighet: Hr Handelsman Peter Koek², til hwileken iag wid hijtkomsten hade bref från Hr Spalding, oeh som på samma bref hade försträckt mig penningar alt som iag behöfde, hade under min frånwahro sidst ledne September månad genom en hitsig oeh kort siukdom dödt; hans arfwingar wille efter hans död ei befatta sig med några penningars försträckande, emedan de ei wiste hvad han mig lämnat samt på hvad foot, aldenstund hans korta siukdom ei lämnat honom tid tala derom el^r täncka derpå, oeh desutom både hans hustru oeh alla barn woro bortreste til New York när han dog; detta var en hård knut för mig på et främmande ort; men min lyeka var, at Probstinnan Sandin låtit all sin Sahl. mans lön neml. 50. pund Sterling, tillika med 10. pund dito församlingen här sammanskutit för henne stå orörd, hwilket alt hon ansedt som en heligdom, at betala hemresan til Sverige med, oeh annat hon i London då kunde behöfwa; deraf har hon nu låtit mig få låna, tils iag hinner få af Hr Spalding assignation el^r bref til någon annan handlande härstädes, at försträcka mig penningar i sommar. Men eljest hade iag

vid ankomsten hijt til Philadelphia den synnerliga fågnad, at finna för mig bref från Hr Arehiater Linnæus daterat Upsala den 16. Martii sidst-ledne; wete Gud, hvad detta fågnade mig; intet vet iag om alla, då de lefva utomlands, äro som iag, neml. at oändel. längta få veta någon ting hemifrån från sina gynnare och vänner, samt deras tilstånd; det gläder mera, än en stor summa penningar. det var ingen bokstaf deri, som ei var glädande och upbyggande, samt skrifven med en öm och af faderlig kärlek varm och brinnande hand; när iag läste de orden, at Kongl. Wettenskaps Acad. var hel otolig, at iag skulle förlora all min credit, om iag blefve endast en sommar här, och komme hädanifrån denna hösten, trodde iag nästan de woro komna ned från himmelen, så hugnel. voro de uti den resolution iag förut tagit; endast det oroadde mig litet, at brevet var daterat d. 16. Martii, och af Hr Spaldings bref d. 15. Julii ses, at han ei ännu fått någon under-rättelse derom från Kongl. Wettenskaps Academien; men det är lika mycket; iag afsänder nu til honom copia af Hr Arehiaterns bref. Tusend tack för de många goda och nyttiga påminnelser; Gud gifve iag finge 100de och än flere sådana bref; en hinner ei på en resa med en trött kropp tänka på allt sielf; det var åtskilligt Hr Arehiatern der befaller mig observera, som om iag ei fått detta brevet, flytt min upmärksamhet, och hvarpå iag ei kommit at gifva akt; Gud gifve Hr Baron Bielke hade sändt mig sina observanda el^f en memoire deraf; ty iag är säker, at när min Hr Baron nu lagt handen vid åtskilliga ting i hushållningen, jemte åtskilliga böckers läsande vid lediga stunder, förefalla åtskilliga erhindringar, som voro nödiga at för mig här observera el^f undersöka, och dem iag af mig sielf ei kan komma at tänka på; iag skal dock göra så mycket i min makt står. Polygala el^f Rattle snake root kan iag ei få, emedan den ei växer så långt norr som Pennsylvanien, utan stadnar i norra delen af Virginien; iag har dock skrifvit Hr Clayton³ (pronuntierat Clätin) til, at sända mig frön och rötter. Laurus, som kallas Benzoin växer ock ei längre norr, än Polygala, som Bartram mig berättat, och iag henne här ei funnit. Liquidambar kallas af Engelske *Sweat gum*, och af Svenske här *Gyllenträd*. Locus natur. uti och omkring låglänta små vattupussar i skogar, der vatn står och surnar; samma locus är för Diospyros; emellan trädet och bareken af Liquidambar silar vid skärning i trädet ut en kåda, ganska behagel. til lukten; men oändel. liten quantitet; näppel. en half gutta kommer ut här och der, och näppel. det; så at det nästan är ogiörl., at kunna samla något deraf, åtminstone ei i någon quantitet; tör hända, de gifva mera kåda längre åt söder. Jag tänkte hinna skriva mycket nyttigt och curieust; men iag måste bus stadna af, ty tiden är ute; et skal iag nämna: Hr Arehiat. skrifver, at Wettensk. Acad. ville, iag skulle gå til Hudsons Bay, el^f närmast dertil; R. iag var aldeles af de tanekar i Sverige; nu här finner iag saken om resan djt 1. vara ogiörl. 2. om giörl. skadelig, ty även om giörl. fåfång: ty 1. inga skepp gå härifrån djt, utan alla från London. 2. de som af Frantzoserne fiska utanför Terra Labrador, töras aldrig til lands för de villa Esquimaux, som utan nåd och barmhertighet slå alla ihjäl, utan ligga 6. veckor ibland på siön, utan at komma til lands, bara på en bar klippa, och derfore resan skadel., at så försumma tid; 3. onödigt, ty iag talt med dem som varit från London i Hud-

son Bay, och alla säja med en mun, och beskrifva landet 5. gångor wärre, än Hr Archiat. beskrifvit Lappland; de villa alla norr om Quebee så aldrig det ringaste för kiölden skull, utan lefva alla af kiött; de hafva ei någon frukt at äta, bara blåbär, hiortron, åkerbär, rönbär, och kråkbär, samt odon. alt landet sterilissima terra. iag tänkte gå til Acadia, men det olyckel. kriget, som nu i höst upkommit emellan de Engelske der, och de Willa, som nu dräpa ganska många människior, hvarom alla avisor här äro fulla, giöra, at iag älskar mit lif hällre, och betaekar mig, at låta flå hufvudskålen af mig, som de nu der göra åt de Engelske. vid Siöarna i Canada wil iag resa, hvarom iag förr skrifvit; ingen fara, at icke det der växer, skal växa i Sverige; kiölden der lika; mäst hela denna månad har Celsii Thermometer stått nu om mornarna i Solgången för 10 til 13. grader under 0, och ibland midt om dagen 9 à 10. grader även under 0, hvad då längre norrut; ingen ting nyttigt växer i norra delen af Canada, min tid för ädel gå och nöta den der bort. men får iag ei permission från Hans Maj: i Franekrike, at resa der, kan iag ei skaffa mycket godt, hvarom iag förr skrifvit. Alla bekanta, gynnare och vänner hälsas; iag måste tussendfalt mot min vilja tvärstadna och lefva til min död

Högvälborne Hr Baron och Vice Præsidentens
så ock

Högädle Hr Archiaterns

Allerödmuikaste Tr^e
Pehr Kalm.

Philad. d. 29 Nov.
1749.

Et skepp går i andra vekan, då . . .⁴ mycket frö och lång memoire til Wettsk. Aead. de ligga alt färdiga; mera i våhr af samma slag, ty de skola delas med flere skepp, för större säkerhet.

Utanskrift:

To

*The Secretaire of the Swedish Royal
Society of Sciences in Upsal
in Sweden,
Master Charles Linnæus*

in

Stockholm

and Upsal.

Linn. Soc., Vol. VIII: 22—23.

Brefvet är riktadt till baron S. C. Bjelke och Linné gemensamt.

¹ Bänekköp = låtsadt köp, skenköp.

² PETER KOCK, född i Sverige, var sergeant i svenska armén på Carl XII:s tid, utvandrade till Amerika, handelsman, trustee och kyrkorådsledamot i Vicacoa församling, död 1749.

³ JOHN CLAYTON, se Afd. I: D. 3, s. 195, not 2.

⁴ Oläsligt.

1600.

Til Hr Archiat. Linnæus.

Högädle Herr Archiater.

Sedan min återkomst från Canada har iag haft den äran, at skrifva 2^{ne} gånger til Hr Archiatern, först från New York^t, och sedan från denna orten. iag gaf wid handen orsakerna, som föranlätit mig at fatta den resolution, at ännu töfva här qvar et år, eller til hösten 1750. iag behöfver nu ei ånyo uprepa de samma, sedan iag efter den tiden haft den fägnad at få Hr Archiaterns högtärade skrifvelse, derutinnan Hr Archiatern notificerat mig, at Kongl. Wettenskaps Academien redan et år förut stadnat deri, at iag skulle uphålla mig i America 2. års tid, til at desto bättre hinna observera och samla, hvad som nödvändigt är. Jag tviflar ei, at ju icke alla lära tycka, at denna resan kostar ganska mycket, och är ingen som kan vara mer i den tanekan än iag; men när man betraktar, at min resa kommit at ske, när Wäxeleuren til England är oerhördt stor, och större, än den någonsin i verlden varit; så får man ei så mycket undra derpå; iag reser på den ort, der de anse en Shilling Sterling, (det är efter nu varande växelkurs, 2. dalder och 8. öre, och tör hända mera) bara här för så mycket, som vi i Sverige anse et Sex styfvers stycke, och näppel. mera. Des utom är ei här så lätt at resa, som i Sverige och Ryssland; här är en annan skiuts; iag har kortel. nämt derom i mit bref til Kongl. Wettenskaps Academien. Tro mig, min huldaste Præceptor, at man ei altid reser med nöje här; iag menar en, som wil resa för Botaniquen och Historia naturalis skull; uti skogarna räcker gräset under armarna; träden äro sammanflätade af taggiga Smilacibus; om man her skal komma fram, måste man ibland nästan krypa fyrfota; upp i träden sitter ofta den förgifftiga gröna ormen, som ofta hugger dem midt i synen, som komma honom när, och hafver tagit lifvet af många; och ned på marcken är man aldrig säker för Skallerormen, en af de förgifftigaste ormar i verlden: iag tilstår, at iag ei altid varit vid et roligt sinne, då iag nödgats krypa fyrfota under buskarna, at leta mig fram, och de mångfalliga Grylli och Cicadæ hafva med deras buller och shri hindrat mig, at gifva akt, när Skallerormen varit i näjden, och börjat skallra at gifva mig varning, til at ei nalekas honom för nära. iag vil ei nämna andra besvär: Hr Archiatern skal häpna, när iag en gång får hafva den äran, at mundtel. berättta min resa. Tu ting äro, som iag af min resa ei utan häpenhet och nästan darrande erhindrar mig. 1. den svåra natten, när vi voro i siönöd, och 2do förleden sommars i ödemarekerna, när vi ei allenast en natt lågo bara par engelska mihl från de til mord utgångna villa Americaner, som genom Guds synnerl. och Faderl. styrelse gingo miste om oss, utan förnämligast, at om den K. guden ei lagat, at just då en hop Fransoser ei kommit at gå samma väg genom ödemarekerna, som vi togo, hade vi, efter menniskligit afeende, absolut måst svälta ihjäl, emedan vi ei varit i stånd, at hvareken komma fram eller tillbaka, innan vi dött af hunger. Men i öfrigit, kan ei utsäjas det nöje en Historicus Naturalis har, at mäst hvart ögnableck finna nya objecter at roa sig med. Man kunde hafva

tilfalle, at göra sinom tusende observationer, om man härdade ut med det; men här är om sommaren en sådan brännande hetta, at man midt om dagen blir så utmattad, at man är ledsen vid all ting; förleden sommars voro åtskilliga, som af den starcka hettan föllo stendöde ned vid det de gingo på marcken; och var det nästan en viss död inom 4. timars tid, om man då drak par drycker kalt vatn just som det kom från brunnen. Sådan är sommaren här. Wintern åter ränner til et annat Extremum; då har man här ofta en brinnande kiöld; d. 7. sidstledne Januarii stod Prof. Celsii Thermometer 24 grader under 0, och Fahrenheits Thermometer kröp så ihop, at quieksilfret stod så lågt, at det var under all räkning.

Jag tänckte skriva et långt bref til Hr Archiatern om allehanda curieust, e. g. om Eldflugor, som lysa om nätterna sommartid, som hela skogar voro full med eld, och äre en art af Cantharis; om Oxgrodor, som ropa som en ox, om de villa dufvor, som ibland komma til den myekenhet, at man på en Svensk el^f par Svenska fierdels väg ei kan se himmelen för dem, utan luften blir hel mörek; om Lo[eus]ts² sidsta sommarn, om Skogslössen, om Torakorna, som ei finnas i Canada, och tusendfalt mera, men skepps Capitain, som nu antieperat sin resa 4. hela dagar, drifver mig at sluta tvärt af; iag hade dock så mycket angelägit at säja; iag måste lämna ⁵/₆ delar ut af hvad iag var sinnad at skriva til Kongl. Wettenskaps Academien; efter 14. dagar får det följa med det andra skeppet; och skal iag i morgon börja skriva på samma bref, at få dem färdiga; iag hälsar oändel. til Hr vice Presid. Bielke, iag får ei skriva til honom, ei til min mor, ei til andra; iag har haft hälsa in superlativo gradu, gudi lof; hälsa alla gynnare och vänner; iag darrar rätt, emedan iag fruktar, at iag näppel. hinner råka Capitain mera. Jag lever til min sidsta blund

Præceptoris optimi

ödmukaste discipel

Pehr Kalm.

Philad. d. 15. Febr.

1750.

Linn. Soc., Vol. VIII: 24.

¹ Detta bref finnes ej i behåll.

² Ordet delvis utplånadt; torde dock vara locusts eller en art af gräs-hoppors, hvarom Kalm talar i sin resebeskrifning, D. 3, s. 145. I K. Vet.-Ak. Handl. 1756, s. 101—116 har han lämnat en »Beskrifning på et slags Gräs-hoppor uti Norra America».

1601.

Til Hr Archiater Linnæus.

Högädle Herr Archiater.

Förleden vecka hade iag den äran at skriva til Hr Archiatern med et skepp, som då afgick härifrån til London, och med det iag sände en hop af de frön, iag förleden sommaren här samlade; iag hinte dock ei göra stort

mer än början af brefvet, emedan skeppet kom at gå fortare bort, än det först var ärat; eljest har iag haft den äran, at skrifva til Hr Archiatern, så från Canada, som sedan i novemb. från New York, och i Decemb. el^r Januar. härifrån Philadelphia; iag hoppas Hr Archiatern redan bekommit samma bref. Nu hade iag väl mångahanda at skrifva; men et litet bref kan ei intaga stort deraf; iag skal dock multiplicera sakerna, at det blir en variation, ty varietas delectat; ingen ordning får iag bry mig om, ei heller tillåter min tid samma: *Wintern* har varit här nog sträng, ehuru orten ligger nästan netto vid den 40. grad. Latit. Boreal. den begyntes i början af November, och varar ännu; den kallaste dag var d. 4. Januarii, då Celsii Thermometer stod 24 grader under 0; eljest har Thermometern ofta varit til 18. grader under 0; snö har här ock fallit denna vinter ganska mycket; man hade redan i slutet af September och början af October månad tämel. säkra tekn, at denna vinter skulle falla mycket snö, at mareken för största delen deraf skulle ligga öfvertäckt med den samma, ty *Iekornar* af åtskilliga slag kommo nöd från laudet i otrolig myckenhet, och skogarna voro fulla deraf; desse voro så sysselsatte at samla ihop Ekollon, Hasselnötter, Castanier, Walnötter af alla slag, samt flera sådana frukter, at folcket kunde få rätt litet deraf förleden höst, emedan Iekornarna fört bort och giömt undan det mästa. Landtmännen nödgades taga stor vara på sit Maysland, ty inemot Maysen blef mogen, kommo Iekornarna i stora troppar, beto af pedunculos af axen, och förde dem bort til sina gömmor i skogen; man hade väl förut gifvit här ut en lag, at betala ungefär så mycket som 4. Svenska styfver för hvart Iekorns hufvud, at dermedelst utrota dem, emedan de ärl. giordt så stor skada på Maysen, ei allenast när den blir mogen, utan ock då den planteras, i det de då gräfva upp ställen den planteras på, och äta upp kornen; men ehuru Regeringen på 4 à 5 års tid betalat ut för bara Iekorns hufvuden mot 4000 d^r kopp^{mt} i Svenska penningar räknade, så hafver man ändå näppel. kunnat märeka, at desse diurens antal börjat minskas, hädan äro somliga enfalliga som tro, at ju mer man gifver ut lagar til deras utdödande, desto argare förökas de; man har af gammalt observerat, at när desse synas om hösten i större myckenhet än vanligt, skal anten en skarp el^r en mycket snöfull vinter följa, emot hvileken desse kreatur af naturens drift förse sig med winterföda, aldenstund de ei kunna finna något på mareken, när den är öfvertäckt med snö; här äro eljest flera slag af Iekornar, hvileka alla dock äro makalöst wäl aftagne och afritade uti Mr. Catesbys¹ Natural History of Carolina etc. Vol. II pag. 73. 74. 75. 76. af dem äro de svarta, de grå, och de flygande, som om vintertid hafva deras tilhåld uti iholiga träd, dijt de samla all deras winterföda, och ligga för en hel månad ibland stilla i dessa sina hus, utan at gå ut; men *Seiurus striatus* går sällan upp i något träd, om ei högsta nöden tvingar honom dertil, utan han har, som *Caniner*, sitt hemvist ned i jorden, der han gräfvit sig hål, til ungefär en à 2 alnars diup, men många alnars längd; han har många hål och vägar samt flera ingångar; när man om hösten el^r ock om sommaren går i skogen kan man ibland se 15 à 20. af desse på mareken och rätt som man koksar efter dem, äro de i et ögnableck förswundna, ty hvar vet af sit hål, dijt de ränna. Hittar man på en sambling af Castanier, Wahnötter etc.

som et Iekorn lagt ihop för sin winterföda, så är man mer än lycklig i det, at man är försäkrad om, at af alla de Castanier och wahnötter der fins, skal ei en enda vara skämd el! kärnlös. Desse Iekornar äro derutinnan svårast, at de giöra deras excursioner merendels om nätterna; iag har talt med Landtmän, som försäkrat mig, at Iekornarna på en natt fört bort mäst hwart och et Maysax af par Acreland Mays, ithy de komma ibland til några hundrade stycken om en natt uti Mayslanden; mäst alla slag af Iekornar kunna giöras ganska tama; uti Maryland är den seden, at hvar Landtman är förbunden, at årligen föra 4. Iekornhufvuden til Öfverupsyningsmannen, såsom en del af dess utlagor. Jag har funnit här åtskilliga af sådana insecter, som wi hafwa i Sverige; iag tror mig haft den äran, at förut nämna derom i mina bref til Hr Archiatern. At *Lopper* äfven äro indigenæ af America synes deraf, at om man skiuter en hare, el! Iekorn, el! annat diur, skall man, äfven midt om wintern finna fullt med lopper på det; på intet ställe i werlden kan vara mera af desse ohyror, än uti de willa Americaners kojor. Wåra *Sirsor* el! *Grylli domestici*, som hålla en så obchaglig musique uti våra hus i Sverige, har iag ei kunnat finna el! höra öfver alt der iag rest i de Engelska Colonier; iag har med flijt frågat efter detta Herrskap der, men ingen Engelsman vet en gång hur den ser ut; deremot har iag näppel. sedt et hus uti Canada, äfven de förnämsta Herrars hus, som varit fri för denna ohyran. Tvårt om wiste de ei i Canada hvad *Toraka* war, men däremot äro de mer än allmänna i de Engelska Colonier; de Svenske kalla dem *Brödätare*, de Holländske *Kackerlack*, och de Engelske *Cork-roches*; när man i skogen bryter omkull en gammal stubbe, får man ofta fult af desse diur deri; när ved föres hem, och bäres in, följa ock desse med; häraf sker, at intet hus är fritt för dem; man måste noga akta sig, at ei lägga bröd på sådana ställen, der de komma til dem, annors holcka de på en natt ut stora gropar uti en limpa; många äro här af den tro, at de blifwit först hijtförda från de Westindiska öar i Södra America, der de finnas i grufvelig myckenhet; men at de finnas öfver alt i skogarna, lämnar en anledning at twifla derom. Deras tilhåld om wintertiden uti husen äro i synnerhet uti sparrar midt ovan för spisen: iag har talt med en och annan, uti hvilckas öron desse om natten kommit at krypa; de hafwa berättat mig, at desse insecter dermedelst förorsakat dem en otrolig väreck, at de nästan blifwit som tokota; bästa remed har varit, at strax hålla örat fullt med watn, och hålla hufvudet så, at watnet ei ran ut, då Brödätarne skyndade sig så hastigt ut, som de kommo in. Af *insecter*, som *lysa om nätterna*, finnas här flere slag, af hvilcka dock en i synnerhet är märckvärdig; iag har sedt henne öfver hela Norra America; nätterna äro här om sommaren ganska mörcka; när det ei är måneskiijn, så äro de här i Pennsylvanien i slutet af May så mörcka som uti Sverige i djupaste nedanet uti October el! November månad; man kan altså om sommaren ei hafva det nöje, at resa här om nätterna, som är en stor olägenhet, ty om dagen är en så brinnande hetta, at man middagstiden näppel. kan vara ute; detta giör, at man midt om dagen, i synnerhet om det är lugnt och ei blåser, ei orekar arbeta någon ting, men blir stock lat, och som ledsen vid alt; par timar efter Solen gått ned, blir luftten väl svalare, men tillika kålmörckt öfver alt; råkar man då vara stadd

på en resa, och til exempel uti en skog, har man största svårighet at finna fram, ty man ser näppel öfver en famn framför sig; iag vet, at iag på en ort, der iag rest öfver 10. gångor förut, hade en gång största svårighet at hitta hem; iag måste gå af hästen, och så godt som med kännande på vägen leta mig fram; detta var vid slutet af May; men churu obehageligt det sålunda är om desse möreka sommarnätter, så har man dock derutinnan et nöje, at se hela skogen och alla träd, samt, snart sagt, hela luften liksom full med eldgnistor, flygande af och an, och rätt som hon är tänd, oeh flugit en aln, ibland oek några alnar, strax blir utsläckt igen; detta lysande i skogen formeras af förenämnde insecter, som af de här boende Svenske kallas *Eldflugor*, af de Engelske *Fire-flies*, och af de Franske *Mouche[s] du feu*. Som nu alla de, som varit i Norra America, i deras Resebeskrifningar eller oek Ländersbeskrifningar tala om desse, och man ändå ei vet til hvad Genus den hör med mera, så wil iag gifva en beskrifning på denna; iag har kallat den *Cassida plumbea*; clypeo nigro, linea utrinque longitudinali in sino, thoraceque sub clypeo, carneis. Antennæ setaceæ, novem articulis constantes, nigræ, $1\frac{2}{3}$ lin. longit. (NB. iag har wid mätningar brukat den Svenska foten, som våra Landtmätare betiena sig af, och den menar iag oek här) Caput minimum, sub clypeo reconditum, nigrum. Clypeus figura est segmenti semicirculi, cujus diameter basin versus elytra format; clypeus in medio convexus, niger, nitidus; margo undique prominulus, niger; sinus superne inter marginem et partem convexam clypei colore carneo est, men på ömse sidor näst til detta röda är den liusgul, dock at på yttre sidan är det liusgula längre bakåt, och på inre sidan, el^r vid partem convexam, längre fram åt. Thorax sub clypeo ejusdem carnei coloris. Elytra plumbeo-nigra, oblonga, aliquantulum convexa, unumquodque striis tribus elevatis longitudinalibus, quarum media longissima, a basi ad finem elytri pertingens, cum cæteræ duæ a basi vix ad dimidiam elytri partem perveniant. Margo elytrorum suturaque sordide lutescens. alæ plumbeæ. Abdomen constat octo incisuris, hvaraf de 4. första, som äro mot basin, äro nigræ, nitidæ; den 5te och 6te incisura äro hel och hållen på undre sidan af svafvelfärg, något litet gläntsande, och äro desse 2de incisuræ de samma, som om nattetiden gifva det starcka eldskenet från sig; den 7de incisura är liten, midt i svart, på ömse sidor gulaktig; Den yttersta el^r apex, liten och svartaktig; ofvanpå ryggen af abdomen är den svart hel och hållen, äfven de 2. lysande incisuræ, endast at latera s. margines utåt, äro svafvelgula. Elytra äro litet längre än abdomen: alæ längre än abdomen, men ei aldeles så långa som elytra. Femora, tibiæ et pedes nigra, nitida. Oculi nigri, hvardera på sidan af hufvudet. Longitudo corporis $4\frac{2}{3}$ lin. Longitudo elytrorum $3\frac{1}{2}$ lin. Latitudo elytrorum in medio $2\frac{1}{4}$ lin. Man börjar få se desse Eldflugor redan d. 9. Martii om våren, men de hafva då ei de svafvelgula incisuræ under abdomen, och lysa alts intet; abdomen superne är oek då colore carneo; mon de ei lysa då, emedan de ei hafva den maat, som skal gifva dem lius, som mulbärs-löf skal gifva Silckesmasken silcke? eller mon det är en differentia sexus, at det ena könet lyser, det andra ei, som våra Lysmaskar i Sverige? vid d. 15. April blifver man först varse, at de begynna lysa

som eld. Om dagarna ser man sällan til någon af desse Eldflugor, men om nätterna nog, dock icke alla nätter lika; ty somliga nätter ser man endast någon enda här och der; och åter andra nätter är skogen likasom full af desse; de uppehålla sig mäst i skogen, i kärr, dock oek ibland i andra skogar, fast på långt när ei i den myckenhet, som på de förra ställen; de flyga intet gerna ned vid marcken, utan gemenl. uppe i öfre delen af träden; man ser dem flyga från det ena trädet til det andra; ibland flyga de et stycke ofvanför trädskatarna: man ser dem understundom flyga upp i luften öfver fält och åkrar, och det så högt, at då de komma til något hus, flyga de öfver det; när de så flyga, fahra de ei i hopar många tillsammans, utan gemenligen en allena för sig sielf; ei heller lysa de hela tiden de flyga, utan när de flugit vid pass en famns längd, och under det samma gifvit sken från sig, är det som det släcknade ut; hvarefter de kunna fara ibland hela långa stycket, innan de tända sin eld igen; emedan sommarnätterna, som nyss förut nämdes, äro här på orten ganska möreka, så har man ganska lätt före, at få se desse; deras eld i mörekret är hel lefvande, och ser ut på långt håll som den eld då man tänder i mörekret eld på et eller par krutkorn. om somliga aftnar, i synnerhet då det är mulit och liknar sig til rägn, ser man mera af dem än vanligit, och då är det som man lagt enkla krutkorn fullt här och der i skogen, och tände på dem, anten det ena efter det andra, eller ibland par stycken, ja oek flera på en gång, på särskilta ställen; ty skogen är då full af gnistor som af eld, hvilcka rätt som de tändas, så äro de utsläcknade. När man tager fast en af desse eldflugor, och lägger dem i en ask, så finner man, at ibland gifva de icke stor eld eller lius ifrån sig, utan släcka det mästendels, och återigen är som det fladrade til och blefve påtändt på nytt, så at det då i hast gifver et stort sken från sig; med et ord: de kunna tända och släcka sin eld alt som de vela. Desse eldflugor äro ingen ting rädda, utan då de om natten komma lågt ned på träden, at man rækker til dem, kan man hel lättel. få dem fast, ty de bry sig ei om at flyga undan. Uti September månad, när nätterna börja blifva kalla, ser man ei mera til dem. Eljest finnas här 2no maskar, som äfven lysa i mörekret, dem iag denna gången ei vil beskrifva; iag kan ei säja, om de äro Erueæ af desse Eldflugor; hvad desse lysande insecter äta har iag ei kunnat utspana; när man stieker en nål igenom dem, kommer uhr dem en saft lik miölek.

Jag skref i början af detta bref, at Regeringen här i landet betalt på 4 à 5. års tid 4000 d^r koppar^{mt} för bara Iekornhufvuden; men iag miss-skref mig; Hr Arehiatern lär tyekt, at det varit en förfärlig summa, så tyekte iag oek; men Hr Arehiatern lär blifva förskräekt, när iag nu säger, at man på et enda år el^r sidst förledit år betalt här i Pennsylvanien 224-000 d^r koppar^{mt} el^r 8000 Pund Pennsylvanie mynt, och et Pund Pennsylvanie mynt är efter nu varande växeleurs 28 à 30 d^r koppar^{mt}; iag har nu fått berättelsen af 2no de förnämsta personer, som sitta i Regeringen; man har med bara Iekornshufvudens köpande så tömt på et år de allmänna Cassorna, at Regeringen blef nödsakad återkalla den gjorde lagen, som var giord et år förut, at betala ungefär 5. styfver i Svenska penningar räcknade för hvart Iekornhufvud; ganska många lämnade deras åkerbruk och land-

skötsel, och gofvo sig at ei göra annat, än skiuta Iekornar, emedan de hade deras möda så ganska väl betalt. Medan iag talar om et slags skadediurs utdödande, som äta upp Maysen, vil iag införa en rolig berättelse om et annat; det är en art af möreklå Stare, el^r Kaja, som de Svenske kalla *Maystiuf*, et namn, som den ganska väl förtienar, och de Engelske kalla den *Black bird*; han är beskrifven oeh med lifliga färgor afritad uti Mr. Catesbys *Natural History of Carolina Vol. I. p. 12. tab. 12.* som denna gör så stor skada på Maysen, i det den kommer til många 100de i en hop, och äter upp den samma, så har man uti alla Engelska Provinciier gifvit ut lagar, at den, som sköte den, skulle få så oeh så mycket för hvar och et hufvud; detta haft en sådan värekan i New England, at de nu mäst utrotat dem alla der; men en annan ohyra har kommit i stället, som gör, at de nu begynna ångra, det de så flitigt efterlevvat lagen; ju mer Mays-tiufvarna utöddes, desto mer förökade sig et slags gräsmask. de kunde ei märcka det så väl innan sidstledne sommars, ty som de då började gloriera sig, at de utödt Maystiufvarna, blef af den heta sommaren och tienliga väderloken en sådan förökning af förenämde gräsmask, at den ruinerade en myckenhet af doras ångar, så at hööbristen var så stor, at de förde höö til dem ända från England uti Europa; man har förut sedt, at Maystiufvarna lefde af desse maskar en stor del af den tiden Maysen ei var mogen; denna fogel tyektes altså af den alwise guden vara skapad, at förhindra desse maskars tilväxt; sedan fogeln nu är utödd, och ingen nu hindrar maskens förökning, tilväxer den otroligt. New Englands män börja nu få oroligt samvete deröfver, at de för starekt velat ändra Skaparens inrättning; det är vist, de önska de kunde dijt förskrifva några Regementer Maystiufvar. Jag har väl tänekt hafva mera at säja denna gången; men iag nödgas nu sluta til en annan gång. Jag har lupit i skogen, at samlar oeh beskrifva måssor, lichenes, samt se, om några träd blomma bittida, oeh deraf nu fått en sådan väldig hufvudbrätta², at iag intet duger stort; hufvudväreken, et corollarium af hufvudbrättan, hindrar mig hafva tanc-karna tilhopa; alla mina gynnare och vänner hälsas ganska mycket. Haf alltid, min huldaste Præceptor, uti en öm åtaneka

Des

ödmiukaste tienare oeh discipel

Pehr Kaln.

Philadelphia d. 2. Martii,
1750.

Linn. Soc., Vol. VIII: 25.

¹ MARC CATESBY, se Afd. I: D. 2, s. 140, not 4.

² Hufvudbrätta = snufva.

1602.

Til Hr Archiater Linnæus.

Högädle Hr Archiater.

Förleden wåras hade iag den äran at skrifva til Hr Archiatern; sedan den tiden har iag ramlat omkring, at iag ei haft tilfälle, at aflägga min skyldighet; det är sant, at då iag kom tillbaka til New York denna höst, var iag sinnad at skrifva så til Hr Archiatern som Hr Vice Præsidenten Baron Bielke; men det var just några timar för skeppets afgång til London iag kom til staden, och då måste iag hals öfver hufvud giöra från mig brefvet til Kongl. Wettenskaps Academien, och hinte den gången ei mera: Jag war då ei wiss, om iag skulle strax gå hem, el' om iag skulle upskiuta resan in på wintern el' mot våhren; men flere orsaker förbant mig, at välja det sednare, hvilka iag omnämt uti mit bref til Kongl. Wettenskaps Academien.

Jag har således slutat mina Exeursioner i detta landet, från hvilket iag med en ängslan och sveda, den iag icke nogsamnt kan uttrycka, måste skiljas och slita mig löst; fick iag följa hogen, så önskade iag ännu i flera år få vara här, och ramla omkring, at nagelfara alla ställen; men pungen säger annat, hålst denna tiden när växelcoursen emellan Sverige och England är så stor. iag vet, at ehuru iag här lupit omkring i buskarna, och tagit många swettbad, tör iag dock näppel. sedt 20de delen af de örter, som finnas här i Norra America; huru ofta är icke, at en ört finnes endast på et enda ställe, och huru mer än lätt är det icke, at gå miste om den samma, och at just ei råka på det stället, der hon växer, hålst i et så vidsträckt land som detta. Bartram har trodt sig så noga nagelfara alla de ställen, som äro i näjden der han bor, emedan han der rändt omkring från sin barn-dom, och är nu några och 50. år gammal; och likväl har iag nästan i hier-tat af hans egendom funnit de raraste, och til fructification de underli-gaste växter, som i naturen kan gifvas; e. g. en vatnväxt, som, kortast at tala, liknar kooträck deri man hade nedtryckt fult med Ekollon; då växten blifvit torr, ligga deri hvar i sit hål lösa, och skallra¹; skal man döma efter liknelsen, så talar Parkinson om en växt från Egypten, hvilken til hans figur kommer nästan aldeles öfverens med denna. Jag har funnit här, hvad Hr Archiatern uti sin Flora Lapp. satt som en Regula fundamentalis Botan. at ju längre man går til Norr, ju mindre blir antalet både af Gener. och Spec. plantarum; denna sanning har gifvit mig en hiertans oro, som hvar vår måst vandra Norrråt från en myckenhet af Speciebus Plantarum, och se huru den ena efter den andra tog afsked och lämnade efter², qvar-låtandes mig et ringa antal af örter. Jag har wid desse mina Exeursioner fått giöra en hop synnerliga observationer vid örter, och annat, hvad detta landet angår, t. ex. 1. de träd, som blifvit hijtförda från Europa komma bittidare fram med blad och blomma, än de af detta landet, men taga ock oftare om våren skada af kiöld, e. g. Svarta Walnötter, Äppelträd, Kers-bärsträd, etc. 2. Wissa träd stadna wid en wiss grad åt Norr, och gå ei af sig sielwa längre, fast de likväl ei taga skada af kiölden, om de skulle flyt-tas af menniskiohand längre norr, e. g. Liriodendron, Platanus occid., Mul-

bärsträd, Sassafras, etc. 3. Wissa växter wäxa ned uti landet mot hafskanten, fast dock ibland 20 à 30. mihl från det samma, men finnas aldrig längre in i landet, e. g. Nyssa s. Fiskarträd, Liquidambar, Myrica hvaraf det gröna vaxet giöres, etc. 4. ju längre til Öster, ju bittidare komma växterna fram i blomma, och ju sednare, desto längre de finnas til Wäster. 5. mästa delen af de örter, som finnas här från gamla länderna tyckas blifvit hijtförda först, emedan de ei finnas långt in uti landet, dijt inga Europeer kommit. 6. . . .³

Man har nyl. uprättat en Academie el' Universitet här i staden; men då Hr Archiatern får se constitutionerne, skal Hr Archiatern tro, at den blifvit inrättat för par 100de år sedan, då Aristoteles lefde; ty man nämner näppel. om Hist. Nat. och nyttiga vettenskaper; Latin, Græska, Logique, Rhetorique etc. få främsta stället, och Professorerne deri största lön: aldrig har Engelska nation skämt så ut sig som häri; men ei under, ty det var en köpman, som skref constitutionerne, och tror iag min Herr Arch. skal få magväreck, när I få läsa dem; iag fick nyl. i et omgånge af de förnämsta här i staden gifva uphofsmannen dryga slängar; så at de nu storl. skämmas för hela deras inrättning; iag gjorde comparation emellan Hist. nat. och deras vettenskaper; högsta lärdom här är at skinna och samla penningar; intet är så föreckadt som Hist. nat. så öfver hela America; den Wettenskaps Societet, som inrättades här för några år, dog af sig sielf efter 3. års förlopp; en Medicinæ Doctor känner ei en enda ört, utan förskrifver alla från England, fast en stor del växa här i ymnighet.

Jag var några dagar i sommars hos Dr Colden på hans gård; en käck man; men nu aldeles fallen i publique affairer, at han ei hiner en gång dröma om Hist. nat. Han hade inga specim. plant. sicc. utan bara beskrifvit dem, då de varit färska, utan at inlägga en enda. Hans *Trientalis* är *Prinos Gronovii*; hans *Waltheria* är *Lysimachia* af flera slag. vid *Zea semine nudo*, *cujus semina careant cortice* etc. som han det kallar, sade han, at han blifvit bedragen. ty man gaf honom Mays, den man med lut förut tagit skalet af frön[a] på. Hans 192. är en art af *Abies*; han hade glömt bort en del af de örter han beskrifvit; när iag varit der par dagar. fick han igen en otrol. eld för Botaniquen. både han och Bartram önskar, at de kunnat få örter af Amer. nämnda efter dem. Bartram kan intet finna igen *Porolla mera*, ty stället han fan den wid sin gård, är bortskölgt af vatnet.

Jag har varit omtänckt, at föra några rara diur med mig lefvande hem til Sverige, men fruktan tillåter mig ei, emedan de då blifva för dyra; iag tänckte först laga, at iag måtte få det diur, som här af Engelsmännerna kallas *Polcat*, och af de här boende Svenska *Fijskatta*, emedan det skulle blifva et alt för rart diur, men mine wänner hafva afrädt mig, ty det samma kunde allena åstadkomma, at både iag och det blefve på hemresan kastade öfver bord ut i hafvet: Hr Archiatern vet, at detta diur ger genom bakändan från sig en sådan stanck, då det blir retat, at en menniskia må storekna deraf, genom det diuret kastar et som sielfva afgrunden illa luktande vatn til flera fots längd från sig; och det som är värst, är. at denna luchten nästan aldrig går utur de kläder, käril, el' annat den kommit på; nu är det väl sant, at desse Fiiskattor kunna giöras tama som hundar, och bruka då ei

den elaka sed, at så parfumera luften, kläder etc. men huru lätt kunde det ei ske på skeppet, at någon skalckaktig båtsman kunde reta diuret, at det sprutade detta vatn efter honom; och då tror iag at mången nästan hållre ville utvälja at springa öfver bord i hafvet, än at bära denna oliderliga⁴ lukten; det är vist, at skeppet skulle blifva så bortskämt, at näppel någon efter hemkomsten skulle vela giöra en resa med det; denna elaka luft är nästan det enda försvar diuret betienar sig af, då det blifver angripit af hundar el^f andra, och det är så godt, som tråts något annat gevär. Men at dock hafva något med mig, har iag utvaldt Didelphis, som här kallas Opossum el^f Possum; iag har 2de deraf, en Mas och en Fæmina, som bägge löpa lösa i min kammare; Mas är så taam som en hund el^f katta, at iag kan handtera honom emellan händerna som iag vil; men honan är grufveligen arg; de äta alt hvad en menniskia äter; sofva mäst hela dagen, men äro uti continerligit vandrande om nätterna; iag har i synnerhet varit angelägen at få detta slags diur för den berättelse och tro som alla här på orten äro uti, så de förnäma, som andra, neml. at som honan af detta diur med des dubbla mage skiljes från de flästa diur i verlden, så skiljas de ock genom sättet honan fortplantar el^f föder des ungar, som ei är på det vanliga viset, utan at, sedan honan haft samlag med hanen, börjar in uti falska magen vid hvar diss el^f patt växa först som en liten värta, hvilken sedan blir större och större, som en ärt, en hasselnött etc. tils den ändtel. visar skapnad til en unge, och omsider, då den fått lif, faller lös från diss, och är då en fullkomlig unge; man har för 3. år tillbaka haft här i staden en hona, på hvilken man funnit att sig så förehålla[!] och har iag talt med många, som sagt och försäkrat mig, at de flera gångor med egna ögon sedt detta; den som här vil neka mot detta, le folket åt, men iag önskar hälst, at med egna ögon få se detta. Några Skildpaddor, som lefva och wistas på landet, förer iag ock med mig.

Jag mente hinna skrifva mycket, men flere bref iag måste skrifva på Engelska til London, hafva tagit bort från mig all min tid, och skeppet är redan nedgångit.

Min wördnad til alla; framhårdar til min sidsta blund

Högädle Hr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Philadelphia d. 5 Dec.

1750.

Linn. Soc., Vol. VIII: 26.

¹ *Nymphaea Nelumbo* β L. = *Nelumbium luteum* WILLD.

² Lämnade efter = blef efter.

³ Här har Kalm lämnat en tom rad.

⁴ Oliderlig = olidlig, outhärdlig.

1603.

Til Herr Archiater Linnæus
Högädle Herr Archiater.

Wid min första ankomst hijt til London lät jag Kongl. Wetenskaps Academien weta det samma; Men hade då icke tid, at skrifva til Herr Archiatern. Litet derefter lämnade Herr Mag. Lidenius¹, som ännu är här i London, til mig Herr Archiaterns bref af d. 10. Aug. förledit år. Sedan min hjtkomst har iag nästan börjat tråna bort af längtan, at få något skepp, som ginge härifrån til någon ort i Sverige; men de många tidningar om den stareka wintern uti Sverige, hafva afskräkt SkiepsCaptenerne at ej gå härifrån, innan de äro förwissade, at all isen är borta utur skiärgården uti Sverige. Och som ännu ej höres det ringaste om något skiepp, så måste jag taga hälften af alla frön, (neml. hwart slag delat i tu) och följa med et skiepp til Sundet, samt gå derifrån landtvägen til Stockholm; på det fröna måga få sås i rättan tid; Jungström får sedan komma efter med den andra hälften. Nu vil iag svara på Herr Archiaterns bref.

Alla frön iag sände förledit år, voro samlade Norr om grad. Latit. bor. 40. uti Virginien har jag aldrig varit; ja, ej en gång halfvägs til Maryland.

Zea fordrar uti Virginien 8 hela månader til sit mogna: Uti Pennsylvanien 5. månader; uti New York 4. d^o uti Canada 3¹/₂ d^o detta är det stora slaget; och tror jag ock, at den aldrig kan komma at mogna i Sverige; men at den mindre varieteteten skal mogna der så väl som vår värråg, dristar jag mig sätta största wad.

Uti America fick jag redan Herr Archiaterns skrifvelse, deruti Herr Archiatern högl. åstundar Mitreola, både lefvande och inlagd uti papper. jag har giordt min högsta fljt, men aldrig varit så lyckelig, at finna eller få se den. Bartram har rest omkring uti Maryland och Virginien; men han sade ock, at han aldrig sedt den. Iag skref förleden vår til Clayton om den samma, men fick aldrig svar.

Iag har en faselig samling af torra inlagda specimina af mångfaldiga slag.

Af Collinsonia har jag utvalda frön; hon fordrar, som de mästa Norra Americas växter, en god lös svart och fet jord, och växer mera uti skugga, än i öppet solbadd; jag önskade många gånger i sommars, at den varit Raggan i våld; af ingen ört fans så mycket uti somliga skogar, som af denna; hon har en synnerlig lukt, enkannerlig då den blomstras, och hade altid på mig den effect, at skaffa mig en starek hufvudvärk genom des lukt; om jag hela dagen varit fri för hufvudvärk och ej sedt den, war jag mer än wiss om, at få den plågan, om jag ock ej förr än aftonen kom at resa genom något ställe, der denna växte. Eljes war den uti de tiocka skogar den endaste föda för hästar, som ej hafva andra örter der at tilgå, hwilcke de kunna och vela äta. Men nu til annat.

Engelska Wetenskaps Societeten här i London är nu så i grund förärfvad, at det snart börjar räknas för skam at vara Ledamot af den samma; näppeligen en enda grand nyttigt, eller som man med rätta kan kalla curi-

eust och af värde finnes uti des handlingar, som denna tiden komma ut. Man ser ock här nu uti flera skrifter, som här utkomma, hvad begabberi de göra af denna Societeten, och wisa, at den nu är så skild från det den war för 50. år som natt från dag. Den som ville hålla par Collationer för wissa personer af deras samfund, hade ej svårt at blifva antagen til Ledamot; men det vore min ära för när; at ock wisa, huru ringa jag aktar den, har jag ej ännu varit at hälsa hwarcken på des President², eller Secretair Mortimer³; jag skal dock göra det just dagen för än jag reser. Jag har ock ei ännu haft tid, at gå upp någon gång, då de komma tilhopa, som är hvar Torsdag efter middagen. Deras mästa lemmar äro nu Apothecare, Fältskärer och sådana.

Bartrams Resa år 1743 bland de Villa Nationer uti America, är nu tryckt nyligen här i London⁴. Jag tror, jag haft den äran at förut nämna til Herr Archiatern, at Bartram öfversänt den samma 2. gånger under sidsta kriget hjt til sina vänner; men at den förolyckades bägge gånger, genom det skeppen blefvo tagna af kapare, hvileket alt jag räknade til hans nytta; ty mannen är en stark observator, men en utlat skrifvare, som ej deruti utsatt 30. delen af sina Observationer: hans vänner här hafva varit för otidiga⁵, at utgifva hans resa, och derigenom mera skadat än gagnat honom; ty den är af intet värde. Hade jag hunnit hjt til London, innan den blifvit tryckt, skulle jag lupit genom min Journal, och af den utdragit hans Observationer, som han vid et och annat tilfälle mig meddelat, och låtit dem tryckas tillika; då har hans bok fått et dubbelt värde; och då har den lärda verlden kunnat finna, at han förtient det namn man haft om honom. Jag skal dock göra det uti min Resebeskrifning, om den någonsin kommer at tryckas, ty hvad Observation hvar mig gifvit, skal under des namn blifva anført. Upläggaren af Bartrams Resa har wid slutet infört et bref, som jag skref förleden Sommars til en min vän uti America, och som der af den samma blef infördt uti Avisorna; Man har af samma Avisor eftertryckt det här uti flera wärek, så at så snart jag nu kommer at nämna mit namn här för någon, känner han mig strax så wäl, som vi varit bekanta en lång tid.

Botaniquen har nyligen här i landet mistat 2. stora stoder⁶, hvileken afsaknad des älskare ej nogsamnt kunna beklaga. Den ena war Hertigen eller Duke of Richemont⁷, som anlagt en Träd- eller Örtagård af flera Tunnlands widd, och planterade uti den alla de örter, både allmänna och rara han kunde få; så snart han fick någon ledig stund från sina publica sylvor, war man wiss uppå, at finna honom uti des Trädgård, och var ei rart, at der träffa honom med spadan i ena handen och örten i den andra, den han med egen hand satte och planterade i jorden. Collinson berättade mig, at han ofta sagt åt honom: Kära Collinson, om I fån höra af någon rar ört, spar intet penningar för min skuld, utan gif hwad de begära för örten endast at jag kan få den. Han kallade sin örtagård Hortum Catholicum.

Den andra stora Stolpen Bothaniquen mist här i England är den nyligen afledna Cron-Printsen af England, eller Printsen af Wales⁸. Denne Herren, som i alt gaf det hopp om sig, at han en gång skulle blifva en den största Kung England haft, föll först för något mera än et år sedan på Kärlek för Bothaniquen. Han war en Herre, som hade penningar, och han

sparde dem oek intet: Han lät anlägga en stor Träd- och örtagård; anmodade alla här i England, som hade rara örter i deras örtagårdar, at lämna honom sådana de kunde mista. Det war då Trädgårdsmästarens skiördetid; för en enda rar ört kunde han gifva sådana penningar, som vi kunnat higsna öfver. Han stadnade ej dermed: Han lät sända til flera örter i America och Westindien för de samma; och des utom afsändes personer både til Spanien, Portugal och Italien, at der spoliera alla Träd- och örtagårdar, ransaka alla åkrar, ängar, skogar, berg, och samla frön och örter, samt sända dem hem til honom. Många beskylla Botaniquen före vara en skuld til hans död; ty han var hela vintern sysselsatt, at låta mura murar omkring sin örtagård, och hant ibland om mornarna näppeligen upp, för än han var hos arbetskarlarna, at se alt gå fort, och hinna blifva färdigt til wären; då han blef förkyld; som säges warit första början til hans siuka. Botaniquen och alla wetenskaper här i England sakna honom; Han war af helt andra principier, än des Herr Fader.

Men jag har oek min sorg, oek den äfven dubbel: 1. Hanan af mina Opossums eller Didelphus blef död på hitresan från America på siön: Honan bet honom först grufveligen, och sedan slog vågen par gångor in i Cajutan, och fylte den mäst half med watn, at de arma diuren summo deri; detta myekna salta watnet lär varit hans bane; jag såg honom dock många gångor förut para sig med honan, så at jag tror hon är på en god väg. Hon är så frisk som hon är arg. Min wärd här i London har en hop med Pigsvin; han vil truga på mig några til skänks, men jag vet ej hvad jag skal med desse odugliga kräken och altid gnällande diuren. 2. Alla de samlingar jag samlade i Norrige af Snäekor, stenar och andra naturalier, samt de här i England, dem jag alla lämnade hos Herr Spalding, hafva vid hans boflytting mäst bortkommit, eller blifvit sönderslagne; de Engelska draga svarta kläder efter deras Cronprintz; men jag har orsak at taga dem för [det] Knäveln tog det.

Jag började skrifva mina bref kl. 6. f. m. och nu är kl. 6. e.m. och jag har ej hunnit skrifva 4. små bref; ty hela dagen har här varit främmande. men nog denna gången: Jag hoppas snart få muntl. tala med Herr Archiatern.

Min vördnad och respect til alla Gynnare och bekanta; framhårdar til min död

Högädle Herr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

London d. 5 April,
1751.

Linn. Soc., Vol. VIII: 27.

¹ JOHAN ABRAHAM LIDENIUS, prest vid svenska missionen i Amerika, kyrkoherde i Racoon och Pennsneck 1756—1763, då han för sitt oordentliga lefverne blef afsatt, död 1768. (Se närmare O. Norberg, Svenska kyrkans mission vid Delaware. Sthlm 1893.)

² Royal societys president vid denna tid var MARTIN FOLKES, fornforskare och naturvetenskapsman, född 1690, död 1754.

³ CROMWELL MORTIMER (se sid. 33, not 13) var sekreterare 1730—1747; vid denna tid innehades befattningen af PETER DAVAL, död 1763.

⁴ John Bartrams resa utkom 1751 med titel: Observations on the inhabitants, climate . . . made . . . in his travels from Pensilvania to Onondago, Oswego and the lake Ontario, in Canada. To which is annex'd, a curious account of the cataracts at Niagara. By Peter Kalm.

⁵ Otidiga = snara.

⁶ Stoder = stöd.

⁷ CHARLES LENNOX 2nd duke of RICHMOND, född 1701, död 1750.

⁸ FREDERICK LOUIS, prins af Wales, äldste son till Georg II, född 1702, död i mars 1751.

1604.

Högädle Herr Archiater

Höggunstige Gynnare.

Änteligen ankom jag i dag vid middagstiden lyckeligen hit til Stockholm, Gudi lof! d. 24 April lämnade jag London; hade i början för en vecka motvind men sedan vi fingo god börd¹ lämnade jag sjelfva England d. 1 maii, och d. 5 Ejusd. ankom jag til Giötheborg; d. 11 reste jag derifrån, uphölt mig 3 å 4 dagar på Alingsås hos Herr Commerce Rådet Alström², hvileken icke släpte mig derifrån, ehvad jag tiggde eller bad. Under hela upresan har jag doch giordt den nytta, at jag lämnat af mina samlade frön til åtskilliga curieusa uti Landsorterne. När jag i går kom til Litslena, emellan Enköping och Upsala, var jag just uppå språng, at taga vägen genom Upsala, och då hafva den äran, at först, innan jag reste hit til Stockholm, hafva den äran at upvakta Herr Archiatern, men som det var Pingsthelgen, och jag ei kunde giöra mig försäkrad at hafva den lyekan, at träffa Herr Archiatern hemma, tog jag det beslutet, at strax anställa resan först til Stockholm. Ännu har jag ej sedt någon menniska här i staden af Kongl. Vetenskaps Academien ty då jag ärnade mig efter middagen ut, och vid det samma kom at efterse i Almanachan, hvad dagar Posten går til Upsala, samt fan, at det äfven var om Torsdagarna, upsköt jag med mit utegående tils jag skulle få hafva den förmån, at med några rader upvakta Herr Archiatern. Om det är giörligit, skal jag hafva den äran, at vid slutet af nästkommande vecka komma til Upsala, at personligen upvakta Herr Archiatern, och då tillika taga med mig af alla de frön jag samlat. Vid mit vistande nu uti London var jag så lyckelig, at komma öfver en anseelig myckenhet af utvalda frön från Ost. Indien, samlade in loco Natal. 1749 och 1750; at de äro goda vet jag deraf at communis noster amicus Dnus Warner, Anglus som förde mig i sällskap med den Prästman, som på hans åstundan der samlat dem, hade par dagar för min ankomst til London sådt af alle de slag den andre fördt hem med sig; och innan jag lämnade London voro uti hans Orangerie nästan alla dessa frön upkomna,

hvilleket jag sielf var et ögne-vitne af. mästa delen af dem äro från Malabar, och stå de Malabariska namnen på strutarna, doch med Europeiska Bokstäfver. Nu längtar jag oändel. at drängen Iungström snart må komma med de andra sakerna från London efter, jag tog endast halfparten af fröna med mig, men intet af naturalier, emedan jag visste, at den långa landvägen från Giöteborg hit skulle skaka dem uti tusende stycken; och jag ej för den orsaken skulle samlat dem. Herr Warner har varit ganska lyeckelig, at plantera de frön jag förr honom sändt; näppeligen har et enda för honom misslyckats, utan såg jag med glädje plantorna deraf växa och trifvas ganska väl uti hans trädgård, at de ei kunnat grönskat bättre uti deras egen hemort. Nu brinner jag af en otrolig lust och åtrå, at sjelf få lägga handen vid desse örters cultiverande: de få försök jag gjorde uti America lyckades i högsta grad efter önskan. Jag skref rodan från Giöteborg, och itererar ännu i morgon samma til en min vän uti Åbo, at hyra för mig en sådan gård, bredevid hvileken vore en stor kryddgård, af hvileka tvenne i synnerhet uti Åbo stad excellera; Jag har bedt dem på alt sätt vinlägga sig, at iag måtte få hyra dem, det må kosta hvad det vill. Om den Högste förlänar oss friden, samt mig lif och hälsan, skal mit nästa vinterarbete blifva, at renskrifva min resa til trycke: och då skal jag utbedja mig tilkommande våhr den förmåhn at få vistas uti Upsala 2, 3 à 4 veckor, at gå genom min Americanska örtasamling, at få Synonyma och nomina Specifica på samma örter; ty jag påstår, hvad jag förr altid sagt, at ingen annan denna tiden än Herr Archiatern allena, kan gifva en ört ett rätt nomen Specificum; ty huru vil en, som ej sedt alla de andra Species af samma genere utstaka det rätta namnet: det blir ju bara gissväreck, och är bara en händelse, om man hittar det rätta namnet: så är min mening om mest alla, som skrifvit på Herr Archiaterns sätt, at gifva nya nomina Specifica; jag tör dock undantaga van Royen³, emedan han haft tilfälle, at se en ganska stor samling af inlagda örter från alla orter i verden. det vore ock stridande mot alla Fundamenta Botanica, om jag skulle öka numerum nominum Specificorum med dem som vore ovissa. Men därföre vil jag ei vara en Plagiarius: ty både i förtalet skal jag nämna utur hvilekens brun jag öst, och vid slutet af hvart mig gifvit nomen Specificum skal jag sätta det ordet *Linn*: at gifva tilkänna, det jag icke bör nämnas eller gifvas ut för första uphofsman dertil. Det är vist, at jag på mina resor giordt mig mina vissa nomina Specifica, men jag är ock ej mindre viss om, at de ej hålla profvet, då de komma til undersökning, af orsak, som förr sades, at jag sedt minsta delen af de härtils uptäckta och bekanta örter. Denna gången, och denna våhr får jag endast den förmåhn, at vistas 3 à 4 dagar hos Herr Archiatern, och i någden af Upsala, emedan jag täncker efter 14 à 20 dagar resa öfver til Åbo, at hinna påta en del af mina frön uti jorden denna sommar, och längre fram mot hösten, får jag at syssla vid höst Termin med de stycken, som höra til min Professions syssla, så at jag då ej stort hinner täncka på min Resas renskrifvande. Jag har åtskilliga bref så til Herr Archie Biskopen som andra af Herrar Theologis uti Upsala, dem jag ei kan skicka med Posten, emedan det skulle kosta mig för mycket Postpenningar, utan skall nästa vecka sielf leverera dem uti deras händer.

Näst min vördnads anmälan til Fru Archiaterskan samt de af Herrar Professorer jag hafver den äran at känna, lefver med högaktning

Högädle Herr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Stockholm d. 23 Maii

1751.

Linn. Soc., Vol. VIII: 30—31.

¹ God börd = förlig vind.

² JONAS ALSTRÖM, adlad ALSTRÖMER (1751), föddes 1695, dog 1761.

³ Troligen ADRIANUS VAN ROYEN, Afd. I: D. 3, s. 184, not 5.

1605.

Högädle Herr Archiater,

Höggunstige Gynnare.

Men var det nu icke aldeles förgjordt och besatt, at Herr Archiatern var i staden samma dag jag kom hjt, och jag skulle ej få veta af det. Herr Archiatern var på vist sätt skulden dertil; ty vid middagstid kom jag tillika med min hustru til staden; jag hade då ej legat i någon säng sedan nti Alingsås, utan rest natt och dag, och var nu så trött och sönderskakad, at jag lade mig ned at sofva; kl. 4 vaknade jag, klädde på mig, och tänckte gå ut til Secret. Vargentin¹; men i det samma begärte jag in en almanaek, at se, hvad dag posten skulle gå til Upsala; jag fan, at det var Torsdagen, då jag strax satte mig ned, och skref brevet till Herr Archiatern, at notificera min hjtkomst; detta brefskrifvandet hindrade mig gå ut denna dagen, jemte min hustrus släkt, som kommo om afton at se henne. Följande morgonen kl. 9 går jag til Secret. Vargentin, som berättar mig, at Herr Archiatern var i staden, men skulle oförtöfvat resa ut; vi hastade då bägge, at få fatt på Herr Archiatern, först til Herr Baron Hårleman oek sedan til Archiater Bäck², men huru stor blef min sorg när jag fan, at Herr Archiatern vore bortrest; jag hade så när spruckit sönder af harm.

J slutet af denna vecka, eller i början af tillkommande, tänka Secret. Vargentin och jag följas åt til Upsala, då jag får erhålla min längtan, at se Herr Archiatern och min luldaste Informator.

J går och i dag har jag varit sysselsatt, at taga up de frön jag haft med mig, samt at lägga dem i någon ordning, at taga reda på dem: hela eftermiddagen i går, eller från kl. 1 til half 8 var jag hos Hans Excellence Gref Tessin³, som i går var inne i staden, men i dag rest ut igen til Ulrichsdahl. Jag har ej kunnat aflägga mera frön för Herr Archiatern, än hvad nu följer; det öfriga skal jag föra med mig när jag sielf kommer.

Innelykte bref til Herr Archie Biskopen och Herrar Thgiæ Professorerne i Upsala, beder jag, at Herr Archiatern ville låta Cursorn eller någon annan hemställa dem, de äro från våra svenska Präster i America.

Jag längtar nu oändel. efter drängen och de öfriga sakerna, at jag med det första måtte få resa öfver til Åbo, at se andra taga frön at så och jag sielf mista den förmån, är en död för mig.

Har den äran, at näst min vördnads anmälan til Fru Archiaterskan, och Herrar Professorerne, med diup högaktning framhårdar
Högädle Herr Archiaterns

ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

J hast af Stockholm
d. 27 Maii,
1751.

Linn. Soc., Vol. VIII: 32—33.

¹ PEHR WILHELM WARGENTIN, se Afd. I: D. 2, s. 135, not 1.

² ABRAHAM BÄCK, se Afd. I: D. 4, s. 1. Linné hade vistats hos honom under sitt Stockholmsbesök. (Se Afd. I: D. 4, s. 148, br. 716.)

³ Grefve CARL GUSTAF TESSIN föddes 1695, dog 1770.

1606.

Högädle Herr Archiater,
Höggunstige Gynnare.

Med sista posten hade jag den fägnad, at bekomma min huldaste Præceptors Herr Archiaterns gunstiga skrifvelse, jag hade efter förut giord lofven långo sedan kommit til Upsala, der icke 2 ting hindrat, 1 at med det första få dela ut alla frön jag fört med mig från London, och 2° at jag dageligen väntar skeppet, på hwilket jag har mina samlade naturalier, örter etc. ty jag wil icke gierna komma tomhänt til Herr Archiatern: för den orsaken vil jag ännu vänta här uti Stockholm uti 14 dagar, och om skeppet ändå ei kommer, reser jag til Upsala, dels at se Herr Archiatern, dels at hämta de få af mina saker och böcker, som äro på Löffstad, at med det första sända dem til Åbo. Iag måste och sielf med det första skynda mig efter, ty annors lider det för långt fram på sommaren, då siöfarten blir mindre behagelig; och jag nu försökt så mycket af siön, at jag kan bäfva hvar gång jag tänker på den.

Gud vet hvar Herr Vice Præsidenten Baron Bielke vistas; Somliga hafva sagt mig, at han vistas på Svartsjö-landet, dit ingen postgång skal vara; och Herr Archiatern skrifver uti sit sidsta, at han varit uti Upsala; uti ovisshet härom, har jag redan för en tid sedan lemnat mit bref til Honom til Hennes Nådes på Löffstad Commissionaire här i Stockholm, som försäkrade mig, at draga omsorg om des fortkomst; finge jag utbedja mig, at med nästa post få veta hvar ofvanämnde Herre vistas.

Nu afsänder jag en hop med frön til Herr Archiatern; Herr Archiatern lär förargas på mig, som ei afsändt dem förr; men jag kan dyrt svärja, at jag ei haft tid; ty från morgon til aftonen har jag varit sysselsatt at giöra

strutar, utdela frön, skrifva namn på desamma, så at, (Gudi lof) det börjar snart blifva Amen med de frön jag sielf bragte med mig; men långt mera väntar jag efter med Iungström. Nog hafva många tagit frön, får se huru flitiga de äro med skötsel; jag känner dock några, som jag vet jag kan lita på; och har redan för somliga en hop med frön kommit op. Jag blir snart så ledsen med strutars-giörande etc. at jag nästan rymmer bort från alt sammans. Herr Tuvén¹, som för detta brefvet, har ofta fått hålla här at hielpa mig.

Nu hinner jag ej mera; har den äran, at til stoftet framhärda

Högädle Herr Archiaterns

ödmiukaste tienare

Pehr Kalm.

Stockholm d. 1 Maii [!] 1751.

Utanskrift:

A Monsicur,

Monsieur Charles Linnæus

l'Archiatre & Professeur en Medicine,

à

Upsal.

Linn. Soc., Vol. VIII: 28—29.

Brefvet är feldateradt; måste vara af den 1 juni. Enligt bref 1604 kom Kalm till Stockholm först den 23 maj.

¹ ERIK TUVÉN, se Afd. I: D. 4, s. 206, not 4.

1607.

Högädle Herr Archiater.

I går ankom äntel. det länge efterlängtade skeppet från London tillika med drängen Iungström och mina öfriga saker och naturalsamlingar, men i dag kan ännu ingenting fås up från skeppet, och som i morgon är Böndag, så kan intet fås up förr än nästa Lögerdag; får se om vi då kunna få alt up på en gång. Jag har ej sedt Captain eller Skepparen ännu, hvars namn skal vara Törnlund, men efter Iungströms berättelse skal han vara den grofvaste och mäst obelefvade af alla de skeppare vi följt med på hela resan; jag skattar mig derföre lyckelig, som sielf slapp at gå med en sådan; dock tör hända han ej är så elak som boken säger; tör hända han är ock värre. Det lilla, som ännu är öfrigit af min boskapshörd, har jag likväl i dag fått up, och består af en opossum, som är en hona, dock ovist om hon är hafvande, en skildpadda, samt 3 Marsvijn, hvaraf den ena honan är så tiock, at hon tycks hafva 12 ungar i sig, och det är alt, det andra har af den långa och mer än svåra resan gått kräftgången¹. Skildpaddan går nu och vandrar uti min trädgård.

Nu hoppas jag, at nästa vecka få komma til Upsala; men som alla mina örtsamlingar ligga i oordning, och som det vore en förbannad stor bylta, at föra dem alla til Upsala, emedan jag nästan skulle behöfva en enda häst dertil, så vot jag ej huru jag skal göra. Gud gifve, att Herr Archiatern haft tid, at göra en ryck hit, då vi kunnat löpa igenom hela Herbarium, då Herr Archiatern skal hafva frihet, at der dupletter, eller der öfver finnes, alltid uttaga en eller flera; men der det finnes endast en, lär jag måsta behålla den för beskrifningarna skull; ty det var ei alltid tid och tillfälle, at beskrifva in loco alla de örter jag träffade; kunde Herr Archiatern göra denna resan, att vara här 2 à 3 dagar; så finge jag göra Herr Archiatern följe tillbaka til Upsala; och jag tror, at det spodium Herbaceum Herr Archiatern vid samma tillfälle finge här göra, skulle löna den resan så mycket inemot, som någon resa Herr Archiatern tilförene giordt på så kort tid från Upsala til Stockholm. Låt mig med nästa post veta svar härom, och hvad jag har at rätta mig efter. Aldrig kan jag ändå föra alla mina samlade örter til Upsala, ej heller får jag länge vistas på Svenska sidan, ty Biskop Brovallius längtar, längtar, längtar, längtar, at jag med det första ville komma djt öfver, och Herr Archiatern vet, huru mycket jag honom är förbunden.

Iag har ej förr hunnit besvara Herr Archiaterns 2^{ne} bref; nu vil jag korteligen göra det:

1. angående at Herr Archiatern ej vil nämna för någon om det vore några nya, eller mindre väl beskrefne örter, af dem jag anten samlat och inlagt, eller haft frön med mig, endast jag ville visa Herr Archiatern dem. Men hvad skapnad skulle den örten eller naturale hafva, som jag ej skulle vela af aldra innersta hierta ei allenast visa Herr Archiatern inlagdt, utan ock meddela frön deraf? Hvem är jag mera skyldig? kan jag någonsin hafva större heder, än at Herr Archiatern sielf först gör dem genom beskrifningar och anmärkningar bekanta, både til deras genera och Species. Är det en ren och rätt kärlek för vetenskaper, at Herr Archiatern ej vil beskrifva och publicera dem, om Herr Archiatern har tillfälle at få se anten specimina, eller ännu mera herbas vivas, och deras partes fructificationis, blott derföre, at jag upsökt dem? Är jag ei en dödelig människa? får jag icke i början mycket at göra med min profession, och Lectionerne, at jag ei en gång hinner täncka på min Resebeskrifning etc? Iag kallar, och skall alltid kalla Herr Archiatern en hård man mot mig, en hatare af vetenskapernas rätta förkofran, ja, som de gamla sade, hvars mans nidinge, och ännu värre, om ej Herr Archiatern genom trycket utgifver så snart som giörligit är beskrifningar på de örter, som äro rara, aldeles nya, eller mindre väl beskrefna, och dem jag varit så lyckelig, at anten få lämna Herr Archiatern specimina sicea, eller det, som är bättre än frön, at iefvande örter kan ses. Vil Herr Archiatern nämna vid någon, at Herr Archiatern fått dem torra eller lefvande örter af mig, lämnas i Herr Archiaterns godtfinnande, fast sådant krus emellan Vetenskapers älskare, och än mera emellan Herr Archiatern och mig, synes onödigt, ja nästan liten grand pedantiskt: nog af, at det nämnes, at Herr Archiatern fått frön eller örter af en des vän, bekant etc. från en sådan ort, hvaräst den växer vilt på sådana ställen. Gifve Gud, at Herr Archiatern kunde bland min örtsamling finna så många

värdige, at sielf giöra allmänna genom trycket, som jag af innersta hierta skulle längta efter en sådan heder, at få dem af en så öm Præceptor uppenbarade för den lärda världen. Det skal nu blifva et klart prof, huru Herr Archiatern likat och tyekt om min resa, neml. ju flera örter Herr Archiatern finner af värde at sielf med det första beskrifva; ju mera nyttigt, och ju mera flit finner Herr Archiatern at jag giordt på min resa, et vice versa. Kom 100de gångor ihog, at jag träder til en profession, hvarest jag i början får mycket at giöra, at jag ej hinner täncka på min Flora Americæ Septentr. Kom ihog, at jag har en utsläpad kropp, och är en dödlig menniska; kom ihog, at I ären Publico skyldig hvad I kunnen; kom ihog, at I skolen gifva mig nomina specificæ til alla mina örter, och uti Ehrts namn skola de gå ut, och slut af alt detta, at det är Herr Archiaterns plikt efter des samvete, at giöra publicet hvar ört I kunnen få, som det meriterar; jag vore den gemenaste människia i hela världen om jag ej skulle räkna för min högsta heder, at Herr Archiatern detta giörde.

2. Om det äro några nya genera bland min örtasamling, hvarom jag är fullleligen övertygad, så måste jag nödvändigt hafva desse namn in, såsom denna resans stora befrämjare, nemligen Tessinia, Härlemannia, Bielkia, Leehea³, Galissonieria, och Johnsonia. När jag först fick se den buske eller lilla träd, som Gronovius i des flor. Virg. p. 160. kallar Andromeda foliis ovatis obtusis etc. stå oeh pråla i blomna, på den tid den är sielfva Floræ prydnad, samt derhos at den behåller des löf vinter och sommar; och då jag strax derpå fick se ett annat species deraf, som näppe-ligen til prydnad har des like i hela naturen, så mente jag mig vunnit min önskan, och kallade dem bägge med det namnet Tessinia; men när jag sedermera fick veta, at den var nästan som et förgift för somliga kreatur, som äta deraf, så blef igen all min glädje försvunnen; ty jag fruktade, at någon Ryss-unge eller för Ryssland välsinnad skulle börja allegoriserä på detta namnet och örten: denna buske blir i evighet aldrig någon Andromeda, om annors den regel i Botaniquen skal stå fast, at de växter, som hafva särskilta blommor, skola oek hafva särskilta namn: ty blommorna hafva deras skapnad skild från alla andra, och dessutom deras synnerliga neetaria; det är eurieust, at häraf finnes i Norra America 2. särskilta species, blommorne på bägge äro så lika, som hade de legat uti en form; bägge behålla deras löf om vintern, bägge äro förgiftiga för vissa kreatur: bägge desse finnas i min nysstryekta beskrifning om nyttan och skötseln af de örter jag fört hem med mig, under n. 7. och 8³. När jag först fan fol avoine, kunde jag hoppa af glädje, at få et nyttigt grässlåg, jag kunde kalla Bielekia, men sorgen blef ej mindre, när jag fan, at Gronovius varit så elak, och förut kallat den Zizania.

Så länge jag lefver skal med mitt vett oeh vilja ingen växt blifva nämnd efter mitt namn; hvad man giör efter min död kan jag ej rå före. men skulle någon envisas för mycket, så i fall jag intet skal töras nämna ofvanomtalte oskyldigt förgiftiga buskar efter någon af mina stora gyn-nare oeh Mæcenatibus, skulle jag nej, hon är förbannad grau oeh prålände, det rimar sig intet tilhopa. Jag vil hafva ingen.

Giör nu vackert et tag hjt på stöld oeh röfveri; jag skal låta min örta-

samling lida dervid hvad lidas kan. Trå mig, löpen i icke miste om mången ört, der I ej kommen; ty jag har svårt före, at föra hela samlingen til Upsala, och tillbaka; jag har nog eljes at skräpas med.

Frauhärdar med högaktning til min död

Högädle Herr Archiaterns

ödmiukaste tienare

Pehr Kalm.

Stockholm d. 20. Junii,

1751.

P. S. Här äro ännu en stor hop med frön, hvaribland somliga mycket rara, utaf hvileka Herr Archiatern ej ännu fått något til sig, utom åtskilliga plantæ vivæ uti lådor. Kom ändtel. efter dem; lät då dem beveka Herr Archiatern at komma hjt; jag gör Herr Archiatern följe til Upsala tillbaka, at vara åsyna vitne huru rofvet i triumph föres bort; på många år skolen I ej anländt någon midsommars dag til bättre. Kom hjt vackert, ty Sve-rige kan ej klaga öfver brist på helgedagar.

Linn. Soc., Vol. VIII: 34—35.

¹ Gått kräftgången = gått förloradt.

² Endast *Lechea*, af Kalm uppkallad efter professorn i Åbo J. LECHE, kom att användas. Förekommer först i Linnés dissertation Nova plantarum genera, som utkom i okt. 1751.

³ Linné kallade dessa buskar för *Kalmia* i ofvan anförda dissertation. Jäm-för denna del, s. 46, not 2. Den citerade beskrifningen, numera mycket sällsynt, bär titeln: En kårt berättelse, om naturliga stället, nyttan, samt skötseln af några växter, utaf hvilka frön nyligen blifwit hembragte från Norra America, til deras tjenst, som hafva nöje, at i vårt climat göra försök med de samnas cultiverande. På Kongl. Wetenskaps Academiens befallning upsatt. Stockholm 1751 (Anon.). 8:o. 48 s.

1608.

Högädle Herr Archiater

Præceptor optime.

Tusend tack för så mångfaldig ynnest, som Herr Archiatern mig be-
vist så alltid, som i synnerhet under både sit och mit vistande på Drott-
ningholm. Den mer än stora och ovanliga höga nåd, som Deras Kongl.
Majesteter beviste mig och som ganska få kunna få berömma sig af, har
jag, näst Gud endast och allenast at tilskrifva Herr Archiatern, som alltid
med mer än en Faderlig kärlek och ömhet låtit vårda sig om mig, och på
alt sätt befrämjat mit bästa. Min vördnad skal ock til mit stoft blifva
oändelig för alt detta.

Efter lofven gör jag här med början, at öfversända beskrifningen
på de rarare växter från norra America, sådan som jag gjorde den på de

gröna plantor¹. Tiden tillät mig ej, at vara så noga och vidlyftig som sig borde. Med nästa post skola flera följa.

Min hulde Herr Archiater, lät mig nu med posten veta, om Herr Archiatern hade något Exemplar quar, at aflåta af Hortus Cliffortianus eller ej; det vore lika huru defect det vore, vore lyekan så blid, at et sådant funnes, lät mig då med första tillfälle få hafva den förmån, at få det hit. Fins ock iutet något, så beder äfven få veta det, at få söka, hvar jag kan få låna någon.

Så när hade jag i dag skaffat til Sverige mera skada från norra America, än nyttan af alla de frön jag bragt hem med mig. Saken är den : När Engelsmännen och de Svenske först kommo til norra America, sådde de bland andra växter för deras föda äfven ärter, dem de fört med sig från Europa; de trufdes braf, och betalade väl omaket i början; men när de bodt uti landet någon tid, började en ohyra, en liten föraktelig mask, att ruinera alla deras ärter, men det skedde ej på det sätt, som hos oss uti Sverige, at ärten blifver upåten af masken den tiden skidan är grön, och ärten ännu står på åkern; nej, denna mask har ännu gått längre: när man om hösten bärgat in ärterna, och tröskat dem, se de alla så härliga ut, at man kan glädas dervid; men här är ej alt gull som glimmar: inne uti ärten ligger et litet ägg, som ej utkläcker, förr än anten om vintern, om det annors ej är alt för kalt, eller bittida om våren, då den sedan fortfar at utholeka ärten, som ses uti dem, jag nu har den äran, at sända til Herr Archiatern; och således skämmer masken aldeles bort ärten. Denna ohyran har nu så växt til uti Pennsylvanien, Nya Yersey, Nya York, och Nya England, at hvarest de ffordom haft de härligaste ärt-åkrar, och hvadan de årligen skeppat ut en myckenhet ärter, äro de nu ej i stånd at så en enda, ty när ärterna stå i blomma, komma vissa insecter, mödrarna til sådana maskar, och lägga deras ägg i blomman, som sedan blifva ärtens ruin. Det är märkvärdigt, at desse ohyror flytta sig uti America alt längre och längre til Norr; År 1748 viste de ej ännu af dem vid Shencetady, som ligger vid 43 grad. Lat. Bor. men förleden sommers, då jag andra gången var der, beklagade de sig, at de märkt några af deras ärter nu skända af desse maskar, och fruktade, at innom få åhr skulle en af deras bästa handelsgrenar taga en alt för stor stöt af et så litet kräk. Ännu hafva de ej hunnit så långt til norr som til Canada. Ehuru jag vinnlade mig, så kunde jag ej få se det insect, som kunde åstadkomma å mycken skada, fast jag såg masken. Bland andra frön, som jag tog vid äfresan från norra America, voro äfven ärter, hälst af dem, som voro goda. När jag i dag börjar öppna en af desse strutar, finner jag alla ärterna genomborade och utholekade, samt en Tropp af små insecter framtogande; jag fan, at då var hög tid, at snart sluta struten igen, ty sluppe desse Herrarne ut i fria luften och uti et årtland, så kunde de inom några år giöra Sverige mera skada än nyttan kan vara af alla de växter jag bragt hem från Norra America. Jag sänder så ärterna som sielfva insectet här innelykt till Herr Archiatern, at Herr Archiatern må se de kräk, som totaliter ruinerat en så nyttig växt på många ställen i Norra America, ja i hela Provincier derstädes. Var varsam vid deras handterande, ty rätt som han sitter stilla, flyger han til vägs; vore fönstret då öppet, torde

hans fina näsa leda honom til et ärtland, hvarest han kunde giöra så mycket, at efterverlden önskade ve och förbannelse öfver mig i overdeliga tider. Jag har inga böcker nu til hands, låt mig veta, om den är beskrifven förut, om den finnes bland de svenska etc. jag har ej heller någon ritmästare här, låt afrita och beskrifva honom uti aet. aead. Stoekholm. Historien har jag nu gifvit om honom. Jag hinner denna gången ej mera, utan näst min k. hustrus och min vördnads anmälan til Fruen och Herr Archiatern, framhårdar til döden

Högädle Herr Archiaterns

ödmjukaste Tienare

Pehr Kalm.

Stoekholm d. 1 Aug.

1751.

Linn. Soc., Vol. VIII: 36—37.

¹ Enligt Ährlings förteckning öfver Linnés brevexling, s. 40, finnes i Linnéan Society i London två olika manuskript med titel: Beskrifningar på nya Americanska växter, den ena 22 sidor, den andra 9 sidor i 4:o.

1609.

Högädle Herr Archiater

Min hulde Præceptor.

Sidstledne Lögerdags hade jag den förmån, at erhålla Herr Archiaterns gunstiga skrifvelse.

Af de, mot förmodan utkläkta, americanska insecter tog jag mig den friheten, och sände några, tillika med ärterna til Hans Excellence Herr Grefve Tessin, at, om Han så funne godt, visa åt Deras Kongl. Majesteter. Gif nu vid tillfälle ut beskrifning, figur och historia på och om det.

Nu sänder jag continuation¹ af beskrifningen på de örter från Norra America, som anten tyekas blifva nya Genera, eller hvars blommor ej förut så noga äro beskrifna, eller som tyekas vara litet tvifvelsamma. Detta, så väl som hvad jag förr sände, skrifves utan ordning, det är, ord från ord från Journalen, vid hvilkens förfärdigande jag ej hade tid att följa någon ordning, utan skref, som det kom mig före; den kringskurna tiden, då jag enkannerligen borde vara sysselsatt fram för alt annat, at samla frön, har gjordt, at ofta vid beskrifningen det nödvändigaste är utelämnat. Det förra, så väl som detta, sändes derföre til Herr Archiatern, at Herr Archiatern skal behålla det, och ei skieka det til mig tillbaka, ty jag har samma ord från ord uti min Dagbok. Nästa post, eller oek, nästa måndag skal mera följa. Af de mästa i dag beskrifna skiekas tillika sielfva frukten, at Herr Archiatern sielf må beskrifva den.

Det var en svår ting, at Hortus Cliffortianus ej fans bland Herr Archiaterns papper; ja, et mer än oblidt och vidrigt öde. Boken är mig vid min Resebeskrifning och Flora canad. oumgängelig; Låt mig då nu med

nästa post veta, hvileka Herrar här i Stockholm hafva den? hvileka lättast för et år kunna umbära den? Huru jag kan bringa dem til at låna mig den? Det är sant, at Herr Baron och Vice Præsidenten Bielke hade den förr, men när jag nu var sidst på Löfstad, fans den ej der mera bland des böcker, och var samme Herre aldeles oviss, om den vore förd til des gård Stenby, eller om den vore bortlånt; han lofvade dock at om den funnes der, skulle han sända den efter mig i höst: men detta alt är mer än ovissa saker at bygga på; ty om boken ej funnes der, eller at samma Herre, som har så mycket viktigare at täncka på, glömde at sända den efter, m. m. och jag nu skulle bygga alt mitt hopp på, at få denna, blefve jag ju i vinter strandsatt. Speculera, grunda och fundera nu på, hulde Herre, hvar jag kan få låna en, ty assessor Bäck har den ej. Mon Dr. Celsius har den? mon han ville sälja sin?

Men häraf til ett annat: Andra delen af Dr. Celsii Hierobotanicon² är jag ej i stånd, at få på någon boklåda här i staden: Kiesevetter visar mig til Salvius³, Salvius säger at han har ingen mera quar, och visar mig til Herr Bibliothecarien Magnus Celsius; men denne mannen finnes nu ej i staden. Första delen har jag af detta väreck, ty jag köpte den, när den nyss var tryckt; men jag var i den andra verlden, när den sednare kom ut; jag måste dock hafva dem båda för bokens stora värde i sig sjelf, och för at hafva min komplett. Jag tror, at Doctorn lär hafva några exemplar quar i Upsala; om jag då får bedia, at den Herren, som är informator för Lilla Herr Linnæus, finge gå och köpa åt mig et exemplar af den sednare delen. Salvius säger, at den kostat 9 Daler K. M. penningarne sändes här innelykt. Om exemplaret sedan kunde sändas med någon resande eller med första tillfälle hit, vore otroligt väl; det nämnes ej, för hvileken köpes.

Numerus quinarius tycktes nästan vara allmännare på *Lactuca* än numerus quaternarius aut ternarius.

Nästa vecka skal jag aflägga af alla de frön jag hafver, för Upsala Acad. Trädgård; men får jag icke bedia, at Herr Nitzel ville låta mig få litet af hvardera af de trön, som växa i acad. Trädgården under öppen himel.

Diervilla brukas mot Gonorrhoeen sålunda; Man tager stielkarna, (kastandes bort löfven eller bladen och roten) anten färska eller torckade kokas täpt uti en gryta, och låter den siuka dricka deraf; den siuka får äta hvad maat han vill, men han får ej smaka Rum, Bränvin eller miölek, utan dricka endast af denna decoeten. — Den jag lärde detta af, var eu Regements fältschär på Oswego fästning, som förut lärdt det af villarna: Commendanten på fästningen och fältschären voro mäst hufvudfiender och då Commendanten ville förklena och utskämma denna fältschären, sade han, att Fältschären förstode ingenting uti sin vetenskap mera, än bara at han kan bota Gonorrhoeen och Luem Vener. hvari han är mästare; men det hade han ock ej at tilskrifva sin lärdom, utan en Ville, som communicerat honom det secretum. Sådana voro Commendantens ord ofta om honom, som jag flera resor med egna öron hörde: Men Fältschären och jag vi voro ganska förtrogna vänner; han hade i sin kammare en stor myckenhet stielkar häraf; och innan han lärde mig, hvad han brukade, måste jag svärja och bedyra, at ej låta Commendanten veta eller känna örten.

Iag var med honom ute, när han samlade stielkarna, men han strök alltid i skogen bort alla bladen, och skar af roten, innan han bar dem hem, at ingen skulle kunna taga reda på hvad ört det var.

En Fransos berättade mig, at man aldrig kan finna något bättre mot hvad de kalla *Piss chaud* (i. e. *urina ardent.*) än denna decoet.

På blommorna af *Liquidambar* har jag gifvit en underlig character, men jag fan mig ej i stånd at giöra det tydeligt på annat sätt: jag har ännu aldrig kommit, at få se dess character, som i den nyaste edition af Herr Archiaterns gen. plant. är gifven på den, ty jag har alt betient mig af den första Edition, deri *Liquidambar* ej finnes.

När jag i beskrifningen vid längds, bredds, eller tiockleks mätande brukar ordet *linea*, så förstår jag *altid* en *Linea* på Svenska Landtmätare foten, anten ordet *Geom.* lägges til eller ej; hvilket nu och frandeles är at observera.

Pedicularis caule simplici, flor. capitat. foliis pinnatifidis crenulatis, Gron. flor. Virg. 68, vet jag ej vist til hvad genus jag skall föra; ty structuren af blomman är mäst *Rhinanthi* jemte *locus naturalis: ingalunda Pedicularis* (men bladen och facies synas vara *Rhinanthi*¹). Iag har noga beskrifvit blomman: de 2 längre filamenta äro hirsuta näst under antheris; men de kortare ej, utan glabra etc.

Lät mig med nästa post veta, uti hvad Tom. eller Volum. af *actis nat. Curios.* som Dr. Mitchels *Genera americana et Descriptiones* finnes.

Näst min vördnads anmälan til Fru Archiatriinnan, har den äran at til stoffet framhärda

Högädle Herr Archiaterns

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kahn.

Stockholm d. 5 Aug.

1751.

P. S. Nu på stunden råkte jag Herr Bibliothecarien Magnus Celsius²; han sade, at han har intet exemplar af sednare delen utaf des Herr Faders Hierobotanicon; boken måste jag hafva, om ock Dr. Celsius har bara et enda exemplar; jag har dubbel rätt dertil, ty 1 har jag förra delen 2. hade min antecessor Matrimonii äfven et exemplar af förra delen, det jag uti america presenterade åt Philadelphia Bibliotheque, och jag lofvade skaffa dem den sednare delen. Nu vil jag vara nögd, om jag bara kan få köpa et enda exemplar af den sednare delen; skal jag lida derföre, at jag var utomlands, när den sednare kom ut, och fick ej bevaka min rätt. Hiertans Herr Archiater, om ei annat vil hielpa, visa mig den stora ynnest och gå til Herr Doctorn, och förmå honom at sälia mig det, fast det ock vore defect, så vore det ock bättre än intet. Den stymparen *Salvius*, som sände ut alla exemplaren, och tager in bara odugliga böcker.

Linn. Soc., Vol. VIII: 38—39.

¹ Se föreg. bref, not 1.

² Af OLOF CELSIUS, Hierobotanicon, sive de plantis sacræ scripturæ, dissertationes breves utkom P. 1 1745, P. 2 1747.

³ Om bokförläggarna GOTTFRIED KIESEWETTER och LARS SALVIUS se Afd. I: D. 2, s. 45, not 5 o. 3.

⁴ Felskrifning för *Pedicularis*?

⁵ MAGNUS CELSIUS, adlad VON CELSE, se Afd. I: D. 5, s. 245.

1610.

Högädle Herr Archiater
Min hulde Gynnare.

Jag beder tusenfalt om ursäkt, at jag så länge åsido satt min skyldighet, och nu först griper til pennan sedan min hjtkomst, at aflägga min vördnad hos min huldaste Informator; Marthas bekymmer har härtills til en stor del regerat mig: en som skal först sätta bo har tusende ting, som felas, och hösten är den tiden, som man skal samla det, hvaraf man skal lefva om vintern, om man ej annors vil blifva nödsakad, at längre fram betala all ting ganska dyrt. Men min förnämsta omsorg har varit, hvar jag kunde få något ställe, at så mina frön. I den gården, som jag hyrt, äro väl små kryddgårdstäppor, men olägenheten är den, at jag bor här ganska trångt, har andra boende i gården med mig, som hafva hela hönsskaran, hvileka dageligen visitera alla kryddgårdarna, och desutom kan jag ej giöra mig stat¹, at få längre bo här, än til nästa höst. Acaademien har nu väl köpt sig en plats; men det felas ännu mycket: sielfva tomten ligger ännu i linda, och får ej röras innan det till-ännade Biskopshuset blir upbyggt. Nu är dervid väl köpt en vaeker gård med 2 små, dock väl-belägna kryddgårds täppor, uti hvileken gård Præfectus horti Botanici kommer at bo, men academien har begått et stort fel deruti, at den nyss förleden sommars prolongerade hyran af den samma åt Log. & metaphys. Profess. Mesterton², som har bodt och bor deruti, så at ingen ting der kan röras; dock kan jag ej beskylla academien eller Consist. Acad. at det giordt aldeles orätt deri, ty samma gård är köpt med Professor Mestertons svågers penningar, som skänkte dem til academien för det han skulle få Professors character. Samma svårighet är oek med Professor Leche; han bor i det tillämnade Biskops huset, hvarest äro 2de stycken små kryddgårds täppor, som ligga makelöst väl til, at aldrig bättre kan begäras; men han kan ej göra sig stat at få längre bo der, än Biskopshuset blir outvidgat; och som det lærer börjas at byggas der nästa sommare, så kommer den ena och bästa kryddgårdstäppan, at ligga under fåfot, och en del af bygningen sättes därpå: med et ord: jag får rätt nu grå hår, så mycket bekymmer och oro har jag häröfver, at jag oek om nätterna drömer derom; ty at utkasta fröna, der jag endast får vara et år, tyckes vara emot alt samvete och försiktighet; och olyekan är den, at alla andra Professorer här, som ej äro Präster, hafva Præbende hemman, men jag är den enda, som ej har; orsaken är den, at som lönen här är mycket knapp, så är den så indelt; at af Philosophiæ Professorerne måste 3 nödvändigt vara Prästvigda och hafva annexer, om de andra skola hafva tillräckelig lön; nu är olyekan, at bara

Menander³ och Mesterton af Philos. Professorerne äro Präster, och Clewberg⁴ har ej ännu kunnat stå at öfvertalas, at bli Präst, derföre måste jag som yngst vara både utan Præbende hemman, samt hafva 100 daler silfvermynt mindre lön än de andra; at hielpa detta, var Biskop Brovallii första Proposition til mig, at jag måste blifva Präst: jag svarade, Nej, Högvördige Fader, det blir jag i evighet aldrig. Nu sedan min hitkomst har jag gått bröstgänges på Prof. Clewberg, at förmå honom at blifva Präst; mina kamrader hafva oek giordt det samma, och hafva vi med alla de präktiga färgor vi kunnat skrapa tilhopa, afmålat för honom det ledigt stående annexet; kan han oek ha dubbelt om ej tredubbelt mera lön då, än han nu hafver; så at han oek nu är på en täml. god väg, och hoppas jag fram för andra hafva den glädjen och förmån, at se honom Präst nästa vår.

Eljes är lefnaden här nog nöjsam, hvartil i synnerhet bidrager det, at jag fått den lyekan, at få Professor Leche hit; våra studia äro til en stor del communia, hvarföre oek den ena kan aldrig vara en dag från den andra; våra små bibliotheque äro oek gemensamma, hvadan vi ingått den öfverenskommelse, at den boken jag köper, behöfver han ej köpa, och så vice versa; om någondera af oss upfunnit någon ting, eller fallit på någon tanka, eller igenfunnit något synnerligt uti en bok, är den som uti en ständig oro, innan den får lämna den andra del deraf; detta är en kort beskrifning af vårt omgånge, som är förtrognare, än mellan 2^{ne} bröder; vi arbeta i alt med förenad råd, kraft och hand. Den som ännu mera föröker bägges vårt nöje är, at vi hafva en Biskop, som är den största både älskare och Promotor af Natural Historien, som kan gifvas; vi längta derföre bägge, både Prof. Leche och jag, at Riksdagen må blifva kort, och at vi med det snaraste må få vår Browallius tillbaka, då vi hoppas här i Finuland oek uträtta mycket godt. Eljes har härtills, och ännu til en del Metaphysiquen segrat öfver alt här vid Acaemien, och det nästan mer, än vid någon academie jag tror i verlden, undantagandes de Spanska; så at en magister ej trodt sig aldeles med rätta burit kranzen, om ej åtminstone den ena af hans disputationer varit uti Metaphysieis; men vi förmoda klarare tider.

Herr Archiaterns gunstiga skrifvelse fick jag med sidsta posten, jemte den under trycket varande beskrifningen af de nya Genera. för det beröm, som Herr Archiatern uti mer än hög grad mig så oförtient tillägger, tackar jag aldra-ödmiukast; jag har önskat, at få ännu några år gå och gräfva uti america, då har jag kunnat hinna samla något så af observationer som naturalier hälst uti et så vidt sträckt land som norra america är; hvar gång jag nu håller på at läsa i min Journal tror jag mig tråna bort af sorg och längtan, at jag ej mera är der, och at jag ännu en gång finge komma djt, at genomwandra den långa bergsryggen, som löper genom hela Norra America: finge jag något vackert tilbud derifrån, så vet jag ej hvad jag gjorde. Den Högste styrer alt som han vil. Så snart jag får litet mera tid, skal jag öfversända mera observationer af min amerikanska resa til Herr Archiatern, sådant som jag tror kan vara af något värde, hvileket jag beder ödmiukast, det Herr Archiatern ville göra allmänt genom trycket, om det meriterar så mycket; men det bör ske utan beröm och fiäs.

Jag är helt förtörnad på Herr Archiatern, som ej ville taga Possum

af mig; han gör mig allehanda skada, och är näppeligen mindre odygdig, än Herr Archiaterns fordna Siupp, så at den en gång meriterar lika personalier; af bara odygd biter han sönder bord, stolar, kistor, böcker, endast at roa sig; men så frögdar mig, at han är kusen för rättor, nu är den så tam som en hund eller katta, af det den beständigt är inne i rummet med mig, så at den sielfvilligt och obuden kommer och reser sig up mot mina knä, då jag sitter och skrifer, at blifva undfägnad för sit välförhållande.

Min och min k. hustrus vördnad til Herr Archiatern och Frun; framhärdar til mit stoft

Högädle Herr Archiaterns,

Min hulde Præceptors

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Åbo d. 12 octob.

1751.

P. S. Hälsa mycket den Herren, som har besvär och omkostnad med de Nya Generum utgifvande⁵; jag tackar honom mångfalt, och mer än mångfalt för des ynnest och vänskap för mig; jag önskade få tillfälle, at visa honom någon synnerlig och reel dienst tillbaka.

Linn. Soc., Vol. VIII: 40—41.

¹ Göra mig stat = göra räkning på.

² CARL MESTERTON, född 1715 i Göteborg, professor i logik och metafysik, sedermera i teologi vid Åbo universitet, död 1773.

³ CARL FREDRIK MENNANDER, se Afd. I: D. 2, s. 207, not 3.

⁴ CARL ABRAHAM CLEWBERG, född 1712 i Bollnäs, linguarum professor i Åbo 1746, sedermera teologie professor, död 1765.

⁵ I dissertationen *Nova plantarum genera*, som ventilerades i Upsala den 19 okt. 1751, beskrivas af Kalm funna växter. Respondent var L. J. CHENON, värml., född 1732. Blef sedan tullförvaltare. (Se bref 1607, not 2.)

1611.

Högädle Herr Archiater

Höggunstige Gynnare.

I dag för middagen hade jag den äran, at erhålla Herr Archiaterns gunstige skrivelse; jag hinner väl ej svara i alt så godt som jag ville, men jag skal nu i hast göra så godt som jag kan; ty jag vil hafva brevet bort med posten, som går i dag, emedan det är ovist, huru länge siöarna äro öppna.

Af *Vaccinium* har jag uti norra America funnit sex species, nemligen:

1. *Tranbär*; de tyckas vara aldeles samma med våra svenska, endast at bären äro något större; jag har aldrig fått se dem blomma; eljest är *Locus naturalis* samma; de växa allmänt öfver alla delar af norra America,

der jag rest; af Engelsmännerna kallas de *Craanberries*, af Fransoserna *Atoka*, hvilcket är et vilskt namn.

2. *Lingon*; aldeles samma med våra svenska; desse har jag ej funnit annorstädes, än norr om Quebec i Canada. En gammal Fransos, som följde mig, och som ofta varit landvägen från Canada ända til Hudsons Bay genom de stora ödemarker, sade, at desse Lingon växa der i skogarna i myckenhet, så väl som Hiortron, åkerbär, kråkbär etc.

3. *Vaccinium foliis lanceolato-ovatis integerrimis deciduis*. *Gron. flor. Virg. 43*, Kallas af de Svenska i America *Landtblåbär*: växer under trån i glesa skogar både i god och mager jordmån; häraf äro flera varieteter, men de härröra mäst af en mer eller mindre fet jordmån. De blomstra i början af May, och äro häraf i synnerhet 2 varieteter. — — —

När detta species växer på de magraste sand- och tallmoar, visar facies mig, som det vore en varietet från de bägge förra, men jag vet ej hvari det består. — — —

4. *Vaccinium arborescens*, *Kärrblåbär*, så kallade af de Svenska i America, el^l *Stenblåbär*, emedan frön uti bären äro nästan stenhårda. Naturliga stället af denna är på våta och sancka ställen vid bräddar af kärr, och äfven uti sielfva kärren. Af denna finnes ock 2 à 3 varieteter. Gronovius har ej denna i sin Flora, så framt han ej vil giöra denna och det nästföregående 3de species til alt et och samma, det de dock intet äro; jag vil här utskrifva ur min dagbok ord ifrån ord mina observationer om denna, då Herr Archiatern kan deraf giöra sina slutsatser; — — —

Bären på alla desse species n. 3. och 4. med deras varieteter likna til storlek, färg och smak våra svenska blåbär.

5. *Vaccinium foliis ovatis integris deciduis, racemis foliolosis*. *Gron. flor. Virg. 155*. Crescit in solo arido et sterili per americanam Septentrionalem. Clayton har l. c. gifvit en tillräckelig och skön beskrifning på blomman; jag vil derföre lägga något här til, som han ej har: den växer uti mager, torr, sandig eller lös jord; buskarna äro sällan öfver en alns högd, men hel fulla med blomster, då de stå i blomman, hvilcka äro ganska hvita och gör, at en kan se dem på långt håll. — — —

Denne gör samma nytta uti America som odon hos oss, ty bären äro af lika storlek, fast skilda til färg, och aldeles af den smak, som odon hos oss; eljes skiljas de quoad locum från odon; desse mogna sent uti America, och kunna sällan ätas, innan de blifva frostbitna.

6. *Vaccinium baccis albis insipidis*. Så har jag kallat en liten buske, som jag fan växande på höga mullbackar vid sidan af Laurence flod i Canada d. 22 Aug. 1749. Facies är aldeles som på et *Vaccinium*; men om det är et *Vaccinium*, kan jag ej säja, emedan jag ej sedt blomman, ty frukten var då mäst mogen, när jag fan det. — — —

Smaken af bären nästan någorlunda djt åt som *Cornus herbacea*, dock

mera fatuus, at man ej kan äta dem. Mon denna en varietet allenast af n. 5?

Alla *Vaccinia* jag sedt uti america, undantagandes Lingon och Tranbär, äro *Decandra*.

Af *Aceris* Genere har jag funnit 5. differenta Species uti norra America, nemligen.

1. *Acer floribus rubris*, eller den, som nämns Hort. Ups. p. 94. Häraf äro flere varieteter; eljes hafva de mästa af dessa trän flores hermaphroditos, men så äro ock ganska många, som hafva endast flores masculinos.

2. *Säcker Lönn*: jag har aldrig fått se blomman af denna; eljes tyckes jag hafva anledning at sluta, at somliga af dessa trän måste hafva bara flores hermaphroditos, och andra bara masculinos; ty man finner häraf så ganska många stora trän i skogen, som aldrig hafva någon frukt. Semina af denna sitta in racemis, dock ibland få uti hvar racemus.

3. *Acer foliis compositis*, eller så kallade *Fraxini foliis*.

4. *Acer floribus racemosis, petalis lineari-setaceis*. denna växer norr åt nog, men ej söderåt eller i Pensylvanien, undantagandes vid de höga Blå bergen alltid på norra sidan af dem, och mäst i skugga. Den blomstrar midt uti Maii månad, —————

Obs! Flores sitta in racemis longis linearibus, som på den amerikanska Håggen. —————

Odor arboris singularis et fere ut *Stachys fol. cord.* in Svecia —————

5. *Acer foliis trilobis acuminatis tenuissime serratis*, som Herr Archiatern dem uti sit bref til mig kallar, växer i ymnighet uti skogarna längre norr åt i skuggan, men åt söder bara på de höga Blå Bergen; högden 1 à 2 famnar; jag vet vist, at jag sedt 30,000 af denna, men om jag säger, at jag funnit mer än 3 à 4 stycken, som haft frön på sig, så ljuger jag; Gud må veta huru den alstras fort; jag har trotsat andra, som rest med mig, at finna en enda, som hade hålst et frö på sig, då vi rest, der tusendtals af denna stått; de hafva då hela dagen haft ögonen omkring, men om aftonen måst ändå gifva mig segern; frön suto in corymbis. Men den underliga skapnaden af des löf, der alla lobi eller anguli äro af lika längd och högd tyckas nog skilja denna från alla andra *Aceribus*; skulle jag vela gifva differentiam specificam på gamla sättet, så behöfde jag endast säga: *Acer de quo in 10,000 vix unum seminiferum invenias*. Jag skulle väl sluta, at den torde mogna bittida des frö, som acer n. 1, hvilcka äro mogna i slutet af april i America; men jag har funnit omogna frön på denna ännu d. 22 Junii, men detta måste dock vara raison, ty jag har aldrig kommit til de orter denna växt, förr än midt uti eller i slutet af Iunii månad. —————

Chryso-splenium foliis oppositis reniformibus crenatis. Crescit in paludibus umbrosis, atque seaturigines[!] fontium in variis locis per Americam Septentrionalem. Börjar blomma i Pensylvanien vid d. 11 April. —————

Obs. Pedunculi ad alas foliorum superiorum. I fuktigt väder drager calyx sig tilhopa. Den differerar i åtskilligt från vår Svenska eller Europeiska: folia opposita; calyx viridis och ej luteus seu aureus; antheræ rubre.

Ingen kan det fågna mer än mig, fast det lär fågna högeligen alla, at species plantarum af Herr Archiatern komma ut, Gud gifve ju förr desto hållre. Nog vil jag påtaga mig at renskrifva min del deraf, om det ock vore 2 delar; skaffa bara manuskriptet framdeles hjt; det bör vara en hemma uti Botaniquen, som skal renskrifva det, annors blir det en förbannad rad med tryckfel deri. Hvem, som renskrifvit hortus Upsal. vet jag ej, men grufvel. mycket tryckfel äro deri. Om den kommer, at ånyo upläggas, önskar jag få veta deraf förut, då jag vil meddela, hvad jag observerat deri så Citationer som annat. Jag skulle önska, at Rajus citerades vid species plantarum, ty han har ju skrivit en historiam plantarum universalem; få äro ock, som hafva de rarare Botaniska väreck, at kunna slå efter uti hela beskrifningen. Nu har jag förskaffat mig 2 exemplar af Hortus Upsaliensis, det ena har jag låtit inbinda som det är, det andra har jag låtit interfoliera, och binda uti Quartband, hvare jag gör mina adnotationer och citationer. När Species Plantarum komma ut, så återstår endast Synonyma Plantarum, och ej mindre nödigt väreck; det vore et väreck, som ingen i verlden kunde vara utan, och som nästan alltid borde ligga på bordet; Tänck om vi ock kunde förmå den at påtaga sig at giöra det, som endast är i stånd at utföra et sådant väreck; då vore Botaniquen, hvad bekanta växter angår, fullkomnat, och då vore punctum, och punctum punetorum satt för andra, at mera giöra nya namn på bekanta örter; sielfva Heister och Siegesbäck skulle nödgas hafva denna boken beständigt på sit bord och vid sin säng; de skulle ock nödgas låta binda henne i ganska starkt band, at hon skulle kunna hårda ut mot nötande, jo, de skulle hållre vela mista nästan sit hela Bibliothecque, än den. Kalmen skulle gierna påtaga sig, at renskrifva $\frac{1}{3}$ del och mera deraf, fast han ock ej hade annan tid at använda dertil, än från kl. 8 om aftonen til 5 om morgonen; hon skulle ändå inte dröjas at komma. Dessa äro mina, et omnium Botaniorum Pia Desideria.

Nu har jag sömmat in alla Herr Archiaterns til mig affärdade bref uti en bok, alt efter tiden jag dem fått; jag roar mig ofta nu, at genomlöpa dem vid lediga stunder, och täncka på de förra tider; de äro en vacker hop. Samma har jag ock giordt med Baron Bielkes. Nu börjar jag hålla af min Possum; den bor uti min bokkammare; roligt diur; huru bittida den går och lägger sig om mornarna vet jag ej, min tid at stiga op är ordinairt kl. præcise 5 om morgonen, men då jag om morgonen vid den tiden kommer in i min kammare, har Possum redan gått til sängs; den soffer då uti et ständigt sofvande hela dagen ända til kl. 8 à 9 om afton, då den vaknar, jäspar en god stund, och kommer då fram, at se hvad den kan få til bästa; den är då uppe så länge jag är uppe, men om jag förtretar den, kan den väl gå strax och lägga sig ånyo, men kommer fram så snart det blir mörkt; den rör nu ingen ting i kammaren, hvareken böcker eller annat, utan bara mina röda tofflor skal jag vakta, och ej lämna dem på gälfvet, ty då gnagar den dem sönder, men svarta skor rör den aldrig. Uti min

kammare är spis och kakelugn; jag har lagt spisen full med hö, samt låter skärmen stå före, der är hans boning; den gräver sig alltid ned i höet, at man ej kan få se den; så länge den får kiöttmat, rör eller smakar den aldrig annan maat. Uti sit bo är den ganska renlig, och när den en gång tagit någon viss vrå i kammaren, at göra des tarf uti, går den beständigt hvar natt til samma ställe at förrätta en sådan syssla, oeh ömsar ej samma plats, om man ej så afstänger den, at hon ej slipper dit.

Herr Professor Leche hälsar oändel; Hippuris lofvar han sända och skrifva om en annan gång; Han beder mig låta Herr Arehiatern veta, at om han hade någonsin huru mycket at göra i verlden, så skal han ändå hafva tid, oeh öfverflödig tid, at använda til Herr Arehiaterns Speierum Plantarum renskrifvande; han säger, at Herr Arehiatern gör oförsvarligen om den lämnas til omogna, at skrifva rent, en bok, som fordrar välförfarna män i Botaniquen, at renskrifva.

Posten beder mig sluta; men den, som kunde få veta titulen af den disputation, deri Herr Arehiatern med så mycken ömhet och huldhet nämmt mig, oeh gifvit mig det beröm, som jag aldrig kan förtiena, jag menar om norra Americas generibus etc. jag har fått, som jag menar alt annat, ty jag har fått areken A, B, C, D, E, F, samt Tabellen. Framhårdar til min död

Högädle Herr Arehiaterns

Ödmjukaste Tienare
Pehr Kalm.

Åbo d. 15 Nov.

1751.

Linn. Soc., Vol. VIII: 42—46.

De långa växtbeskrifningarna ha uteslutits.

1612.

Högädle Herr Arehiater

Höggunstige Gynnare.

På en lång tid har jag ej haft den förmån, at erhålla något bref från Herr Arehiatern, så at jag nu börjar komma i stor oro, huru Herr Arehiatern mår. Herr Arehiaterns alt för stora trägenhet at aldrig vela skona sig sjelf gifver mig anledning til et sådant bekymmer. Den Högste låte Herr Arehiatern få städse niuta hälsan; det är ännu så mycket, som hela den lärda verlden väntar med åtrå af Herr Arehiatern.

Innelykte bref från Dr. Colden¹ i America erhölet jag för några dagar sedan: det har måst varit et helt år på vägen; jag har translaterat det på svenska, emedan Colden lämnat det oförseglat under mit Couvert, samt har dessutom en elak styl.

Första tomen af min americanske resa, är redan öfversänd til Stockholm at tryckas.

Denna gången hinner jag ej mera, utan hiertinnerligen önskar, at den k. Guden ville förlåna Herr Archiatern en välsignad continuation af detta nyss ingångna året, samt at Herr Archiatern må öfverlefva detta och många, jo, mer än många påföljande år med hälsa och uti alsköns välmåge, Til Fäderneslandets heder, den lärda världens nytta, sin förnäma familjas fägnad, samt alla deras glädje, undervisning och hielp, som veta sätta et rätt värde på en så dyr person, bland hvilekas antal jag äfven utbeder mig at få vara innesluten, som til mit stoft städse framhårdar

Högädle Herr Archiaterns
Ödmjukaste Tienare
Pehr Kalm.

Åbo d. 10 Januarii
1752

P. S. Var så gunstig, och sänd mig med posten 8 à 10 frön af hvardera slaget utaf de Sibiriska Hedysaris, likaledes af den stora Sibiriska vicia, äfven af Isatis, Luteola; de kunna läggas alla tilhopa i et paper; både Herr Hofrättsrådet Baron Bielke, och Herr Eklund på Löfstad lofvade sända mig förleden höst en myckenhet både af dessa och flera, men jag har ej sedan hört af något.

Linn. Soc., Vol. VIII: 47.

¹ Brevet från CADWALLADER COLDEN, dat. $\frac{1}{2}$ 1751, finnes i Linnean Society i London; afskrift i Uppsala.

1613.

Välborne Herr Archiater
Höggunstige Gynnare.

Tvenne Herr Archiaterns bref har jag haft den äran at erhålla, men mit kryddgårds arbete har hindrat mig, at förr få besvara dem.

Nu har jag sådt mina frön: somliga begynna redan visa sig: jag börjar också omsider få glädje, jag kan ej beskrifva hvad arbete jag denna vår har haft, innan jag fått dem i jorden: det hemman, som Konungen skänkt mig, liggande strax utan för staden, har en förträffelig situation til en Hortulum Botanicum: jag är der dageligen och stundeligen: intet får jag i år skiörbiugg af för mycket stilla sittjande, det kan jag svärja på.

Hasselquists¹ för tidiga bortgång kan jag ej nog beklaga: jag blef som af åskan nedslagen när jag först fick höra dessa olyckliga tidender: vi voro förtrogna vänner: och ingen resa har jag så mycket längtat efter som hans uti det förlofvade landet: jag har mina egna tankar om Rydelius²: ingen kan betaga mig dem. Til åminnelse efter en så kär vän som Hasselquist har jag den gratulation han vid min afresa til Canada lämnade mig på Latinsk

vers, deri han yttrar sin längtan, at få upoffra sig Floræ, Faunæ etc. som jag nu fick tilfälle at giöra; men då ödet på den ena sidan favoriserade hans önskan, var det honom, och än mera fäderneslandet och den lärda världen ganska oblidt på den andra sidan: Jag vördar härvid Den Hogstas nåd: vi gingo 3de Herr Arehiaterns disciplar ut från Sverige mäst på samma tid, Tärnström³ först längst til öster, jag sedan til vester; Hasselquist sidst til de uti de heliga skrifter så ofta omtalade orter; den första och den sidsta fohr likasom ut at söka sin graf; men den medlerste skulle komma frisk och lyckeligen hem; således erhöit Herr Arehiatern endast i mig någorlunda sin önskan, den Herr Arehiatern gjorde den tiden uti slutet och förtalet til Hortus Upsaliensis uti noterna littera (k).

Sielfva ogörligheten befaller mig i år, at upskiuta med min resa til Upsala til nästa år: hvad skulle då blifva af mina örter, som jag sådt, och dageligen upkomma? jag betror näppeligen mig sjelf at rensa dem: hela Guds långa dag ligger jag uti min Hortulo; finge Herr Arehiatern se min hvita hy i ansiktet, och mina elffenbenshvita händer denna tiden, toge Herr Arehiatern mig hemma från Africa, der jag dock aldrig varit. Nu har jag en snäll gåsse jag uppammar uti Horticulturen; så snart jag fått litet mera tilskapa honom, kan jag resa hvart jag vill. Herr Arehiatern hotar mig med ovissheten af vår lifstid, om jag upsköte med min öfverresa til Sverige til nästa år: jag för min del tilstår, at jag ej vil dö, så snart, åtminstone får döden lof, at giöra visiter förut på andra ställen, til des jag hinner få min amerikanska resa, och min Canadensiska Flora färdig tryckt, med hvilkas trykande det nu så sölas i stockholm; när de äro tryckta, får jag väl något annat arbete at täneka på, och för den orsaken gifva döden anvisning på andra. och hvad Herr Arehiatern vidkommer, så kunna vi uti Historia naturali omöjligan mista Herr Arehiatern, innan species och Synonyma plantarum äro utgifna af Herr Arehiatern: han skal förr få taga bort hela tioget af de andra Herrarna i Upsala, åtminstone et dussin. Nästa vår med första öppet vatn kommer jag til Upsala med mit värek, at gå det igenom under Herr Arehiaterns inseende.

Rättnu blir jag högfärdig: tänek, at uti en läda, deri jag förde några rötter med mig från America, och dem jag trodde vara förgångna och utdöda, har Ginzeng⁴ denna vår kommit upp; hon visar redan tekn til blomma.

Med sidsta post bekom jag från min vän Warner uti London några frön, som en hans bekant samlat uti Bengalen, i hvileket land han gjordt en resa til mer än 300 Engelska mihl in i landet: Warner har fått dem upp i sitt orangerie, men hvareken han eller Miller vet til hvad Genus de höra: han tror, at de aldrig förut varit i Europa. Som det skulle kosta mig för mycket postpenningar, at sända dem directe til Herr Arehiatern, så skiekar jag dem i dag med posten öfver til Vetensk. Aead. med begäran, at de måtte strax til Herr Arehiatern öfverstyras; jag gifver tillika et extraet af Warners bref til mig, angående desse frön.⁵

Hwad Colleger Herr Arehiatern har i Upsala vet jag ej; men jag får skatta mig ganska lycklig uti Prof. Leeche: vi kunna nästan ingen stund vara från hvar andra: vi meddela hvarandra hvad vi hafva eller veta; således löper vår tid nöjsamt.

Posten befaller mig sluta. En annan gång mera. Framhårdar til mit stoft

Välborne Herr Archiaterns
Ödmiukaste Tienare
Pehr Kalm.

I hast af Åbo d. 5 Junii
1752.

P. S. Hiertans Herr Archiater, sänd mig disputation de plantis esculentis Sueciæ⁶. Behöfver Herr Archiatern mera af Norr americanska frön, af dem Herr Archiatern förr fått, så låt mig vetat, jag vil skicka dem strax öfver med posten under direction til Vetensk. Acad.

Linn. Soc., Vol. VIII: 48—49.

¹ FREDRIK HASSELQUIST (se Afd. I: D. 7, s. 1) hade dött den 9 febr. nära Smyrna.

² ANDERS RYDELIUS, svensk konsul i Smyrna, död 1768.

³ CHRISTOFFER TERNSTRÖM (eller TÄRNSTRÖM), se Afd. I: D. 2, s. 34, not 1.

⁴ Ginseng, ett af kineserna högt skattadt läkemedel, utgöres af den torkade roten af *Panax quinquefolium* L., numera *Aralia quinquefolia*. Kalm berättar utförligt om den i sin resebeskrifning, D. 3, s. 334 o. följ. Den var på hans tid föremål för en liflig export till Kina.

⁵ Brevet ställdt till Vetenskapsakademien finnes i Linn. Soc., Vol. VIII: 50—51. Kalm säger där bl. annat: »Som nu dessa frön äro från ett varmt Climat, och jag här ej har något orangerie eller Drifhus at plantera dem uti, så har jag velat härmedelst hafva den äran, at öfversända dem til Kongl. Vetenskaps Akademien, på det at de af Herrar Ledamöterna, som hafva Drefhus, men i synnerhet Herr Archiater Linnæus, må få del af dem: Herr Archiater Linnæus är ock bäst i stånd at uplösa den fråga til hvad Genus de höra.

Anhåller allerödmjukast, at med censuren af min americanska resa må gå fortare hädan efter, än härtils, annors kan den aldrig komma ut af trycket.»

⁶ Dissertationen: Plantæ esculentæ patriæ hade ventilerats den 22 febr. 1752 med J. HJORTH som respondent.

1614.

Högädle Herr Archiater
Höggunstige Gynnare.

Mina mångfalliga syslor med Trädgårdsväsende, husbyggnad, Resans skrifvande etc. hafva nu en tid hindrat mig, at få den äran genom skrifvelse upvakta Herr Archiatern, sedan mig detta år den förmån blifvit betagen, at sielf resa öfver til Sverige. Jag har fått up en stor hop af de sådda Amerikanska frön, och nu flyttat dem i deras vinterquarter.

Sidstledne Michelmässon flyttade jag til min egen gård och trädgård: jag har mot en half fierdelsväg til Akademien; närmare var jag ej i stånd

at få någon gård med tillräckelig kryddgårds tomt, och at lefva utan en liten Hortulo Botanico vore för mig en död, åtminstone et Marstrand¹.

Academien har väl af Konungen fått tomt til Academisk Trägård, men en clausel i skänkebrevet gör, at den ej lär blifva rörd på många år, utan förblifva en Kalf- och Ko-hage, som den af innehafvaren nu i 2 à 3 år, blifvit brukad, liggande til sådant väl til pass. Den har förr varit Biskops gård och tomt. Biskopshuset afbrann 1711. Sedan den tiden har den blifvit brukad af Biskoparne anten til äng eller beteshage, och Biskoparne hafva af Cronan fått 300 daler om året til hushyra. för 3 à 4 år köpte Cronan et nytt Biskopshus som dock behöfver någon reparation, samt skänkte den gamla Biskopstomten til Academisk Trägård, emedan den låg vid Academien, men satte til, at Biskopen har frihet at bruka samma tomt til Biskopshuset är färdigt; nu har Biskop Brovallius vid denna Riksdag i stället för 300 daler, fått 600 daler om året til hushyra; han har skön egen gård; derföre vore han väl tokut, om han skulle drifva på Biskopshusets uppbyggande; och den gamla tomten säger han sig ej kunna mista, efter han har öppet bref derå. Jag sökte vid hans första hemkomst för-må honom, at lämna tomten, emedan hans egen gloire så mycket berodde der under, at under hans tid academiska Trägården blifvit inrättad, och jag dessutan nu vore i bästa vigeur, at inrätta den; men jag hade så när kommit i högsta onåd för mit tilbud hos Fru Biskopinnan; derföre var jag glad jag fick taga min Matths ur Scholan, och mera vil jag ej tänka på den. Af de af Manufacturers Contoiret för mina planterings värkställande lofvade 3000 daler om året til nästa riksdag har jag ej ännu sedt en half-öre, fast de första 3000 daler långosedan hjtkommit; dock har jag löfte, at bekomma deraf så mycket, som åtgår til mina planteringar; men jag är än mera glad, at de blifva använda på sätt som skedt, neml. satte på interesse, at Academien i framtiden må hafva någon stöd och grund, at in-rätta och hålla Trägård; jag får sielf lida hvad jag kan.

Af Herr Secret. Wargentins bref och lärda Tidningar, ser jag, at Species Plantarum hålla redan på tryckas hos Salvius; Gud vare evinnerl. lofvad derföre!!! och dernäst vare Herr Archiatern tusenfalt taekad. Tänck nu på Synonyma Plantarum²; hvarom jag beder, och aldrig nog kan full-bedja. Jag påtager mig, at renskrifva deraf halfva boken, fast jag skall sitta natt och dag och skrifva; endast boken kan komma ut. Kära Hier-tans tänck derpå! försök at göra början; bara Herr Archiatern giordt början, så vet jag det sedan går fort. Om Herr Archiatern vil, skal jag sända öfver den lilla af min Florula Canad. deri endast står optekning på de växter jag fann i America, samt Locus och tempus florese. Tör hända, at bland de specimina dem Herr Archiatern fick af mig voro ej alla, som finnes i den skrefna; det vet jag, at af de svenska voro många, som jag ej kom at inlägga, och dock funnos der. Jag kan sända den til Herr Secret. Vargentin och Vetensk. acad. då går den fritt; sedan kan Herr Archiat. få den. Jag afvaktar härå Herr Archiaterns befallning.

Har Herr Archiatern funnit någon oxel, som har folia non solummodo profunde laciniata sed fere pinnata, at somliga svärligen kunna skiljas från Rönnlöf; sådana äro de vi hafva här, och först komit från

Åland; jag inbillar mig nästan de äro en blandning af oxel och Rönn; bären äro ock i min smak mera sura, än de oxelbär jag ätit i Upland; dock ej så sura som Rönn.³

Jag har giordt en och annan observation i sommar, men för postens hastiga afgang hinner jag denna gången ej skriva derom.

Efter 14 eller 21 dag ärnar jag, vil Gud, hålla min introductionsoration; illa, at mit manuscript blef af Baron Bielke så länge . . .⁴ på landet, at ei mera är tryckt; jag inbillade mig, at 2 à 3 Tomer . . .⁴ skulle denna tiden vara tryckta. Ei illa mindre är det af bemelte Herre giordt, at af alla mina Resor förrättade åhr 1738 & 1747. samt min mångåriga Collection utur alla böcker i alla delar af Hist. nat. och oconom. har han alt ännu hos sig, och har jag genom mina många trägna bref ej kunnat förmå honom, at lemna mig det minsta deraf; dock har han lofvat. Jag tilstår gierna, at han har ägande rätt til dem, emedan det samma är alt af mig förrättat och samlat den tiden jag hade den nåd, at vara i hans bröd; dock borde han för Publici skull giörat. Jag nödgas nu bryta af de timar jag annors använt på min Flora Canad. och arbeta, at göra dylika collectioner til mina föreläsningar, så at mit 8 års arbete är således, åtminstone för mig, til en del förlorad.

Jag hinner ej mera; framhårdar i oafvlåt. vördnad til mit stoft.

Högädle Herr Archiaterns

Min huldaste gynnares

ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

J hast af Åbo
d. 15 Okt. 1752.

Adress:

a
Monsieur Charles Linnæus
Premier Medicin et Professeur
en Botanique et Medicine
Upsal.

Linn. Soc., Vol. VIII: 52—53.

¹ Marstrands fästning var denna tid äfven straffängelse för svärare förbrytare.

² Något sådant arbete utgafs aldrig af Linné.

³ Linné upptager den i Flora suecica, Ed. 2, 1755, s. 167 under namn af *Cratægus Aria γ Fennica Kalmii*. Kallas nu *Sorbus fennica*.

⁴ Originalbrevet här trasigt.

1615.

Högädle Herr Archiater

Höggunstige gynnare.

Herr Archiaterns gunstiga skrifvelse hade jag den äran at bekomma d. 18 sidstledne November, tillika med Disputationen Cui Bono, för hvilket jag ödmjukeligen tackar.

Det grämer mig nog, at det går så långsamt med Resans tryckande, jag har dock lärt så mycket häraf, at hädan efter skal ingen censurera de följande Tomerne, utan de skola strax lefvereras til Salvius.

Jag, och alla med mig längta oändeligen efter Herr Archiaterns Species Plantarum. Gud gifve, at Herr Archiatern i fiohl i den stora hasten fick af alla speiminibus, som jag samlat i America så at de nu kunde komma in, jag är rädd at några som jag sedan funnit inlagde i andra böcker, då ej voro med. Är det så, så torde de kunna komma bland appendix: nästa sommar skal jag hafva dem öfver med mig, då Herr Archiatern får taga, hvad som brister.

Jag vet ej ännu, hvileken Herr Archiatern menar med viseum. Jo, nu vet jag hvem det är: jag har ej funnit henne annorstädes, än vid Philadelphia vid floden Skullkil; der växte den på däfviga¹ ängar bland gräset, och det i täml. myckenhet; Mr. Bartram viste mig den sedan vid sin gård på dylika ställen; det var i September månad 1748, som jag fan den; då var fructification redan sådan Herr Archiatern finner, eller som ad alas glandulifera; Bartram sade, at han aldrig funnit någon annan blomma på den, ehuru han sökt derefter; Jag letade efter den uti Maii och Junii månader både år 1749 och 1750; men den var ändå ej uppe, och efter den tiden var jag ej i Pennsylvanien förr än i början af october om hösten, så at jag ej hade tillfälle, at se den i blomma. Men til bättre visshet, vil jag utur min journal anföra, hvad jag om denna upptecknad; och lyder så: »Nya Sverige vid Skullkil d. 1 octob. 1748. Den ört, som mr. Bartram höll för så ganska sjar, och trodde ei ännu vara beskrifven, växte här i sjelfva brynet af bacsken mot ängen, och äfven i början af ängen; Mr. Bartram tog den på sådana ställen, som stå under vatn, då det är flod (fluxus maris) fructus sliknar nästan en articulus af en fogelfot, ty den är lanceolato-linearis, rotundus, ruber, articulatus, ad alas foliorum; Mr. Bartram sade, at han aldrig kunnat finna någon blomma på denna, ehuru ofta han med flijt sökt derefter, utan mente, at den anten har ingen blomma, eller blommor soek ganska snart, och på några få timar, eller en dag. På dessa ställen sejt långt från färgestaden, då man reser til Wilmington, fans nog af dem; skal utom i nägden af Skullkil, efter Mr. Bartrams berättelse, vara ganska sjar. Detta är alt, hvad jag har anteknat om deu, om jag eljes förstår Herr Archiatern rätt, ty denna fins bland mina uti Vol. IX. p. 32.

Opossum eller Didelphis lefver och mår väl, samt förer dagel. krig med pigorna i köket, der han vistas. Om Herr Archiatern behagar, skal jag i vår sända den til Herr Archiatern med någon studerande: ty han giör mig alsingen nytta, utan mera skada ibland.

Väderleken har ända härtills varit mycket blid, så at jag äfven för största delen af November fick arbeta i min lilla hortulo; ännu d. 8 April förleden våras var all min kryddgård en linda och gräsvall, men jag har så arbetat i den, at den som ser den, skal hafva svårt at tro, at den ej leder sin ålder längre tillbaka.

Jag är nu ej i hast i stånd, at få igen löfven af vår synnerliga² oxel; men jag hade det denna vecka i händerna, inlagt uti en af mina böcker; men jag mins ej hvem; vid nästa tillfälle skal det sändas; åtskilliga likna aldeles Rönnlöf: de hade täml. bär i år, hvaraf jag planterat kärnor.

Professor Leche mår väl; är älskad af alla. Han täncker nästa termin fram med en disputation om de rara Insecter, som finnas här vid Åbo³.

Den växten Herr Archiatern sände mig, har jag tagit för en Lythrum.

Sistledne Fredag, eller d. 27 Novemb. höll jag min Introduction; materien af oration⁴ jag då hölt var *Animadversiones seu et Meletemata nonnulla ex itiner[ar]io meo Americano, emendationem Oeconomix Finnländix, ejusque necessitatem illustrantia*, hvad hog den studerande ungdomen framdeles får för Hist. Nat. och Oeconomien kan jag ej säja; men de gjorde mig om afton den äran at de mäst af alla nationer kommo med musique ned til min gård, och musicerade både utanför fönsterna och inne på gården länge och gingo med musicerande härifrån, hvileket de näppeligen gjordt åt någon här förr, då den hållit sin introduction.

Näst min hierteliga önskan, at den Högste ville förlåne Herr Archiatern en fröjdefull Julehögtid, och et välsignadt och sielfönskeligit derpå följande godt nytt år, samt at den lärda verlden må i långliga tider få fagna sig af Herr Archiaterns hälsa och välmågo, har den äran framhärda

Högädle Herr Archiaterns

ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Åbo d. 3 Decemb.

1752.

Linn. Soc., Vol. VIII: 54.

¹ Däfvig = fuktig.

² Synnerlig = egendomlig.

³ Leches dissertation: *Novæ insectorum species* försvarades den 23/6 1753 af I. Uddman.

⁴ Talet ej tryckt.

1616.

Högädle Herr Archiater

Höggunstige Gynnare.

Den Högste förlåne Herr Archiatern en välsignadt continuation af detta nya året, och låte Herr Archiatern öfverlefva både detta och många påföljande uti all sielfönskelig sällhet och välmågo, Svea Rike til heder,

den lärda världen til undervisning och fägnad, des förnäma familie til hugnad, och alla clienter til fromma och hielp, i hvilckas sistnämdes antal jag utbeder mig ödmjukast, at så hädanefter som härtills, af min huldaste Præceptor och befordrare få ständigt vara innesluten!

D. 3 sidstledne December hade jag den äran, at skriva til Herr Archiatern; sedan den tiden har jag ej haft den fägnad, at erhålla någon skrifvelse från Herr Archiatern. Vi alla härpå orten, som hafva den förmån, at blifvit af Herr Archiatern upammade, må, Gudi lof alla väl. Professor Leche fick til Juleskänck en ny arfvinge, en dotter. I dag giör jag början med mina publique Lectioner; så äfven en del af de andre Professorerne. Ehuru jag ej läst något förr för studenterne, så finner jag dock, at de visa en ganska stor lust för natural-Historien, och tror jag mig kunna här, med Guds hielp, utträtta mycket. Jag har redan flera observatorer på åtskilliga ställen i landet, som samla alt hvad de kunna och förmå. Denna Termin läser jag publice om örternas, neml. de Svenskas, kännande och nytta, i synnerhet uti Oeconomien, jag följer Herr Archiaterns Flora Suecica; skada at Secret. Salvius ei skickat hjt öfver några Exemplar deraf til sin Commissionär; så har han ock gjort med de andra Herr Archiaterns böcker, dem den studerande ungdomen således svärligen kan få, ty få af dem resa til Stockholnu, ej heller hafva de der några bekanta. Jag har utvaldt at läsa detta publice, på det inga må kunna ursäkta sig, at de för fattigdom ej haft tillfälle at läsa Botaniquen, emedan de skämts gå i mina privata Collegier, då de ej haft något at betala med. När marcken blir framdeles bar, skal Löger- och ons-dagarna användas til Botaniska Excursioner, och då skal hvem som vil af de studerande få gå med, emedan jag uti Aeademien skal låta dem veta, at den oeh den dagen går jag ut at botanicera, och hvileka som vela, och hafva tid, hafva då tillfälle och frihet, at alla gratis gå med. Jag hoppas, att på detta sätt få Botaniquen befrämjad och naturaliserad äfven här i Finnland; och på detta sätt skal man snarast få veta, hvad vegetabilier finnas i Finnland. Studenterne här äro fattige: intimerar man til et privat Collegium, så får man inga auditores; detta har giordt, at Prof. Leche ej läst något i Botaniquen privatim, och publice har han ej velat. Under Botaniska excursionerna får jag; quasi aliud agendo, småningom leda dem in uti de andra delar af natural-Historien: alla örter, och andra Naturalier de om sommaren hemma samla, skola de få föra til mig, at få namn på, Låter Herren mig lefva, nog tror jag Finnarna skola ock blifva folek i natural-Historien.

Prof. Leche lär redan hafva skrivit til Herr Archiatern, at man förliden sommars fan Centaurea Hort. Ups. p. 270. sp. 2. i ymnighet vilt växande här i Finnland¹. En Prof. Lechs discipel, Hofrätts rådets Martins son², som i sommars gjorde en liten Botanisk resa til Nyland, fan den först d. 31 Junii uti Ingoskären i Nyland, samt vid Elgsjö by, växande i en svedjebacka; hon var då ej ännu väl i blomna; en min discipel, vid namn Leopold³, den jag annodat, at på sin hemort i Tavastland observera alt, hvad förekom i natural-historien, och samla alla örter etc. fan den uti Julii och Augusti månader i tämmel. myckenhet på Tenala åkerrenar i Tavastland, samt sedan på ganska många ställen i Tavastland, men viste ej mer än

Martin, huru rar växt i Sverige den var. Herr Archiatern lär erindra sig, at jag fordom sade, det jag trodde mig sedt upp vid Willmanstrand, eller emellan Kymmene-elf och Willmanstrand en *Centaurea*, som ej vore lik de uti Sverige växande; detta var 1740 om sommaren; men jag var doek ej aldeles viss på min sats; så at Herr Martin ändå med rätta tilhör första uptäckandet. *Alsine flor. Suec.* 371 finnes på flera ställen här i Finnland. Vi hoppas ännu finna många rara örter, bara vi få litet tilskapa de studerande, och tro, at Herr Archiatern framdeles skal med synnerligt nöje läsa våra bref.

Jag förtog mig⁴ i hast sidst: den ört Herr Archiatern sände til mig, och vuxit af mina amerikanska frön i Upsala, måste nödvändigt vara *aster serotinus palustris*, *Gron. flor. virg.* 178, annors känner jag den ej; ty jag hade ej den förmån, at få sommartiden vara uti Pennsylvanien, utan nödgades då alltid resa norr åt, så at jag fick ej se 10de delen af de örter, som finnas i Pennsylvanien; Jungström, som blef quar, samlade både denna och många andra, samt frön deraf; men huru stark Botanicus han kunde vara, finner Herr Archiatern lätteligen.

Detta leder mig till en annan sak, til tanekar och til et bref, som jag tror, det jag nästan kan dyrt svärja på, at Herr Archiatern ej denna gång skulle vänta från mig; men jag rör ej sjelf derföre: *naturam si furea expellas, tamen redit; ty tantus amor florum.* Jag har denna tiden lupit igenom mina beskrifningar öfver de Americanska örter; jag finner mer än mycket deri, som jag ej är nögd med; här och der felas mycket uti beskrifningarna. Beskrifningar öfver foglar har jag ganska litet; nästan alsintet öfver fiskar; intet tillräckligt öfver insecter, uti mineralogicis grufvel. bryter; jag har säkert ej sedt 10 delen af de rarare örter, som finnas uti Pennsylvanien, än mindre af dem uti Marylandia, Virginia, Carolina; aldraminst af dem, som växa på de höga bergen, som åtskilja Carolina och Virginien från Mississipp och de franska Colonierne; skall jag kalla det en tillräckelig Flora, som Gronovius gifvit ut af Claytons samlingar? Alla de örter, som Clayton öfversände, blefvo ju samlade på en enda resa och en enda sommar på en månads tid: hela resan sträckte sig ej til 30 svenska mil i längd; hvad vil det säga i norra America, uti en så ofantlig vidd af land? Herr Archiatern tilstod, at det var vackert af örter jag samlat, och et ansenligt antal. Herr Archiaterns gunst sade så, men i sig sielf var det näppel. en hand full mot den otaliga myckenhet af species, som ännu äro der quar, af mig ej sedda; jag fan ju til sidsta slutet af mit vistande der, at jag hvar dag kunde få nya örter, af mig ei förr sedda. Huru skal jag nu bära mig åt? Kära Herr Archiater hielp mig; det duger Fanen och intet, at ligga här i Finnland; jag kunde näppel. på hela förleden sommare snoka opp en ny ört, ej förr funnen i Sverige. Huru skal jag komma til America igen? studera nu med mig derpå. Herr Archiatern mindes, at jag i fiohl sommars sade, det jag ännu hade lust, at en gång resa til America, och at Herr Archiatern skrattade der åt, och spädde, at bara jag kom til Åbo och fick komma i ro, skulle jag minst tänka på, att vela mera till America; den tanekan skulle snart blåsa bort, då jag fick börja ligga i goda dagar, och vara commod: Herr Archiatern spädde rätt, då Herr Archia-

tern tog mig för de vanliga denna tidens natural Historieis: en Brovallius, Hast, Brelin, Mennander etc. torde bragt Herr Arehiatern på dessa tanekar; men jag vet ei, hvad en sådan eommoditet är; då lefver jag som eommodast, när jag hvar dag kan finna nya örter, nya ting i natural Historien. Med et ord: jag vil absolut til America igen, och min k. hustru är lika resolerad som jag, at giöra mig följe och än argare; men, min Herr Arehiater huru skola vi nu gå genom med^s det? at begära penningar af Publicum är fåfångt: men mon det ej kan gå an på detta sätt: Sverige håller der Präster för de gamla Svenska; bland dem har Probsten 50 Pund sterling årl. i lön från Sverige; han kan oek giöra sig årl. något derpå orten af församlingen. Cronan består 3000 daler kopp:mt i Resepenningar djt för hvar präst: de som blifva förordnade til Präster djt böra blifva der 7 år, innan de få komma hem. Den som nu är der Probst heter Achrelius⁶, Bror til Herr Aerell, som är ledamot af Kongl. Vet. Aeademien; har dessutom en Bror, som är i Stoekholm Skeppsbyggmästare vid Kongl. flotten; Probsten Aerelius vil af alt hierta komma hem, och har han flera orsaker dertil, bland dem äro de förnämsta, en, at han är trolofvad i Sverige, och hans brud måste nu vänta 7 år på honom; den andra och förnämsta, at americanske Climatet ej kommer särdeles öfverens med honom; han är fallen at blifva fet, och ehuru han åter sparsamt, tiltager han dock i fetma: uti America är fasel. hett om sommaren; dagl. experience visar der, at de som börja blifva feta giöra ej lång räkning⁷, utan dö snart: om han blir der längre, måste han säkert gå samma väg; för denna orsak hafva bägge hans bröder förleden sommars nog varit hop med Herr ArehieBiskopen at få honom hem, men gubben vil ej samtyeka dertil, innan hans tid är ute, eller han varit der sina 7 år, af orsak, at ArehieBiskopen dristar ej så tätt anlita Konungen om Resepenningar; nu kom Probsten Aerelius dit först 1749 om hösten, och har altså ännu mot 4 år, at blifva der quar, om det skal gå efter, som brukeligt är. Nu vet Herr Arehiatern at jag aldrig velat blifva Präst för det stora ansvar dervid är, etc. Herr Arehiatern vet, at lönerna här vid akademien äro så inrättade, at 3 af Philosophiæ Professorerne skola nödvändigt vara Präster, om alla skola få full lön; de som äro här Präster, tappa ej dervid, ty de giöra sin lön til alterum tantum mot de andra, som ej äro Präster. Herr Arehiatern lär äfvenleds hafva sig bekant, huru starkt både Biskopen och Consistorium varit här hop med mig, at taga mot det vid min hitkomst ledigt varande annex, och huru jag afslagit det samma, samt hållre velat lida i min lön^s, och låta det gå til en Extraordinarius, än taga mot det. Men jag tilstår, at min kärlek för Americanske örterna är så stor, at jag för dem ej vore altför svår at öfvertalas at både blifva Präst der, och än en gång med hustru och barn företaga mig en så lång och besvärlig resa, endast mig samtyekes följande: 1. at blifva Probst i stället för Aerelius, som skal af innersta hierta vara glad, at slippa hem. Jag tror, jag skal vara meriterad dertil: och nog menar jag mig in Theologieis hafva så stor insikt, som någon af de Präster Upsala Consistorium än sändt djt, emedan jag i 6 hela år med all foree dref Theologiska studier, präsidera ofta i Theologiska möten, och gick så långt i Hebreiskan, at jag än, när jag än när jag behagar, kan bry Präster, således inbillar jag mig hafva

både meriter och skiekelighet. 2. samma lön, neml. 50 Pund sterling, som Cronan består årl. Probst uti America. 3. samma församling, Christina, som Probsten Aerelius hafver, oeh ei de andra. 4. halfva min Professors lön; den andra hälften för den, som kommer at succedera mig. 5. Samma frihet, som de andra Präster, neml. at efter 7 år få komma hem. 6. at då vid hemkomsten få träda til min förra Professors sysla, och fulla Professors lön. Får jag detta, så är jag nögd, at gå til America. tänck då får jag vara der i 7 års tid; då kan jag något hinna skrapa tilhopa i natural Historien. då kan jag gifva ut en Natural-Historia öfver norra America, som jag ej skal behöfva skämmas för: då får jag hvart år sända många lådor hem med naturalier: då tror jag Hennes Kongl. Maj:ts naturalsamling skulle blifva den största i hela verlden, när på ena sidan andra Herr Archiaterns diseiplar samla i Ostindien oeh Africa, och jag i America. Då finge Herr Archiatern mångfalt mera frö til Upsala trädgård oeh orangerie, än någon i verlden haft: då finge Herr Archiatern årl. mera specimina än någon i verlden sedt; då fick Herr Archiatern hvars like näppel. en uti hvart tusende år framfödes, skrifva opus Botanicum consummatissimum, emedan Herr Archiatern genom sina diseiplar samlat dubbelt så många nya örter, som til Herr Archiaterns tid varit uptäkte: då finge jag hvart år sända copia hem af hvad jag observerat til Vetenskaps Acad. at om jag doge, det ena manuser. af mina observationer vore i behåll, at af Vet. Acad. utgifvas; lefde jag, finge jag görat sielf. Jag ser ej, at jag begär för mycket, ty så stor lön kan jag giöra mig här, om jag är flitig, med disputationer och än mer, om jag vil bli Präst oeh taga annex; ingen kan säja, at jag avancerar til större. Man vet at vid andra Collegier tiena många Extraordinarii utan lön, och äro ändå glada, ty de äro närmast, när något blir ledigt; jag vet oek at fast den mig skulle succedera, skulle få ingen lön, skulle väl 20 finnas ändå, som med all force skulle sökat efter mig; än mer, när han finge niuta halfva ordinaira lön, och alt til, som han genom privata Collegier, Examina, disputationer, Rectors, Decani och andra syslor kunde förtiena. Som Präst kunde jag giöra oek mycken nytta i America: jag är mer än mycket älskad af alla svenska församlingarna; oeh som Präst kunde jag mycket uträtta i Hist. nat; fick jag sätta alla barn at samla insecter, örter etc. och Svenska församlingarna äro så vidsträckta. Får jag, hvad ofvannämt är, och sedan samma som de andra, hvilcka gått djt som Präster, neml. 3000 daler koppm. Resepengar dit, så är jag nöjd, at än gå til America. Resan ville jag anställa från stoekholm om våren 1754, ty om hösten begifver jag mig ej til vägs; eller näst tilkommande sommar midsommarstiden, men ej sednare; til den tiden kunde jag hafva manuseripten färdiga, at lämnas til Salvius både af min förra Americanska resa oeh Flora Canadensis, at tryckas. Andra Präster tro sig gå til Marstrand, när de sändas til America, och räkna der hvar dag för år för långsamhet skull; samt fägna sig, när de få komma hem; jag skulle resa dit som till ett gästabud, tro hvart år vara der bara en dag, der den Högste unnade mig hälsan, och lämna efter siu år half sorgsen de vaekra blomster. Så äro sinnen skiljaktige. Nu har jag sagt min mening; Herr Archiatern får nu drifva saken, huru han vil; det vet jag, at aldrig får Hennes Maj:t sådan

tilökning til sin natural-samling, och aldrig får Herr Archiatern så många frö til sin trädgård, och specimina til sit herbarium, som om jag komme än at resa. En och hvar kan se, at jag ej begär detta af girighet eller för commoditet: ty jag har här hemma alt bättre, och den profession jag har, är just mit Element; men kärlek til Natural-Historiens förbättring och opodlan är, som drifver mig: Fae, ut poster[ta]ti respondebis orbique erudito. Men gör det ej almänt, om Herr Archiatern ei tror sig gå igenom: gofve Konungen åt Probsten Achrelius et stort Pastorat, vore snart alt skedt, men jag måste i tid få veta häraf, annors måste jag i sommar bygga på min gård, i fall ingen resa blir. Näst min vördnads anmälan framhårdar til min sidste blund

Högädle Herr Archiaterns
ödmukaste Tienare
Pehr Kalm.

Åbo d. 11 Febr. 1753.

P. S. Bladet af Finska Oxeln skal jag sända så snart jag sänder något manuskript af min Americanska Resa til Vetenskapsacademien ty uti bref skulle det måsta vikas sönder; Herr Archiatern skal mäst taga det för Rönnlöf.

Linn. Soc., Vol. VIII: 55—56.

¹ *Centaurea phrygia*, först anförd för Finland i Species plantarum 1753; i Flora svecica 1755 för Nyland, Tavastland och Savolax. Något bref från Leche om detta fynd finns ej i behåll.

² ANTONIUS [ROLAND] MARTIN, född 1730, medicine kandidat, död 1785.

³ CARL FREDR. LEOPOLD, född 1728, skolkollega i Lovisa, död 1794.

⁴ Förtog mig = begick ett fel.

⁵ Gå genom med = genomföra.

⁶ ISRAEL ACRELIUS, född 1714, prost öfver de svenska församlingarna i Amerika 1749—1756, kyrkoherde och kontraktsprost i Fellingsbro, död 1800.

⁷ Göra ej lång räkning = kunna ej räkna på att lefva länge.

⁸ Lida i lön = blifva lidande i fråga om lön.

1617.

Högädle Herr Archiater
Höggunstige Gynnare.

På lång tid har hvareken jag eller någon af mina vänner här på orten hört något af Herr Archiatern; vi giöra oss dock alla hopp om Herr Archiaterns välmåga. Alla må vi Gudi lof, här väl. Vi jämra oss mycket, at en så nitisk man för det allmänna, och en så stor Befordrare af nyttiga vetenskaper, som Sal. Herr Öfver-Hofintendenten Baron Hårleman, skulle så hastigt blifva ryckt från oss. En sådan Herre är snart mist, men ei så snart återfått.

Jag har flera gånger nu på en tid haft den äran, at skrifva till Herr Archiatern; men intet svar erhållit. Samma, och än värre, har skedd med min brevväxling med Herr Vice Præsidenten Baron Bielke, jag har skrivit flera gånger, men ingen har svarat; och det är med detta sednare drögs-målet, som jag intet är särdeles belåten. Herr Vice Præsidenten Baron Bielke har anmodat mig, at å des vägnar uttaga Quartalerne af des lön här i Hofrätten, alt som de utfalla, och öfversända dem til honom; det har jag giordt med 2de Quartaler, dem jag öfverstyrt til honom; men intet kunnat fått et ord til svars, så at jag ei vet om penningarna kommit honom riktigt tilhanda eller ej. Vi äro på ömse sidor dödellige menniskor och i brist af en liten sedel eller några få ord, kan, der en dödlig händelse timade, mycken villervalla ske, och anten en sielf eller ens barn hafva bryderie. Nu vet jag ej mera, hvarit jag skal dirigera brefven, emedan jag lever i okunnighet hvarest Herr Baron och Vice Præsidenten vistas. det är derföre min ödmjuka begäran, at Herr Archiatern, som bor nära til orten, der merbem[äl]te Herre vistas, täcktes vara af den gunst, och sända innelykte bref honom tilhanda, det äro inga penningar deruti, utan jag itererar endast min förra begäran, at få veta, om de förr öfversända penninge summor riktigt kommit fram, hvarom jag ei har anledning at tvifla; ty der det ej skedd, skal den hålla här, som mot Quittence tagit mot penningarne af mig.

Uti min sidsta skrifvelse til Herr Archiatern nämde jag om min lust, at ännu giöra en resa til Norra America. Samma lust har jag ännu och beständigt, der det sker med de deruti nämnda vilkor. Jag lämnar Herr Archiatern, som har bättre än jag, tilgång til de Höga, at drifva och utföra denna saken, som Herr Archiaterns nit för Natural-Historiens upodlan är, och som Herr Archiatern vil svara för den tilkommande lärda verlden. Ultra posse nemo tamen obligatur. Min k. hustru är i alt af samma tancka med mig. nog tycker jag det borde så vara, at efterkommandena skulle altid säga, det Herr Archiatern på sin korta tid ej allenast giordt mera i Botaniquen och Hist. nat. utan ock skaffat fram mera nya örter, diur etc. än alla, som varit för Herr Archiatern, giordt tilhopa, och det aldrig någon efter Herr Archiaterns tid kan vara i stånd at giöra. Jag är beredd at vara min huldaste informator till all tjenst.

Vi hafva nu här anledning at hoppas, det vi skola få veta hvad örter etc. som finnas emellan Kemi Lappmark och Hvita Hafvet; en, som är Präst i Kemi Lappmark är på förslag til Pedersöre, och har der fått mästa vota, så at han säkert lär få det. Herr Biskopen Brovallius har lofvat mig, at om det blir ledigt i Lappmareken, vil han för Natural-Historien skull giöra Mag. Chydenius til Pastor i samma Lappmarek under det förord, at mag. Chydenius skall ei allenast samla alla de örter och Naturalier, som finnas på den orten, samt arbeta på en beskrifning deröfver; utan ock söka til, at han om somrarna får giöra resor längs efter de berg, som löpa från samma Lappmarek ända til Archangel; han har mycket godt tilfälle dertil; och honom, Mag. Chydenius felar hvareken krafter, kundskap eller hog.

Mina dragmaskar hafva återigen dragit til mig något nytt. det är

en ny *Andromeda*, som ei förut fått rum i Svenska Floræ mönsterrulle; jag har mig ej ännu bekant, om någon beskrifvit henne förut: tör hända de Ryska Botanicæ hafva den. Jag har förut funnit den i Canada vid Quebec, och fick Herr Archiateren henne hel säkert af mig; håll! jag måste se efter, om hon fins bland Herr Archiaterens plantas *Camschatzenses*? Nej, den är der intet. Jag har kallat den i min Flora *Canadensis*: *Andromeda foliis ovalibus subundulatis marginibus reflexis, superne viridibus pumilis albis, inferne albis subfurfuraceis*; der fan jag den i moras i villa skogar; här i Finnland är den funnen uti *Piekmäki Soken* i *Savolax* af en student vid namn *Lyra*, som i dessa dagar burit til mig sin örtasamling.¹ Så der finner vi litet efter hand äfven här i Finnland; jag hoppas mera längre fram, när jag i sommar får sända ut mina apostlar, dem jag nu dagl. håller på at informera; jag har en väldig rad *auditores*; och bland dem en stor hop små *Pyrilar*, hvileka äro ganska quieka och flitiga både at adnotera och at fatta. Finnar äro ock folk. Jag har fått en uptekning på alla foglar, som finnas vid *Vasa* i *Österbotn*, samt finska namnen på dem; äfven på alla örter der finnas; mångfalliga andra observationer i *Naturkunnogheten* och *Oeconomien* skrapar jag småningom tilhopa från åtskilliga orter.

Nu liknar det sig här til våren; får se om det är alfvare.

Näst min vördnads anmälan til *Frun*, til *Herrar Professorer* och *Doctorer*, *Celsios*, *Hallenius*, *Klingenstierna* och *Strömmer*, franhårdar til mit stoft

Högädle Herr Archiaterens

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

P. S. Kära Herr Archiater skicka mig några frön som tola *Climatet* och äro färska; blanda dem fritt tilhopa; gif mig par frön af hvart slag.

Åbo d. 8 Martii

1753.

Linn. Soc., Vol. VIII: 57.

¹ Om *Andromeda calyculata* säger *Linné* i *Flora svecica*, 1755, s. 137: «*Habitat in Savolax & Piexmæki, ubi lecta a D. Lyra, teste P. Kalm.*»

Mirum profecto, fruticem Canadæ & extremæ Sibiriae repertum fuisse etiam in Fennonia; Sic sensim migrant & disseminantur plantæ etiam aliæ.»

Piekmäki = *Pieksämäki*, socken i *St. Michels län*.

1618.

Högädle Herr Archiater

Höggunstige Gynnare.

I går hade jag den äran, at erhålla Herr Archiaterens högtärade skrifvelse, med de in lagde frön; bägge voro mer än mycket efterlängtade och välkomna.

Ingen menniska på Jordklotet kan längta mera än jag efter Herr Archiaterns Species Plantarum: vår Herre gifve snart öppet vatn, at man kan få den hit.

Jag börjar på draga mina ord tillbaka om Andromeda, sedan jag fått höra fructification vara en bacca: mon Arbutus Flor: Succ. 340? men alla de figurer, beskrifningar och böcker, som handla om den, tyckes disputera deremot; jag har aldrig sedt den växa. Locus för denne Finska såges vara kärr; för jordmån skull kunde den väl vara denna Arbutus efter Herr Archiaterns præfation til Flora Lapp. § 15. E. men det är mycket annat som skiljer Herr Archiaterns Flora Lapp. Clusius och Haller tyckas vara mot; at få gåtan upplöst, sänder jag här innelykt det enda speimen jag fått; ty i sommar är mig lofvat hela brotten deraf.

Herr Archiatern vet bäst sielf, at det härtills varit ogiörl^l för mig, at komma til stockholm, at lämna Hennes Maj:t de Canadensiska örter: här var ingen krydd- eller Trägård tillagad för mina frön; Academien hade väl fått grund dertil, men jag fick ej lof at röra den; jag måste köpa mig sjelf gård; der var alt i linda förledit år denna tid; jag fick då mycket at göra: Academien har ingen trögårdsmästare, och jag har ej råd, at hålla mig någon, får derfore lof at vara Trögårdsmästare sielf; Herr Archiatern vet hvad aktsamhet en hortus fordrar. Nu börjar min se litet Trögårdsl^l ut; men än fordras mycket; ger Gud tid, hälsa och krafter samt förmåga, skal den väl bli braf: jag ser, at Academien här ej lär på många år täncka på sin trögård; doek tror jag, at Hans Excellence Gref Tessin lär ej annat veta, än at man här uparbetar den academiska trögården med de penningar ständerne gofvo vid sidsta Riksdag af manufactur fonden, ock Hans Excellence i sit bref befalte eller åtminstone gaf anledning til; men ingen ting mindre; men säg ej at jag sagt det. Om Gud låter mig få hafva hälsan, så kommer jag öfver i slutet af Junii månad, hafvande med mig Canadensiska örterna til Hennes Majt: träbitar eller stycken af alla träslag i Canada och Norra America til samma Hennes Majt:s samling; en hop Amerikanska bergarter med. Jag är nu Decanus i Philos. Faculteten, läser publice, har 3 disputationer at præsidera före denna termin, slipper altså ej hädan, innan Termin blir all; är inspector Ærarii för hvileket jag skal göra räkning, som ej sker för än mot termins slut.

Arenaria får jag nu ej i hast igen: den skal sändas med nästa tilfälle: jag har hela hopen med specimina deraf. Oxeln från Finland då med.

Hvad Haller sagt om mit memorial angående Lobelia bryr jag mig ej om; jag vet jag har rätt; och at mit blir en evig sanning och riktigt. det hade varit makalöst, om han eller hans diseiplar upfunnit det.

Herr Archiatern behagar skämta med min idé om en ny Americansk resa, och gissar orsaken vara, at det slaskar och äro orena vägar etc. Herr Archiatern tror, at jag hastigt fallit på denna tanekan och sålunda rögde et ostadigt sinne. Jag vet hvad jag har, at jag mår väl, och at jag ej kan hafva bättre utkomst med en sådan resa på sätt, som jag den begärt. Min vana har altid varit, at aldrig förhasta mig; nej, jag är snarare för långsam: ärnar jag fatta ett beslut, går jag gemenl. par månader och täncker på det, innan jag nämner åt någon min bästa bekant derom: ja ibland speulerar

jag hela halfva, ja hela året förut på den saken, och öfverväger skälen pro et contra på det skarpsinnigaste; ja, jag kan sätta skälen pro på et papper, och de contra på det andra, så många jag kan finna af hvardera slaget, och jämföra dem: så har jag giordt äfven med detta; jag har så visst, som Herren lefver, öfvervägat denna saken öfver et års tid, och Herr Archiatern är, näst min hustru den enda menniskia, jag än yttrat den före. Jag tilstår, at jag med innerlig smärta lämnade America, i det jag såg, hvad otrolig stor skörd der än stod quar obärgad af mig. om någon ville gifva mig en tunna gull reste jag ej om hösten sent härifrån til America, eller om vintertiden från America hem; men reser jag sommartiden dit eller dädan, så har man näpl. något exempel ännu, at någon lupit fara om lifvet. Jag har i mit förra bref nämt til Herr Archiatern hvad der står ogjordt ännu för en natural Historicus; hade jag kommit dit, intet skulle Hallers utskiekade inlagt stort beröm, sedan jag först innan afresan hemifrån fått lämna min Flora Canadensis til trycket och så komma til America, at nagelfara; jag skulle genomhäckla hvad han utgaf. På mig kan ingalunda i detta sannas ordspråket: optat ephippia bos, optatus arare Caballus¹; nej, min lust för örter och naturalier har drifvit mig, och längtan efter namn hos efterverlden. Plumier² har jag tusende gånger tänckt på, och har hans exempel mera upmuntrat än afskräckt mig; han dog ej utomlands, utan i Europa i Cadix, då han femte gången skulle resa ut, jag vet ingen Botanicus som ännu förgåts på siön; och så snart kunde jag dö i Åbo, som i America. Men som Herr Archiatern tyckes vara mycket häremot, och säger man bör ock lämna något för efterverlden at arbeta på så är jag, fast med något missnöje, nöjd dermed. Jag vet jag ej kan må bättre än vid den sysslan jag har, som är i mit element (fast jag ej finner många nya örter hvar vecka) och om jag ville blifva Präst, och taga annex, så skulle jag må bättre än en grefve, hvad inkomster angår; men för annex, fast lön då blefve dubbel blir jag ej Präst; America har varit det enda, som kunnat förnä mig, at ändra stånd men nog härom. Vi må alla här väl. Lecken kommer fram med en disputation om rarare insecter härpå orten. Jag har härtills säkert haft de mästa auditores af någon af Professorerne; får se huru länge det vil continuera. Åtskilliga hafva anmodat mig at vara Præses för deras disputationer längre fram; de mästa hafva fått till materia at beskrifva oeconomicæ och Historice naturaliter deras födelseort: andra fått annat.

Framhårdar med oförändrad vördnad

Högädle Herr Archiaterns
ödmjukaste Tienare
Pehr Kalm.

Åbo d. 6 apr.
1753.

Linn. Soc., Vol. VIII: 58.

¹ Citatet, hämtadt från Horatius Epist. I: 14, lyder egentligen: Optat ephippia bos, piger optat arare caballus; på svensk vers (efter Ek): Oxen han önskar schabrak, hästkampen den lata vill plöja.

² CHARLES PLUMIER, se Afd. I: D. 2, s. 74, not 3.

1619.

Välborne Herr Archiater och Riddare
Höggunstige Gynnare.

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens 2de respective skrivelser har jag haft den förmån inom en kort tid erhålla, hvarföre tackar ödmjukast.

Disputationer, som drogos ut ända et stycke in i Julii månad; husbyggnad för mig, som til at få plats til en liten trädgård, nödgades köpa en gammal gård med bofälliga huus; sysla och arbete med samma min lilla Hortulus, emedan jag mäst sielf fått vara både Trädgårdsmästare och dräng, hafva bland andra hinder nödgat mig, at uppskiuta med min svenska resa til en annan gång, den andra puneten har varit den starkaste, ty jag har härtills bodt nästan så godt som under öppen himmel, åtminstone varit mer än trångbodd. Et annat hinder kan ock det vara, at jag dedicerat min Resa til Hennes Kongl. Majt; och at då komma öfver til Stockholm, skulle se ut, som jag tänkte få något derföre; en sak, som jag mer än andra hatat.

De af mina Amerikanska örter, som komma at lämnas til Hennes Kongl. Majts. Naturalsamling, skulle redan varit öfversände, om ej den, som här bäst förstod at fastklistra örter, hade tagit dienst vid Artilleriet, och afrest til Helsingfors, just då han skulle begynna med örterna; jag har nu måstat inöfva en annan, och håller han nu på, at fastklistra mina, til at på dem öfva sig. Jag har ej så stort förråd på de Amerikanska, at på dem låta blifva första Lärospån.

Jag blef hel bestört, när jag fick första notification om Salig vice Præsidenten Baron Bielkes för tidiga frånfalle; det var mer än en stor skada för det almänna och för bokliga konst, i synnerhet för våra vetenskaper. jag saknar honom ganska mycket. På de penningar af hans lön jag flera gånger remitterade öfver til honom, och om hvileka jag i vintras var så orolig, emedan jag ej ernådde af honom någon bokstaf derom, var jag dock sedan så lycklig och erhålla hans egen skrivelse, deri han tilstår at han fått alt riktigt, så at jag är i högsta grad trygg i den puneten. Men en annan ting är, som jag är mindre nögd med, nemligen ännu är i sterbhuset quar alla mina manuseripter, dem jag uti Botanicis, Mineralogicis, Physicis, Oeconomicis, Historicis, och andra vetenskaper trågit samlat i hela 12 års tid utur resebeskrifningar och andra böcker; dessutom alla de resor och observationer jag gjorde under hela den tiden jag var hos honom både i Sverige och Ryssland; han lånte alla desse af mig at derutur låta afskrifva det, som han tyckte mäst om, och lofvade i hvart bref, at sända dem til mig, äfven i det aldrasidsta; men hans död kom emellan. Jag tilstår jag altid fruktat det skulle så gå, för den salige Herrens vana var, at skiuta op från den ena tiden til den andra ofta med nödvändiga saker. til Herr Baron Brauner¹ har jag nu skrivvit derom; det är vist, at jag har några få böcker af salig Herr vice Præsidenten til låns och dem lämnar jag aldrig tillbaka, innan jag får mina manuseripter och resor tillbaka;

jag är mera mon om Salig Herr Vice Præsidentens beröm, än at jag ville, det de resor han kostat på (låt vara, at min sparsamhet gjorde, at det ej var mycket, ty hela Bohuska resan kostade endast 110 daler kopp:nt) skulle förkomma, utan at Publicum och hans välförtienta äreminne deraf skulle hafva nytta; men desse böcker, om de ock voro 10 gånger så många, räknar jag som strunt mot manuseripterna. Var af den gunst, och påmin Herr Baron Brauner härom, ty om han nu ej lagar mig dem, så förkomma de.

Det förekommer mig roligt, at Bartram skriver², at hvareken han eller någon annan i America fått något bref af mig, sedan jag lämnade det landet; jag kan först säga rent ut, at han liuger. först jag kom til London från America skref jag en och hvar til af mina bekanta i America, brefven sände jag med svenska Prästen Mag. Lidenius; samma Präst har riktigt kommit fram; at han levererat brefven från sig, är jag så mycket mera säker om, som jag sedan fått svar på några af samma bref; jag har sedan skrivit 2 gånger dit ifrån Sverige, det ena från Stoekholm med en svensk siöman, som gick till Pennsylvanien; det andra förleden våras d. 4 Febr. med Posten under couvert til Mr. Peter Collinson i London; jag skal i denna dag gå på Posthuset, at se huru med samma bref är: det vet jag, at brefvet kostade i postp² 3 Daler 6 :. vist är det, at jag ej hvar gång skrivit Bartram til, utan ibland skrivit til dem af mina vänner, som voro hans bästa vänner, och dem han vist en gång hvar vecka ser, jag har hälsat honom i brefven, och bedt dem visa samma bref åt honom, ty amicorum omnia communia, hvileka Latinska ord jag tillagt; jag vil ej annat förmoda, än at alla riktigt framkommit. Jag skal nästa vecka, vil Gud, skriva en Epistel til Collinson, at det skall giälla i öronen.

Huru är det med Flora Svecica? de studerande här beklaga sig, at de ei mera kunna få köpa några Exemplar deraf; här är just en almän klagan derpå, och jag kan ej botat, sedan jag flera gånger skrivit til Seeret. Salvius derom och ej fått en bokstaf svar.

Isatis växer mäst på hvar holma här i skärgården, jag har hela halfva stopet af des mogna frön. jag kan ej säga hvad nytt mina disciplar finna på landet, innan de i höst komma til staden. Petrificata äro i hela Finnland rarissima, ja mer än rarissima. Humus conchacea är funnen på par ställen vid skärgården. en art af Juncus flor. Svec. 285 men folia äro nästan capillaria, natantia, är funnen ej långt från Åbo; jag kan ej ännu se hvad varietet deraf det skal vara. Af den lilla Arenaria marit. äro vist åtskilliga stånd, som ei hafva mer än 5 stam. jag har öpnat blomman, innan hon spruckit ut; denna växer på sama ställen, som Triglochin, Scirpus knappsäf, eller just i brynet af vatnet, då salta vatnet oftare står öfver hela örten än at örten är torr; men jag har funnit litet stycke, ja bara par famnar derifrån upp i torra sanden andra stånd, som haft 10 stam.

Åtskilliga af mina amer. växter trifvas braf, af Rosa har jag en myckenhet: Hedysarum vulgariss. Canad. står nu andra året af samma rot: Hypericum frutescens blommar nu af samma rot andra somnaren. Melissa blommar nu: af Prunis, Malis, Cerasis har jag mycket upp. Laburnum står nu på andra året af samma rot. Pisa marit. samlade vid siön On-

tario tager rätt nu så med krypande öfverhand, at jag blir förvånad. Verbenæ, Ligustieum, Lathyrus, vieia etc. stå braf, at förtiga andra.

Än vore jag i lika grad nögd at resa ånyo til America som förleden vinters, så at Herr Archiatern nu lærer blifva öfvertygad, at intet rågnaktigt eller slaskigt väder satte endast då den tancken i mit hufvud; får jag på de vilkor jag då begärte, resa, är jag aldeles nögd, om det ock vore denna månad.

Första Tomen af Species plant. hafva vi här redau; jag har min ståteligen inbunden och interfolierad, och är den sällan från bordet

Framhårdar i diup vördnad til min sidsta blund

Välborne Herr Archiatern och Riddarens

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Åbo d. 17 Aug.

1753.

P. S. Nu är väl intet hopp, at här skal blifva någon Hortus Botanicus på många år, sedan ock Prof. Leeche köpt sig egen gård. Academien har tomt til Academisk trädgård skänkt af Konungen; gård för Botaniees Professoren köpt af Academien; men trädgårdstomen brukas til Biskopens kalfhaga; Academiæ gården bebos af Logices och Metaphysices Professoren; jag tilböd mig i början, at uptaga och någorlunda i stånd sätta Academiæ trädgården; men dervid förelades mig så många invänningar och ursäkter, at jag var glad jag fick låta blifva: nu, sedan jag nödgats köpa egen gård, och kostat braf på honom betaekar jag väl mig, at mera taga någon Aeamisk trädgård om händer; de lära vela tilbiuda mig Academiens hus, när det blir nedrutit, at ingen mera kan bo deri.

Linn. Soc., Vol. VIII: 59—60.

¹ JOHAN BRAUNER, född 1712, Kungl. hofjunkare, kammarråds titel, död 1773. Hans syster HEDVIG MARIA var gift med baron Bielke i hans första gifte.

² Se Bartrams bref till Linné, Afd. II: D. 1, s. 167.

1620.

Välborne Herr Archiater och Riddare

Höggunstige Gynnare

Hvarjehanda syslor hela höst-Termin hafva hindrat mig at jag ej fått hafva den äran, at genom skrifvelse upvakta Herr Archiatern och Riddaren, ej heller hunnit besvara Herr Archiaterns och Riddarens högtårade skrifvelse, som jag hade den fägnaden at erhålla d. 5 sistledne October. Jag börjar nu så otroligen längta, at få se Herr Archiatern och Riddaren, men jag vet ej huru snart mig unnes denna förmån; ty nästkommande sommar blifver här Magister-Promotion, den jag frucktar lærer draga ut til långt inuti Julii månad, och innan den gått förbi, kan jag ej giöra mig

hopp, at få komma öfver. Huru snart få vi vänta en ny Edition af Flora Suecica? de studerande här klaga ganska mycket deröfver, at de mera ej kunna få köpa några Exemplar deraf, emedan inga mera lära vara til fångs; får jag lof, at anföra mina desiderata vid en ny Edition af nyssnämnde nödige handbok, dem jag dock ödniukast underkastar Herr Archiaterns ompröfvande: mon ej et något finare tryck kunde tagas, emedan detta grofva tager bort för mycket papper? eller mon ej synonyma kunde tryckas med finare tryck? mon ej Rudbeckens, Linderstolpes, Tillands och Bromels¹ namn kunde utelämnas, hälst vi hafva dem i den förra edition? jag undantager der de först nämt någon ny ört, som vid *Sceptrum Carolinum*, *Cypripedium* etc. mon ej i noterne kunde med et ord nämnas örters usus oecon. medic., hvileka ätas eller ej ätas af hvar creatur; tempus florendi, om annua eller perennis, och mera dylikt? mon ej godt, om jemte rätta nomen specificum, som skiljer den från alla örter i hela världen af de andre af samma genus äfven i noterne nämndes med få ord de kännetekn, hvarmed den skiljes från alla af samma genere bland våra Svenska? mon ej nyttigt, at i noterna nämna den mäst constanta färgen, der det icke förnt finnes i någotdera af de anförda synonyma? detta faciliterar alt för mycket för en begynnare örternes kännaende. mon man ej kunde införa deri bland våra Svenska Libbestieka, *Pastinaca* och många andra hvileka churu väl utlänningar, dock likväl redan mäst naturaliserat sig. Mon ej de äfven få införas, hvileka Herr Archiatern nämnt i förtalet til sin *Flora Suec. fast* de ej blifvit fundne mera än på et enda ställe; at den tilökning, som *Flora Suec.* fått genom Herr Archiaterns *Vestgötha* och *Skånska* resa bör införas, behöfver jag ej nämna. Jag skulle väl önska, om som et bihang til samma nya *Flora Suec.* kunde införas de båda *culinares* och *hortenses plantæ*, som cultiveras i hvar kryddgård anten til maat eller för fågring; men här torde blifva någon svårighet hvar man skulle stadna; nog vore det braf om de förnämsta deraf kunde införas uti appendix. om Herr Archiatern vill hafva de Finska namnen med på örter, så behagar Herr Archiatern endast gifva mig befallning, så skola de strax öfversändas; jag är säker ingen har större samling deraf än jag. Monne ej vore braf, at tillika i samma nya Edition nämna hvileka af de Svenska äro fundna här i Finland; det behöfdes endast läggas til vid hvar ört ordet *Finlandia*, men der hon vore bland de raraste, lägga til Provinceen i Finland; si då hade vi tillika en *Flora Fennica* i den Svenska: Herr Archiatern lærer sielf lätt kunna finna, at det aldrig för någon Boktryckare lönar sig, at lägga npp specielt en *Flora Fennica*; jag ville ej råda någon dertil, när vi hafva Herr Archiaterns *Flora Suecica*. Bara Herr Archiatern befäller mig, skal jag strax sända öfver förteckning *systematice* på de växter, som härtills blifvit fundna i Finland; jag hoppas hafva deraf den största samling, emedan jag haft ut så många Apostlar. Mon ej vore braf om Herr Archiatern gjorde Svenska namn på de örter vi ej ännu fått något Svenskt namn på? Men jag går nu til annat. Vi hafva här för en liten tid sedan uprättat en liten Vetenskaps societet; får se hvad lycka och bestånd den lär hafva. J ären, gode Herrar i Upsala, ganska sparsamme at lämna någon af oss stackars Finnar rum uti Edert lärdoms gille. J kunnen derfor ej

undra, om vi derföre söka sielfva taga oss en heder, som annors är oss förnekt: vi hafva väl ej den förmättna inbillning, at kunna för de lärdas ögon framvisa något, som i något svarar mot Edert; men så skola vi dock göra så godt som vår förmåga räcker: jag skal för min del biuda til, at ej vara någon lättunge i detta svaga lärdoms samfund: första årets acter af hvad vi samlat komma först ut nästa sommare. Herr Biskop Browallius håller nu dageligen från kl. 8 om morgonen til kl. 11 och 12 om aftonen med en mer än stor flit på, at arbeta på sin mineralogie; hon lærer komma in bland första årets handlingar, ibland synonyma deri komma de namn han gaf på stenarterna uti sit privata Collegium år 1739 om vårtermin, och hvileka mer än många af hans dåvarande discipular afskrefvo, ock spridde omkring; när detta blir tryckt kan väl ej annat än mångoin underligt och märkvärdigt förekomma, samt nytt lius i Psychologien gifvas, huru 2de människior kunna ej allenast hafva lika meningar, utan ock, då de fatta dem i pennan, ofta bruka enahanda och samma ord at uttrycka dem; ty Herr Prof. Gottsch. Wallerius har i sin 1747 tryckta mineralogie på mer än många stenarter, brukat samma nomina specifica ord från ord; men at han ej lände[!] dem af Biskop Browallii 1739 hållne Collegium bevisas tydeligen deraf, at då han i förtalet til samma mineralogie upräknar de svenska auctores i mineralogien, nämnes ej et ord elr jota om någon Brovallius. Kan nu alt detta ej uttydas efter Psychologiska reglor, så blifver nödvändigt, at endera af Herrarna svårligen kan undgå Plagiarii beskyllning; jag tager ingen del i denna tråtan, utan låter desse bägge Herrar krafva ifrån sig, huru godt de kunna och gitta; Herr Archiatern lærer tillika med mig vela vara en otiosus spectator. Men nu til annat. Tänck, at Crambe marit. finnes på åtskilliga af de Finska stränder; jag har fått en braf hop frön af den i år. Ulmus finnes långt up i Tavastland och Satacundia, och der de största trån, som kunna gifvas; Fraxinus äfven; Acer ganska mycket; på många ställen långt up i Tavastland och Savolax finnes hela backar öfverväxta af Kersbärstrån, hvileka kommit af sådana, som i fordna tider blifvit ditplanterade, men sedan så fortplantat sig sielfva. Jag har en quick ung discipel från Ryska sidan, som lofvar mycket godt framdeles; han har förut par år stått under en magistri docentis upsikt, som strängt hollit honom til de metaphysiska studier, och med flit hindrat honom från natural historien; men sedan han nu fått råda sig sielf, har han gifvit sina förra studier på båten; han täncker vid hemkomsten söka komma in hos vetenskaps Academien uti Petersburg. Jag har vid lediga stunder roat mig med Herr Archiaterns Species Plantarum, nemligen den förra Tomen, ty den fick vi hit, så snart den var färdig tryckt; men den sednare har hvareken jag eller någon annan här i Åbo ännu sedt. Secret. Salvius bedrog oss allesammans: vi litte på, at han skulle efter vanligheten sända hit äfven exemplar af den, försummade sålunda, at skaffa oss dem från Stockholm; men der kommo inga exemplar, den förra delen har jag interfolierat med postpapper, och låtit binda den i stor Quarto, at som uti en handbok införa mina observationer: men jag tycker redan jag saknar några species deri, hvar är Aira eller gramen lanatum Dalechampii? Ginzeng från norra America? Plantago flor. Suec. 125? Queria Spec. plant. 90:2

blomstrade i sommars i min kryddgård, jag examinerade flera blommor, men kunde aldrig få mer än 2 stamina. hvart hörer det gramen sparteun, hvaraf de i Spanien giöra korgar, etc. utaf *Cornus arborea* fœmina äro uti norra America 2de distinctissimæ species och jag vet ej, om det med hvita bär får ej blifva ännu det tredje. utaf *Euonymus* är säkert 2 särskilda species i norra America, skilda från vår Europeiska. Men jag hinner ej denna gången gå längre i detta. Min oposum har vandrat alla verdens väg, jag tror den dödde af fetma: jag har upstoppat den, och tillika med hufvudskålen har den i förvar.

Ännu skulle hvareken jag eller min k. hustru vara så obenägna at resa til America, endast jag finge de vilekor jag för par år tillbaka skref om til Herr Archiatern neml. 1. få samma sysla, Pastorat och lön som Probsten Aerelius i Nya Sverige hafver. 2. hälften eller åtminstone en tredjedel af min Professors lön, at använda til resepenningar i Norra America, och naturaliers sanlande. 3. få efter 7 år komma tillbaka och tilträda min förra sysla här i Åbo; jag säger, at jag under desse vilekor har lika stor lust til denna resan som förr, och der den skedt, när jag först nämde derom, har både Hennes Kongl. Maj:t, Gref Tessin, Herr Archiatern och flere natursens älskare vunnit otroligen; efter ett år eller mera lär denna lusten småningom förgås, när jag får bygga min gård, och sätta min trädgård i stånd: Taeken inedlertid mig, som tilbudit min tjenst, och det ei af hastighet, utan et moget och väl betänkt råd; jag vet, at jag under föregående vilekor väl kommit ut, och ej tappat; fast vinsten ej varit stort mera, än den nu är. Jag har dock varit säker, at en otrolig mängd af Insecter, fiskar, foglar, örter, Testaceis, aldrig förr beskrefne skulle blifvit uptäckt. Intet lede denna Aeademien dervid, ty här vore mer än många, som för hälften eller än mera för $\frac{2}{3}$ delar af Oeconomie Professions lönen vore glada få läsa för ungdomen; Intet tappade Probsten Aerelius, som vore glad han sluppe hem; men jag ser papperet blir snart alt, at jag måste sluta så med detta, som med mycket annat jag tänckte glamma om.

Sluteligen har den äran, at önska Herr Archiatern och Riddaren et väl-signat och fröjdefullt godt nytt år, samt at Herr Archiatern och Riddaren må öfverleva detta och många påföljande uti all sielfönskelig välmågo til Fäderneslandets heder och den lärda verdens bästa. Framhärdar i diupaste vördnad

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste Tienare
och Discipel
Pehr Kalm.

Åbo d. 28 Decemb.
1753.

Linn. Soc., Vol. VIII: 61—62.

¹ I litteraturförteckningen till första upplagan af *Flora svecica* 1745 upptagas bl. a. OLOF RUDBECK d. ä., född 1630, professor i Uppsala, död 1702, OLOF RUDBECK d. y., född 1660, professor i Uppsala, död 1740, JON LINDER, adlad LINDESTOLPE, se Afd. I: D. 2, s. 15, not 12, ELIAS TILLANDZ, född i Småland 1640, professor i Åbo, död 1692, MAGNUS VON BROMELL, se Afd. I: D. 4, s. 48, not 4.

1621.

Välborne Herr Archiater och Riddare.

Herr Archiatern och Riddarens höggunstiga skrifvelse hade jag den äran at erhålla förleden vecka. Intet nymäre¹ kunde vara mig kärare, än at förspörja Herr Archiaterns och Riddarens hälsa. At snart få en ny Edition af Flora Suecica fågnar mig och mina åhörare oändeligen, hvaraf näppeligen 10de delen hade eller kunde få något exemplar af den förra Edition.

Efter Herr Archiat. och R^{de} gunstiga lofven, at låta de Finska äfven inflyta i den nya Edition, på det den studerande ungdomen i Finland må hafva så mycket större nytta deraf, öfversänder jag här innelykt en specification på de örter som äro fundna i Finland alt efter numern i förra Edition af Flora Suec.² Så många Finska namn jag kunnat få på örter, äro tillagde. med ordet F. förstär jag Fennice; med bokstafven T. bakefter något Finskt namn förstär jag Tillands catalogue, och de Finska namn han infört, dem jag ej ännu fått utspana, om de brukas af Finnarna; ty jag ser, at han verterat många Tyska namn på Finska; så med Euphrasia, Cardiacæ etc. Jag har lämnat bort locus naturalis, emedan samna med de svenska. Ej har jag velat införa Provincieerne i Finland, der de finnas, emedan det skulle vid trykandet taga bort mycket rum, och man bör laga, at boken blir så nått at bära hos sig, som möjligt är. Vid de raraste har jag endast nämnt stället. Nog finnes här ännu många flera, men vi hafva ej på så kort tid kunnat upspana dem. Af Cryptogamier sändes nu inga; jag har dem ei ännu med den visshet jag vil: de skola nog i tid komma öfver, innen[!] så långt blir tryckt af Flora. De Finska namnen har jag sökt skrifva med så rena bokstäfver, at Herr Archiatern helt lätt skal kunna läsa dem, och corrigera trycket derefter: at vertera de Finska namn på Svenska, skulle taga för mycket rum bort vid tryckningen; dessutom äro somliga namn, som ej kunna verteras, emedan de ej betyda något. Tiden när de först utslå blomma har jag ej utfört; det toge för mycket rum, och har jag bara mina egna observationer här vid Åbo. Bland våra Finska örter, och som Finland har särdeles för sig, bör ej utelämnas:

Elatine	Cardamine
Centaurea	Aster Sibir., som omtalas
Silene naguensis	i förtalet til Flor. Suec.
Linum 255 des variet.	Gentianæ 205 var.
Salix punila Aboensis	Finska oxeln.

de äro omnämde i Catalogen.

Matricaria eller Chamomelum marit. växer ynnigt här i Skären. Ännu lär utur förra edition hel säkert blifvit utelämnat en sort Chamomelum, som kallas af Dr. Celsius Leucanthemum sylvaticum, tanacet. folio etc. denne är helt vist skilt från dem, som stå i Flora Suec. under namn af anthemis eller matricaria. hon finnes äfven här och der här vid Åbo; hon är oändeligen lik Chamomelum inodorum; men receptaculum är nudum; blir altså

en *Matricaria*; jag gissar at *Chamomelum* marit. och den lära blifva i näraste skyldskap.

Den jag i Cataloguen fört til *atriplex* marit. tviflar jag vara den citerade, men den växer dock ymnigt här vid hafsstränderne; folia har som farina på sig, men äro salta som sallaka.

För alt det heligt är, så beder jag, at boken måtte tryckas på godt papper; med Herr Archiat. och Rs. *Species plant.* har Herr Secret. *Salvius* just skämt ut sig; det exemplaret af första Tomen jag fått, är på så uselt papper, at jag ej kan nog harnas deröfver; trycket lyser allestäds igenom och får man ej en gång rätta et tryckfel, så slår det igenom. Är Andra Tomen intet på bättre så säger jag — — —

En liten förteekning på de örter Boskapen äta eller rata följer äfven. (desse observationer äro mäst gjorde i England.) jag är säker, at uti *disp. Pan Succ.* äro åtskillige tryckfel, och at 1 blifvit satt för 0. et vice versa. Så många puneter det står vid någon ört i min förteekning, anten efter 0 eller 1 så många särskilta försök på särskilta ställen är gjordt med den örten: e. g. vid *Apium* 248. står *Koor. O.* . . . som bemärker, at jag på 4 särskilta ställen funnit *Koor* aldrig röra den, utan at den stådt på betesmarken så orörd, at ej det minsta varit afbitit; jag talar om den *Apium*, som växer vill: med 0, förstår jag dem boskapen ej äta; med 00, dem de likasom hafva en fasa före; med 1. dem de äta; med 11, dem de hållre än andra äta; med 10, dem de äta ibland, ibland icke. Vid fåren måste jag bifoga en anmärkning: Herr Arch. och R. lär undra, at jag anfört vid de mästa *gramina*, och äfven vid *Valeriana* 32, annors *Laetuca agnina* kallad, at fåren gå dem förbi; men det är ren och den accurataste observation; fåren lära ej röra desse, så länge de hafva bättre och som äro dem smakligare; jag såg i England i beteshagar af de anförde grässlåg stå orörda, at man skulle tro, det inga fåår varit der; då deremot andra på fälten eller mitt på beteshagen, voro afbetne til mareken; desse voro st. *foin, Poa Roy Prodr.* 62 sp. 6. samt *Linnæi fårgräs*; och på andra ställen *Cichorium* och *Papaver errat.* om det är något, hvori jag skiljes från andra, lät det då stå för min räkning. Jag har väl dessutan et stort antal Engelska örter, vid hvilcka jag gjordt observ. med boskapen; men som jag ej vet, om de växa villa i Sverige eller ej, så har jag ej anfört dem; åtminstone finnes de ej i Herr Archiaterns och *Ridd. V. G. Resa*³ och *Skånska resa*. Jag ärnade sända öfver en förteekning på dem af våra Svenska, som finnes i norra America; men jag viste ei om Herr Archiat. och R. ville eller tykte det lönte mödan, at införa dem. Hvad örternas oecon. nytta angår, så öfversänder jag något deraf, så mycket jag i hast lästiden kan hinna genomgå. Uti min *Bohuslänska resa* finnes mycket, som ej står i *Flora oeconomica*; uti den tryckta Tomen af min *Aner. resa* finnes äfven åtskilligt. Mina fordna fler-åriga observationer vid boskapen, neml. hvilcka örter de äta eller ej, ligga ännu bland salig *Baron Bielkes* papper, som mycket annat. Vid de *Finska örter* observeras, at *Biskop Brovallius* började samma samling, *Prof Leche* har continuerat den, och äfven jag gjordt mit til; dock så at de bägge förre hafva mera del deri, än jag; jag har fått afskrifva deras, och sedan lagt mit til.

Det lærer väl nämnas hvilcka insecter på hvar ört, hvilcka hafva sköna

blommor, at de derföre någonsin så väl som utlänningar förtienade et rum i en blomster kryddgård; hvileka annuæ, biennes eller perennes; hvileka värsta ogräs, oeh sålunda likasom skapade, til hvättjesten⁴ för människians förnuft, oeh at göra goda åkernän; ty ogräs i en åker röjer en slarvig oeh vårdslös åkerman; samma med en Trägårdsmästare; oeh så anser jag de skadeliga insecter, giorda lika som brynstenar för människian at skärpa des förstånd oeh eftertanka på; hvileka hafva en angenäm lukt; hvilka lukta illa; hvileka äro förgiftige; hvileka sluta sina blommor om natten, eller viss tid; hvarest mäst hvart träd har des terminum ultimum til norr.

Biskop Brovallius håller dageligen på med stenar oeh mineralier; han vil vara för noga, så at jag fruktar han faller från et extremum i det andra: han multiplicerar species, oeh gör vetenskapen derigenom svårare: af Lerarter har han redan öfver 130 särskilta species; af spatarter 112 oeh så med de andra; et faseligit antal af hvardera; oeh dessutom varieteter utan ända. Gypsjord blir hos honom en ny ordo bland jordarterne, oeh Gyps en ny ordo bland stenarna. Mina dragmaskar hafva fört til mig et nytt slag af ollaris eller Tålgsten, så präktig, at vi kunna trotsa utlänningen; slipad ser den ut som en röd agat, oeh spelar med allehanda förträffeliga färgor; när jag får mera, skal jag låta svarfva mig Theekoppar; jag såg intet präktigare i Sloans samling. En annan art deraf finnes af olivefärg; en annan med ådror af grönt, gult oeh gullfärgad fina skimmerkorn; alla dessa ganska fina, oeh lätta at slipa. bland mina stenar har jag en förträffelig grönspräcklig marmor, som jag fordom tog vid Landsort; oeh äfven en ganska skön grön oeh halfgenomskinlig Telgsten, den jag tog på samma ställe; desse slipade se mer än präktigt ut; der fans hela klippor af dem. Jag undrar, at den ej blifvit använd til slåttet i Stockholm.

Nog har jag sedt oeh ser i andanom förut, at vårt Vetenskapsgille får samma oeh sämre öde, än Upsala. Ledamöterne af den äro väl ej alla Hiältar. Kunde jag ej få tiggja mig till några frön af sådana, som tola stå ute: af dem Herr Arehiatern sände mig i fiohl behöfver jag intet jag har med den aktsamhet hushållat med dem at jag mäst af hvardera kan gifva 6 gångor så mycket tillbaka, som jag fick; men de äro mäst alla plantæ annuæ. Kunde jag få af Delphinii Sibir., Aconitis variis, Blitum H. U. sp. 1., Phalaris sat., Panicum Hirss, Dipsacus, Rubia tinct., Nicotiana sidst beskrefna, Vulvaria, Imperatoria, Peeten veneris, Heracleum Sibir; Linum Sibir., Esculus, Tropæolum minus, Rhabarber af rätta slaget, Dietamnus, Dianthus af somliga slag, Saponaria, Mimosa, Nigella, Clematis, Helleborus, Lavendula, Digitalis, Fumaria, Lupinus, Trigonella moscovit., Medicago cochleata, Hedysar. Sibir. af 2 slag, Carduus nutans, aristolochia, Urtica Romana, Sabina oeh några andra vackra. Jag beder ödmjukast, at få af desse oeh flere med det första: jag har min kryddgård nu i ordning.

At jag så länge drögt oeh dröjer med den andra Tomens insändande af min amerikanske resa lär Herr Areh. oeh Ridd. med flere undra; men jag kan just ej hinna mera: det är endast 10 Exemplar jag har af Upläggaren för alt mit besvär; desse äro ej en gång tillräckelige, at gifva mina gynnare, at jag ju ej måste köpa flera til. Deremot, om lyekan är god, har jag så mycket genom præsidium för en disputation, oeh dock vid detta sidsta 20

gångar mindre besvär: nu är promotions Termin, som jag ej kan försumma. Renskrifningen af hvar Tom kostar mig mera än 10 Exemplar, så framt jag ej vil alt skrifva sielf, så at här är endast at arbeta för gloire och andras nytta.

Herr Archiatern och Riddaren beder Gud nåde mig, som ej förr afsändt til H. Maj:t de amer. örter; jag har förr sagt mina hinder, och de äro nog tillräckeliga. De skola, vil Gud nu i sommar komma, tillika med de amerik. stenarter jag samlat, samt et stycke af hvart amer. trädslag, af snickaren höflat; men som jag ser, at Herr Arch. och Ridd. utmålar mit uteblifvande för ganska farligt, så gifver det mig anledning at fråga, om Herr Arch. och R. fruktar, at H. M. ej mera torde vela emottaga denna samling, enkannerl. sedan H. Ms. musæum blir tryckt? viste jag det, så, förr än jag ville hafva en så mer än stor chagrin, at få afslag på min offert och begäran, och at jag skulle få den skammen, at få resa tillbaka med dem, så skulle och skola de hundrade gånger hällre få ligga här quar: härå utbeder mig ödmiukl. Herr Arch:s och Ridd:s utlåtelse, at jag må veta, hvad jag skal rätta mig efter. Jag tviflar doek, at jag sielf reser öfver med dem; ty det skulle se ut, som jag ville komma at tigga något; utan sänder dem anten til Herr Archiatern och Riddaren, eller til någon annan gynnare att frambäras.

Framhårdar i oafslåttlig vördnad til mit stoft

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

Ödmiukaste Tienare

Pehr Kalm.

Åbo d. 8 Martii 1754.

Linn. Soc., Vol. VIII: 63—64.

¹ Nymäre = underrättelse.

² Enligt Ährlings förteckning öfver Linnés brevvetling skall i Linnean Society i London finnas ett manuskript af Kalm, vilket handlar om Plantæ fenicæ. Kan möjligen vara den här afsedda specifikationen.

³ Wästgöta-resa, utg. 1747.

⁴ Hvättjesten = brynsten.

1622.

Välborne Herr Archiater och

Riddare af Nordstjerne-orden,

Höggunstige Gynnare.

Herr Archiaterns och Riddarens höggunstiga skrifvelse hade jag den äran, at i förgårs bekomma.

De til Hennes Kongl. Maj:t från mig öfversände amerikanske örter och mineralier hoppas jag Herr Archiatern och Riddaren redan fått om

händer, innan Herr Archiatern och Riddaren bekommer detta bref. De afsändes härifrån väl inlagde uti 2^{ne} lådor förleden söndags eller d. 22 hujus med Herr Handelsman Augustin, hvilcken lofvade vara så sorgfällig om deras riktiga och oskadda framkomst som någonsin jag sielf. På fraktsedeln anbefaltes han, at vid lycklig öfverkomst lämna dem til Herr Secret. Wargentin, eller der han ej vore i staden, til Herr Secret. Salvius, som skulle hafva dem i förvahr tils Herr Archiatern sielf komme til Stockholm. Jag var sinnad, som jag förr haft den äran, at nämna om, at tillskrifva namnet vid hvar ört uhr Herr Archiaterns och Riddarens Speciebus, och hvad de i America kalla den, *Locus naturalis, tempus florendi, usus oeccon. & medie.* med mera; härmed gjorde jag ock en början; men en envis hufvudvärk, som någon tid häftigt plågat mig, och den jag ej ännu aldeles sluppit, nödgade mig par force, at denna gången giöra det, men på det jag ändå en annan gång må vara i stånd at fullfölja det, der Hennes Kongl. Maj:t så befalte, eller Herr Archiat. och Ridd. så godt funne, så har jag numrerat örterna på afsidan, at jag kunde härifrån sända samna öfver; numern rättar sig efter den ordning jag tagit dem ut uhr min Americanske örtcollection. Jag tilstår, at af somliga finnas dupletter, men det har anten skedt, då jag sedan råkat få et bättre specimen eller at uti det ena specimen har blomman bättre blifvid visad, och frukten, bladen i det andra. Hennes Kongl. Maj:t torde tyeka, at somliga Specimina äro nog illa och vårdslöst inlagde; på andra felas anten blomma, eller blad, eller något annat, men Herr Archiatern behagar då berättat, at det ej var så lätt för mig, at inlägga örterna alltid, som då man vistas vid en Botanisk Hortus; jag måste resa genom stora ödemarker, der jag så väl som mina medföljare fingo bära matpåsarna, bylten, kappsäcker etc. på ryggen, och der då icke gafs många minuter, at påta med örters inläggande; ofta, isynnerhet uti villarnas land, tordes man ej visa, at man förde papper med sig, mindre, at i deras närvaro inlägga någon ört, utan det skulle ske i firsprång, at man likasom kastade örten in i boken, och lät den der ligga: af somliga fick jag endast 2 à 3 specimen; Jag har dock utvalt de bästa jag haft för Hennes Kongl. Maj:t; men för min hufvudvärk och Jagtens hastiga bortgång skedde dock, at ungefär mot 100 örter af de amerikanske ej hinte blifva fastklistrade; jag vil dock, der den Högste förunnar mig hälsan, så laga, at de skola nästkommande vår, vil Gud, öfversändas med det första fartyg, som då afgår härifrån til Stockholm; men innan jag gör något härutinnan, så utbeder jag mig Herr Archiat^e och Ridd^e vilja och och råd, om jag kan våga mig, at då skicka desse efter; och detta beder jag få veta med det första. Sammaledes om det toges nådigt upp, om jag sände et stycke af mäst alla Norr-Americanska trädslag och buskar; jag har stycken af största delen, med namn påskrifvit.

Efter Herr Archiat. och Riddarens befallning, at jag ville nämna, hvad åtgått i contant til denna örtsamling; så är det ej så mycket, at det förtienar stort rum: Til förgyllningen åtgingo 27 Daler Koppm:t, som innelyekte Bokbindarens Zedel utvisar; Fint papper til örternas fastklistrande

5 böcker för	5 D. 20./.
Husblåss 6 lod	3 Dr.
grått papper	4 Dr. 19 öre
groft skrifpapper omkring mineralierna Een bok	— — 24 öre
Spik til lådor	1 Dr. 20 öre
karlar som lagade lådorna	1 Dr. 16 öre
Carduspapper 8 arek	— — 24 öre

Detta alt Kopparmynt; gråa papperet lades emellan oeh omkring örterna, at örterna ej måtte möglas på siön, samt omkring mineralierna. Bräder, hvaraf lådorna giordes, hade jag sielf. Således blifva de uti eontant utlagda penningar ej högre summa, än 44 Dr. 27 öre Koppm:t. frakten har jag ej ännu betalt. Af det tillköpta oeh förgylta papperet, är något kvar, som ej gick åt; det var väl fint, men ej så stadigt, som jag velat hafva; men här var ej bättre til fångs, som nog grämde mig; underligt, at det hade samma stämpel, som det, hvileket mig gafs från Stockholm oeh ändå så stor skillnad i godhet.

Af min Americanska resas andra Tome har jag långosedan öfversändt en hop manuskript til Herr Seeret. Salvius, oeh mera ligger färdigt oeh renskrifvit som skal öfverstyras, så snart jag sedt början göras med det redan öfvergått. Han har lofvat mig 50 Plåtar i et för alt för Tomen, som består af 33 tryekta arek; jag har modererat det til 40 Plåtar oeh talar han väl med mig, skal jag lämnat til Plåt areket; men vil han då ej, skal jag på ögnableeket lägga ned min penna; hvar Tome kostar mig eontant i bara renskrifning 10 Plåtar, utom hvad jag sielf får lägga handen vid; En hop Exemplar måste jag nödvändigt . . .¹ at skänka bort til Mæenater; således är jag ei i stånd utan min skada, at lämna . . .¹ ringare, utau hållre får det ligga ad aeta.

För Arenariæ pentandræ skull reste jag denna sommar 2 gångor ut til Nagu at få se den samma; men vau ej mit syftemål, emedan det ovanliga höga vatnet, som här varit denna sommar, stod der en god aln perpendiculairt högre, än i fiohl, så at samma ställe nu var et bysskått längre ut i siön, än förledit år. år 1752 examinerade Prof. Leche oeh jag den; förledit år jag allena, oeh fan aldrig mer än 5 stamina, äfven på alla dem, som ej ännu öpnat sina blommor. Jag hinner ej til denna post leta igen de inlagde speemina; men de skola öfversändas med de första; likaledes då speemina af vår finska oxel, Cuenbalus, s. silene naguens. Centaurium minus caule simpliciss. Linnæi cathart. simpliciss.

På min Amer. flora arbetar jag alt vid lediga stunder; får se, om jag får den färdig oeh renskrifven til nästa vår. Jag hade myeket at erindra om amer. örter; men tiden oeh rummet förbinder det denna gång: bägge amer. Tallarne fol. geminis äro in specieb. utelämnade. Herr Archiaterns Cratægus i specieb. p. 476. sp. 5. oeh det der eiterade Gronovii namn måste oegiörl. vara et oeh samma träd; Gronovii namn passar accuratissime på Engelsmännernas Currants i Pennsylvanien, oeh de af mig inlagda Speemina. det är oegiörl. at Herr Archiatern oeh Gronovius menar här en oeh samma: desse eurrants växa i myekenhet i Pennsylvanien. Hurudant stånd har Herr Archiatern fått af Anemone Spee. p. 542, spec. 21. aldrig

har jag funnit någon, som haft folia radicalia, utan bara caulina verticillata. Men det är redan Lögerdag kl. 10, hvarföre jag jag måste tvärstadna, får se, om jag får in brevet på posten.

Framhårdar i diup vörndnad til min död.

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens
ödmjukaste Tienare
Pehr Kalm.

Åbo d. 28 Sept.

1754.

P. S. Hvad jag ombedit i mit förra itererar jag här (hvileket jag ser mig här ej verbis expressis giordt) at Herr Archiatern och Riddaren är af den ynnest för mig, och frambär de öfversände örter och stenar sjelf til Hennes Kongl. Maj:t, samt uttyder för sit barn och discipel alt til det bästa, det är ej någon, jag så gierna anförtror den sysslan, som Eder, min ömmaste Mæcenas.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
TroMan och Archiater,
samt Medicinæ Professor vid Upsala
Academie, och Riddare af Nordstierne
orden, den välborne Herren
Herr Doct. Carl Linnæus*

J

Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 66—67.

¹ Brevet här sönderrifvet.

1623.

Välborne Herr Archiater och Riddare
Höggunstige gynnare.

I går hade jag den förmån, at erhålla Herr Archiaterns höggunstiga skrifvelse, och vil jag strax hörsamma Herr Archiaterns och Riddarens befallning, och besvara den.

Utaf Herr Secret. Wargentins bref, ser jag, at örtblådorna för Hennes Kongl. Maj:t blifvit framkomne; men at Herr Archiatern och Riddaren då redan varit afrest från Stockholm. Jag vil ej annat förmoda, än at Herr Archiatern och Riddaren långosedan fått del deraf. Det är mer än nödigt, at lådorna öppnas, och örterne efterses strax, emedan de voro nyss fastklistrade, och kommo sedan at vara någon tid i siöluften. Hälst önskade jag, at de med det första blevo framförde til Hennes Kongl. Maj:t: Herr Secret. Wargentins projecterar, at i fall Herr Archiatern och Riddaren sielf ej snart komme til Stockholm, så kunde Herr Archiatern Beck

förrätta samma sysla. Men som jag redan anförtrot Herr Archiatern och Riddaren denna sysla, så hyser jag det värdsamma förtroende, at Herr Archiatern och Riddaren så begår saken, at örterna med det första presenteras.

Hvad namnens tilskrifvande på örterna angår, så hant jag då ei skrifva dem, som jag dock först begynte. Orsakerne har jag haft den äran at förr nämna. Skulle Hennes Kongl. Maj:t äska dem, så ville jag strax skrifva dem, och sända öfver, endast jag får befallning dertil, ty utan express befallning törs jag ej vid läsetiderna försumma någon Lektion, emedan jag gör redo för Hans Excellence Cancellarien för hvar läsetima; och at tillika hålla publique läsningar, och skrifva namnen til örterne, är jag ej i stånd at göra. Men så snart Termin slutet kan jag väl börja dermed.

Jag hoppas min Flora Canadensis skal blifva tryckfärdig til våren. så snart jag har någon stund ledig ligger jag bland mina Amerikanska samlingar af örter, manuskript, resejournaler &c.

Här innelykt följa några af de utaf Herr Archiatern och Riddaren begärta örter som

1° *Finska oxeln*, 2^{ne} blad deraf; jag mins aldrig, at bladen voro så diupt delte på den i Sverige.

2° *Arenaria marit. Naguensis*, som jag samlade 1752.

3° *Gentiana Centaurium minus, caule simplicissimo, corolla quadrifida.*

Jag finner ej igen *Linum cathart. simplicissimum*; förenämde *Gentiana* och detta *Linum cathart. simplicis*. växte på stränderna bland *Scirpus knappsäf*, om hvarandra, och voro lika långo[!] bägge; längre opp på torra backarna fan jag par stånd af det rätta *Linum cathart.*

Den synnerliga *Matricaria Fenn.*, *Salix Aboens. pumila*, och *Atriplex marit.* hinner jag nu ej i hast uppsöka. innan *Secret. Salvius* hinner så långt bak i *Flor Succ. skola de väl komma öfver.*

Denna gången hinner jag ej mera. Framhårdar til min sidsta blund

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens,

Min höggunstige Gynnares

ödmiukaste Tjenare

Pehr Kalm.

Åbo d. 18 Octob. 1754.

Linn. Soc., Vol. VIII: 68.

Ett postscriptum, där han talar om bifogade räkningen på utgifterna för de i brevet nämnda lädornas öfversändande till Stockholm, uteslutes.

1624.

Välborne Herr Archiater och Riddare

Höggunstige Gynnare.

En långsam siukdom, och nu i vår mångfaldigt arbete hafva varit orsakerne, hvi jag så länge kommit at uppskiuta med min skyldighets af-

bördande, ehuru jag nu uti lång tid hvar postdag tänkt hafva denna äran. at Den Högste må i långliga tider uppehålla Herr Archiatern och Riddaren med des förnäma Familie vid all sielfönskelig hälsa och vålmåga til Fäderneslandets och hela den lärda verldenes glädje och nytta, är det, som ingen högre än jag kan önska, som mer än andra uti Herr Archiatern och Riddaren fått röna en Faders huldhet och ömhet. Nu börjar jag snart tråna utaf längtan, at få komma öfver til Sverige, och hafva den förmån, at råka min huldaste Præceptor och Vålgynnare; dock kan det ej låta sig giöra i år; men nästa år, vil Gud, skal och måste jag öfver, om den gode Guden annors förlänar mig hälsan. Ändteligen hafva vi ock här i Åbo segrat, och omsider få börja anlägga en academisk Trägård; men jag har ock haft stenar, at bryta undan, innan jag kunnat tränga mig fram: uti bref til Herr Archiatern och Riddaren har jag förr nämnt om gamla Biskopstomten, som var skänkt til Academie trägård, var gifven med sådana vilkor, at Biskopens egit interesse fordrade, at der aldrig kunde blifva någon Trägård af för Academien; at häfva detta hinder, kunde ogiörl. ske på annat sätt, än at en Mennander skulle blifva biskop, det är, en man, som har högsta kärlek för Natural-Historien och des befrämjande, och tvärt om haat til alt egit intrasse och fördel, som i något mål kunde hindra almänt gagn. Sålunda kom den sten ur vägen: han hant knappt blifva Biskop, för än han med större ifver än jag dref på at Biskopstomten skulle strax skiljas från Biskops stolen, och genast användas til Academiens och landets påsyftade nytta. Men et annat stort hinder var quar: när stadens Kyrckioherde tomt togs til det nya Biskops huset, lämnade Hans Kongl. Maj:t staden tilstånd, at få af den till Hortus acad. gifna gamla Biskopstomten utbyte så stor tomt som de nu mist: detta hade vi ogiörl. råd til at mista: jag hade då ej annan råd, än at i höstas vid en allmän Rådstugu-dag, då Landshöfdingen förde præsidium, begära företråde: förut hade jag bragt Landshöfdingen, en af Borgmästarne och några af de äldsta på min sida; vid inkomsten för Landshöfdingen, Magistraten och stadsens äldste gick jag och bar en stor bunt af Herr Archiatern och Riddarens disputationer under armen, deribland var i synnerhet den om Horto Upsaliensi: jag lade den framför dem på bordet, viste huru stor area är af Upsala Trägård; lät dem sjelf deri läsa, at Upsala Magistrat skänkt 4 tomter til Acad. Trägården derstädes; det vore då ej för mycket om Hufvudstaden i Finland skänkte til Hort. Acad. en tomt, eller den delen de i den hade, at få utbryta; inom en eller högst par minuter blef slutadt, at sökanden skulle villfaras i des begäran: staden skänke sin rätt til Academie Hort. Botan. Sålunda ser Herr Archiatern och Riddaren, at ofvannämde Herr Archiaterns disp. de Horto Upsaliensi har skaffat åt oss här en vacker stor tomt; ty det skälet, at Upsala, en liten stad, skänkt 4 tomter, var kraftigare än alla andra, at förmå denna staden til at afsäja sig sin rätt. Hans Excellence Cancellarien, Pro Cancellarien, Patres Acad. et Urb., den studerande ungdomen, ja hela landet, drifver nu på, at Hortus Acad. Aboensis med det första skal sättas i fullt stånd: deras förtroende har lämnat mig upseendet och direction öfver samma; sålunda har jag blifvit lyftad just i mit egit element, jag har derföre hela denna vår merendels från kl. 5 om morgonen til kl. 7

å 8 om aftonen tilbragt tiden uti acad. Trädgården, hvarest genom jordens tilredande och trädgårdens läggande i sit rätta skiek, samt plancks och husens omlagande jag fått händerna fulla med arbete. Nu beror förnämligast på Herr Archiaterns och Riddarens ynnest, at hielpa denna uti någorlunda fullkomligt stånd, hvilket sker dermedst, at Herr Archiatern och Riddaren höggunstigast meddelar oss frön både af plantis annuis och perennibus från des rika förråds huus uti Upsala: Herr Archiatern och Riddaren har uti flera des höggunstige skrifvelser lofvat mig, at giöra det, så snart som vi endast här laga, at vi få academisk Trädgård; nu hafva vi den efter full önskan. Detta år önskar jag endast få sådana, som tola säs och stå ute under öppen himmel; men nästa år, vil Gud, vele vi här tänka något högre; vi vela då hafva litet med af orangerie örter och varmare länders producter. Min ödmjukaste anhållan är altså denna gången, det anten Acad. Trädgårdsmästaren i Upsala, eller den, som förrättar den syslan, ville ej allenast af plant. annuis, utan äfven af perennibus, som säs och stå under öppen himmel, samla frön för vår Acad. Trädgård: kunde de samma sedan lämnas til Herr Secretairen Wargentín i Stockholm, så vil jag väl draga omsorg om, at de med säkerhet skola derifrån komma mig tilhanda. Om detta kan jag ej noqa bedja. All min förtröstan går nu härutinnan til Herr Archiatern. I år får jag första gången frukt och frö på Tuppspår Hagtorn, samt på flera slag af americanske Kersbär. Acer Pensylv. eller rättare acer canadense har nu i 2 år redan haft frön. Så med åtskilliga andra. Uti första Tomen af Herr Archiaterns och Riddarens Systema Naturæ, som endast inbegriper diuren, ligger jag och gräfver dageligen: det är et förfärligit arbete; och vete Gud, när Herr Archiatern hunnit dermed; för den ynnest Herr Archiatern och Riddaren deri på flera ställen behagat mig bevisa, tackar jag ödmjukast. Efter et eller par år täncka vi få någon studerande, som med något Stipendium skal göra en resa längs efter de fiäll, som börjar ofvanför Cajana, och gå så ända in mot Archangel: han torde väl ei få så mycket nytt; men så är dock roligt, at få veta, hvad på dem finnes. om tilfället skulle gifvas, så anhålles ödmjukast, at få hit et exemplar af Herr Archiaterns och Riddarens disputation om Häckar af hvarjehanda trän': tillika önskade jag veta, af hvilcka träslag häckarna i Upsala Acad. Trädgård bestå. med det första ärnar jag utur min Amer. Resa utdraga alla beskrifningar öfver de i America af mig fundna insecter, och dem til Herr Archiatern och Riddaren öfversända. Förleden höst blef jag efter flere mina vänners öfvertalande och mycket betänckande Präst; vi hafva vid denna academie den förmån, som de ej hafva vid någon annan i riket, neml. at til Philosophiska faculteten äro 3de soknar til annexer anslagne; derigenom blir lönen större för en sådan professor, som får ninta et annexe: men ingen kan komma til det åtnjutande, som ej är Präst: Philosophiæ Professorerne sökte väl för 16 år tillbaka, at desse annexer skulle få niutas af de äldsta Professorerne i faaulteten anten de voro Präster eller ej; men från Konung och Ständer utkom hjt til Academien et utslag, at de aldrig skola lämnas til någon annan Professor, än den som är ordinerad til Präst: jag nödgades ock gå i tre års tid i mistning af 10 delar af min lön blott derföre, at jag ei ville blifva Präst, utan lät en yngre och Extraord. taga bort

annexet sedan jag förut til protocollet 2 gånger afsagt mig samma. Men sedan jag märkte, at jag aldrig fick det ringaste præmium eller upmuntran för mit besvär på mina utländska resor, på hvileka jag likväl använde all min lön, och nödgades derföre börja sätta ho med 2 tomma händer, så fant jag ej rådligit, at andra gången låta touren gå mig förbi, då ånyo et af Annexen blefve ledigt. Herr Archiatern och Riddaren och mången annan lærer inbillat sig, at jag nu blifvit kallsintare mot Natural-Historien och andra med den sammanknippade Vetenskaper, sedan jag blifvit Präst: nej långt derifrån: utan snarare har den blifvit mera läftig: den har en oren kärlek för en vetenskap, som med stånd eller kläder ändrar den: Naturam expellas furca, tamen redit: har man ej et endast öfverstrukit och bemantlat, utan et rent tycke för en vettenskap, så följer det väl med ända in i grafven. Så gör det med mig; så har de giordt med andra. Denna vår har jag anfört den studerande ungdomen i Botaniquen, och at ej de lärjungar deri må sakna tillfälle at lära, continuerar jag med mina Botaniska Lectioner, altid en, och ibland 2 gånger i veckan hela sommaren igenom; Botaniska spatsergångar anställas nu til en ort, nu til en annan. Men jag ser, at när jag börjar skrifva til Herr Archiatern och Riddaren, vet jag aldrig hålla up; det är derföre tid at sluta; och näst det jag ännu ödmukast anhåller om *frö*, *frö*, *frö*, *frö*, *frö*, *frö*, samt min vördnads anmälan til Vålborna Frun, framhårdar med högsta nöje

Välborne Herr Archiatern och Riddarens
ödmukaste Tienare
Pehr Kalm.

som tigger om *frön*, *frön*, *frön*, *frön*.

Åbo d. 11 Juli
1758.

P. S. Unge Herr Clas Ahlströmer² torde vara så god, och hielpa til at samla *frön* åt mig.

Linn. Soc., Vol. VIII: 69—71.

¹ Frutetum svecicum, ventilerad den 23 maj 1758.

² CLAS ALSTRÖMER, se Afd. I: D. 3, s. 13.

1625.

Välborne Herr Archiater
Höggunstige Gynnare.

Med obeskriflig fågnad bekom jag i dag Herr Archiaterns Höggunstige skrifvelse med den stora bråtta¹ af frön deri låg: jag blef af glädje lika som utom mig sielf; ty aldrig hade vår Trägård kunnat få större skänck i verlden än denna: jag dansade af glädje omkring gålfvet. Tusendefalt taeksäjelse för denna skänck. Vi skola ei vara otacksamma, då vi komma framdeles at utgifva Historiam Horti Acad. Aboensis. jag är nu kommen i mit element: arbetet i Trägården drifves med force: jag kommer at bo

så ståtligt, som någon sig kan önska: ty strax norr om trädgården är en ny byggning 2 våningar hög uppsatt, uti hvilekens öfre våning jag kommer at hafva min kammare: bittida och sent är jag uti trädgården at drifva arbetet: vi hafva haft rasande mycket at göra med höga stenmurars upresande mot åsidan, at hindra mullens nedrasande. Et beder jag hiertinnerligen om, neml. at Herr Archiatern är af den ynnest, och med posten sänder mig den disputation, som under Herr Archiaterns præsidio utkommit om Häckars anläggande; samt at Herr Archiatern och Riddaren tillika höggunstigt låter mig veta, af hvileka trån häckarna omkring quarteren i Upsala acad. Trädgård äro, och hvileka träslag der tyckas dertil vara tienligast. Här innelyckt följer en disputation nyligen under mit insende ventilerad, som en liten stund kan roa Herr Archiatern och Riddaren: jag afdrager mig småningom ifrån det myckna præsiderande: det har tagit så mycken tid bort från mig, och lönt sig så litet. Herr Archiatern och Riddaren lærer täncka, at jag vunnit otroligt dermed; men det är långt derifrån: utaf halfparten af dem, som jag præsiderat före, har jag anten intet tagit, eller intet haft; orsaken är, at en stor del af dem varit fattiga, många mina bekantas och vänners barn: och somliga hafva förglömt at betala mig något. På min Amer. resa skriver jag litet hvar dag, och om Flora Canadensis har jag helt andra tanekar än Herr Archiatern och Riddaren; jag hoppas snart få den färdig; dock vil jag först låta Herr Archiatern och Riddaren ögna den igenom, ja granska den, innan jag ger den ut. jag undrar at kiölden i år ej giordt skada i trädgården för än d. 22 Sept. ty här hade vi natten mot d. 6 Sept. en sådan frost, at Celsii Thermometer stod om morgonen kl. 5 mot 8 grader under frysningspuncten, men det var ock en ovanlig kiöld på den tiden af året; ty under de 8 år jag nu varit här, hafva vi haft ingen dag någonsin i hela September månad, då kiölden varit så sträng; omnämnde frost d. 6 Sept. skämde Solanum Lycopersicum, Datura, Convolvulus hort., Turkiska Bönor, Portlaea, Gurekor, Potatoes ja til en del bägge örterna af Tagetes: sådana växter har jag de förra åren kunnat hafva oskadda til october månad. Hiertans Herr Archiater, hielp oss äfven til litet frön af Plantis annuis med.

Framhårdar med diupaste vörndnad

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

Åbo d. 12 Octob.

175...²

Linn. Soc., Vol. VIII: 72—73.

¹ Bråtta = mängd.

² Ett stycke af brevet bortklippt. Årtalet skall nog vara 1758.

Härmed är allt hvad man känner af brevväxlingen mellan Linné och Kalm publicerad. Att korrespondensen dock varat något längre, tyckes framgå af Kalms bref till Mennander (utg. af O. E. A. HJELT i Skrifter utg. av Sv. litt.-sällsk. i Finl., 114, 1914). Den har väl dock ej varit så vidlyftig. Hjelt påpekar i före-

talet till brefupplagan, att man får det intrycket, att Kalm mer och mer lämnat det naturhistoriska forskningsfältet och ägnat sig åt vården af andra, hufvudsakligen prästerliga ämbetsgörömlar. Han hade således ej mera något af intresse att meddela Linné.

Af Kalms resebeskrifning utkommo blott tre delar hos SALVIUS i Stockholm: D. 1 1753, D. 2 1756 och D. 3 1761. Först 1777 var fjärde delen färdig i manuskript, men då var Salvius död, och någon annan förläggare kunde Kalm ej få.

Svenska litteratursällskapet i Finland har genom FR. ELFVING och GEORG SCHAUMAN utgifvit en ny upplaga af resebeskrifningen (Skrifter, 66, 93, 120, 1904—1915). Man tillämnar också en ny fjärde del, som utgifves efter Kalms dagboksanteckningar, af hvilka 6 band återfunnits i Universitetsbiblioteket i Helsingfors.

Om de många öfversättningarna af Kalms resebeskrifning lämnas utförlig redogörelse i Inledningen till Litteratursällskapets upplaga.

Kalms Flora Canadensis, om hvilken mycket talas i de nu utgifna breven, kom aldrig ut af trycket.

KALMETER, JOHAN OLOF.

Född 1746, son till provinsialläkaren i Falun OLOF KALMETER och hans hustru ANNA CHRISTINA MOREA och således systerson till fru Linné, anställd vid amiralitetet, död 1776 i Cadix.

1626.

Min K. Broder

I går ankom ^{jachten}
Skeppet med winboutellierne.

winet war wähl ganska godt, men i rörelse och skarpt; jag wet intet antingen det kommit i rörelse på skeppet eller på jachten, ty det war helt liumt då det ankom. är det i rörelse på Skeppet, så har det första graden till syra, och då blifwer det skadeligt för mig, som straxt får migrain (ondt af wärk i halfwa hufwudet) då jag ej törs dricka det. Mon det kommit i arbete af starka åskan som war för några dagar sedan?

Skulle Min k Broder ej hafwa något bättre win, så sänd allenast $\frac{1}{2}$ ankar i Boutellier ^{af detta} här af, ^{då wij kunna gifwa det åt} gjäster och köp då 6 m. *mistwutz*[!] som min Hustru omtalt.

Skepparen härifrån lärer hälsa på Min Broder, då han kommer till stockholm.

Om Min Bror blifwer qwar öfwer pingest hälgen, så hälsa på oss i Hammarby
jag förblifwer

Min k. Broders

hörsame tienare

Carl Linné.

Upsala 1773

d. 13 Maji

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

1627.

Min K. Broder

Tack för winet som jag ricktigt bekom i natt, fast jag det ej ännu upslagit.

jag väntar att få se M.K.Br. i hälgen, men om det icke skulle kunna ske, så lätt mig wetta om M.K.B. tagit pgr hos Arch. Bæk till Boutellierne äller jag skall sända pgr med posten d. 9 junii måste jag wara i Stockholm, om min Bror ej kommer och Min Broder blifwer så länge i stockholm, så hälsa på mig hos Hr Arch. Bæk.

i weckan äfter hälgen kommer M. Brors Syster hit och reser till stockholm

jag är Min Kiäre Broders

hörsame tienare

Carl Linne

Hammarby 1773

d: 23 Maji

Utanskrift:

a Monsieur

Monsr Jean Olof Kalmeter

på Skeppet nova terra

Stockholm

Sigill VIII, rödt lack.

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a), dit skänkt 1912 af läroverksadjunkten M. B. SWEDERUS.

KJÖRNING, GEORG VON.

Född 1743, sekreterare vid svenska legationen i St. Petersburg, slutligen kommerseråd, död 1792.

1628.

Wälborne H^r Legations Secreter

För wälborne Herrens af d. 2 juni¹ aflägger jag all wördsam tacksäjelse, så wähl för all den gunst wälb. Herren täcks förklara emot mig, som för det innelychte prowet af H^r Pastor Eiserns försök, att förwara inklistrade blomster.

war så from och berättat honom att detta sättet tyckes mig besynnerligen och förnämligast wara tienligt, då man skall inlägga succulente blomster, såsom flores liliacei, Irides, men förnämligast Flores familiæ Orchidum et affinium, som älliast swartna och blifwa stygge.

Hwad de hårdare wäxter angår, tror jag icke att denna fernissa är så applicabel.

wår Ärkebiskop² är död för en tid sedan, ännu ingen ärsatt. H^r Biskopen i Hernösand³ mår Gudi lof wähl.

jag förblifwer

Wälborne Herrens

ödmiuke tienare

Carl Linne

Upsala 1775

d. 17 julii

Utanskrift:

*Viro Nobilissimo & Generoso**Dno G. v. Kjöörning**Legationi S. R. Sveciæ a Secretis**frijbr.**St. Petersburg*

Sigill VIII; rödt lack.

Original i Riksarkivet (Muscovitica. Bref till Sv. Beskickn. 1775. C. von Kjöörning).

¹ Detta bref finnes ej i behåll.

² Ärkebiskop M. BERONIUS dog i maj 1775. Han efterträddes af MENNANDER.

³ Biskop i Hernösand var Georg Kjöörnings fader, OLOF KJÖÖRNING, född 1704, död 1778.

KLINCKOWSTRÖM, JOHAN MAURITZ.

Född 1692, major vid Västmanlands regemente 1723, öfverstelöjtnants afsked 1744, öfverste s. å., generalmajors karaktär 1756, död 1768.

Af brefven från honom till Linné finnas inga i behåll; ett är dock känt i afskrift.

1629.

Högwälborne H_r Öfwerst

Den marwärdiga omständigheten med Manjetrer at döda wäglöss, jag har hördt endast wid Landscrona, men ärhindrar mig ingen som där om skrefwit. oeh är jag säkert at detta ännu är nytt, om ej Prof Kalm i sin Bahusiska resa där om nogot inrycht, hwilket jag nu ej kan säga, såsom samma bok ej är mig nu till hands¹.

At H_r Öfwersten täckes sambla åtskillige rare hafskräk, är ett sälsamt phoenomenon ibland wåre Herrskaper; det bästa tillfället gifwes där till wid Bahusiska stränderne, dit en allmänning stöter ifrån hela werlden, fast under watnet.

Kräken bewaras så wähl uti distillerat bränwin, som någonsin uti Spiritu vini.

jag har länge frågat åter fölliande fiskar, som alla finnas wid Bohus stränder, och ännu äro oss till blotta namnen kunnoge, men aldrig kunnat få se dem.

Fladdmus	Berggylta	Hahlhös
Hafmus	Blåståhl	Kumula
Hafkat	Berggnabb	Rösnagga
Smörputt	Sandhwarf:	Seglyror
Ahlkua	Krälfisk.	Makrilstoria ²
Hudekollia.		

får Högw. H_r Öfwersten någor af desse fiskar, som äro små, woro artigt om de bewarades i Bränwin.

Hwad det är för en purpurfisk som wälb. H_r öfwersten söker, har jag mig ej bekant. jag mente at de gambles purpura woro den lilla flata snäckan som finnes i wåra bäckar och diken.

Det kan intet annat än åtskilliga siökräk finnas på haf-

botnen, som aldrig tillförene varit sedde, hwilka så här äfter i alla tider prisa sin upfinnare i natural-historien.

Blifwer något uti duplo, beder jag at de torftige må hogkommas, hwar ibland jag är den ynkeligaste.

jag beder at de minste oeh mäst föraehteligaste kräken nogast observerar [!]; och om Högw. H^r Översten kunne skaffa sig en liten fisk af hwario slag som där nedre finnas, woro det en sambling som admirerades så af inlänningar som utlänska.

jag aflägger wördsam tacksäjelse för det bref med hwilket Högwälb. H^r Öfwersten täektes mig hedra oeh fägna. förbl.

Högwälborne H^r Öfwerstens

ödmiuke tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1749
d: 18 Decembr.

Originalet tillhör K. Vetenskapsakademiens bibliotek.

Brefvet är af Klinckowström försedt med en mängd delwis svårlästa anteckningar om fiskar (speciellt om de flesta av de av Linné anförda) och om fåglar.

¹ I Kalms Wästgötha och Bahusländska resa (1746) finnes ej någonting om detta sätt att döda vägglöss, men i sin uppsats i K. Vet.-Akad. Handl. 1748: »Rön och anmärkningar uti natural historien och oeconomien gjorde och sände ifrån Norige» säger han på sid. 195: »Manietter, (medusæ) finnas här i otrolig myckenhet om sommartiden, men dö alla bort sent på hösten. Strandridaren Staf i Götheborg berättade, at desse äro nästan bland alt de säkraste, at fördrifva vägglöss med, hvilket han sjelf, med flera försökt, och sker det på följande sätt: Man samlar en hop af desse, lägger i et käril, hwispar dem väl sönder, smörjer deraf uti vägsäten och på de ställen vägglössen finnas.»

² Prof. EINAR LÖNNBERG har benäget hjälpt mig att identifiera de av Linné anförda fisknamnen.

Fladdmus enligt Klinckowström samma som hafmus.

Hafmus = *Chimæra monstrosa* L.

Hafkatt = *Anarrhichas lupus* L.

Smörputt = smörbult, *Gobius niger* L.

Ahlkua = alkufva, kvidd, *Phoxinus aphyia* L.

Hudekollia = ? hulekolja, hulekoller, sannolikt *Raniceps raninus* L.

Berggylta = *Labrus berggylta* Asc.

Blåståhl = ♂ *Labrus ossifragus* L. (*mixtus* L.).

Berggnabb = sannolikt *Ctenolabrus suillus* L.

Sandwärf = sannolikt slätvar, *Bothus rhombus* L.

Krälfisk. Om denna har Klinckowström följande anteckning: »fångas icke men finnes, är lång, small, och tun, duger icke at äta, en liten fogel Testa tager denne fisken på bottn och för honom till sina ungar, Fogeln är så stor som en hierpe, swart, håller sig på wattn och på holmarna under stora stenar der han föder ungar och har sit bo. den gå Siöbottn efter denna Fisk, är godt at äta är så godt som en hierp när skinnen tages af.» Denna fisk torde enligt LÖNNBERG säkerligen vara tejsfisk, *Pholis (Centronotus) gunellus* L. och fogeln teist, *Uria grylle* L.

Hahlhös = knorrhane, *Trigla gurnardus* L.

Kumula = kummel, *Merlucius merluccius* L.

Rösnagga = sannolikt ♀ *Labrus ossifragus* L. (*mixtus* L.).

Seglyror = sejlyra, lyrtorsk *Gadus pollachius* L.

Makrilstoria = möjligen makrilstörje eller tonfisk *Thunnus thynnus* L.

Nedtill har Linné tecknat två sjöstjärnor.

1630.

Högwälborne Hr Öfwerst

Riddare och Commendeur.

För de många gunstigt meddelte brefwen och novellerne uti naturalwettenskapen tackar jag ödmiukeligen.

jag hade och för 3 dagar sedan den ähran att icke allenast få den täcka ritningen, utan och tänderne af hwalfisken, för hwilka jag bör Högwälb. Hr Öfwersten all vördnad

Om Assessor Thue¹ har jag för uht gifwit min utlåtelse, hwilket bref tyckes liksom ej framkommit, det jag mycket undrar; jag har icke allenast sielf noga genomläsit Hr Assessorens skrifter, utan äfwen gifwit dem till dem af mine Colleger, som där uti hafwa kundskap. jag har och nu änteligen skickat dem till Wettenskaps Academien; jag har och hört en dehl af dem; alla komma öfwerens at hans decouverter äro makalösa, at alt är nytt; at mannen är i saken excellent; jag har intaminerat saken hos wettenskaps academien, at Assessor måtte tagas till ledamot i wettenskaps academien; många hafwa lofwat mig at det skall ske; få nu se huru

voteringen aflöper; skulle och icke Assessoren där blifwa ledamot, så har jag ärnat proponera honom i Upsala societet, at wara i de latinske acterne arbetande. på något sätt skall det gå; Hans salterystaller äro oförliknelig; jag har aldrig sedt maken.

Hwad Toren² angår så är jag ej i stånd at hielpa honom; men jag har upkallat en ört äfter des namn, Torenia, som hans bror funnit i china, hwilken kan wara honom en tröst äfwen sedan både wettenskaps academie uphört och förglömts.

Den Högste förläne Högwälborne Hr Öfwersten hälsa och krafter i detta och många fölliande år.

om något tillfälle woro i sommar at få *Baggesöta*³ ifrån Tellemarken till Sverige lefwande och grön, så woro det wärt at hon planterades i Sverige, at wij kunne hafwa henne färsk till någor quantitet, ty i Sverige finnes hon intet.

jag förblifwer

Högwälborne Hr Öfwerstens

ödmiuke tienare
Carl Linnæus

Upsala d. 16 jan
1750.

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

¹ Apotekare ANDREAS THUE i Fredriksstad i Norge, död 19 febr. 1751. Se Afd. I: D. 2, s. 167, not 2.

² OLOF TORÉN, hwilken som skeppspräst medföljde ett af Ostindiska kompaniets fartyg 1750—52, hade en broder, MAGNUS TORÉN, präst i Göteborgs stift, född 1720, död 1807. Troligen är det han, som här afses. Jfr s. 128, under bref 1634, not 1.

³ Adressaten har på originalbrevet antecknat:

»NB. uti Wallers som är belegen uti Fiäll bygd 30. mill ungefer ofwanför Christiania skall finnas af den beste Bagge Söta, som Probsten Cold i Norige, boendes icke långt ifrån Swinesund wid Torpum, berättat till Kyrkioherde Rodhe i Strömstad. des bref har iag låtit copiera och H. archiatern tillhanda sändt at deraf se Hr. Colds tancke samt när denne roten bör uptagas och huru den bör fort eller förplantas.»

Baggsöta är *Gentiana purpurea* L. Om dess medicinska användning och utbredning i Norge, se en uppsats af JENS HOLMBOE, Studier over norske planters historie 1. — Nyt. Mag. f. Naturv., Bd 43, 1905, s. 33—51.

1631.

Högwålborne H^r Öfwerst

Riddare af K. Mtz Swerdsorden.

Högwålborne H^r Öfwerstens höggunstiga af d: 11 januarii har åter hedrat mig med gunstig hogkomst. Jag har uti Fauna Svecica upgifwit mönster-rullor på alla de swänske diur som inom Swea riket blefwit uptäkte intill år 1746. Men Högw H^r Öfwersten har täks afrita en ny recreute för wår svenska Fauna och altså sielf wärfwat denna, som tillförene ej warit bekant i Swerige, churu hon utomlands warit allmänt kunnig. Denna afritade musla har en synnerlig egenskap at hon lyser i mörkret, och de gamble undrade mycket at då de åto denna i mörkret som ostrer, lyste munnen; och då man gnid. ansietet med djuret i mörkret lyste det som Mosis ansichte. Denna Musla bor under sanden i hafwet och är afritad samt beskrifwen af föllliande authorer.¹

Rondelet: testac. 43

Jonstoni testac. tab. 15. figura 20

Lister angl: 192. t. 5. fig. 37. Concha fusca angustissimaque musculo ad cardinem nigro, quibusdam Solen dicta.

Bonan: conch. class. 2. n. 56 [57!].

Plancii conch. p. 33. t. 3. f. 6.

Gualteri testac. tab. 95 fig. C. Solen lævis albidus candidus ex fusco et subroseo colore variegatus & fasciatus.

Argenwill. conch. 343. tab. 27. f. L [M!].

wäxterne på hafsbötn, som lika gettingebo lära wara Alcyonium.

Hwad af diur som lägges uti starkt bränwin det blifwer bevarat; äfwen alla slags manetter och siökalwar; De store diuren kunna intet bärgas, om man ej får små af samma skapnad.

De minste och förachteligaste siökräken äro de raraste och märkwärdigaste för naturkunnige. alla slags muslor och snäckor böra och kunna inläggas med sielfwa diuret i bränwin, hälst de äro än ej rätt beskrefne

Profess. *Kalms* resa är redan 1746 af trycket utgången i octavo, hos *Salvius*.

Hwalfiskarne äro af många slag, och rara diur, af få beskrefne

och ej tillräckeligen; den omtalte lærer icke kunnat af någon så aftagas, at man kan wara säker om species.

Det fögnar mig icke ringa at en så mycket gällande Herre will hafwa omsorg om de ting som allmänt förachtas af våre Landsmän, fast Skaparen sielf giort dem till vårt nöje och war [ny]tta

jag förbl.

Högwälborne Hr Öfwerstens

ödmiuke tienare

Upsala 1750

Carl Linnæus

d. 22 jan.

[Nederst på första sidan:]

Herr öfwerst Mauritz Klinckowström.

På första sidan upptill har adressaten antecknat:

Ankommit till Strömstad d. 28. Januarij 1750 —

Originalet tillhör K. Vetenskapsakademiens bibliotek.

De nedan anförda citaten hänföras af Linné i närmaste uppl. af Syst. nat. till *Solen siliqua*.

1632.

Högwälborne Herr Öfwerste

samt

Riddare af Kongl. Maj^{ts} Swerdsorden

Den affection Herr Öfwersten hyser för artiga wettenskaper, gör, att jag vågar hörsammast anhålla, att Herr Öfwersten täktes kring Strömstad uppleta någon uppmärksam karl, som wille i år och de följande 2 åren noga antekna dag och datum, på hwilka hwart och ett Trädesslag och Buske utslår sina Löf, samt tillika antekna dagens Datum, då wårsåden sås, som och då den samma mogen skäres.

Jag är säker om dylika observationer ifrån de andra Sweriges Provincier och tror mig af dem skola fullleligen blifwa i stånd att determinera hwar och en orts Natur.

Emot all hög gunst framhårdar jag Högwälborne Herr Öfwerstens

ödmiuke tienare

Upsala 1750

Carl Linnæus

d. 5 martii

Endast ort och datum samt underskriften af Linnés hand. Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

De i denna cirkulärskrifvelse (ty likadana gingo naturligtvis åt andra håll) önskade uppgifterna tjänade som material till den disputation om trädens löfsprickning m. m. (Vernatio arborum), som 1753 ventilerades af H. BARCK.

1633.

Högwälborne H_r Öfwerst och Riddare.

Den ähran Högwälb. H_r Öfwersten så ofta mig tillskyndar genom sine Högtärade bref, med den assistence jag får ifrån westra orten, sätta mig uti en odödelig obligation.

Rönet om Kikbären¹ tyckes böra insättas uti wettenskaps academiens handlingar, ty det står hos ingen author; och wet jag ingen som där om nämnt mer än jag uti *westgiothe resan p: 65.* (orkornet) *Fauna Svecica 1150*, (Tipula).

jag lägger in en lapp till projectwis at giöra ett rön af, at andra och raffinera på 100de sätt.

jag framhårdar med alt estime

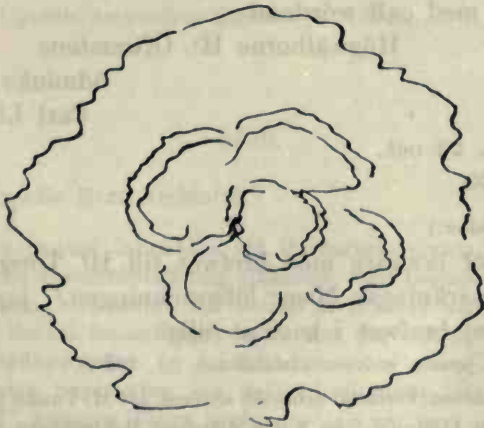
Högwälborne H_r Öfwersten

Ödmiuke tienare

C. Linnæus

Upsala d. 9 April

1750

Utanskrift:

Kongl Maj:ts Troman
Öfwersten och Riddaren
Högwälborne H^r. Mauritz Klinkow-
ström

frijb^r

Strömstad.

Sigill IV, rödt lack.

Originalt tillhör K. Vetenskapsakademiens bibliotek.

¹ Kikbär, en gallbildning (cecidium) hos enbusken (*Juniperus*).Den af Linné gjorda teckningen torde framställa en örömanet (*Aurelia aurita*). (Enl. välvillig upplysning af prof. LÖNNBERG.)

1634.

Högwälborne H^r Öfwerst.

Wij skatta oss lyckelige at Högwälbl H^r Öfwersten täckes på alt sätt så makalöst gynna den wettenskapen wij kalla wår, at H^r Öfwersten icke allenast samblar alt curieux som där på orten finnes, utan och är så nådig och den med oss communicerar.

jag har upskutet med swaret angående H^r Assessor Thules[!] chemiska wärk, som jag åstundar öfwer dem höra mine collegas; och som en af dem icke för än nu inkommit till staden, har jag most dröja med expeditionen; doch skall wårt utlåtande med första aflämnas.

Här är en oförliknelig torka; aldrig mins jag mindre watn; få quarnar kunna gå; hwarken regn äller snö kommer.

jag förbl med oafll wördnad

Högwälborne H^r Öfwerstens

ödmiuke tienare

Carl Linnæus

Upsala d. 20 oct.

1750

[på tredje sidan:]

får jag lof beswära med brefwet till H^r Toren, som sändt så wackra anmärkingar öfwer löfsprickningen.¹ jag mins ej gården, och får ej brefwet i hast at tillgå.

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

¹ I disputationen Vernatio arborum anföres, att M. TORÉN i Näsinge lemnat uppgifter för åren 1750—52 från Norge (närmast Bohuslänska gränsen).

1635.

Högwälborne H^r Öfwerst och Riddare.

Till H^r Öfwersten kan jag nu aflämna en tillförlätelig berättelse om H^r Assessor Thue chemiske decouverter; jag trodde mig ej sielf då jag läste dem, utan hade äfwen af nöden höra alla dem af mine colleger som förstodo Chemien af grund. wij hafwe funnit hos denne manne en ogemen insicht i Chemien, som stödier sig på de aldra acurataste försök och en solide erudition; så at jag just gratulerar H^r Öfwersten som kunnat ibland de wille bergen i Norrige träffa en så sälsynt suæ gentis Phoenicem. jag skall söka få honom till Ledamot af vår wettenskaps societet, och om det slår felt skall det icke wara min skull. jag märker straxt hwarifrån det kommit, som wij hafwa haft nyl. af en annor om sale selenitico fixo, om Sale mirabili af Fuco, och af Kali det andra saltet.

jag har nyligen fått de artige cryster af åtskillige salt, dem jag will med första genomgå. om H^r Assessoren tillskrifwes beder jag han hälsas, och frågas om jag får inrycka något där af i våre latinske eller swänske actis. jag är med all Högahtning

Högwälborne H^r Öfwerstens

wördsame tienare

Carl Linnæus

Upsala 1750

d: 12 Nov.

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

1636.

Högädle Herr Archiatre.

Hosgående paquet innehåller ett Herbarium vivum, hwilket H^r Assessor Thuë ifrån Fredrichstad mig tillsändt, med begäran att det vidare till H^r Archiatern fortskaffa: det skulle så mycket mera fägna mig om H^r Archiatern deruti funne något nytt, som jag wet att han hafwer sin största ro uti sådana saker.

Till närmare upplysning om detta herbarium följer härjämte ett transsumt af H^r Assessor Thuës bref.

Dess chymiska experimenter om salten lära numera wara igenom-
sedda, så att jag deröfver wäntar med första H^r Archiaterns utlåtande.

Om H^r Archiatern behagar förskaffa honom till att blifwa ledamot
i Kongl. Wettenskaps Academien, hwilket icke lärer slå felt då H^r Archi-
atern lemnar H^r Assessoren sitt förord, så lærer det icke allenast tjena ho-
nom till stor upmuntran, utan ock till bewis att man ärkänner witterlek
äfwen hos främmande.

Huruvida oftabem^{te} Assessor åstundar att någon af de upsända
skrifter blifwer införd i Actis, har jag icke ännu fådt dess swar, men wäntar
med första.

Jag har den äran att med fullkoml. högaktning wara

Högädle H^r Archiaterns

hörsammaste tienare

J. Mauritz Klinckowström.

Strömstad d. 3 Dec. 1750.

Efter en afskrift i Bergianska brefsamlingen (i K. Vetenskapsakademiens
bibliotek), T. XV: sid. 61.

1637.

Högwälborne Herr Öfwerst

För de sände wäxter af H^r Assessor Thue tackar jag öd-
mjukast; jag har dem wähl för uht, doch ser jag där af H^r As-
sessorens gunst emot mig. blifwer han icke ledamot af kongl.
wettenskaps Academien, så skall det ej wara min skull, jag skall
där på arbeta med alla krafter. Hans rön om salter och de sände
salterystaller äro oförliknelige, som wisa hans träffeliga insicht i
chemien.

Herr Öfwersten hedrar wår nation med sin osparda möda
så mycket, at wij äro aldrig i stånd det at tillräckeligen ärkienna.

H^r Öfwersten har jag den ähran tillönska ett wälsignat ny-
ähr, och förblifwer

Högwälborne H^r Öfwerstens

ödmiuke tienare

Carl Linnæus.

Upsala 1750

d. 17 Decembr.

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

1638.

Högwälborne Hr Öfwerst
och Riddare.

Det war stor skada at Hr Assessor Thue afledit; det gjorde mig ganska ondt at höra; Det är ringa heder för Danska nationen at de gjort så litet värde af en så värdig man. På honom hafwom wij sedt huru litet lärda män giälla, då ej Mæcenates gynna saken. Intet är den som plöijer; intet den som sår; utan den som växten gifwer. Intet är den lärdas arbete, om ej öfwerhet gynnar. Så har det gådt fordom hos oss, kan oeh blifwa en gång till, om det wille olykas.

Seereteren i Wettenskaps Acaemien har långt för detta demitterat sal. Assessorens skrifter till Chemiska classen.¹ Han har skrifwit mig 2 gånger till at det skulle blifwa bestält; och att han hört det värken approberades. Men där voteras aldrig till Ledamot utan då Præses wällies, som sker hwart 4de åhr²; nästa 2 el^r 3 april skall Præsid: Piper aflägga sin sysla; altså hafwer ej warit möjligt utslag för den dagen.

Det war altför stor skada; och det gör mig rätt ondt at denna Herren dog så tidigt.
jag förbl.

Högwälborne Hr Öfwerstens

ödmiuke tienare

Carl Linnæus

Upsala 1751

d: 17 martii

[På tredje sidan:]

Om Hr Öfwersten täckes skrifwa till seereteren i wettenskaps societeten så får man höra huru jag där på yrkat.³

Original i Uppsala universitetsbibliotek (G. 152 a).

¹ Remissen skedde den 12 januari 1751.

² Præsesvalen i Vetenskapsakademien förrättades en gång i kvartalet.

³ Sekreterare var vid denna tiden Linné själf. I de knapphändiga konceptprotokollen (andra finnas ej från Linnés tid) förekommer icke Thues namn.

KRÜGER, SAMUEL GOTTLIEB.

Svensk kommissarie (konsul) i Helsingör 1747—1764, död 1765.

I bref, dat. Elseneur d. 26 nov. 1764 (Linn. Soc., Vol. VIII: 299—300), an- håller Krüger om Linnés bemedling att få en 11-årig son till en hans vän i Köpen- hamn inackorderad hos någon professor i Uppsala.

KÄHLER, MÅRTEN.

Född 1728, amiralitetsläkare i Karlskrona, död 1773. Studerade medicin i Uppsala, försvarade under Linnés præsidium disputationen: de crystallorum generatione 1747, disputerade pro gradu under Rosenstein 1751 och promove- rades till med. doktor året därpå.

Linné hade utsett Kähler att för forskningsändamål resa till Goda-hopps- udden, men resplanen korsades genom holländarnes oginhet. (Se härom bl. a. Hist. tidskr. 1894, s. 262—266.) 1753 blef han emellertid utsänd till Frankrike och Italien, hvarifrån han först 1757 återvände, efter att ha utstått svåra lidanden genom sjukdom och ekonomiska bekymmer. Linné tyckes dock ha varit nöjd med hvad han kunnat uträtta. (Se närmare Th. M. FRIES, Linné, 2, 1903, s. 47—50.)

1639.

Välborne Herr Archiater och Riddare
Höggunstigaste Herre.

Ehuru jag på allt möjligast sätt, sökte bevaka skyndsamheten af min resa från Danmark, geck den dock längre på tiden, än jag mig förestält; Skulden dertill, försäkrar jag intet vara hos mig. Huru lyckelig en resande är, som hos främmande finner någon, som är honom behjelpelig vid åtskilliga tillfällen, är både troligare, och lättare at förstå, än jag kan beskrifva det. At våra egna Landmän efter sätta något af denna sin skyldighet, har jag vid hvarjehanda tillfällen fådt erfara.

I Helsingöhr, som framför andra orter har den förmån at alting der blir väl betalt, hade jag länge nog, tör hända måst vänta på Fartyg til Marseille eller straxt på Livorno, (som ibland kunna komma 3 om året), om jag ej fattat annat beslut. Det Fartyg, som jag i bref från Köpenhamn till Välborne Herr Arch. nämde, vara färdigt til Livorno, skulle först in til Algier, och som Pesten på desse orter altid starkt härskar, frugtade jag för tre månaders Quarantine, som afhölt mig ifrån denna resan; ehuru jag, på hvad sätt det och må ske vil gå öfver til Barbariske kusten¹, att se det Franska Corall fisket. Välborne H! Archiatern skulle värekeligen förskräckia sig at höra en Skeppare begära 30 ducater i Guld, för blotta frackten til Livorno, och dessutom 4 Hollenska gyllen om veckan, för kost, hvilken resa på sådant sätt skulle kunna blifva så kostsam, som om man

reste til Lands. Jag beslöt derföre på Commiss. Krügers inrådande, emedan et Ryskt Skepp var färdigt til Bourdeaux, at gå af med detta, och sedan genom den bekanta Canalen derifrån til Toulon och Marseille. Hade jag förr haft detta beslut, har jag kunnat gå från Köpenhamn til Bourdeaux med et fartyg, oansedt det samma är i Stormen förolyckat. Jag geek således den 26 Junii om bord och d. 29 derpå til Siös, då resan gick temmelig braf et stycke i Cattegat, hvarest vi fingo en olyckelig motvind, under hvilken vi dock krytsade oss up i Nordsjön, under et makeeligt väder. Men den 7. Julii, blef öfveralt stilla, då vi väntade en god vind, dock förgäfves, utan i det stället kommo kl. 2,25 min. e. m. Tumb-larne i förskräckelig myckenhet up emot Skeppet, som hålles för et säkert teeken til storm, springa de med Skeppet, blir väl starekt väder men ej mot. At se efter deras Membr. Branchiostega som detta slägte ej har, hölt jag för onödigt hälst Dr Hallman² förut sedt derefter. Straxt derefter kom en eller annan af Procellaria, som höllo sig tätt in til Skeppet. Derpå började kl. 5. en förskräckelig blåst som varade natten och dagarne derpå til den 11 då stormen så faseligen öktes, at natten emellan d. 11 och 12 seglen af det förtviflade foleket nedtogos och Rodret bants fast, at låta Skeppet drifva hvart det ville, och vi beföllo oss i den Högstes händer. Hittills var jag vid godt mod, som nu började uti en ögonskenlig fara at falla, då Cajutan af vågorna slogs full med vatn, hvarigenom mina glas, uti hvilka jag hade Polyper och Sertulariæ slogos sönder, mina inlagde örter med dess papper flöto på vatnet som stod til 2 alnar högt, mina kläder och linkläder af vatnet så förskämde, at en del äro aldeles obrukbare, men det aldravärsta, at mina böcker aldeles blefvo til intet, de mästa har jag fådt köpa mig här igen, men Speies plantarum, såsom för mig aldeles oumgängelig, nödgas jag i ödmihket anhålla Vålborne H^r Archiatern på något möjeligt sätt täcktes sända mig; hvad skada jag här af led, är för mig i dessa omständigheter ganska stor. At således vara i Cajutan var ej möjligt, at vara på däcket kunde man ej heller, emedan ibland masten låg ända ut åt vatnet, ibland framstammen under vaten, så at alting var här fase-ligare at se på, det blef således intet annat at göra, än binda sig väl fast vid masten, och der afvaga dödsposten. Med hvad hierta jag här satt i 2 dygn, utan at kunna få den ringaste förfriskning, är lätt at tänka, när mina tanekar ej geek ut på annat, än huru skeppet skulle blifva min likista och hafvet min graf. Men änteligen kom den kära Procellaria, som äfven så väl bådard godt väder som ondt, den 13 om aftonen, hvarefter stormen efter handen begynte sagta sig, då det den 14 blef öfveralt stilla, och vi merckte at vi voro drefne långt in til England. Vi måste sedan med et ständigt motväder krytsa oss fram genom Engelska hafvet til Brest, hvarest skeppet skulle utlastas. Bland andra stora förtretligheter var ej heller det den minsta, at då jag den 8. fiskade up en fueus vid hwilken satt några Sertulariæ, blef jag för länge ståendes vid räligen af skeppet, att se på desse uti et glas vatn, då en våg kom, som så skölgde öfver mig, at jag miste både glas och microscop, och viste ej om jag var levande eller död. Den 23 Julii kommo vi til Brest. Resan derifrån geek på et nästan olyckeligt sätt, emedan vi blefvo indrefne til Rochelle, hvarest vi måste 8 dagar

ligga i hamn och afvagta vädret. Jag frugtar at jag uppehållit Vålborne H^r Archiatern för länge med äfventyrerne af min resa, jag vil derföre berättat hvad jag under denna tiden, uti Natural Historien funnit.

I Danmarek var för mig ej synnerligt at se eller finna, jag vil och sparat til en bequämligare tid, och kort nämna at plantagerne af Vejde³ der hålles så helige, at ingen må understå sig taga ett stånd, och knapt se på dem, af frugtan at den då hos oss skall kunna planteras, hvilket ger tilkänna okunnigheten deraf at den hos oss och öfveralt i Danmarek växer vild. De fel, som vid denna plantagen begås skal jag en annan gång ge vid handen. Jag har nu den äran at öfversända til Vålborne H^r Archiatern 10 Species af Sertularia, det 11 frugtar jag är blott en varietet, och den 12 tror jag vara en Chara. At uti desse finnas lefvande diur, behöfver ingen menschia mer tvifla om, emedan man kan med blotta ögonen se deras rörelse. Om desse diuren kunna vi ännu ganska litet statuera något vist, emedan så litet deraf ännu är upptäckt, jag är derom säker, at vi om desse skola i framtiden få helt andra tanekar än vi haft. Min anmärkning öfver desse, tör låta nog Paradoxe, men jag äger det hopp, at en gång då jag kommer til den bestämda orten, kunna, tydeligen för Vålborne Herr Archiatern och Riddaren, upvisa dess oeconomie, samt huru med dem hänger tilsammans. Det vet jag vist, at Franske och Engelske observationerne uti alt ej kunna vara rigtige, men at H^r Jussieu varit närmast af alla. Få vi ej sielfva diuren beskrefne, til alla dess omständigheter, så lära vi fåfängt söka någon uplösning på denna knuten, men dertil fordras förnämligast, at äga vår makalösa Linnæi eller Jussieci och Sauvages ögon och kundskap. De andre kunna af desse Solar läna sitt lius. Med en del af desse diuren, (jag kan ännu ej säga alla) är nästan så beskaffat, som med insecterne, som undergå sin förvandling på sin vissa tid. Insectet lefver sin vissa tid under form af mask, afkläder sig sedan denna huden och får namn af puppa. Polyperne som en del sittia uti Sertulariis, eller en vegetabilisk kropp, förblifva der sin vissa tid, öfvergifva sedan denna boning, fast ej aldeles, men få likväl en friare rörelse; Masken kryper åter, utur denna huden och blir då et fulkomligt insect; så lefver och desse polyper sin vissa tid, uti detta tilstånd, tils de änteligen förvandla sig til ett annat diur, som vi kalla Zoophyton. Ikläder sig då och ibland en stenskorpa. Om detta sker med alla, kan jag ej säga, men at det sker med vissa, derom är jag helt öfvertygad, och behöfs ej mer, än följa efter generationen af Concha anatifera, det jag så mycket möjligt varit gordt. Men som jag ej har tilfälle at äga godt microscop, har jag ej kunnat fulfölja alt. Jag har här sedt, huru en fulkommelig Lepas med sin Triton blifvit genererad af små fina polyper. De inkast som häremot kunna göras, vil jag til alla delar besvara, men håller för vidlöftighet dem nu at upräkna, hälst emot en klar sanning intet kan sägas något. Vi få helt andra tanekar derom, sedan vi nogare fådt genomleta de skatter, som döljas uti det faseliga hafvets stora Tång skogar; Vål vore om flere anstalter dertil kunde göras, då den ena observationen med den andra feek jemnföras. Vår skarpsynte H^r Löfling⁴, som Kongl. Wettensk. Academien i Stockholm begåfvat med et kosteligt microscop, skulle här uti kunna tilväga bringa mycket.

Innelagde Sertulariæ vil jag bifoga deras locus natalis, samt nämna uti hvilka jag sedt diur eller intet.⁵

Mera har jag ej kunnat åstadkomma i brist af Microscop, jag har här i Bourdeaux fådt tilhandla mig et, sedan jag miste det förra, men det är ändå ej efter min önskan, de bästa kosta här mera penningar än mina omständigheter tillåta. Förutan desse Sertularier, har jag hos H^r Harmensen⁶ här insatt 4 glas med några Siödiur uti, som med första öfvergå til Stockholm. De äro

Asterias Stellata radiis decem duplicatis. Superioribus pennatis, inferioribus filiformibus brevissimis. Är röd, och måste vara bland de vackraste af sitt slägte. Tvänne har jag af dem fådt, uti Canalen i Brest, hvaraf den första solverades i bränvinet, som tvifvelsutän ej varit nog starekt. Denna är således den endaste jag har, men at den fins längre up, vet jag, emedan jag genom lodet fådt ibland up en Radius deraf.

Asterias radiata, radiis quinis, denticulis radiorum, ex utroque latere trifariam imbricatis. Är och rätt vacker, är ofvantil hvit med röda stiernlika punekter längs efter hvar radius. Fins vid Ras de Fontenau. Jag har och sedan fådt ett stycke af denne längre in vid bugten af Spanska Siön. De finnes ej annorstädes än der sand är.

Asterias radiata radiis quinis, tentaculis ex marginibus radiorum duplici serie imbricatis. Är brun, som stöter på rödt, ofvan helt slät, men under märektes i Centro en punct med 5 tentaculis. Fins blott i lera, utanför Rochelle. Denne hade så när kostat mitt egit lif, emedan hon kom up med ankaret, och jag var för hastig at springa ut derpå, men blef dock genom en matros frälst. Desse diuren må i cabinetterne kallas en raritet, emedan de äro så ganska svåre at kunna förvara, och fordra den aldrastörsta accuratesse, om ej en radius skall falla af; de hafva många gånger narrat mig, men jag vil ej hoppas hädanefter.

Medusa corpore orbiculato, bilabiato, supra convexo, striis minutissimis centralibus. Är liffärgad⁷. Finnes utanföre Brest vid en ö som kallas Peisonel. Tycks vara alt för troligit at denna måtte göra Madrepora Corall. Balth. f. 1. 2. 3. Den är ibland Medusas fixas och smälter ej så lätt i vattn som de andre. Det är almänt bekant huru starekt det svider, när desse Medusa komma på blotta kroppen, men et souvraint medel deremot är, at straxt tvätta eller stryka på sig sur miölek, då svedan straxt förgår.

En hop snäckor, dem jag under denna tiden samlat, vil jag ej uppehålla Vålborne H^r Archiatern med at upräkna, utan öfversänder dem med påskrift hvarest de finnas, och hurudant diuret är, som deruti bor.

Insecterne vil jag ännu spara tils jag får mera. Svårt är dermed, at tiden är mäst förbi här at samla örter och insecter.

En beskrifning på et Teuerium, som lærer vara Iva Tournefortii har jag den äran äfven at öfversända, och vil endast fråga, om ej denna kunde skiljas ifrån Teuerium, emedan filamenta longiora äro altid latere exteriori pilosa, och Calyx dessutom är admodum gibbus, som gör denna något differant ifrån de andra species Teucii.

Detta lilla, churu ringa och af intet värde det är, behagar Vålborne H^t Archiatern, hålla til godo, tils jag kommer til mitt Canaan, Neapel och Seicilien[!]. Jag vil endast öfvertyga Vålborne H^t Archiatern om at jag ej varit aldeles fåfång, utan gordt så mycket jag kunnat. Hade min olycka ej varit så stor på sjöresan så hade jag haft mer at säga. De anmärckningar jag i öfrigit uti Oeconomien gordt och Medicinen, vil jag förtiga tils en gång Försynen behagar åter låta mig få se mitt kära Fädernesland.

Den högste uppehålle Vålborne H^t Archiatern i långliga tider, och göre hans dagar så sälle som hans ära och ryckte är stort.

Min ödmiukaste vördnad hos nådiga Frun, Mademoiselle och H^t Carl, ber jag måtte anmålas. Täcktes Vålborne H^t Archiatern låta mina anhöriga veta at jag lefver, vore väl. Med al uptänckelig vördnad, har jag den äran at lefva

Vålborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste Tienare
M. Kähler.

Bourdeaux d. 28. August.

1753.

Linn. Soc., Vol. VII: 404—409.

¹ Barbareskstaterna = Marokko, Alger, Tripolis och Tunis.

² Förmodligen JOHAN GUSTAF HALLMAN, se Afd. I: D. 2, s. 125, not 3.

³ *Isatis tinctoria*, bekant färgväxt.

⁴ PEHR LÖFLING, se Afd. I: D. 2, s. 138, not 6.

⁵ Beskrifningen öfver Sertularierna uteslutes.

⁶ MICHAEL HARMENSEN, född 1717, svensk konsul, 1772 generalkonsul i Bourdeaux, adlad i Frankrike, naturaliserad adelsman i Sverige, död 1792.

⁷ Liffärgad = köttfärgad.

1640.

Vålborne Herr Archiater,

Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden,

Nådige Herre.

Huru kärt det var för mig at efter nio veckors väntan i Marseille få upbryta et Vålborne Herr Arch. och Riddarens bref, daterat d. 9. Novembr. är fåfångt at nämna, då jag allenast berättar at det var det första jag sedan min afresa på 8 månader, af någon från Sverge ärhållit. Jag hade den äran at inhändigga det d. 12. Decembr., då jag 2^{ne} dagar förut låtit til Consist. Acad. afgå et bref med begäran om penningar. Jag såg mig ingen annan utväg uti så hotande omständigheter, som jag merckte mig förestå; jag slöt mitt bref med en nog eftertänckelig period, som jag tänckte skulle kunna göra något til saken, men icke dess mindre förnimmer jag af Vål. Herr Archiaterns och Riddarens sista Gunstigaste skrifvelse, at jag nu, som alltid tilföre, uti H^t Archiatern och Riddaren haft en nådig befordrare och

skyddsherre. Utaf bogge brefven ser jag och at Vål. H^e Archiatern ej illa uptagit det lilla jag öfversändt, och at äfven Vål. H^e Archiatern behagat öfverskylla med vanlig nåd, det som kunnat brista. Jag äger ej den förmån at vara vältalig, jag biuder således fåfångt til at yttra mig uti de talesätt som jag borde; Vålborne Herr Archiatern och Riddaren äger, jemte alla andre stora egenskaper, äfven den, at benägnare anse uprigtighet än ord, jag äger ej annat än et hierta som brinner af odödelig vördnad och tacksamhet, och jag trotsar dödligheten, at någonsin beröfva mig den egenskapen, som utgör hela min subsistance. Jag vet ej hvad öde som regerar, då jag förninmer, at mina bref ej riktigt komma fram, jag hade den äran at upvagta Vål. H^e Archiatern och Riddaren med et af d. 29. Octobr., som jag förninmer ej kommit til Upsala, likaledes har hänt mig med ett til H^e Secreteraren Wargentins och H^e Archiatern Bøek. Det måste vara något besynnerligt, at alla 3 desse brefven, som rördt det viktigaste af mina affairer förkommit, orsaken dertil begriper jag ej. Men som det varit et nödvändigt medel at befordra min olycka, så undrar jag ej på denna ödets skickelse.

Jag ankom olyckeligen til Marseille den 13 october, sedan jag allenast 5 veekor varit under vägen, jag trodde mig böra, i anledning af mina til Sverge afgångne bref, vänta några dagar på växel eller åtminstone bref, men jag väntade dag från dag tils jag omsider blef utur stånd satt at komma längre, då jag ärhölt Vålborne H^e Archiaterns och Riddarens bref. Jag ser efteråt, at det var en oförsigtighet utaf mig, men jag hoppas likaledes at den för mig är pardonabel. Sedan den tiden har jag passerat min tid uti elände, bedröfvelse, och många förtretligheter, tils änteligen alt detta straxt efter nyåret utbrast uti en svår blodspottning, som varade nästan 8 dagar och efter hvileken jag på 3^{die} veekan blef restituerad. Mina omständigheter voro sedan lika sådane som förr, hvarföre jag efter 8 dagar af den förre blodspottningen fick ett recidiv, och på hvileken fölgde hvita frieselen¹, jag tänckte vid denna attacken få sluta mina dagar, som fast de ej varit så långa, doek varit nog vidrige, men genom flitigt bruk af China geek jag denna gången undan, til franske Medicorum högsta förundran. Härtil bidrog fuller ganska mycket H^e Secret. Wargentins bref, som under detta ankom. Af Consulen Butini² har jag ej blifvit hanterad som menniskia, mindre som svensk undersåte, äfven sedan bref från Vålborne H^e Archiatern och Riddaren til honom ankom angående mig. Men det är en frugt deraf at utlänningar få bestrida sådana sysslor på de orter der infödde Svenskar kunde utom sin syssla bidraga otroligit til Commereens och Manufacturers uphielpande hemma, jag hoppas en gång få tillfälle at remonstrera alt detta. Det är omöjeligt för mig at uptänka en så ruinante Coup för mig, som denne, at uti et halft år ligga på en sådan ort som Marseille och vänta på penningar, at den så derangerat mig, at jag aldrig mera ser mig i stånd at kunna fullgöra min skyldighet, lærer vara lätt at sluta utaf den depenee jag varit nödsakad at göra af det lilla jag har at resa på, för at undvika en onaturlig död. Utom den förskräckeliga utgiften jag här måst sätta mig uti, så ser jag at det drages så långt ut med växelen at jag ej får komma til Italien i vårens början, då tiden är för mig at göra

gagn, sommaren är nu inne uti Neapel, och jag måste ännu ligga här. Hade jag endast fått i October de 100 plåtar som H^r Archiatern Bæck lånt, som aldrig aflåter at visa genereusitet, så hade jag ej oroat ännu någon om penningar, jag hade då efter min föresats gådt til Livorno och sedan til Pisa som är en spat[s]jerväg, hvarest jag blifvit öfver vinteren, då jag redan tör hända kunnat skicka hem en par 100de Egyptiska örter, min tancka var at i god tid gå til fots ifrån Pisa til Neapel, då jag spart åtminstone af mitt Capital 3000 daler och gordt mera gagn. Nu måste jag risquera at gå til Siöss, då medelhafvet för Algeraren^s är så osäkert som tar bort det ena franska skeppet efter det andra, jag har ej annan utväg.

Sådane fataliteter tyckas kunna vara tillräckelige at bringe en uti desperation. Det är ej heller underligt, då en yngling, som igenom Gynnare blifvit frambragt ser sig utur stånd satt at fulgöra sin skyldighet, at befästa de tanckar som mina Gynnare fattat om mig, och at låta deras arbete och möda för mig vara aldeles frugtlöst och derigenom göra en total olycka, jag säger, det är då ej underligt, om ett Sinne som någorlunda täncker störtas uti förtviflan. Om jag nu dertil lägger den glädie, som mina ovänner af en sådan undergång får, hälst jag är försäkrad at min Tragödie här i Frankrike, är öfveralt bekant, så är tydeligit at min bedröfvelse och jemmer nådt sin högd, men jag bedyrar heligt, at aldrig komma inom mitt fäderneslands gränssor, förn jag någorlunda blifvit öfvertygad, at mina befordrare ej behöfva blygas för mig. Vålborne Herr Archiater och Riddare, vredgas ej på mig, at jag så fritt och uprigtigt bekänner hvad som ligger mig på hiertat, det är en tröst för mig at få nämna det, jag hvareken bör eller kan vänta vidare hielp, men jag tviflar ej om medömkan. Hvad jag til hälsa och sinnes krafter under desse 6 månader lidit, vete Gud bäst. Jag tilstår och at mitt tålmod aldrig kunnat komma på större profsten. Men jag hoppas at mitt elände måste åtminstone nu lida til slut, det jag så ofta med tårar önskat.

Så snart jag ankom til Marseille träffade jag Doct^r Degano som med Vål. Herr Archiatern och Riddaren corresponderar^t. Han nämde straxt om en träta som upkommit angående productio Speciei hybridæ af en häst och en ko. H^r Degano har i anledning af Vål. Herr Arch. Observationer påstådt at detta endast förblifver intra suum Genus, men omsider hafva de stridige upskutit saken til Vålborne H^r Archiaterns och Riddarens decision. At detta datum^s ej är riktigt är jag helt säker om, emedan jag endast hört det berättas af en enda Person, som är en storpratare, och tror sig förstå alting, man vet at de som tala mycket veta litet. Hr Degano feck Herr Archiaterns bref under det jag var hos honom. Han förundrade sig högeligen at Herr Archiatern och Riddaren säger sig sedt rudimentum foetus futuri in Animalibus et vegetabilibus, han trodde det vara tryckfel, men jag viste honom til Philosoph. Bot. der jag menar mig sedt det vara nämt. Han grubblade rätt mycket hvarutaf det härörde at Herr Archiatern säger sig undra på, at han som Italienare gordt reflexion på dess observationer, jag gaf honom uplösning derpå, som jag förmodar vara uti[!] Pontedera^s, samt en eller annan Italiensk Botanicus, men han berättade at Vålborne H^r Archiaterns och Riddarens skrifter

skattas så väl i Italien som öfver hela Europa, för mæsterstycken; hvad Pontedera vidkommer så är han af de andre Botanici i Italien ej ansedd som lärd Botanicus, utan som en vir eruditus tertix magnitudinis, han skall dessutom vara en man af ett underbart⁷ sinne, så at han uti salskap är intolerabel. H^r Degano berättade, at man bör märcka om Italianare at merendehls de som minst förstå någon sak, skrifva deruti. De öfrige som värekeligen äro lärde, gifva sig sällan tid til at skrifva, utan arbeta gemenl. på högre kundskap. Monti⁸ säger han skal vara en stark Observator, och Tilli⁹ i Pisa en profunderad Botanicus. Herr Degano berättade sig vara härstammad af den namnkunnige Forestus, har studerat Hist. Natur. under Wallisnerius¹⁰ och efter fuländad Cursus Academicus begaf han sig til Portugall at söka sin lycka genom Practique. Han vistades ett knapt halft år uti Lissabon förn han gorde en förträffelig lycka per Genetivum, han feck ett förskräckeligt rikt gifte, hvarigenom han här etablerat sig, at skilja sig ifrån arbete, practicerar ej, utan roar sig endast med Physica. Han lärar nu skrifvit Vålborne Herr Archiatern och Riddaren til om en hop färgor af åtskilliga Mineralier hvileka kunna appliceras helt väl vid Porcellainsväreken. Han väntar det komma i Act. Upsal. Han påstår at dentes Canini Elephantis intet äro några tänder emedan de äro iholige och smälta för elden, men jag menar at dentes canini äro mäst på alla diur mer och mindre iholige, åtminstone vet jag at de på hund och råf äro nästan til spetsen iholige eller genomborade, jag vet dessutom intet hvad de skulle kunna kallas, om intet tänder. Han har här i Marseille vist mig mycken vänskap, hvilket jag endast tilskrifver den merite jag har at få nämnas Vålborne Herr Archiaterns och Riddarens discipel. Han följde mig at se det namkunniga Naturalie Cabinettet, hvars ägare är Kongl. Apotek. Vere. Det består nästan af idel Coraller som för den aldraminsta variation fådt et rum, det är mera vackert för ögonen, än det är curieust. De öfrige naturalier af Fiskar, ormar och Zoophyta, äro alla torckade och öfverstrukne med Vernissa, så at de ej kunna kännas, snäckor äro der ganska litet förråd på. Snäck Cabinetter äro här i Marseille 2^{ne} rätt vackra och stora, förutan några andra mindre märkelige. Det bästa äger en Oljehandlare Roux som kan nämnas för ett ibland de största och vackraste Private Cabinetter. Han äger och den rara Pinna som Herr Archiatern berättat ej finnas af någon Auctor beskrefven, han har fådt henne från America och kostar 6 Louis d'or. Det andra Cabinettet äger äfven en köpman Grosson, är och rätt stort, men äger ej så många rara snäckor.

Consulen Holm¹¹ berättade mig då han var här i Marseille, det han fådt befallning at samla fiskar til Kongl. Cabinettet, jag kan ej neka, at icke det gådt mig något til sinnes, emedan jag och med al möjelig flit samlat en hop, hvileka jag dock genom bemålte H^r Consul öfversänder, törhända at någon annan kan betiena sig af dem. Deribland finnes *Labrus*, qui julis Auctorun, är här så rar och sällsynt som han i sig sielf är vacker. *Turdus virid. maj.* Art. 5. har uti Pinna Dorsali radios 19—13. Pector. 14. Vent. 6. Ani 14. Caudæ 15. *Turdus oblong. fuscus macul.* Will. 323. är deribland och måste efter Artedius vara en varietet af den förre. *Perca Marina* Art. Gen. 6. har uti Pin. Pector. 13. Vent 6, Ani 3—7, Caudæ 17.

Af dem som Aldrovandus L. 1. Cap. 9. p. 47. upräknar såsom species percae marinæ och Artedius håller för varieteter, har jag fådt en, hvars beskrifning följer innelyckt. At de äro differente Species kan slutas utaf följande känneteckn. På denne är munnen alltid sluten men gapar i Perea Mar. Denne har i Pinna dorsali rad. 24 eller 10—14, men Perea M. 10—15. Pectoral. Ventral. och Caudæ äro i begge lika, men Pinna Ani på denne har 3—6 men Pere. Mar. 3—7. Perca Mar. har lineas 7 nigras transvers. men denne har 4 longitudinales. Det tyckes likväl som ibland 5 ibland 6 tvärstreck skulle gå öfver denne Aldrovandi men de äro mindre merkelige än maculæ longitudinales. *Muræna Serpens* Mar. Auet. kallas i Marseille Anguillo, är en välsmakande fisk men hettar förskräckeligen. *Trigla Hirundo* kallas här Bullgang. *Pleuronectes* kallas här allesammans utan åtskillnad Sole, så at Artedii namn Synon. p. 33. sträcker sig til hela genus. *Zeus* hålles här i mycken helighet, emedan man tror, at det är den Fisken som Apost. Petrus fångat med händren, hvaraf den har ännu en svart fläck på hvar sida til mereke efter fingren, i denna tanekan ätes den fastdagarne med mycken begärlighet af de helige, och kallas äfven St. Pietro. *Scorpana* l., som tros vara giftig, ätes här allmänt. Om man råkar at stieka sig på dess hvassa taggar, sväller deraf up knölar, som svida, hvileket jag af egen förfarenhet lärt. De öfrige håller jag för onödigt at upräkna, emedan de med Artedii beskrifningar komma öfverens. Sedan jag nu gådt igenom en anseilig hop af Fiskarne har jag lärt, at radii uti Pinna Dorsali varia ganska mycket, men at Pectorales, ventrales och Ani äro alltid at lita på. Skulle Ani Pinna varia så bör man lägga ihop numerus af radiis Pin. Dors. och Ani så får man med säkerhet riktig summa. Detta har åtminstone alltid slagit för mig in. Uti Latri Genere varia radii dorsales och Ani på de måste individua, men då jag lägger dem således tilsammans får jag dem alltid rigtige.

Mytilus Coriaceus Rumphii T. 46. f. F. som skal finnas i Ostindien har jag här fådt vid en liten öö ej långt från Pommoger, der quarantine hålles. Huru denna lösa muslan kommer in i den hårdaste sten är underligt, men det kan aldrig slå felt, at hon icke brukar samma medel som *Helix* F. Sv. 1292. som med en saft solverar stenen. Hvarföre denne muslan så borar sig in, menar jag mig sedt rätta orsaken. Som hon är så lös, så måste hon vara en begärlig spis för hafvets rofdiur, hon kan hafva många ovänner, men hennes största fiende är en *Asterias radiis* quinis som lurar ut henne; denne *Asterias* sätter sig ibland öfver holet, der hon är inne och gör en bugt ut på kroppen, om hon då kommer ut så är hon grepen. Jag har sedt detta Phænomen 4 särskilta gångor och skulle ändå tvifla om, at denna *Asterias* för denne orsaken sätter sig öfver holet der hon är inne. Om jag intet sedt en stor *Asterias* som öppnades, hvileken hade uti sig 4 sådana *Coriacei*, förutan några andre bivalvia. Kanske at denna *Coriaceus* är en varietet af *Rumphii*, emedan denne ej är så svart utanpå, utan nästan brun, innuti är den ej så hvit som Rump. utan mera på blott [blått] stötande. Men *Coriaceus* är ej ensam den som borar sig så in i stenar. Det är äfven en liten *Chama* som är transversim striata, hvilecka striæ vid ena ändan slutas uti helt tunna, bräckelige och från hvarandra stående blad, snäc-

kan är annars öfver alt hvit. Denna borar sig väl och inuti stenen, men denne växer sedan så til at hon ej kan komma ut, och gör ej holet större alt efter som hon växer som *Coriaceus*. Diuren uti desse begge är en *Thetys*. Af desse öfversänder jag stenarne med snäckor inuti, så vackra som möjligt varit at få dem. *Pholas* Argenv. T. 30. f. K. fins här mycket, denna borar sig altid *perpendicularit* ned uti fasta stenar på siöbottnen, diuret kommer altid up, jemt med *Superficiés* utaf stenen och ligger helt orörlig tils några små insecter eller annat komma, då han fångar dem, drar sig så hastigt in, men kommer åter ganska snart ut igen. Detta diuret är ej någon *Thetys*, utan efter all liknelse en *Nereis*, jag är nu sysselsatt at se efter diuret, och skal nästa gång utlåta mig derom; det är ganska svårt at få rätt derpå, emedan man aldrig finner diuret uti någon lös sten utan uti fasta berget i hafvet.

Några *Asteriades* har jag med all möjlig flit *anatomicerat*, men finner af deras *structur* ej huru anus kan vara i *centro superiori*. Jag vil doek ej påstå at icke de andre kunna hafva en annan *structur*. Desse äro *stellatæ* och nog *almänne*. Välborne H^r *Archiatern* och *Riddaren* lærer ej illa *uptaga* om jag berättar det jag *anmärkt*. Munnen vet man in *Centro inferiori* vara delat i 5 delar, hvars skuror följa mitt efter hvar *radius*, och hafva i kanterna sina *tentacula*. Inuti är *sielfva* denna kroppen utan vidare organon, men der hvar *radius* börjas som inuti kan *considereras* som en *conus* *convergens*, har han för hvar *radius* en dylik 5-klufven munn utan *tentaculis*; innan för denne munnen har han på begge sidor öppningar, som utgöra en *canal*, hvileken går rundt ikring kroppen, så at alla radii här *communicera* *sins* emellan. Alla radii äro *iholige* ända til *spetsen*, hvarest jag ser en liten öppning, som slutar sig uti *tvenne* små *emot* hvarandra stående taggar, som likna *fiäll*. På öfre *superficiés* inuti är han helt *styf* och då man håller den *emot* dagen ser man *ingenting* annat än små *porer*. Andre *Canaler* har jag ej *märkt* uti honom. På hvar sida om radii utan på kroppen ser jag en liten *aflång* öppning som *tör* *hända* *tienar* til *Anus*, hvileka då uti de 5-strålige äro 10 til *antalet*. Då han *ätit* ser jag at kroppen först blir stor och ofta helt *oformlig*, sedan blir han större i kanterne och sist *höjer* han sig i radii. Här af slutar jag, at den första eller stora magen lærer *tiena* för honom som en *kräfva* eller *reevoir*, men de andra som äro för hvar *radius*, lærer vara *rigtiga* *magar* at *smälta* *maten* *medh*. *Asteriades radiatæ* har jag ej haft *tilfälle* at *examinera* på detta sättet. Då jag *fådt* *anatomicera* dem på samma sätt, skal jag *lemna* en *utförligare* och *nog* *vidlöftig* *memoire* derom. Min *curiositet* at se desse *hafsviurens* *structur*, som kanske är *onödig*, har *gådt* så *långt* at jag *anatomicerat* *åtskilliga* *Medusæ*, som *ehuru* *svåre* de äro at *hantera*, har jag *fådt* *temmelig* *rätt* på dem. *Hvileket* jag alt uti *särskilta* *memoirer* skal *communicera*. Utom alt annat som *fattas* mig, är jag *oek* utan *godt* *microscop*, som *nödvändigt* *fordras* vid alla *tilfällen*. Jag *sänder* *innelyekt* *allenast* *prof* på några *Sertulariæ* jag *fådt*, *complettare* *exemplar* skal jag *genom* H^r *Consulen* *Holm* *öfverstyra*. Jag skulle ännu kunna *öfversända* lika många, emedan jag *ongefär* har 26 *differente* *species*, men den *dryga* *Posten* i dessa *penningelösa* *tiderne* *förbiuder* mig at vara så *liberal*

som sista gången. Diuren synas väl uti desse, genom den rörelse de åstadkomma, men deras structur är för mig som ej med godt microscop är understödd, omöjelig at se, jag skal dock nämna så mycket jag vid hvar och en kunnat med visshet observera¹²:

Uti nästa bref skal jag hafva den äran at öfversända lika många af desse Sertulariæ. Fullkomligare beskrifningar på dem tillika med det lilla jag kunnat anmärkt, skal jag vid min hemkomst meddela.

Petrificater som hittills uti Marseille varit ganska rare, har jag upletat en hel hop, hvileka öfversändas. Skulle något vara deribland som förtienade upmärksamhet, täcktes Vålborne Herr Archiatern och Riddaren communicera dem med Hans Excellence Grefve Tessin som deraf är älskare. Deribland är ett petrificat, som några här i Marseille vilja inbilla mig vara utaf *Murex Tribulus* D'Argenville T. 19. f. a. men jag frugtar det vara benraglet af en fisk, med tilhielp af god imagination kan man kanske taga den med någorlunda skäl för den förre. Huru H^r Argenville¹³ kan påstå p. 389. at inga petrificater gifvas utaf Haliotis, begriper jag ej, dels utaf sielfva petrificaternes natur, dels af den lilla experience jag har, jag tycker at jorden kan med lika lätthet sluta uti sig ett skal af Auris Marina, som en hel lefvande fisk, och sedan deraf göra ett aftryck. Men at af förfarenhet bevisa det, så kan jag af Haliotis upvisa et petrificat som jag sielf tagit ur bergen vid Marseille. Huruvida desse stenvandlingar äro blotta aftryckningar af utvärtes figuren börjar jag at tvifla om, alltid vara en fast regel. Uti Rouxiska Cabinetet här i Marseille ser man ett rätt stort Cornu Ammonis som är upskurit och conserverar alla concomerationerne utaf snäckan, lika som då hon varit skal. Dock förefaller deremot äfven et dubium, emedan man ser den vara genomdragen med en metallisk materia. Uti samma Cabinetet ser man petrificerade ben ifrån Asien, som sittaa inuti fasta berget, och sönderslagne visa mig hela inre structuren utaf benet. Nog har jag en fullkommelig idé, om huru aftryckningarne ske, men huru detta kan ske begriper jag ej, om man ej måste fly til den af stugu systematicis utropade Succus petrificans. Uti Tours skall finnas petrificerade maskar som afbrutne visa sit inre structur, men jag vil ej sättia tro til berättelser. Diuret til Haliotis har jag en enda gång fådt, det har 4 tentacula af hvilka 2 äro oculiformia som på limax, deraf lærer väl Herr Jussieu tagit at det är en limax. Jag vil ej heller neka det, men huru en limax kan hafva corpus bilabiatum medio cartilagosum är svårt at finna sig uti. Beskrifning på diuret medföljer, men at ingen må säga at jag felat, öfversänder jag ock sielfva diuret. En prächtig purpurfärg får jag af ett Zoophyton, som ligger denna tiden i stor myckenhet här vid stranderne, blott[adt], utan något skal, jag öfversänder äfven sielfva diuret som och prof på färgen. Utaf dess 4 auriculæ cuneiformes samt corpore subbilabiato slutar jag at det är en Thetys. Den ligger denna tiden i sohl-skenet vid stranderne der lågt vatn är. Den Millepora som är Eschara Fougts Diss.¹⁴ p. 38 finner man här i myckenhet efter förutgången storm upkastad på stranden, jag öfversänder deraf några stora prächtige specimina. Diuret uti denne har jag ej allenast sedt vara en hydra eller polyp, utan

och dermed repeterat några Tremblejs¹⁵ experimenter, jag öfversänder några stora specimina af denna polyphen uti spiritu vini inlagde. Diuret propageras genom sönderskäring, men dess svants som är articulata må ej klippas, emedan deraf ej blir något diur. Diuret uti Dentalium har jag aldrig sedt vara annat än en Nereis, men den varierar med tentaculis och har i somliga 4, i somliga 6 och somliga 8 tentacula. Jag öfversänder en med 8 som jag tagit ur sitt skal, den har och et dylikt i svantsen, förutan dem som sitta på båda sidor om kroppen. Jag har här fådt et lithophyton, som jag ej vet hvart jag skal föra, här och der sitta utan på gyttringar af sten och snäckor, dess rätta skorpa har porer som en millepora, denna skorpan är helt tun och miuk som läder, men låter skrapa sig til kalek, inuti består den af otaliga irreguliare gångar hvileka dock alla gå up åt superficies, desse gångar bestå ej af samma substancee som skorpan, utan af idelig fina hår som göra tunna hinnor, hvaraf gångarne äro gorde, dessa gångar äro ibland större och ibland mindre. Diuret uti denne är en hydra. Jag kan ej inbilla mig, at det skulle vara microcosmus men åtminstone är det en underlig Millepora. Jag öfversänder tvenne, tillika med en sönderskuren. För några dagar sedan var jag uti en ej namukunnig men rätt curieuse grotta, ej långt ifrån Marseille. Den kallas Rolands grotta emedan Roland le furieux en fransk general och systerson til Charlemange som anträdde sin regering år 768 der haft sitt tilhåld, och efter berättelserne gordt många underbara saker med den Ondes tilhielp. Hon är ganska stor, och går diupt ned i jorden, har 3 stycken prägtiga af naturen formerade pelare, med otaliga gångar och præcipier, som tydeligen synas vara formerade af vattnet. Derifrån öfversänder jag åtskilliga täcka stalactiter, i åtskilliga figurer crystalliserade, dem Herr Archiatern och Riddaren täcktes communicera med Hans Excellence Grefve Tessin. Denna Grottan är ej olik den eretiska labyrinten efter Tourneforts beskrifning.

Jag öfversänder en hel kista med musslor och snäckor, under Vetenskaps Societetens adresse, jag har med all möjelig flit samlat dem, de måste äro här i kring Marseille at finna, då jag fådt något utur Cabinetterne har jag dervid anmärckt det, samt hvarifrån de äro. Efter H^r Archiaterns befallning ser jag altid efter diuret uti snäckorne. Jag är nästan säker at här i Marseille kan intet annat fås, än sådant som jag redan samlat. Jag sysselsättes nu med örterne som nu börja at i myckenhet visa sig. De sköna mandelträden stå nu öfveralt i full blomma. Rosmarinus är redan utblommad. I Italien måste snart alla örter vara utblommade, och jag måste ännu ligga här och avvaga tiden och lyekan. Välborne Herr Archiatern och Riddaren lærer med förundran anse det tilstånd nti hvileket jag varit, men med medömkan det uti hvileket jag nu är, då hvarcken ett eller annat kan hindra en fatalitet som är suprenante. Jag täncker en gång at inför Hans Majestät eller Kongl. Cancellie Collegium föredraga, huru jag här i Marseille blifvit hanterad. Jag har hållit före at Consuler och Konungens Commissionerer i främmande orter äro ditsatte för alla resandes hielp, som väl til siös som til lands, men ej til deras hinder. Alla som här i Marseille känna mig måste bekänna at jag

på nedrigt sätt af Consulen Butini blir hanterad. Om intet bemälte Consul här vore, hade jag utaf andre som kända mig redan blifvit hielpt, men det står nu ej at göra. Sedan recommendations bref från Wälborne Herr Archiatern och Riddaren til honom ankommit för mig, blef hans conduite värre och ej bättre, han feck deruti förnimma at min sedel var accepterad, hvarföre jag anhölt at han skulle til min resas befordrande betala mig samma sedel, men jag feck til svars at han hvareken förstod brefvet eller kände H^r Archiatern och Riddaren, några postdagar derefter ankom bref från hans Commissionair i Stockholm at H^r Hof Intendenten Julin¹⁶ lofvat betala samma sedel, jag itererade min förra begäran, men fåfängt, några postdagar derefter ankom åter bref ifrån samma Commissionair at sedeln var accepterad til betalning den sista i Martii månad. Han hade härutaf alla möjliga skäl at min sedel var riktig, hvarföre jag än påstod at han måtte betala mig den men fåfängt, han säger sig betalt så mycket för mina landsmän, at han ej mera kan betala: at han ännu ej har full säkerhet om min Person; at ännu difficulteter angående sedelen kunde göras; at Konungen af Sverge ger honom ingen ting; med flere otalige impertinencer, som jag måst upsupa. Slutet blir således det at jag måste förvänta i Marseille til dess penningar för bemälte sedel genom dess Commissionair öfverkomma, detta kan omöjeligen ske förn i medio Maij, emedan brefven fordra 30 dagar at vara under vägen. Jag kan således omöjeligen komma til Neapel förn i Junii månad då alt är förbi och således efter all uträkning detta året äfven onyttigt. Jag har förestält Consulen Buttini mina affairer, huru oumgängelig tiden är för mig, men alt utan värrekan, han har äfven til slut bemött mina utskickade med mycket ovett. Välborne Herr Archiatern och Riddaren ser således den nöd uti hwileken jag är. At min välfärd nu dependeras af en köpmans försumlighet. At Cons. Acad. gunst emot mig ej kommer til den ringaste nytta. At sedan jag nu i jemna 6 månader väntat på växel så skola och den 7 och 8 gå med. Under den tiden har jag måst sättia mig i skuld som dageligen ökas, då jag nu änteiligen får desse penningar för min sedel som jag kunnat haft i februari månad, så är hvar enda fyrek åtgången til skulds betalande. Jag nödgas derföre anhålla om de resterande 1800 dr på Neapolis, at jag ej må inlöpa der uti lika omständigheter. Jag är ej revangeuse, men jag skal likväl biuda til at skaffa Cons. Butini en välförtient skrapa, för at, utaf blotta Capricer störta en oskyldig uti total olycka. Jag frågar om detta är conduite utaf Consul. Då jag låg siuk här i Marseille såg jag på 6 veckor ej någon Consul hos mig som dock bör fråga efter sina landsmän. Jag ser väl at denna chagrin lærer taga lifvet af mig, hälst jag ser at den aldrig får någon ända. Får jag ej någon restitution för det jag varit nödsakad at depensera här under väntan på växel, är det för mig omöjeligit at göra någon nytta. Det är hårdt at så blifva hanterad af Consuler. Endera dagen skrifer jag directe til Hans Majst. Om ej Consulen Holm då han här var försäkrat honom om min Conduite likaledes Kongl. Consulade Secreteraren Brander¹⁷ som geck öfver til Algier, Välborne Herr Archiat. och Riddarens bref, dess egne Commissionairer, så hade jag intet at säga, men alt detta oagtdt blir jag så Guddlöst hanterad; det är svårt at på så-

dant sätt resa, då man af Consuler skal höra *at jag gordt alt hvad jag kunnat, då jag friat Eder ifrån arrest, och tacka mig at jag ej tar mina ord igen*, då likväl han har största säkerhet i händerne. Jag hoppas at Välborne Herr Archiatern och Riddaren af vanlig nåd ser til min nöd, samt hvad jag måste lida af sådant folk.

Alla mina saker jag här samlat öfversänder jag genom Consulen Holm, emedan jag ej kan sättia tro til Butini. Så snart jag får penningar at jag kan komma härifrån skal jag hafva den äran at skrifva derom. Inneiggande beskrifning på de Patellæ jag har täcktes Välborne Herr Arch. och Riddaren ej illa uptaga at jag öfversänder, jag har gordt det at excercera mig med, jag ville gerna veta om det skulle förtiena at beskrifva alla snäckor emedan Auctorerne har dem så confust afhandlade.

Man tror almänt at här är et förträffeligit Climat, men jag håller det före vara ibland de sämsta, d. 9 decembr. hade man här is i myckenhet, d. 26 Jan. snö öfver alt. ibland är här den bästa sommardag, och ibland är mitt i sommaren en den fulaste vinterdag, som gör en rätt ohälsosam luft.

Då jag d. 29. Septemb. passerade förbi Mallaga, voro bergen der så höga at vi sågo snön ofvan på dem. Spanien ser ut at vara et täckt land, på den sidan som är utåt Ocean är det ganska slätt och härligt, men sedan man passerat Gibraltar blifva bergen faseligen höga ända ned til Alicanten, på samma sätt är med Barbariska kusten, den sidan af Marocco, som ligger ut åt Ocean är helt slät, men bergen blifva faselige vid Salè och Tariffa och continuera sedan hela denna kusten utföre.

Det fagnar mig at Herr Solander¹³ är lyckeligen hemkommen från Lappmareken, jag är säker at han haft mycket vaekert med sig hem, hälst jag i mitt sinne håller honom näst Löfling för den snällaste af Vål. H⁵ Archiaterns disciplar.

Näst min ödmiukaste vördnad hos Nådiga Frun och Mademoisellerne har jag den äran at med oförändrad nit framhärda

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste tienare

M. Kæhler.

Marseille d. 10 Aprilis

1754.

Linn. Soc., Vol. VII: 410—414.

¹ Hvita frieselen = nässelfeber (urticaria).

² JEAN ANTOINE BUTINI, svensk konsul i Marseille 1735—1763.

³ Algeraren = sjöröfvare från Barbareskstaterna.

⁴ I Linn. Soc. finnes ett bref från Ludov. Degano, dat. Massiliae 1753 ²⁰/_s.

⁵ Detta datum = denna uppgift.

⁶ GUILIO PONTERERA, se Afd. I: D. 5, s. 72, not 8.

⁷ Underbart = underligt.

⁸ GAËTANO MONTI (se Afd. I: D. 3, s. 67, not 1), född 1712, död 1797.

⁹ Här afses väl ANGELO ATTILIO TILLI, född 1710, prof. i botanik vid universitetet i Pisa, död 1781. Han var brorson till MICHELANGELO TILLI, som dog 1740.

¹⁰ ANTONIO VALLISNIERI, se Afd. II: D. 1, s. 265, not 3.

¹¹ CHRISTIAN HOLM, född 1705, svensk konsul i Cette och Montpellier 1750, generalkonsul för Frankrike 1756, död 1772.

¹² Beskrifningarna på de sända 11 Sertularierna uteslutes.

¹³ ANTOINE JOSEPH DAZALLIER D'ARGENVILLE, se Afd. I: D. 3, s. 302, not 2.

¹⁴ Linnés dissertation: *Corallia baltica*, som 1745 försvarades af HENRIK FOUGT (född 1720, sekreterare i Bergskollegium, sedermera boktryckare i Stockholm, död 1782).

¹⁵ ABRAHAM TREMBLEY, född 1700, död 1784, se för öfrigt Afd. I: D. 4, s. 12, not 5.

¹⁶ PETER JULIN, adlad JULINSKÖLD, se Afd. I: D. 1, s. 227, not 1.

¹⁷ ERIK BRANDER, adlad SKJÖLDEBRAND, se Afd. I: D. 3, s. 300. Brander berättar där om sitt sammanträffande med Kähler.

¹⁸ DANIEL SOLANDER, se Afd. I: D. 2, s. 192, not 4.

1641.

Välborne Herr Archiater
Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden
Nådige Herre.

Uti mitt sidsta bref, af d. 8. April, hade jag den äran at berätta Välborne Herr Archiatern alla mina bedröfveliga äfventyrer här i Marseille. Den 29 derpå följande änteligen den långsamma Växelen, sedan jag uti 7 månader och 5 dagar väntat på honom här uti marseille. Jag tilstår at Herr Butini var rätt skamlig¹ och flat öfver sitt förehållande, och försäkrade at han ångrade alt det han låtit mig lida; men man vet at Franska Offerter och complimenter komma altid när man ej behöfver dem. Sedan den tiden har jag dageligen blifvit narrad och uppehållen af en skeppare som skulle gå til Neapel, men änteligen äro mina saker i dag embarquerade och jag reser antingen i dag eller morgon bittida directe til Neapel, hvarest jag täncker blifva 2 månader eller 6 veckor, och går sedan ned til Taranto och Reggio, hvarest jag täncker embarquera mig til Seicilien[!] Jag har skrifvit til min svåger och anmodat honom att anhålla om dubbelt Stipendium Regium til någorlunda ärsättning för den skada jag har lidit, finge jag det, så skulle jag någorlunda kunna hielpa mig fram; jag har likaledes begärt de resterande 1200 D^r af mitt Wrediske, men får jag dem ej snart så behöfver jag dem intet. Jag ryser hvar gång jag täncker på mitt tilstånd; och när jag besinnar at jag nu varit ute i 1 år och depenserat onaturligit penningar, men ännu ej gordt den ringaste nytta, så mister jag både mod, hopp och styrcka, och börjar sielf at ledsna vid min fatale existence.

De fiskar jag här samlat öfversändes til Stockholm genom Skeppar Åhrman, jag har adresserat dem uppå Herr Arch. Bäck. Sedan mitt sidsta bref har jag fådt några flere curieuse fiskar, som dehls äro nye, dehls hittils ej rätt beskrefne.

Coryphæna Art. Gen. XII. jag vet intet om detta är spec. 2. hos Ar-

tedius. Pinna dorsal. är från hufvudet til stiert, har rad. 32. Pectoral. rad. 14. sitter när til Operculum branch. Ventralis sitter närmare in til hufvudet än pectorales, har rad. 2, jag vet intet om de äro blotte appendices. Pin. Ani äro alla extremitatibus albis har rad. 23. Har tänder in Maxilla et faucib. Membrana oculor. är communis, med denne förenas en appendix som sitter bakom ögonen och är ramosus samt har hvita spetsar, och är helt miuk. Radii uti Cauda äro 13.

Sparus Arted. spec. 11. har ossicula 5. i Membr. branchiostega, uti Pin. dorsali rad. 16—10, de öfrige äro som hos Artedius.

Af *Scorpena* äger jag 3ne species, af hvilcka den ena är *Scorpius*. Arted. som har uti Pinna Dors. rad. 12—10. Pect. 19. Ventral. 6. Ani. 9. Caudæ . . .² denne som bekant är har cirrhos vid munnen. De andre begge ville jag gerna göra til ett species, som de och utan tvifvel lära vara, emedan facies är ett och det samma. de hafva begge sin röda fläck inuti gomen som på detta species är en infallibel nota, men de differera så i au-scende til magnitudo, som och at den store har uti Pinna Dors. rad. 12—10. Pect. 16. Ani 9. Vent. 6. Caudæ. 16. Den andre har uti Pinna Dors. rad. 12—9. Pect. 16. Vent. 6. Ani. 8. Caudæ. 16. Här varicra således Pinnæ dorsales och ani, som jag annars funnit vara näst constante utaf alle. Desse begge äro och utan cirrhos. Hela detta genus har en artig nota, deruti at de långs efter uti linea laterali hafva liksom små hängande tentacula eller appendices ända utföre, som jag kan undra på at intet Artedius observerat, som varit annars så förskräckelig accurat.

Cyprinus. d'orade uti Marscille, lærer ej vara beskrefven, är en rätt vacker fisk, är lius röd, har 2 långa cirrhos vid munnen. Rad. uti Pinna dors. 1^a äro 7. uti 2da äro 10. Pect. 16. Vent. 6 ramosi. Ani 7 eller 8, emedan den sista radius är ramosus.

Pleuronectes äger jag en rätt täck, han har ögonen på högra sidan. På samma sida har han 4 ocellos som sitta uti en quadrangel, 2 uppe vid ryggen och 2 vid buken. de äro stora, svarte, och omgifvas med en gul ring.

En *Labrus* hvars opercula branchiarum slutar sig med en liksom intryckt liusblå fläck. Iris rubra, membrana oculorum propria. Han är rödgrå på ryggen, men hvit under buken, der pinna dorsalis slutas tar linea lateralis af ad angulum reetum och går ner åt stiert, som är rätt rart på fiskar. Har uti Pinna dors. 9—12. Pect. 12. Vent. 6. Ani 15. Caud. 15.

En annan *Labrus* som måste vara en varietet av Arted. Spec. 2. Membr. Branchiostega Ossic. 5. gracilia. *Labia* crassa, dentes human. similes. Oculi cute laxa tecti. Iris rubra. Rad. Pin. dors. 18—12. Pect. 14. Vent. 15. Ani 3—9. Caud. 15 s. 14. Linea lateralis dorso propior, men der pinna dorsalis slutas tar den på denne af ad angulum obtusum, kroppen är svartagtig, under buken lius blå, alla fenarne äro mörk blå. Bröst fenarne äro runde. Radii uti cauda äro ramosi och emellan hvar radius kommer ut en mindre radius från kroppen, som består af en fiällrad, är utaf 6 lineers längd.

En *Gadus* som jag hvarcken hos Artedius eller någon annan finner och hvars beskrifning skal öfversändas. Han har dorsum dipterygium Rad. Pin. dorsalis primæ 4. secundæ 14. Pector. 16 ramos. och insereras

nåstan under operculo branch. Ventral. 5, sittia under halsen linea recta med ögonen. Ani 14. Caudæ 12.

Desse med flere äro redan öfversände til Sverge. Utom desse lærer . . .² Herr Archiatern och Riddaren finna åtskilliga både nya och rara fiskar ibland dem som Herr Consulen Holm öfversänder. Jag har på hans begäran samlat en stor hop här i Marseille åt honom, jag har intet kunnat neka honom det, emedan han har vist mycken vänskap. Jag vil intet säga at de bäste finnas uti hans samling. Välborne Herr Arch. och Riddaren lærer deraf kunna sluta at jag mera sökt conservera en character af et uprigtigt och årkänsamt sinne, än min egen heder, jag håller före, då jag har det förre, så har jag heder nog, och äfven contentement af min lefnad. Välborne Herr Archiatern och Riddaren är dessutom den endaste för hvileken jag nämt detta, så at intet Consulen Holms heder deraf kan lida det ringaste. Uti den krukan jag öfverskickat finnes äfven en stor *Sepia Octipoda*. En Capitani, som rest ofta på America, berättade mig med säkerhet at denne skal der finnas uti en onaturl. storlek ofta til 10 alnars längd, han skal ofta fästa sig på sidan af skeppen och draga skeppet aldeles på sida, hvarföre de som resa ditåt måste alltid nog se efter, då han börjar at fästa sig, då de måste straxt hugga af hans tentacula, men kommer allenast en af förseende at sittia quar, så följer han lika fult med, då de öfriga växa igen och på samma sätt fästa sig. Jag vil nästan tro detta, emedan jag ser at sådant ej varit våra gamle naturalister obekant, som mycket tala om *Monstra marina* som kasta kull skeppen och äta up foleket, hvileket man hittils endast trodt vara Poetiske Sanningar.

Inneliggande afritning, är på en Triton, efter mitt tycke, som är innebyggare uti *Dentalium triquetrum*. Jag kan intet annat begripa än det skal vara en triton, emedan han är för mycket organiserad at vara polyp. tentacula äro pennata som synes; dessutom fäster han sig framme vid öppningen med den piggen som synes Fig. 1. a. hvileken han länger och förkortar. Då han kommer ut, sparrar han ut tentacula ibland som de synas Fig. 4. men mehrendehls som de synas Fig. 3. då han drar sig in krymper han ej ihop som polyper, utan böjer in tentacula som triton uti concha anatifera. Det är vist at inga tentacula cheliformia finnas; ej heller är numerus tentaculorum constant, men os är spirale, han fäster sig och alt som han bygger til, fast på ett helt olika sätt med triton i Concha anatifera. Den är med al möjelig accuratesse aftagen, fast min ritare ej kunde se munnens structur, som jag likväl sedt då diuret var lefvande. Fig. 1. visar diuret helt och hållit, samt huru det fäster sig, innuti snäckan. Fig. 2. visar tentaculorum structur, samt en dehl af kroppen sedd från ena sidan. Fig. 3. visar äfven kroppen på sidan, samt huru den lägger tilsammans tentacula. Fig. 4. visar tentacula utsparrade, samt en dehl af kroppen frammantil nedan om den hinnan som omger öfre dehlen af kroppen. Fig. 5. visar diuret på ryggen utan tentacula, den hinnan som omger diurets öfre dehl, dehlar sig på ryggen liksom i 2 dehlar. Fig. 6. visar diuret frammanpå bröstet, då denne hinnan blott sammanfogar sig, samt huru ur puncten . . .² en membraneuse pigg kommer med hvileken den fäster sig. Sam-

ma . . .² visar ock några små piggar som likna hår och sitta på hvar sida om . . .² Fig. 7. visar sielfva snäckan, som ibland är mer och mindre krokug, men alt[idi] 3 kantig. Uti de andre *Dentalia* har jag aldrig sedt andre diur än *Nereis*. Jag har öfversändt til Herr Arch. Bæck beskrifning och afritning på en rätt underlig polyp, som äter sten.³ Hvad hans *tentacula ramosa* som sitta bakom hufvudet uppe vid ryggen skal betyda, är för mig nästan obegripeligt. Jag öfversänder äfven nu ett par *Sertulariæ* som lærer vara differente från de förre, jag skulle önska Vål. H^f Arch. och Riddaren intet ledsnade vid alla mina *Sertularier*, jag har fuller ännu några öfrige, men de äro för store at skicka uti bref. Jag har här embarquerat en kista, som innehåller de snäckor och stenar jag här samlat, hvarpå reçu medföljer, som intet svenskt skepp var at tilgå annat än ett til Hamburg, så lät jag den följa med, allenast til Commiss. König⁴ i Hamburg blir skrifvit från Sverge, at hon emottages och öfverstyres til Helsingöhr åtminstone då altid lägenhet är til Stockholm, jag har adresserat den til Kongl. Vettens. Societet. i Upsala.

Det gör mig dödiligen ondt, at min sväger förvärckat sig Vål. Herr. Arch. gunst, at densamma vid et sådant tilfälle för mig ej blir minskad är et prof af Vål. H^f Arch. stora genereusitet. I morgon bittida kl. 4. skal jag äntel. om bord, då jag får förbyta mitt fatala, bedröfveliga och ruinante vistande i Marseille, med hvad glädie det sker vete Gud, oansedt jag ser mig ett långt hårdare öde ännu förestå, jag försäkrar likväl at ingen nöd skal vara så stor, uti hvilcken jag icke skal vara nöjd och glad, då jag får den ähran at lefva

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmuikaste tienare
M. Kähler.

Marseille d. 18 Maj. 1754.

Linn. Soc., Vol. VII: 415—416.

¹ Skamlig = skamsen.

² Bortrivet.

³ I K. Vet.-Akad. Handl. för 1754, s. 143—146, publicerades ett »Utdrag af . . . bref till . . . Bäck angående en ny art af vatten-polyper, som äta sten.

⁴ JOHAN FREDRIK KÖNIG, född 1690, svensk postkommissario i Hamburg 1719, agent därstädes 1738, död 1759.

1642.

Välborne Herr Archiater

Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

At jag sedan min ankomst til Neapel, ej med Skrifvelse upvagtat Välborne Herr Archiatern och Riddaren, ber jag aldra ödmuikast måtte mig blifva förlåtit. Jag hoppas det til så stor last ej lærer räknas mig, hälst mina svåra och bedröveliga omständigheter, lära redan vara bekante,

och med hvilka jag ej vil Vålborne Herr Arehiatern och Riddaren oroa. Under resan från Franekrike til Neapel blefvo vj nödgade at gå i hamn vid Jsle de l'Elbe ej långt ifrån Corsica, dehls för motvind, dehls för 3de Tripolitainska fartyg, för hvileka vj väl voro aldeles fric, men at undgå visitation, för hvileken vj sedan varit nödgade at göra quarantine i Neapel, togo vi heldre hamn i Portolongone, Konungen af Neapel tilhörig. På denna prägtiga och frugtbara öö, hade jag tilfälle at samla en ansenlig hop rara och vackra örter, jemte en myekenhet Insecter. Ett Cyripedium kan jag deribland räkna som ganska vackert och nytt. Gräs har jag alt sedan min afresa från Sverige, utom et underligt Cynosurus ej andra sedt än svenske, och mossor äro ganske rare, dehls för den skoglösa orten skull, dehls för den förskräckeliga hettan, men jag hoppas då vinteren kommer at få tilräckeligen af det slaget. Så snart jag til Neapel ankom började jag at göra flitiga exeursioner, hvad jag under den tiden fådt, skal jag vid första lägenhet hemsända. Ett enda nytt genus är deribland, hvars beskrifning innelyekt medföljer. Den är helt nära slägt med Serophularia och Martynia, men kan intet reduceeras på något sätt til någondera af desse. Facies corollæ är den samma som Serophularia, men Calyx är här quinquephyllus; Flexura staminum skiljer den ifrån Serophularia, men concilierar den med Martynia, men rudimentum quinti Stamin. finnes ej, som är character essentialis Martyniæ.

De Jtalienske Rese scribenter tala ganska mycket om en lager, som växer på Virgili graf, de säga at huru man klipper bort denna lagren, så skal den altid växa igen och bekröna denne Poetens aska. Jag har flere än en gång ofvan på Pausilyppen besedt denna grafven, som hyser et så vördat stoft, och beklädes nu med många vackra örter, och jag finner at denna lagren är en *Cactus artieulis subcordatis* H. Ups. som ehuru den klippes, altid växer igen.

Jag har här fådt en *Asterias* som både för sin nyhet och sin besynnerlighet skull förtienar attention, och lærer utan tvifvel vara bland de rareste man af detta slaget hittils i verlden sedt. Den lärde Engelsmannen Grew¹ har uti Engelske Transaction. N. 57 som jag ser af Ms^r Bakers² Essai Sur l'histoire Naturelle du Polype, beskrifvit en dylik, som han fådt från Westindien och ännu skal i dess Cabinet i London förvaras. Han kallar den *Stella marina arboreseens*, och kommer nog öfverens med den som jag här i Neapel fådt. Hvilken jag kan kalla *Asterias radiata*, radiis subarticulatis dichotomis. Kroppen är ungefähr så stor som en 6 styfver, under helt flat, men ofvan til convex, på ryggen har den 5 ovala uphöggningar, en efter hvar radius, som tilsammans formera en riktig pentagon, hvar och en af desse äro längs efter mitt uti likasom klufne. Färgen är ofvanpå af en hvit silfver färg, men emellan desse nämde uphöggningar Svart, samt äfven uti Centro en svart punet. Under är den helt flat, mitt på undre sidan har den en hvit ring, som tyckes likasom vara intryckt, innom denna ringen är dess munn som består af 5 labia, de der äro svarta, med hvita tentacula i alla kanter. Radii äro 5 nästan articulati, så snart de kommit ut från kroppen börja de straxt at dela sig i 2 och 2 hela vägen upföre tils de omsider bli så fine som hårstrån. Desse radii äro på öfra sidan convexe

och hvite, på undre sidan äro de svarte i kanterne, men en bred hvit rand börjas för hvar stråle utur den hvita ringen mitt på kroppen, som sedan continuerar alla divisionerne upföre. Jag sade den vara Subarticulata, hvileket synes så på öfre som på undre sidan, utur desse begge kanterne komma på undre sidan utur hvar articulation en pigg som utan tvifvel är dess tentacula hvilka den och på sådant sätt rör. Om jag ifrån kroppen klipper af en radius, så har jag af den samma en perfect sertularia, och hvilcken ingen dödlig skulle kunna skilja derifrån. Då den nyss tages up utur vattnet, är den fuller det täckaste diur som kan ges, för sin Silfverhvita och skinande färg skull, samt deremellan de svarte kanterne. Denna combinerar sertulariæ eller Polyperne ännu nermare med Asteriades. Det första exemplaret jag feek, lade jag uti Spiritu vini men radii detacherade sig och spetsarne solverades, så at den aldeles ruinerades, jag har sedan fådt 2^{ne} dem jag torckat och conserveras de bettere på det sättet. Den finnes efter berättelse ej mera än i Junii månad och i början af Julii, och är förträffelig rar härstädes. Den som kommit från Jndien och Grew beskrifwit skal hafwa 81920 ramificationer. Jag har ej kunnat eller behöft räkna ramificationerne, emedan jag ser at det endast dependerar af storleken, men på den största jag har gå de fuller öfver 6 a 8000.

Jag får äfven nu berätta ett annat lika så nytt och underligt Phænomen. Jag äger 2^{ne} specimina af en Millepora, som jag håller före vara den samma med Syst: Nat: 3. som hos Morison³ skal finnas afritad. På denna Corallen finner jag öfveralt stora och gulha ovaria, som äro runda med en uphögd och tilbakarsbögd spetz, så at de aldeles likna Patella Pileus Equestris hos Argenville — t. 6. f. k. Denna Corallen har absolut inga leder, så at den ej kan hållas för någon Sertularia, är hel och hållen en perfect sten, och har ramos alternos, har öfveralt porer som slutas i små Spetsar hvilka utan microscop ej kunna synas, på ena sidan af desse ser jag öfveralt desse ovaria, som med blotta ögonen tilräckeligen kan examineras och distingueras. Jnnan kort skal jag lemna dem under välborne Herr Archiaterns och Riddarens egne skärskådande. En som här samlar små curiositeter har berättat mig at han sedt sådant på allchanda slags Coraller, ehuru jag icke tror at de finnas på alla, dock väntar jag at få se dem på alle milleporæ, eller dem som byggas af en Hydra. Männe något klarare och tydeligare bevis kan gifvas, at alla Polypers generation sker ex ovo? Medusa, uti Madreporis har jag sedt på ett par species, den håller altid lika färg med corallen den bygger, och Species lära utan tvifvel böra distingueras efter numerus tentaculorum. Jag berättade uti mitt sista bref om en Triton som var innebyggare uti en dentalium, jag får nu berätta at jag fådt ett annat Species som bygges af en Limax de mäste göras af Ncreis. Detta är fuller det största slägtet af Snäckor som ges:

Med förundran ser jag at Ms^r Argenville gör 2^{ne} differente Species af Echinus T. 28 fig. A. och fig. B. Jag äger dem båda två, och de äro en och densamma, den ena med sina piggar och den andra utan. Dess Echinus T. 28 f. m., finnes här vårtiden i prodigious myckenhet och kallas ovo di mare. Samma T. 28 f. H. finnes äfven här. En rätt stor Bulla som lærer vara varietet af Argeuv. T. 20 f. B. har jag här fådt, den är gan-

ska stor, tunn och Bräckelig, samt brun öfveralt, columella är dentata. Animal Limax. Men diuret har uti denne så väl som uti de store och mäste Buccinnis et tentaculum mer, än andre Limaces. Uti Franske Cabinetterne hafves den ifrån Levanten, och den har äfven ett facies africana.

Jag har här fådt en Pinna som jag håller före vara den samma med den rara, som fins i Kongl. Svenska Cabinettet, åtminstone differerar den ej mycket, och måste vara lika så rar, emedan jag ej finner en enda Auctor tala derom.

Buccardium echinatum radiis longitudinalibus 19—20, som lærer vara et och samma med den som finnes vid Jshafvet, men denna gapar på ena sidan på samma sätt som Area och har taggar öfveralt. Det är underligt at ett och samma diur kan finnas under så different [bredd]grad, och i så different haf.

Jnnan kort hoppas jag få berätta Vålborne Herr Archiatern och Riddaren, huru med Boerhavii keratophyton är beskaffat. Emedlertid kan jag med säkerhet säga at den bygges af diur.

Det som Plinius berättar om Solen linearis rectus at den lyser i mörekret, är helt sant och vist; det samma är och med Solen linearis incurvus, då de ätas i mörekret synes det som man åte bara eld. Den fångas och ätes här i förskräckel. myckenhet. En Capuciner munk hade en afton ätit desse, och spilt något af saften i skägget, då han sedan geck i mörekret, syntes det som skägget stod i liusan låga. Den lyser endast vissa tider på året, som uti Julii och Junii. Diuret är en Thetys, men ej hermaprodit som de mästa af snäckediuren det jag 2 a 3 g. sedt. Jag ser äfven at en Trigla som här finnes lyser i mörekret under buken uti Augusti månad. Fiskare säga mig at denna fisken lyser alltid under buken den tiden då han paras; troligit är at det förhåller sig på samma sätt med Solen.

Hvad den vittre Doctor Hasselquists observation angående den kräfvetan som bevarar Pinna Marina ifrån Sepia octipoda angår, vill eller kan jag densamma ingalunda på något sätt neka. Men jag ser at en sådan kräfveta ätes och jagas så af Octipoda som af Pinna Marina. Pinna som står fäst på Siöbottnen och har liten eller ingen locomotivitas, torde hafva ondt nog efter födan om intet oeconomia divina gordt at andre diur skulle skaffa henne föda, eller likasom jaga åt henne. Denne lilla kräfvetan blir verkligen jagad af octipoda, då den tager sin retirade hvarhålst den kan komma åt, Pinna som alltid står öppen är vigast at löpa in uti, händer det at hon springer dit in, är hon fuller fri från Sepia, och bevarar tillika Pinna at bli opäten af Sepia, men kräfvetan är straxt et rof för Pinna, incidit in Seyllam qui vult evitare Charybdin. Jag ser och at denne kräfvetan fångas ofta uti det skägget som Pinna sätter ut.

Octipoda ätes här som en delice, den kallas Porpora, emedan då den kokas blir den helt röd. Här i Neapel ätes alla slags hafs diur, alla snäckor til och med Haliotis.

På silkes maskarne har jag gordt åtskilliga observationer. Neapel och i synnerhet Calabrien äro de orter der sådane observationer böra göras, hålst de äro de som fournera så väl den öfriga dehlen af Jtalien som hela Europa, med silke. Hollendaren tager härifrån alt sitt silke, utom litet

han tager från Spanien, hvilket vi sedan af honom köpa. Vid Bosco på andra sidan af Vesuvius der hela den silkes afvelen är, som här i Terra laboro cultiveras samt på mångfaldige ställen i Calabrien, har i år händt med silkesmaskarna det som på många många år ej händt, som ruinerat många menniskior och som lærer göra silket onaturligen dyrt, neml. at alla de äggen som fiärlarne lagt på nästa år, hafva i år kläckts ut, desse unga maskarne, måste dö bort i brist af föda, morus är öfverstånden, och det som deraf kunde ännu finnas, var för gammalt för desse maskarnes ålder, den åkommande kölden hielper ock til, desse maskarne vela ingalunda spinna, någre af dem hafva spunnit, men på intet annat sätt än i den form som Fransoserne kalla Schitto, hvilka icke duga. De hafva således för nästkommande år inga frön, och således kunna de ej heller få hvareken maskar eller silke. Om orsaken till detta; de tecken som båda då sådant skal ske, samt huru det skal förekommas, är jag til fullo underrättad om. De som säga det vara farligt at i Jtalien göra slike observationer, säga aldeles ingen sanning, Jtalienaren, svarar mig ej allenast uprigtigt på alla mina frågor, utan underrättar mig fidelt om alt sådant. De tro en sådan inrättning ej vara omöjelig uti et så kalt Climat som vårt. Man torde säga at värman varit orsaken til detta utkläckandet, men ingalunda, värman har ej i år varit så stark som de förre åren.

Hade intet denna fatale sjukdommen åkommit mig, hade jag redan varit vid Adriatiske hafvet; men jag ser at olyckan förföljer mig, dock det hielper icke, jag hoppas at hon förr skal tröttna vid mig än jag vid henne. Af 4 månader som jag här varit, har jag knapt varit en enda månad frisk. Jag märeker at jag lærer ej få Stipendium Regium, och skal likväl någa mig dermed. Vid Juhliden embarquerar jag mig för Secilien, hvarest jag til midsommar förblifver. Derifrån går jag til fots ifrån Reggio genom Calabrien, Apulien, til Adriatiske hafvet, hvarifrån jag tager vägen åt Rom. Til den ändan afsänder jag til Sverge alla mina saker, så at jag är ledig och lös. De af Stipendio resterande 1200 dlr: väntar jag med aldräförsta, emedan Hr. Archiater Bæck lofvat at utbetala dem, och jag behöfver dem nu med det snaraste. Täcktes Vålborne Herr Archiatern och Riddaren låta genom någon hälsa mina anhöriga i Upsala, at jag lefver, vore mig ganska kärt.

Med oföränderlig vördnad har jag den äran at til min dödsstund lefva
Vålborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste tienare

M. Kæhler.

Neapel d. 8 Octobr.

1754.

P. S. Nu på stunden hade jag den äran at inhändigta et Vål. H. Archiaterns och Riddarens bref af d. 16 Julii. Hvad obeskrifvelig glädie det tildelat mig är ej möjligt för mig at beskrifva. Men jag kan ej undgå at fälla tårar öfver Mylii' död. Gud bevare den goda Löfling, men jag frugtar för hans suceulenta kropp uti det heta America. Vålborne Herr Arch. och Riddare jag försäkrar at biuda til det aldra yttersta, ehuru

jag ingen ting har at resa med, men jag är nögdare at gå til fots än at komma hem.

Linn. Soc., Vol. VII: 419—422.

¹ NEHEMIA GREW, engelsk läkare och naturforskare, sekreterare i Roy. Society, född 1628, död 1711. Är en af växtanatomiens grundläggare.

² HENRY BAKER, se Afd. II: D. 1, s. 103, not 11.

³ ROBERT MORISON, se Afd. I: D. 2, s. 346, not 2.

⁴ CHRISTLOB MYLIUS, se Afd. I: D. 4, s. 275, not 3 och Afd. II: D. 1, s. 98, not 7.

1643.

Taranto d. 12. Junii 1756.

Välborne Herr Archiater,
Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden,
Höggunstigste Herre.

Tvånne år gå nu snart förbi, på hvilka jag aldeles varit beröfvad den äran, att hafva något ord af Välborne H^t Archiaterns hand. Jag blef rätt bestört, då jag för någon tid sedan af H^t Secret. Wargentins bref feck inhämta, det skulden aldeles mig tilskrifves, då jag likväl kan bedyra vid alt det heligt är, att jag ingenting deruti åsidosatt, utan att jag sedan 8bre månad 1754, låtit til Vål. H^t Arch. afgå 6 bref. Jag bekänner, att deruti ej funnitz något, som varit värdigt Vål. H^t Archiaterns genomgånande, hvartil min svåra sjukdom och andre trångande omständigheter varit orsaken, men jag har icke dess mindre, ej velat åsidosätta min skyldighet, utan gifva mina svårigheter tillkänna. Hvarföre ej brefven framkomma til Upsala, begriper jag intet, hälst mina anhöriga klaga öfver det samma, att de på 2 år, ej fådt någon tidning utaf mig, annat än de bref, som kommit under H^t Secreterare Wargentins adresse, men jag är nästan säker om att brefven måste finnas på Stockholms PostContoire.

Den 2 April reste jag ifrån Neapel, i tancka att begifva mig hemåt, och göra slut på min Misér, men lyekan så här, som uti alt annat, ville ej stå mig bi. Jag geck til Cagliari, i tancka att träffa något svenskt skepp hemåt, men för kriget skull, äro alla våra svenska skepp befragtade här i Medelhafvet. Samma skepp, med hvileket jag afgick från Neapel var destinerat att gå från Cagliari till Gallipoli, att lasta olja för Hamburg, med hvileket jag resolverade mig att gå. Men sedan vi i Gallipoli måst göra 21 dag quarantine, kom skepparen i tråta med befragturen och fragten uphåfven, då jag var värre til mods, än jag någonsin förr varit. Jag feck just i det samma Recommendations bref til Senateuren Grafve Bielke^t i Rom, samt liten undsättning med pengar, då jag resolverade mig att gå til fots til Rom. Jag har nu på det sättet gordt 60 Italienska mihl, hit til Taranto; men kan för den förskräckelige hettan ej längre stå ut, jag hoppas icke dess mindre att med besparning och på bequämt sätt komma snart

fram. De örter jag under vägen fådt, hinner jag nu ej gå i detail om, ej heller är jag så understödd med böcker, att jag kan til alla dehlar satisfiera Vålb. H^f Archiatern. Inneliggande är beskrifning på en ört, som jag menar vara ett nytt genus. Medföljande gräs lærer antingen vara *Ægilops*, eller ett nytt genus, jag tviflar på det förra, emedan jag aldrig kunnat se annat, än att flos intermedius som borde vara *Masculus* är *Hermaphroditus*.

Gallipoli är en liten men snygg och nätt stad här i Apulien, försedd med ett Castell och fästning. Den är märkel. för den ansenl. handel der göres med olja, snart sagt åt hela Europa, med arbetade bomulls vahrer, hvilken här planteras, samt såpa och tvål. Neapolitanisk olja eller den som tilredes i KonungaRiket Neapel, är ej så god, som den Franske, Spanske och Florentinske oljan, hälst Neapolitainarne låta oliverne sittaa för länge på träden, och mogna för mycket, då de tagas af läggas de tilsammans i stora högar; då de svartna, oljan som sedan utprässas blir stinekande och hærsknen, samt til mat aldeles oduglig, men quantiteten deraf, blir på detta sättet långt större, den Neapolitainaren endast söker, hälst den employeras blott til Manufacturerne. Fransoserne åter, få en söt och välsmakande olja, emedan de låta sina oliver ej aldeles mogna, utan prätta dem, medan de ännu äro hårde och något gröne, då tillika oljan ej så snart hærsknar. Plantering utaf oljeträden är ganska lätt, de fordra endast att vara exponerade för något blåst. Bomullen planteras starekt uti Gallipoli men ännu mer uti Taranto, den fordrar något fugtig jordmån, samt der vädret ständigt spelar på; jorden harfvas up uti Decembr månad, på samma sätt och nästan med lika redskap som åkrarne hos oss, den ligger sedan til i Maj, då den sås, hvarpå fröen harfvas väl ned, de hafva sedan derom aldrig mera bekymmer, hvareken på ett eller annat sätt, tils i Septembr då fröen med dess papyrus pläckas af. Den kammars då straxt, och skiljes ifrån sina knutar och orenlighet; då den sedan skal spinnas som aldrig sker på annat än sländor kammars den åter med kammar som äro proportionerade efter den finhet den skal arbetas. Ett skålpd rå bomull af 12 unce kostar efter svenskt mynt 8 styfr. Spunnen til ordinaire finhet at deraf göra mössor etc. kostar den 20, sedan alt mer och mer efter finheten, ja den tilväreckas så fin att ett skålpd kommer att kosta 30 à 36 D^f hvaraf väfves fin Nättelduk, stiekas trumpor och vantar, af hvilka paret ofta går til 12 à 15 plåtar svenskt mynt, och således dyrare än silke. Den finaste tilväreckningen sker uti Gallipoli, men den mästa uti Taranto. Hær arbetas äfven lana penna eller skägget af Pinna, jag äger deraf ett par Fruentimbers vantar dem jag vid första tilfalle skal öfversända. *Skabb* plågar förskräckeligen innevånarne uti Gallipoli, den är så allmän att gamle och unge, fattige och rike utan åtskilnad ej kunna vara frie derföre. Jag kan ej tro att det hærörer af hafvet, ehuru staden består uti en liten öö som sammanbindes med fasta landet genom en brygga, hälst jag absolut intet ser denna siukdommen i Taranto som likaledes är en öö, och på samma sätt situerad, ej heller uti några andra Italienske siöstäder. Men männe intet oljan skulle dertil vara orsaken? Under hela staden är idel källare och brunnar hvaruti olja förvaras, så at man känner ej annat än oljeluekt. Att förtaga eller hindra denna

plågan bruka de med god värrekan Succus Sedi och Semp.vivi. *Tarantlar* äro uti Gallipoli nog almenne, men ej så som hær i Taranto, hvaraf händer at ingen dag går förbi, man icke får se denna siukdomen. Ingen ting är så falskt som den idé vi tilförene haft om denna siukdommen, samt alla historier auctorerne derom gifvit. Jag har just hænpat då jag sedt denna siukdomen vara för oss i Europa mindre kunnig, än den Americaniske Maladie de Siam. Hr. Archiatern och Riddaren behagar tillåta, att jag kort anförer hvad jag antingen sielf sedt, eller af trovärdigt folek hört berättas. Då någon blir biten af en Tarantel, börjar han på att blifva mera tystlåten än tilförene, speculerar mycket, ständigt orolig, mister appetiten blir matt och maktlös, tändren lossnar i munnen, han mister den friska färgen och blir guhlagtig, känner som oftast en stark oppression kring hiertat, blir grufveligen melancholisk samt rädd för alting. Medici som hær på orten mera tractera de siuke för vinst skull, hälst de blifva betalte efter visiterne, än för att göra dem friske, börja då med allehanda anti-hypochondriaca o. s. v. Men alting slår felt, tils de efter lång tid declarera att det intet annat kan vara än Tarantismus, så framt det icke emedlertid af någon händelse blifvit uptäckt. Under alt detta yrar aldrig den siuke, begår aldrig några dårskaper, utan är som en annan hypochondriacus, gör sitt arbete riktigt, men känner sig alltid hängsiuk, och kan uti slikt tilstånd continuera 1 ja ofta 2 à 3 år, då siukdomen fuller tar til, men han känner alltid mera oppression kring hiertat då det lider til en viss tid på året. Är det då som jag sagt afgordt att den siuka är attarantato som de säga, låter man musicanterne komma, hvilka så snart de börjat at spela antingen på Violin eller Cithara, och ofta på begge tilsammans, då den siuka vid början af tacten ger ett högt anskri, rodnar i ansigtet, börjar så att dansa, samt continuerar ofta en a 2 timar, mer och mindre, alt efter som siukdomen är häftig til. Musicanterne få ej hålla up, för än den siuke sielf slutar att dansa; under det han dansar kan intet synas att den är i någon yra, ser endast något bister ut, samt ger ibland til förskräckel. anskri, i synnerhet om Musicanterne taga någon ton miste på instrumenterne. Den siuke håller bättre tacten än den bästa dansmästare, ibland under dansandet, ansätter oppression kring hiertat så hårdt, att den siuke intet kan röra kroppen, då han fattar på något ställe i sig med händren och trampar tacten med föttren, och ger grufveliga anskri. Då de slutat att dansa, gifver man dem ett glas vatn, då de blifva mera muntre och friske än någonsin tilförene, i synnerhet sedan svetten någorlunda förgådt. Alt detta händer på samma sätt, om man intet vet af, att de äro stuckne af Tarantelen, och de blott få höra musiquen, kunna de omöjeligen hålla sig ifrån att dansa, hvileket jag sedt på en flicka af 15 år, den ingen viste af hafva denna siukdomen. De continuera med denna dansen 3 dagar å rad, hvad timma man finner apropos, men bäst eftermiddagarne. Under det at desse 3 dagarne vara kan den siuke dansa 5 a 6 gr om dagen om han får höra musiquen, då omöjeligt är för honom att hålla sig derifrån, men han blir deraf ej friskare, än om han dansade blott en gång om dagen, som ordinairt sker. Sedan de då dansat 3 dagar å rad hålla de up det året, och äro aldeles friske, samt dansa intet om de ock få höra Musiquen, tils det lider emot den tiden nästa år, på

hvilken de blifvit stuckne af Taranteln, då de börja åter at få samma sjukdom, man griper då straxt til musiquen som kallas la Tarantana, efter hvilken de straxt börja att dansa, samt continuera som förut. Således äro de som kunna dansa hela 23 åren å rad. Min värdinna här i Taranto har dansat 18 år å rad, men håller nu up. Då sjukdomen vil aldeles gå öfver, kommer en böld uti knävecken eller någon annan articulation på hvilken de straxt lägga folia Cucumeris Asinini, den de säga både maturera, draga ut materien och läka bölden. Man märeker i öfrigit, 1° att det är obeskrifveligen rart få se någon karl som dansar, utan allesammans quinfolck, ja så att man ibland 100de ej kan nämna 2 manspersoner. 2° att alla dansa efter en och samma melodie, ock kunna intet dansa så framt de icke få höra den samma spelas. 3° att de mästa dansa i Junii månad. 4° oeh det aldrämäst i Taranto, hvilken stad är så förskräckeligen oren och osnygg. 5° att paroxysmen kommer hvarit år på sin vissa tid igen, tils materien genom den förnämde bölden fådt evacuera sig. 6° att man här i almänhet kallar alla spindlar tarantlar, och påstår att de alla bita, men att den rätta väl distingueras, och påstås af alla förorsaka Tarantismus. Härutaf lærer Vålborne H^r Archiatern se huruvida denna sjukdomen är skild ifrån den bekanta auctorernes Tarantismus, som lærer blott vara ideal. Men som det är bevisligt att desse Tarantler finnas uti de öfrige Provincier af Konga Riket Neapel, Romanien och Toscana, hvarföre förorsakar han och icke derstädes samma slags sjukdom, som uti Apulien? När man intet vet att den siuka är beten af Taranteln, och man examinerar sjukdomen, kan man omöjligan skilja honom ifrån en Hypochondria scorbutica.³ Jag har sedt en som dansat uti Neapel och som continuerat i 12 år å rad, 2^{ne} stycken har jag sedt dansa i Gallipoli, och 5 stycken hær i Taranto, af hvileka en dansat för första gången. Huru muslor och ostron hær planteras och sedan säljes öfver hela Italien; huru almän stenpassionen hær är, och huru de eurer sig för den samma, skal jag nästa gång skriva om, emedan jag redan frugtar hafva för länge uppehållit Vålborne H^r Archiatern och Riddaren. Jag tager vägen åt Rom, längs åt Venetianiske Golfen, hvarest jag hoppas få någre vackra saker, i synnerhet hvad siökräk vidkommer. Så snart jag kommer til Rom skal jag företaga Pisces veterum Romanorum, hela Spari slägte lærer varit deras förnämsta delice. Herr Archiatern och Riddaren behagar endast låta mig veta alt hvad som i Rom kan vara att efterse. Efter alt utseende lærer jag der förblifva tils i Sep^{tbr} månad, då luften börjar att svalna, då jag täncker begifva mig til fotz til Bologna och så vidare genom Tyskland hem. Jag hade för någon tid sedan bref ifrån London, hvaraf jag ser att Baaker[!] med experimenter afgordt Disputen om Crystallerne samt bekräftat Vålborne H^r Archiaterns taneka om deras generation. Huru går det nu med dem som så starekt metaphysicera uti den saken? Men att samma Baaker vil föra Corallerne til Crystallisation, kan han aldrig med skäl göra, ej heller kan det hafva något bestånd. Den som intet ser diuren i dem, måste antingen vara blind eller intet vilja se dem, för att bringa något nytt på banen, och jag kan undra att sådant kan falla på en Engelsman. Ellis³ skal gifvit ut en traetat om Sertulariis Angliæ och visar att de äro bygde af Polyper, jag skulle hafva lust att veta huru den

behagar Vål. H^r Archiatern. Jag feck för någon tid sedan genom en ung Sveitzare Gesneri¹ föreläsningar öfver H^r Archiaterns Syst. N. hvilcka jag copierat, och hvarmed jag vid min hemkomst skal roga Vål. H^r Archiatern. Man kan deraf alt för väl se hvad Tyskarne gå före. Jag utbeder mig Vålborne H^r Archiatern och Riddarens gunst, och gör mig försäkrad, att fast sjukdom och andre svårigheter betagit mig förmågan att göra den nytta som jag bordt, och Vål. H^r Archiatern fordrat, Det Vål. H^r Arch. ej nu mindre än förr tager sin hand ifrån mig. Skulle H^r Archiatern på mig blifvit förtörnad, af orsak att Han från mig ej erhållit några bref, hvilcket jag och värkel. förtienat så framt felet vore mitt, har jag derpå ingen ting att svara, utan kallar Gud til vitnes att jag ingen ting deruti åsidosatt, hvilket och kanske framtiden skal visa. Jag utbeder mig den förmån att med all uptänkel. vördnad få framhärda

Vålborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste tienare

M. Kähler.

Linn. Soc., Vol. VII: 423—425.

¹ Grefve NILS BJELKE, född 1706, öfvergick till katolicismen, blef kammarherre hos påfven och senator af Rom, död 1765.

² Kähler har skrivit en uppsats härom med titel: Anmärkningar vid dansjukan eller den så kallade Tarantismen i K. Vet.-Akad. Handl., 1758, s. 29—39.

³ JOHN ELLIS (se Afd. I: D. 3, s. 80, not 5) utgaf ett arbete: An essay toward a natural history of the Corallinæ . . . on the coast of Great Britain and Ireland (London 1755), hvilket väl är det, som här afses.

⁴ JOHANN GESSNER, född 1709, professor i Zürich, död 1790.

LAGERBERG, ANNA CHRISTINA.

Född 1728, dotter af riksrådet grefve Sven Lagerberg, gift 1752 med riksrådet friherre NILS PALMSTIERNÄ, död 1803.

I Linn. Soc., Vol. VIII: 341—351 finnas fem bref från henne. I tre af dessa (1758 ¹¹/₉, ²⁵/₉ och 1759 ¹⁹/₂) talas om några »matkar», som härja säden i Västergötland och af hvilka hon sänder prof och om hvilka hon begär utlåtande. I bref af den 26/3 1759 beder hon om det botemedel för liktornar, som »H. Archiatoren gifwit åt Fru Landshöfdingskan Lillieberg», och i brefvet af den 9 dec. 1759 frågar hon om »den innelagde lilla benknota», som för henne blifvit »upwist såsom något obekant och curieust».

Brefskrifverskan, som tecknar sig A. C. Lagerberg, har af ÄHRLING i den 1885 utgifna förteckningen öfver Linnés brefvexling ifrågasatts som identisk med Anna Catharina Lagerberg, född 1738 och gift 1760 med häradshöfding E. Chr. Drangel, men det måste vara oriktigt bl. a. på den grund, att brefskrifverskan ofta hälsar från sin man, hvilket icke Anna Catharina kunde göra, som blef gift först 1760.

LAGERSTRÖM, MAGNUS.

Född 1691, kommerseråd, direktör vid Ostindiska kompaniet i Göteborg, död 1759. — Blef 1748 ledamot såväl af K. Vetenskapsakademien i Stockholm som af K. Vetenskaps Societeten i Uppsala. — Inga bref från Linné till Lagerström äro nu kända.

1644.

Ädel och Höglärde Herr Archiater
och Professor!

Jag finner mig hedrad med Herr Archiaterns gunstiga Skrifwelse af d. 27de sidstl. Iuny, hvilket warit mig så mycket kärkomnare, som just då detsamma mig til handa kom, jag war i werket begrepen at göra en början til en länge efterlängtda Brefwexling med Herr Archiatern, dels til at å daga lägga den wyrdsama Högaektning, som änskönt okänd, jag med hwar man hyser för Herr Archiatern såsom den genom sin witterlek¹ och stora kundskaper blifwit så namnkunnig i hela den lärda Werlden, och hwars wälförtienta Beröm är och til ewärdeliga tider blifwer en Heder och Prydnad för FädernesLandet, utom den förmån och nytta som des oförtrutna arbete och mångfaldige lärde Skrifter detsamma redan tillskyndat och säkert ännu vidare tildela lærer; dels oek til at börja at wisa, huru gerna jag efter min swaga förmågo will blifwa det allmänna nyttig, genom meddelande av de små Samlingar uti Natural Historien, hwilka wid tilfälle af wår Ost Indiska fart, jag efter yttersta förmågo ombeflitar mig at giöra.

Jag war då, som förmäldt är, just sysslosatt at verkställa berörde mit wälmenande upsåt, när Herr Archiatern behagade genom ofwanomrörde des Skrifwelse mig förekomma, och gifwa mig tilfälle at kunna här å orten göra någon tjenst, hwilket tilfälle at nyttia, jag med mycket nöje härigenom mig ärbiuder, at ganska gerna willia betiena afledne Skeps Predikantens Sal. Ternströms² Enkia med Beloppets emottagande af hennes Sal. Mans qwarlätenskap, så snart försäljningen som den 1^{sta} Augusti tager sin början är öfwerständen och så snart Compagniets Räkning derföre sedermera hinner at upgöras, Samt öfwerskottet af samma Belopp, sedan Sal. Mannens Bodmerie Lån blifwit betalte, dit öfwerstyra som Enkian lærer behaga at förordna; Hwartil dock des Fullmækt blifwer mig nödig, kunnandes hon wara försäkrad, at jag ieke allenast altsammans skall sköta som wore det för mig sielf, utan oek, at det skyndesammaste slut, som ärhållas kan, af mig med all flit skall påyrkas.

Jag beklagar högeligen Sal. Ternströms Öde, men aldramäst, at Kongl. WetenskapsAcademien ieke med honom wunnit sit ändemål. Så snart Skeppet hwarpå han farit återkom, tog jag i mit förwar hans efterlemdade Papper, som bestå af hans Instructioner, en hållen Journal³, och några enskilda Bref, de Senare äro utan genomseende förseglade, sedan någre små

deribland befintelige obligationer för Län⁴ til en och annan af Skeps Besättningen, til incasserande blifwit uttagne. Iournalen innehåller utom dagel. Observationer med Thermometren, efter mit ringa begrep, föga besynnerligt. På många ställen synes Sal. Mannen hafwa welat tillägga eller mera utarbete et och annat, om icke döden honom hindrat. Thermometren hwarmed han giorde sina observationer, ha de som all annan hans Qwarlåtenskap, i brist af annat förordnande af Sal. Mannen, blifwit, efter vanligit sätt på Skeppen på så långwäga Siöresor, genom auction såldt, och war redan kommen i tredie hand på annat skepp, men som jag tyckte, at de af honom giorde Observationer icke skulle kunna wäl utredas, med mindre man hade instrumentet hwarmed de warit giorde, ty har jag icke gifwit mig någon roo, innan jag vid det nu sidst hemkomne Skeppet af SkepsPredikanten på samma skepp denna thermometren återfådt. Om nu Iournalen och thermometern til Kongl. Wetenskaps Academien eller til Enkian skall aflewereras, derom önskar jag at blifwa underrättad. Det wore tör hända bäst at alt lefwerades til Enkian, af hwilken Kongl. Wetenskaps Academien sedan kunde få hwad dit komma bör.

Sedan jag nu således utlåtit mig öfwer det som Sal. H: Ternströms qwarlåtenskap angår, så tager jag mig den friheten, i förhopning at min wälmening til det bästa uttydes, at härmed giöra en början til meddelande af något smått, som jag med de sidsta skeppen från Ost Indien fått. Lärer Således Herr Archiatern uti detta Bref finna 3 Slags Blomster fröen; Chinesiskt Bomulls frö, och någre Korn Bengaliskt dito, åtminstone utgifwes detta senare derföre, ehuruwål jag tycker hafwa skälilig orsak derpå at twifla. Jag sänder detta sådant som jag det fådt, men beklagar at den som på min begäran sådant med sig hemhafdt, förglömt at efter min föreskrift med sig tillika hemföra siewa blommorne med des Stielkar och blad til Blomster fröen, och at upskrifwa de Chinesiska Namnen.

Uti lilla med följande Asken finnes:

1°) et slag Chinesiskt Gräss med

2°) Mete-refwar, som af samma gräs skola wara tilwätkade. Hwilkets namn om det är bekandt jag mig utbeder.

3°) Någre Théé nötter, eller fröen til Théé träd.

4°) Någre Stycken af en en Siö fruekt, som blifwit tagne på Stranden af Öen Iava, och hwilka när de sönderslås, under den lika som petrificerade skorpan, hafwa et brunt Skal, och deruti en hwit kärna.

5°) Jag lägger dertil et wedermåle af Chinesernes konstgrep at giöra sig winning, som består af 2no bitar af et perle Mussel Skal och någre perlor. af Skalen finnes huru uti desamma genom instuckne bly-bitar, wissa Perl lika exrescentier blifwit förorsakade, hwilke sedan af Chineserne behändigt aflossas och för omogne perlor säljes. Men huru och på hwad sätt bly-bitarne i Skalen fästes, om det sker utifrån, eller vid tilfålle at Skalen uti warmt Solskin skola öppna sig som synes otroligit och nästan omöjeligit, ehuru den som dessa bitar med sig hade det berättade, sådant öfwergård aldeles mit begrep.

Herr Archiatern uptager icke ogunstigt at jag tager mig den frihet desse små saker at öfwersända. Min egen wettgirighet at blifwa gunstigt

underrättat om det som jag icke känner och wet, och min önskan at kanske föröka Wäxterne uti Herr Archiaterns stora samling om fröet wore conserverat, som jag önskar, har endast föranlåtit mig dertil; Hwarmed om det til behagländer, jag gerna continuera skall. Jag har jemwäl fådt några i Brennwin conserverade Insekter, dem jag med någon Skepslägenhet äfwen skal Herr Archiatern tilhanda sända. Det är altsammans i ringa quantitet och af föga värde, derjemte samlat af en fordom min betient, som jag hielpt åt Ost Indien, hwarföre om derwid det förnämsta fattas, det icke är underligt. Hädan efter skall jag om jag lefwer, taga bättre mesurer, at om möjligt är, wid alt som mig tilföres, åtminstone få weta utländska Namnen med mera.

Jag innesluter mig uti Herr Archiaterns benägna wänskap, recomenderar min wid Upsala Academie wistande Swäger och pupill H^r Fredr. Olbers^s uti des Gunst, och förblifwer med största högaektning

Ädel och höglärde Herr Archiaterns och Professorens

hörsammaste tienare

M. Lagerström

Götheborg d. 6. Iuly.

1748.

Linn. Soc., Vol. VIII: 354—357.

¹ Witterlek = författarskap.

² CHRISTOPHER TERSTRÖM, se Afd. I: D. 2, s. 34, not 1 och 3. Om hans bodmerilån, se under bref 1650, s. 170. Med bodmerilån menas sådana lån, som i nöd upptagas af skeppsbefälhafvare utan redarens samtycke för fortsättande af resa eller bevarande af last mot pant i fartyg, frakt eller last med villkor, att blott dessa föremål svara för lånet, så att, om de skulle gå under eller minskas i värde å den resa, för hvilken bodmerilånet är gifvet, långgifvaren helt eller delwis förlorar sin fordran. På grund af långgifvarens risk är räntan å lånen alltid hög. (Enligt välvilligt meddelande af doc. Å. HOLMBÄCK). — Bodmerilån kunde såsom af brefvet framgår upptagas äfwen af deltagare i resan under något motsvarande omständigheter.

³ Ternströms resejournaler, som länge ansetts förlorade, ha återfunnits i den Iheska handskriftssamlingen (på Ekebyhof), numera deponerad i Uppsala universitetsbibliotek. Se härom en uppsats af ANDERS GRAPE: Om Christopher Tärnströms resejournaler, i Sv. Linné-Sällsk. Årsskr., Årg. 1 (1918), s. 126—144.

⁴ Obligationer för län = skuldsedlar.

⁵ FREDRIK OLBERS, född 1727, student i Uppsala 1745, e. o. notarie i Svea hofrätt 1750, sekreterare i Göteborg, död 1780. Fredriks syster CLARA var gift med Lagerström.

1645.

Högädle och Höglärde Herr Doctör, Archiater och Professor!

Jag beder hörsammast om ursäckt, at jag icke förr än nu kunnat hafwa den äran at beswara Herr Archiaterns benägna och mycket kärkomna Skrifwelse af den 26 Sept. Sidstledne. Ost Indiska Compagniets försälg-

ningar hafwa så sysslosatt mig, at jag, ehuru ogierna, warit nödgad at uppskiuta, härutinnan at fullgöra min skyldighet.

Herr Archiaterns Skrifwelse har på mångahanda sätt rätt hierteligen fågnat mig, dels at jag deraf förummit, at den ringa mödan jag haft för Fru Ternström blifwit wäl uptagen, dels at Herr Archiatern derutinnan så ganska benägit behagat utlåta sig öfwer de små saker, som jag med min Swåger Friedr. Olbers öfwersändt. Det lærer behöfwas icke ett, utan många flere år, innan jag kan blifwa wärdig, at warda så hederligen i hug kommen, som Herr Archiaterns Gunst och wänskap utlofwar; Icke des mindre skall jag icke underlåta, at så mycket någonsin möjligt blifwer, öka Herr Archiaterns eurieusa samlingar med hwad jag från Indien kan öfwerkomma: Til hwilken ända jag med de nu i denna månad utgående tvänne Skepp, til åtskillige wälsinnade, och dem jag sökt at inplanta något mera än en köpmans Curiositet, giordt mina anstalter, och lemnat dem mina Instructioner, så wida min ännu i Lindan liggande kundskap welat sträcka sig, hwilka om de efterlefwat, som jag förmodar, med Guds hielp lära gifwa mig tilfälle at ytterligare wisa min goda willia; Uti hwilket upsåt jag jemwäl med Extraord^e HofPredikanten H^r Magister Petterson¹, som i förgårs härifrån upreste til Stockholm, och der wistas hos Amiralen och Riddaren af Kongl. Sverds Orden Herr Ridderstolpe², uppskikat 4. Små Paequetter med Herr Archiaterns Adresse.

N° 1. är et Rhinoeros Horn med bildhuggeri uppå.

N° 2. är en Lusus naturæ uti hwit Sten, som klarsyntare ögon än mina äro willia likna wid Riddaren St Iöran til häst. Kanske kunde dessa twänne Stycken få Rum uti någon wrå af et Cabinet.

N° 3. är en frutex från Cochinchina som dersammastädes kallas Tcha eller Théé, sönderbitas och uti Kuppar med Lock uppå, med hett kokande wattn infunderas, samt af gemene hopen som Théé uti China drickes.

N° 4. är en så kallad Lapis de Goa, eller en Compositio Bezoartica som uti et Catholiskt klöster i Goa af Munkarne dersammastädes tilwärfkas, och öfwer hela Indien för en så kraftig Medicin är utropad, at så framt någon universal medicin är dabilis, och alt är sant hwad om denna Lapis de Goa skrytes, densamma säkert måste finnas uti denna Compositionen, hwilken ellies af läckra munnar som af ingen siukdom weta, nyttias at med några få gran deraf uphöja smaken af den efter mit enfaldiga tyecke til Hälsans ruin påfundne utländske Dryck Pouch, om hwilken jag säger: Addatur parum Sulphuris et fiat potio infernalis.

Tyck intet illa om denna min sändning, och om mit Skämt! Jag ärnade med samma tilfälle at upsända en Dens maxillaris af en Elephant, men som han är så stor och tung, at jag blygdes beswära denna resande dermed, hälst jag icke wiste huru wida den kunde wara wälkommen, så har jag, så framt så åstundas, gömt den til en annan gång, då jag en nästan Alns lång dubbel och tiock qvist af röd utur en hwit kalkactig materia upwäxt Corall, jemte en annan stor och grenug hwit Corall wäxt som är ledetals ömsom hwit Corall och brunt träd uti qvistar, hwaraf til wedermåle en liten quist här hos sändes; tillika med halfwa hufwudet och Näbben

af en Liten Swärdfisk, och en Alns lång Sugare eller så kallad Remora, så framt Herr Archiatern icke försmår dem.

För det öfwersände Höfrööt och de elliest uppå mina frågor benägnast mig gifne Swar, samt gunstiga tilbud af de Örter, som finnes in horto Botanico Upsaliensi, tackar jag hörsammast. Jag har ännu icke fått Beskrifningen öfwer samma Botan. Trädgård från Stockholm, som jag dock skrifwit efter, hwarföre jag förbehåller mig den förmånen at framdeles få nyttia detta gunstiga tilbudet.

Ellies har jag bordt berättat, at wid en klädesfabrique här i Staden, hwarest färgaren är en Sweitzare brukas Hieracium N° 639 af Swensk wäxt³, hwaraf ymnighet här i negden finnes, at färga gohlt med, på lika sätt som sker med Engskär⁴, hwaraf et prof här innelyekt öfwersändes. Kanskee är det icke något nytt för Herr Archiatern. Men här är ingen, som det tilförne wetat, ehuru wäl bem^{te} färgare berättar at det uti Sweitz allmänt dertil skall brukas. Iag skall en annan gång nämna huru det kallas uti Sweitz, som jag nu i hastighet icke kan påminna mig.

Ännu en ting beder jag at blifwa underrättad om, neml. om något försök är giord med de från Indien kommande små hwita bönor eller så kallade Callavaneer, at de kunna wäxa här i Landet. Om så wore, hade man Basin til den för läckra munnar⁵ så begärliga Iapaniska Soya, hwaraf Compositionen mig bekant är.

Iag har så stort nöje at skrifwa Herr Archiatern til, at jag glömmet det nöwendigaste neml. at sluta, som jag oek nu giör, med försäkran at altid med besynnerl. högacktning wara

Herr Archiaterns

hörsammaste tienare

Gotheborg d. 9. Novembr.

M. Lagerström

1748.

P. S. Wij hafwa haft här i natt en så streng frost och köld som ännu klockan 4 eftermiddagen i dag continuerar, at jag twiflar om det warit kallare sidstleden winter, åtminstone stod min Barometer då icke så hög som nu. han är nu 26 tum $\frac{10}{100}$.

Linn. Soc., Vol. VIII: 358—361.

¹ ABRAHAM PETTERSSON, född 1724, hofpredikant, teol. d.r., död 1763.

² Friherre CARL RIDDERSTOLPE, född 1684, viceamiral 1742, president i statskontoret 1754, död 1762.

³ *Hieracium umbellatum*.

⁴ *Serratula tinctoria*.

⁵ Läckra munnar = läckergomar, finsmakare.

1646.

Högädle och Höglärde Herr Doctor Archiater och Professor!

Iag blyges före at iag icke förr än nu kunnat beswara Herr Archiaterns til mig under d. 14. Nov. och 19. Decembr. sidstledne aflätne Com-

plaisante och mig högst angenäme Bref. En liten resa til min Landt Egen-
dom, som jag sällan får se til godo, och andre oundwikelige sysslor, hwarmed
jag warit öfwerhopad, hafwa hindrat mig, hwarföre iag hörsammast beder
at blifwa ursäktad.

At Herr Arehiatern med wanlig godhet behagat uptaga de små saker,
som jag öfwersändt, ärkänner jag som jag bör; de förtiena sannerligen ingen
tacksäjelse, utan skall wara mig kärt; om deribland något kunna wara
som warit behageligt.

Dentem maxillarem Elephantis, den stora alnshöga röda Corallen,
den Hwita Corallen med bruna leder eller Hippuris Saxea, och den långa
Sugaren skola med första Skeps Lägenhet i währ öfwersändas.

Sättet huru med Hieracio 639. skall färgas guhlt, skall jag oförtöfwad
öfwersända til Wetenskaps Academien, jag wäntar allenast at få Swenskt
namn på denna ört, som mig blifwit lofwat at få weta af Bondefolek här i
negden.

Hwarföre Pounch af mig så hårdt dömes, derom skall Herr Archia-
tern innan kort få min berättelse, åtminstone om deu skadeliga effect det
giör på min kropp, då jag förmodar at wisa det denne drycken med skäl
af mig kallas potus infernalis.

Den mig updragne Commissionen ang^{de} flytande Siökalfwar Mani-
etter och annat lefwande Hafs Slem, samt det som ligger på watnet, och om
natten lyser som Eld, har jag med sidste utgångne Skepp til Ost Jndien på
bästa sätt sökt at verkställa, och dermed samt andra Curiositeters ups-
panande belastat 3de de beskedeligaste¹ på denna Expeditionen. Man får nu
ses huru det effectueras.

Om Lapidis Bezoartici kraft på patienter med nytta kunde finnas,
skulle det wara mig kärt, änskiönt hela Stycket dertil skulle upgå, hafwandes
jag en annan dylik; som gerna skall wara Museo til tjenst, hälst des Starka
Luckt, skiljer mig wid min Hysterica hustrus Sällskap uti min kammare,
hwarföre jag får skillia mig wid denna äktenskaps diefwuln.

Iag tager mig åter den friheten at härhos öfwersända några små sa-
ker, dem jag funnit uti mina Gömmor, hwilka jag nu som förr, heder at
de med benägenhet emottages.

Uti det Lilla pacquet wid detta bref, finnes

Lit. A. Rötter ifrån China, som med starckt Wijn infunderade skola
wara et härligit Stomachium.

Lit. B. äro blad ifrån China, dem en Wänn derifrån för 6. år sedan
til mig hemförde, at med Watten infunderade hett hålla i munnen til at
fördrifwa tandewerk, hwarmed jag då heftigt plågades; Men mina tänder
behagade icke afbida läkemedlet, utan skilde mig både wid deras tjenst
och all tandewerk.

Lit. C. äro några stycken Radix Nisi, Ninzin, eller Ginzeng² huru hon
bör kallas. Iag skulle hafwa skickat flere af dem, men som jag warit wårds-
lös, at icke ofta lägga dem på en warm Ugn, til at döda matkarne, som äro
mycket snåle efter denna roten, så är resten altför mycket matkestungen,
hwarföre iag ärnar pulverisera resten jag hafwer, och med acuerad Sp.
Vini extrahera des resinösa del, som jag förr giordt, och funnit detsamma

et makalöst Medicament til at restituera krafterne hos dem som af ålder eller siukdom blifwit utmattade, dosis 10. à 15. gut. omskönt Chineserne infundera det i Watn, hwartil de hafwa egna thée kannor af tenn, uti hwilkes Loek är en Capsul, uti hwilken några Rijskorn eller gryn uti Wattn inläggas, hwilka när de uti Kokningen blifwit så miuke, at de med fingrarne kunna sönderkramas, äro teekn at infusionen nog kokat.

Lit. D. äro någre Bönor som kallas Callavaneer och lära icke wara de samma som H^r Arehiatern beskrifwit uti Wetenskaps Academiens Handlingar A^o 1742. p. 202.³ Här af göres per Corruptionem uti Solens hetta den så kallade rätta och bästa Soya, hwaraf skall framdeles här göras prof, så framt en het ugn's Wärma kan åstadkomma samma putrefaction som Solen i China. Hwad Kaempfer deröfwer har för en process längtar jag at see, för hwilken orsak skull jag boken efterskrifwit; men det wet jag at den process jag äger, är den Sannskylliga.

Uti Asken som medföljer är

N° 1. & 2. 2^{ne} petrificata eller andra Wäxter dem jag icke wet namn på.

N° 3. är en Mineral Kiörtel som blifwit funnen på hafsbottnen utanför Marstrand. Somlige af dylika som på en gång upfiskades, skola hafwa haft uti sig en Chrystall kierna, hwarföre alle blifwit sönderslagne, hwarföre icke en enda hel kunnat ärhållas.

N° 4. lära wara 3de St. frön af Bondue eller Giulandina, men et större slag, än dem jag förr öfwersändt.

N° 5. är et Stycke agat från Bengale.

N° 6. är något som finnes på fohlungarnes tunga, när de födes, men om icke någon straxt är tilstådes wid födslen, som öpnar munnen och det bort tager, swälges det af fohlen; det har samma storlek med tungan och är helt hwitt som yste, men när det torkas uti wädret, blifwa somlige som detta, somlige åter brune som et horn Limm. Jag hafwer läsit någorstådes om denna saken at Hippocrates och Plinius skulle hafwa skrifwit derom, men påminner mig icke hwar. Det skall hafwa et grekiskt namn, hwilket, om jag minnes rätt, och icke för mycket rådbårkar det skall wara Hippomanes.⁴ Uti Pommern hwarest min broder låtit tagit detta och någre flere (dem jag skänkt åt wänner) af egna fohlsungar, hörde jag af en gammal beskedelig Hushållare, at denna Materien som han kallade *Miltz*, skulle wara af stor effect emot Epilepsien hälst för Barnens Hiertesprång, så at små barn som deraf ingifwes, aldrig skola få denna siukan, hwarwid dock skall obserweras, at af en hästefohle tages åt Gåsse- och af et Stod fohle åt flicke barn. Huruwida det hafwer sin ricktighet lemnar jag; men önskar at få weta hwad Herr Arehiatern derom bekandt är.

Uti samma ask finnes äfwen någre stycken af en Chinesisk frucht den jag icke wet at namn gifwa, men som är ganska delicat at ätas.

För denne gången har jag icke mera.

Wid det jag för några dagar sedan, komm at ögna på et litet Partie Chinesiska Fiärillar, dem jag hafwer, fant jag deribland den uti Wetenskaps Academiens handlingar. A^o 1746. pag. 60 & seqq. beskrifue och afritade Chinesiska Lyse matken då jag hade det nöje, genom et Microscopium at admirera des accurata beskrifning och afritning.

Iag komm i går at läsa uti Herr Archiaterns Wästgiötha Resa p. 59 at Fåre lössen skola wara en Species af hästflugor; hwarwid jag påminner mig at under mit wistande på Landet i Pommern efter kriget, en förständig fåraherde försäkrade mig at af fårelössen blefwo hästflugor, som han oek wisade mig åtskillige på hwilka wingarne begynte at framskiuta: At samma Löss när de blifwit hästflugor lemnade sin ägg uti fåre Ullen, hwaraf åter blefwo Löss, och at flugan sedan kröp in i jorden hwarest hon undergick sin ytterligare förwandling. Iag beklagar at jag den tiden ieke war så eurieux, at mera efterfråga och ransaka detta. Ieke des mindre har jag welat berätta denna obserwationen, och lemnar til Herr Archiatern at bepröfwa huru wida hon kan wara ricktig.

Iag will för denné gången ieke längre uppehålla Herr Archiatern, utan slutar med försäkran at med all högäcktning städse wara

Högädle och Höglärde Herr Doctorens Archiaterns och Professorens
hörsammaste tienare
M. Lagerström.

Gborg d. 8. Febr. 1749.

Linn. Soc., Vol. VIII: 362—365.

¹ Beskedeligaste = duktigaste.

² Se sid. 86, not 4. Jämför äfven P. OSBECK, Dagbok öfwer en ostindisk resa, s. 144—146, där drogen kallas jäm-säm eller jän-som.

³ Titeln på denna Linnés uppsats är: Beskrifning på et slag Ostindiska arter, som äro tienlige uti stenpassionen. — OSBECK, l. c., sid. 190, omnämner ett slags böna under namn af kallwanser (*Dolichos sinensis*), som väl skall vara detsamma som callavancer.

⁴ Jämför Linnés Föreläsningar öfwer djurriket, 1913, s. 58.

I Kungl. Vetenskaps Societetens arkiv i Uppsala finnes ett bref till Linné från Lagerström af den 18 mars 1749, hvari denne tackar för invalet i Vetenskaps Societeten, hvars sekreterare Linné då var.

1647.

Högädle och Höglärde Herr Archiater
Doctor och Professor.

Jag hade redan för några postdagar sedan bordt berätta Herr Archiatern, Ost Indiska Skeppens Götha Leyons och Printz Carls, och tillika bäge Herr Archiaterns Disciplers Skepps Predikanternes Thoren och Osbecks¹ lyckliga ankomst från Ost Indien. Men Utlossningen af desse Skeppen, som warit med owanlige Swärigheter förknippad har så sysslosatt mig, at det warit mig omöjeligt. emedlertid förmodar jag, at bäge desse präste Männ sielfwe ieke lära hafwa försummat sin skyldighet och gifwit det til känna.

Hwad de uti Historia Naturali giordt för samlingar, eller decouverter, derom är jag ännu icke til fullo underrättad. Jag fruektar at deras skjörd denna gången torde hafwa warit liten, doek som jag tror något Curieust deribland. Thoren har redan lefwererat mig sin samling, och Osbeck lærer oförtöfwat göra det samma, hwaraf Frön, och sådant som icke [är] af för stor Wigt skall med det första sändas med posten. Det öfriga får wänta til annat tilfälle. Emedlertid sänder jag härhos en liten fogel för des skönhet skull. Det är en liten Papegoja, som af Engelsmännen och Portugiserne, doek med olika pronuntiation [kallas] Paraqveto. Så framt han icke är beskrefwen, så önskade jag at wara i stånd at kunna afrita och beskrifwa densamma, ty jag tycker, ingen wackrare fogel kan finnas. Jag hade ärnat honom åt Drottningen, men han lefde icke längre än til Canalen.

Jag innesluter mig uti Herr Archiaterns Gunst och är med all hög-
acktning

Högädle Herr Archiaterns

hörsammaste tjenare

M. Lagerström.

Gborg d. 11. Iuly 1752.

Linn. Soc., Vol. VIII: 366—367.

¹ PEHR OSBECK, se Afd. I: D. 2, s. 172, not 1.

1648.

Högädle och Höglärde Herr Archiater Doetor och Professor!

Som jag wid Slutet af nästledne weeka, helt oförmodeligen fick tilfälle, med en af Handelsmannen Bagge¹ härifrån til Stoekholm afskiekad Express, at upsända en Låda addresserad til Herr Archiatern på Upsala med alla de örter och frön, som icke äro få, hwilka Thoren och Osbeck, samt 2no andre Begynnare uti Botaniquen, dein jag sökt at wärfwa, uppå resan åt Suratte, kusten af Malabar och China samlat, jemte någre af Osbeck i god wälmening hemförde men illa conserverade foglar; Hwilken låda jag låtit insätta i Stoekholm, hos Handelsmannen Iohan Cardon, som bor uti Mårt. Weylandts lus på Stora nygatan, Så har jag bordt gifwa Herr Archiatern sådant härmed tilkänna, önskandes at det måtte falla lägligit, denna Samling ju förr ju häldre för wissa Orsaker skull, på bemelte Ställe at affordra låta.

Jag förmodar, at åtminstone något deraf lærer göra nöje, hälst wederbörande försäkrat mig, at ibland Örterne skola finnas nya Genera. Om så är, wet jag intet, men det är jag säker uppå, at ibland de Inseeter, som Herr Archiatern, jemte någre flaskar[!] med conserverade fiskar &c. äro ärnade, 2 å 3 ganska rara och högst eurieusea nya genera finnes. Beklageligit är, at de icke tola någon transport öfwer Land, ty jag wille häldre

mista 100 plåtar, än at de icke wäl och behåldne skulle framkomma, hwar-
til första Skeps Lägenheten skall nyttias.

Et Théé träd har warit med uppå wägen åt Europa som ibland några
och 20, warit ensamt conserverat ända til lit om Öen Ascension, men sedan
undergått sådane träns wanliga Öde.

Jag har den äran at tacka Herr Archiatern hörsammast för des gun-
stiga Bref af d. 22de huius. Ehuru kärkomne de mig alltid äro, så blyges
jag dock wid deras upbrytande, at så litet förtiena de hedersfulla utlä-
telser, hwarmed jag alltid finner dem upfylde. Gud wet mit upriktiga up-
såt, at gerna tjena Wetenskaperne i gemen, och wara Herr Archiatern
til behag och tjenst i synnerhet, den korta tid som af min wandring ännu
kan återstå. Men han wet ock, at den minsta del af de Instructioner jag
gifwer åt dem af våra resande, som bäst kunde hafwa råd och tilfälle at
uträtta dem, blifwer efterlefwat: Och det som skall heta wara efterkom-
mit, är så ofullkomligt, och ibland så absurdt uträttat, at man må gråta
deröfwer, så at jag nästan börjar at tro, at det är med Botanicis och Na-
tural Historiens älskare, som säjes om Poëterne: Nascuntur.

Iag sänder härhos fröen til några rötter från China, som där skola ätas
och wara rätt smakelige, wid namn *Gnao*², dem Osbeck wid första afle-
wereringen glömt; Och Keeke-Benen, som synes wara ganska besynnerlige
af en fisk från St Ubes i Portugall, samt et Skal af en Snäcka från Spanien,
på hwilka bägge jag intet namn wet; Men det wet jag, at mig alltid skall
wara besynnerlig fågnosamt, at få bära namn af

Högädle och Höglärde Herr Archiaterns Doctoris och Professorens
hörsammaste tjenare
M. Lagerström.

Gborg d. 29. July. 1752.

P. S. Iag har förr en gång fördristat mig at begära någon underrät-
telse, huru foglar skola conserveras. Wore det icke för mycket beswär
wille jag wäl anhålla Om Herr Archiaterns benägna Underwisning härut-
innan.

Jag fick i går see en Disputation de *Noctiluca Marina*³, som under Herr
Archiaterns Præsidiu blifwit nyl. hollen af H^t Adler, och med hwilkens
Dedication Herrar Directeurerne af Ost Indiska Compagniet blifwit hedrade,
men som jag deruti är omdöpt och kallad Wilhelm i ställe för Magnus
som är mit rätta namn, så har jag för roo skull allenast sådant welat nämna.
Vale & fave!

Linn. Soc., Vol. VIII: 368—369.

¹ PETER SAMUEL BAGGE, född 1708, grosshandlare i Göteborg, död 1779.

² Gnao eller Leen-gao, enligt OSBECK, Resa, s. 194, rotstockarna af
Nymphæa Nelumbo.

³ Disputationen om *Noctiluca marina* försvarades den 8 juli 1752 af C. F.
ADLER.

1649.

Högädle oeh Höglärde Herr Archiater
Doctor oeh Professor!

Iag hoppas at mit sidsta af d. 29de Iuly wäl lärer wara til handa kommit, som jag mig äberopar.

Detta Herr Archiatern at tilskrifva, föranlåtes jag af Handelsman-
nen Härstädes H^r. Petter Bagge.

Enär jag för någre år sedan hade upsändt Sal. Skeps Predikantens
Tärnströms qvarlätenskap, inlevererade han en bem^{te} Tärnströms til
honom utgifne Bodmerie Bref dat^t d. 27. Ian. 1746 på Dlr 120:- S^{mt}, Men
som det då war för sent, at wid Räkningens upgjörande kunna blifwa
observerat, så skiekade jag afskrift deraf til Enkian, men fick intet Swar.
Sedan har det kommit uti förgätenhet. Oeh som jag fruektar at mit bref
ieke torde hafva kommit Enkian til handa, så tager jag mig den frihet,
uppå Herr Bagges begäran, at sända Herr Archiatern härhos en afskrift
af samma Bodmerie bref, om det kunde wara möjligt, at genom Herr
Archiaterns gunstiga Biträde, utan vidlöftighet skaffa H^r. Bagge sin be-
taling.

Iag nyttjar detta tilfälle, at sända et slags Bönor från Suratte Bilumma
kallade, som mig sedan mit sidsta blifvit lefvererade, oeh har för öfrigit
den äran städse at wara

Högädle oeh Höglärde Herr Archiaterns Doctorens oeh Professorens
Hörsammaste Tjenare
Gborg d. 5. Aug. M. Lagerström

1752.

Utanskrift:

*A Monsieur
Monsieur Charles Linnæus
Archiatre du Roy,
Docteur et Professeur en
Medicine très Celebre*

à

Upsala

Linn. Soc., Vol. VIII: 370—371.

1650.

Högädle oeh Höglärde Herr Archiater,
Doctor oeh Professor!

Et starkt Åskie wäder, som på kom, just i det samma jag skulle för-
segla mit sidsta Bref til Herr Archiatern, oeh hwaraf jag altid förlorar
alla mina Concepter, war orsak, at jag glömde at bilägga Sal. Tärnströms

Bodmerie¹ Bref, som war mästa uphofvet til det brefvet, hwilket jag beder måtte ursäktas.

Jag har sedan haft den äran at undfå Herr Archiaterns högst angenäma af d. 3. huius. Dör jag icke alt för hastigt, skall jag expresse göra en Resa åt Upsala, at lära personligen känna Herr Archiatern, och mundteligen tacka för all den gunst och höflighet, hwarmed jag bemöthes, efter som jag finner, at pennan icke förmår uttrycka hwad jag tänker.

Efter som Oscabrion är et så rart Snäckeskal, så sänder jag här hos ännu et, at dermed öka Hennes Maj^{tz} Samling, så fraint der ingen förut skulle finnas.

Jag är med all uptänkelig högaktning

Herr Archiaterns

hörsamaste Tjenare

M. Lagerström

Gborg d. 8. Aug.

1752.

Linn. Soc., Vol. VIII: 372—373.

¹ Den af Lagerström sända kopian af Ternströms bodmeribref återgifves här (Linn. Soc., Vol. VIII: 374):

•Copia.

Jag underteknad Christoffer Tärnström går för Präst på Svenska Ost Indiska Compag^{tz} Skepp Calmar Commenderas af Captⁿ Mathias Estbergen och distinerad til Canton in China, tilstår och bekänner, at härstädes af Herr Peter Sam. Bagge bekommit En Summa af Nittijo Daler Silfwermynt tillika med 33 $\frac{1}{3}$ prCent premium giör tilsammans Et Hundrade Tiugo Daler Silfwermynt. Jag förbinder mig tre Månader efter min lyckeliga återkomst, til Herr Peter Sam. Bagge, eller rätta Innehafwaren af detta Bodomerie Bref at åter betala, underkastandes jag emedlertid alle mine medförande Waror af hwad Namn de wara må, jemte min til goda hafwande Lön all säkerhet, tills förenämde Hufwudstol med Bodomerie Lönen behörigen warder betalt, denne förbindelse bör sålunda förstås, at om någon olycklig händelse skulle wederfaras förr omtalte Skepp Calmar (hwarföre Gud det nådeligen beware!) antingen genom fiender, eldswåda eller annan Siöskada blifwer då denne min förbindelse af Null och intet värde, doch skulle alle de Waror som mig tillhöra och bärgade blifwa proportionaliter til merbemeldte Herr Petter Sam. Bagge eller Innehafwaren af detta Bodomerie Bref riktigt blifwa tilkomne och aflemnade, som alt med mitt egenhändige Namn bekräftat warder. Götheborg 27 January 1746.

Säger 90 D. S^{mt} Hufwudstohl

med 30 D. S^{mt} Bodomerie lön å 33 $\frac{1}{3}$ pCent.

Twänne lika lydande Bodomerie bref undertecknadt, det ena fullgjordt det andra af intet värde.

Christopher Tärnström.

At denna Copia är lika lydande med des inlefwererade Original, witnar

M. Lagerström.

1651.

Högädle och Höglärde Herr Archiater Doctor
och Professor!

Hennes Kongl. May^{tz} nådigste Befallning genom Herr Archiaterns Bref til mig af d. 7. sidstledne har genast blifwit anmaldt hos de öfrige Directeurene af det Ost Indiska Compagniet, och Ordrene til wederbörande uppå de 2^{ne} til China i åhr destinerade Skepp som nästkommande Månad komma at afsegla, äro redan expedierade, at på alt möjligit sätt söka at skaffa och lefwandes hemföra et par af de aldra minsta Hiortar neml. Han och Hona från Iava hwarest dessa Djuren endast finnes, så at om sielfwa omöjligheten icke ligger i wägen, Hennes May^{tz} nådigste Befallning lærer blifwa effectuerat.

Uppå et af de til China afgående Skeppen kommer åter Osbeck så framt hans hälsa håller stånd, såsom SkepsPredikant at utgå. Och uppå samma Skepp är samma SuperCargo med, som hitbrackte sidstledit är den utan kundskap i Botaniquen skaffade samling. nu får Osbeck dirigera samlingen, och SuperCarguen skaffar densamma, så at jag hoppas at det förra felet skall blifwa dubbelt årsatt.

Uppå det i wår til Suratte destinerade Skeppet har jag så begädt, at Candidatus Medicinæ H^r Adler¹ blifwit Skepps Chirurgus, genom honom förmodar jag at Flora äfwen derifrån skall få recruter, hälst där äfwen ock finnes en SuperCargo, som hafver Lust at biträda honom uti sin flit.

De öfrige Prester och feldtskärer få wäl ordres at äfwen gjöra Samlingar, men jag promitterar mig icke mycket af dem, ty de hafwa icke lagdt någon Grund uti Historia naturali.

Sedan jag uti sidstledne julii månad, sände Herr Archiatern den lilla wackra Papegoyan död, har jag fått en Lefwandes af samma släekte, den jag önskade kunna få Lefwandes til Hennes Maj^t men nu tillåter årstiden det icke, och om hon lefwer til Währen, står til Gud. Doek äflas min Hustru med honom, emedlertid bör jag til denna fogelns historia låta weta, at han, så snart det mörknar om qvällarne, hänger up sig med fötten kring en burs spiåla och hufwudet utföre afbidandes således morgonen.

Iag är med all Högaectning

Högädle Herr Archiaterns &c

Hörsammaste Tjenare

M. Lagerström.

Gborg d. 31. Oct. 1752.

Utanskrift:

*A Monsieur
Monsieur Charles Linnæus
Archiatre du Roy, Docteur
et Professeur en Medicine
tres Celebre*

a

Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 375—376.

¹ CARL FREDRIC ADLER, född 1720, studerade medicin i Uppsala, försvarade 1752 under Linnés præsidium dissertationen: *Noctiluca marina*, var anställd som läkare i Ostindiska kompaniets tjänst, dog 1761 på Java under utresa med kompaniets skepp Sverige.

1652.

Högädle och Höglärde Herr Archiater Doctor och Professor!

Iag tackar Herr Archiatern hörsammast för des benägna Skrifvelse af den 9. huius, och den sedermera öfverskickade Beskrifningen och Ritningen af den Lilla Parroquerten. Iag söker at persvadera Herr Conducteuren Brelin¹, som är här wistandes, och en snäll Ritare, at göra efter min ännu Lefvande Fogel, en mera liknande Målning, då jag densamma, jemte Herr Archiaterns Beskrifning och mina Observationer til Kongl. WetenskapsAcademien skall insända.

Wår goda Osbeck är rätt siuklig, och klagar öfver Andetäppa, som kommer och går, och som efter mit tycke härrörer mera af Malo Hypochondriaco, än af något fel i Lungorne; Men han preparerar sig likwäl til afresan som innan slutet af denna Månad, om Gud will! säkert sker. Gud uppehålle honom! Utom det, at han kommer med ganska beskedel. och Curieuse SuperCarguer, samt at han är älskad af hwar man, har jag gjordt sådan Anstalt hos Capitainen och Officerarne, at ingen skötsel och biträde honom skal fattas.

Iag tackar Herr Archiatern äfven ock för des gunstbenägne Utlåtelse, om min Upresa til Upsala nästkommande Sommar. Gud gifwe! det må kunna skee; Ingen ting i Werlden är, som jag på mina dagars afton högre önskar.

Iag är wäl öfvertygad, at Herr Archiatern har et ganska stort förråd på Böcker uti allehanda språk om Natural Historien; men som kanske deribland icke torde finnas någon på Chinesiska, så tager jag mig den friheten at för medföljande 2^{ne} som höra tilsammans, och skola handla om denna Materien, utbedja et Rum ibland Herr Archiaterns Böcker.

Och som jag för öfrigit denne gången ingen ting widare hafver at tillägga, så slutar jag med försäkran om den skyldiga högacktning, hwarmed jag har den äran städse at wara

Högädle och Höglärde Herr Archiaterns
Doctorens och Professorens

Hörsammaste Tjenare
M. Lagerström.

Götheborg d. 25. Novembr.
1752.

Linn. Soc., Vol. VIII: 377—378.

¹ Antagligen PEHR BRELIN, som vid denna tid var konduktör vid fortifikationen, sedan kapten och slutligen major vid Kalmar regemente, död 1795.

1653.

Högädle och Höglärde Herr Archiater Doctor och Professor,
samt Riddare af NordStjerne Orden.

Min Ost Indiska Skörd hafwer i år warit ganska liten, doek kan jag icke underlåta at deraf meddela något, omskönt intet särdeles betydande, hwilket jag med det den 1 huius härifrån til Stockholm afseglade Ost Indiska Skeppet Adolph Fredrick, dit upsändt, och hwaröfwer jag här Styrmannens qvitto bifogar, med mina ordres til Capitainen at afleverera den däruti nämde Lådan märkt C. L. à Upsala med mera, til Sedelhafvanden, som Herr Archiatern tækes någon sin wänn i Stockholm till sända, at om affordringen besörja.

Innehållet af Lådan består af 8 flaskor med fiskar i Spiritu Vini, och 1. ask med några frukter och frön, af de förre wet jag icke namn på flere, än at den stora en Pomerantz liknande, skall wara en Pompelmus, och den lilla en rund Citron lik, skall kallas Lemtje. Af fröen förmenas, det så kallade Oljo-fröet skola kunna tola wår Climat, lika så Oljo Bönorne. Jag skickar i dag til Kongl. Wettenskaps Acaademien en berättelse om Chinesiska Landthushållningen, hwaruti desse frön omröres.¹ Iemte lådan följer en stor Mussla, hwaraf fisken² som skall wara lik en Ostra, har wägt cirka 17. Marker, hon är tagen wid Printzens Eyland uti Straet Sunda³, och blifwer där äten. Rörwäxterne som äfven medfölja äro de störste af det slaget jag någonsin sedt.

Med samma Skepp har jag, efter deras Majestätens nådiga befallning upsändt en lefwande liten grön Papegoya af minsta slaget, oeh en lefwande Chinesisk Rå Get, samt några Lådor, med uti Spir. vini conserverade Fiskar, ormar och foglar; med Fiärillar och Insecter; Corall arter Snäckor och annat smått, samt en ganska Curieus Hummer från Printzens Eylandt, med 2 Kistor med Stenwäxter utur Hafvet, hwilket alt twifwels utan lærer komma under Herr Archiaterns skärskodande; Ibland de uti Spiritu vini inlagde, finnes en specie 2^{ne} hafskräk, som hafva 1. hufwud, men 7 eller flere Stjärtar, dem jag uti ingen bok sedt afritade.

Jag har adresserat alt detta, i brist af annan tjenlig bekantskap, til Herr Archiatern Bäck. Gud gifwe! at han icke ogunstigt uptager min dris-tighet.

Näst önskan at det lilla, som efter bifogade sedel, för Herr Archiatern nu upsändes; måtte wara til behag, hafver jag den äran städse at wara
HögÄdle Herr Archiaterns, Doctors och Professorens
samt Riddarens

Hörsammaste Tjenare
M. Lagerström

Gotheb. d. 7. Sept.
1754.

Linn. Soc., Vol. VIII: 379—380.

¹ Omröres = omtalas.

² Fisken = djuret.

³ Sunda - sundet.

1654.

Wälborne Herr Archiater, Professor och Riddare af
NordStjärne Orden!

Förledit år war en mager OstIndisk Skörd, så at utom några få frön, jag hade ingen ting at fägna Herr Archiatern med, och min Hälsa war då, jemwäl ock i början af detta år, så dålig, at jag icke gjorde mig stort hopp, att kunna länge uthärda, hwarigenom jag en allt för lång tid kommit at hindras från det Nöjet at skrifwa Herr Archiatern til. Nu har Gudi lof! i år Medewij Hälso Brunn så restituerat min Hälsa, at jag på många år icke mådt så wäl; Och därjemte har jag den Glädjen at kunna fägna Herr Archiatern med det som wij länge förgäfves wäntat på, neml. at jag fådt hem 2 Lefwandes Théeträn, aldeles helbregda och behållna, fulla med Blad och Stora Blomster Knoppar, til Upsala Botaniske Trädgårds tjänst och prydnad, som nu stå i min lilla Parterre här i Staden och dem min Hustrus Cousin OpperStyrmannen Levinus Olbers¹ under resan sködt och lyckeligen hemfördt. På hwad sätt jag nu skall få dem hellbregda under en förständig Karls uppsyn landwägen til Upsala, emedan ingen Skeps lägenhet finnes, det är som mycket oroar mig, och hwaröfver jag denna gången allenast, med desse få rader utbeder mig Herr Archiaterns mogna råd, förblifwandes städe med all högacktning

Wälborne Herr Archiaterns Professorens och Riddarens
Hörsammaste Tjenare
M. Lagerström.

Götheb. d. 30. Iuly
1757.

Utanskrift:

A Monsieur
Monsieur Charl^s Linnæus
Archiatre du Roy, Professeur
& Chevallier de L'ordre de
L'Etoile du Nord
à
Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 381—382.

¹ LEVINUS OLBERS, född 1725, slutligen sjökapten i Ostindiska kompaniets tjänst, död 1804.

1655.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af
Nordstjerne Orden!

Jag beder hörsammast om ursäckt, at jag i ställe för et widlöftigt Swar, som Herr Archiaterns gunstbenägna af den 5te huius wisslerl. fordrade, med få rader allenast beswarar det Essentiellesta, och härhos öfversänder Con-

noissement af Skeppar Arfved Svensson för emottagne 2de Théé Träd, at föras til Stockholm. Han är redan afseglad. Gud ledsage honom, och hålle träden wid sådan Hälsa som de här haft, så komma de säkert lyckel. fram. Men jag beder at Skeppⁿ straxt må blifwa af med dem wid sin ankomst, ty det war *Conditio sine qua non*.

Med nästa Post skall jag swara widlöftigare nu lägger jag allenast til, at jag med oafslätel. högacktning lefver och dör

S. T. H. Archiaterns

Hörsammaste Tjenare

M. Lagerström.

Gborg den 17. Aug.

1757.

Utanskrift:

*A Monsieur
Monsieur Charl^s Linnaeus
Archiatre du Roy, Docteur en
Medicine, & Chevallier de
L'Ordre Rojal de L'Etoile du
Nord*

à

Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 383—384.

1656.

Wälborne Herr Archiater, Doctor, Professor och Riddare
af Kongl. NordStjerne Orden!

Aldrig kan någon gifträngd¹ piga mera hafva längtat efter den dagen, som skolat skilja henne wid den beswärliga Mödomsbördan, eller någon slösande Ungdom, efter den likmätigt deras tycke sent kommande dagen, som gör dem til ägare af Föräldrarnes hopsamlade Rikedom, att ieke min Längtan, att på godt och ett behållet framkommande lofvande sätt, see mig skild wid de från China hemkomne Thééträden, warit mångdubbelt större.

Iag hade til den ändan formerat ganska många, och kanske långt flere projecter, än dem Herr Archiatern uti des högtårade mig i går aftons til handa komne Skrifvelse af d. 15de huius, omrörer, men wid alla mött så många inconvenientier och osäkerhet för träden, att de samt och synnerligen funnits impracticable; Hade jag kunnat finna någon som med någon probabel pålitelighet, welat åtaga sig trädens säkra och behållna framskaffande til Upsala, för penningar i ett för allt, för en penningesumma, så skulle jag icke hafva spardt, ända til 200 β S^{mt} af egne medel, ehuru det hade kunnat incommodera mig; men äfventyret derwid, och fruektan at ingenting hafva för sitt beswär, hafver skrämt alla de beskedliga och

påliteliga karlar, dem jag derom anlitat; Doek hade så när mitt sidsta efter mitt tycke probablesta Project, neml. att låta träden med sin öfverhögde Bur, som uti godt warmt wäder kunde öppnas, men uti ondt eller kalt wäder, oeh om nätterne tilslutas, uppå 2^{ne} behållne^s och från Håstryggen på marken släpande swigtande Stänger framdragas, under 2^{ne} de påliteligaste karlars, som jag kunde finna, uppsyn och wård, såsom mitt Ultimium refugium, warit på wägen att blifwa wärkstald, då jag fick kundskap, att en härifrån til Dantzick sig ärnande Skeppare, oförmodeligen blifwit öfvertalad, att intaga en Laddning Sill för Stockholm, och därifrån sedan fullfölja sin resa til Dantzick. Jag som fandt denna oförwäntade Lägenheten beqvåmligast, aecorderade således genast med Skepparen, och war icke allenast så lyckelig att öfverenskomma med honom, om en skålig betalning, för ett godt Rum uti hans Cajuta, utan oek att finna, att en beskedlig Ost Indisk Matros wid Namn Iohⁿ Beckman som med samma Skepp, hvarå träden warit hemkommit, och sedt deras Skötsel under den långa resan från China, tingat sig på samma fartyg, passage åt Stockholm; Jag sände fördenskull, under Styrmannens Olbers uppsyn, med bem^{te} Matros, träden inneslutna uti samma Bur, hvaruti de från China kommit, uti en liten Båt om bord på Iackten, som låg en fierdedels mil från Staden wid Sille-Bodarne, til at completerera sin Laddning, gaf Matrosen en hederlig Discretion, för sitt under öfverförslen hafvande beswär och lofvade tillsyn, lemnade honom et Kåril med tilräckeligt fårskt Wattn, til Trädens wattanande, och jämte Styrmannen Olbers underrättade honom, om allt hvad han under resan, hade at i åckt taga; Befallte dem Gudi, och sände Herr Archiatern den 17de huius uti mitt sidsta bref, Skepparens Arfved Svenssons Connoissement. Bemeldte Skeppare afseglade dagen deruppå, med rätt god Wind, som alt sedan continuerat, så at med Guds hjelp han redan kan hafva passerat Sundet. Gud gifve honom en behållen resa! och unne Herr Archiatern oeh Upsala Academie den glädien, att få see de så mycket efterlångtade träd, behåldne uti Academiens trädgård; För hvilkas framförande til Stockholm, dårstådes, således ingen ting kommer att betalas.

Wåra Chinafarare, och deribland i synnerhet Lieutenant Ekeberg^s, berättta att de gamla bladen som på träden finnes, äro perenne, och att allenast de årlige nya utskjutande Löf tages til Théé.

Med Ost Indiska Matrosen Beckman, sände jag äfven för Herr Archiatern, et litet annat lefvande träd från Iava uti en särskilt Kruka; hvad det är för slag eller des namn wiste wederbörande icke att berätta, utan sade allenast, att de wid hafs stranden där funnit en utsprucken Nöt, den de tagit om bord, lagt uti en kruka med Sand, och dageligen eller så ofta sanden blifwit torr, wåttnat densamma, oeh således på Resan, bragdt Trädet til den högd som det nu äger.

Jag hoppas således, åtminstone har jag dertil gjordt, alt hvad up-tänkeligit, och mig mögeligit warit, att desse träd skola komma behållne til Stockholm, det Gud gifve! Men at de där wid ankomsten genast emottages, därom täcktes Herr Archiatern, efter min derom til Skepparen gifne Lofwen, benågnast bestyra, emedan jag icke kan anförtro den Commis-

sionen med säkerhet åt någon af mina wänner i Stockholm, och det torde wara äfventyrligt, om icke aldeles skadeligit, att Skepparen, i brist af någon annans emottagande, nödgades att leverera dem i Packhuset. Hwad sedan transporten til Upsala widkommer, därom lærer Herr Archiatern sjelf bäst kunna dömma och föranstalta huru den bör verkställas.⁴

Iag beklagar för öfrigt rätt hjerteligen, att Herr Archiaterns glädie öfver desse trädens lyckeliga Ankomst til Europa, skall för honom hafva warit beledsagad med så mycken oro och ängslan, hvarom des til mig aflätne 2de Bref af d. 5te och 15. aug. nog tydeligen wittna, och önskar att en lyckelig utgång måtte göra alt sådant glömdt, då jag äfven har all den glädjen och tilräckeliga hedern som jag åstundar, eller begära kan; ty en sak som Lyekan Sverige tillskyndat, och jag icke haft aldra minsta beswär wid, förtienar icke ens tack, mindre odödelig äminnelse.

Äregirighet hafver aldrig warit min foiblesse. Iag är nögd att dö med det namnet, att jag warit en ärlig Mann, missunnar för den skull ingen annan de framsteg, som lyekan dem tillskyndar, och tror säkert, att om Öfverheten hade funnit, att jag med 50 års tjänst, hade förtjänt mera heder än den mig blifvit tildelt, hade jag säkert fådt den; Men at därföre resa til Stockholm, och wistas i Werlden⁵, samt hålla mig framme, som Herr Archiatern wälment råder mig; det löner wid min ålder icke mödan, mindre betalar Skiutzen, den jag elliest, om jag lever, icke skall spara, endast at få den efterlängtrade fägnaden, att personligen lära känna Herr Archiatern, Uti hwilkens beständiga Wänskap jag mig innesluter, och med uppriktig Högaektning lever och dör

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Hörsammaste Tjänare

M. Lagerström.

Götheborg d. 20. Aug. 1757.

P. S. Hwad tycker Herr Archiatern om Öfverste Lieutenant Wergins⁶ paradoxsynande Rön om Hafrans ombytande til Råg och hvete? Det är här, 1/2 mil från Staden, på en gård benämd Qvidbergs Näs, emot wäntan och förmodan (ty Wergins Rön war icke utkommit, då hafran utsäddes, och innan Axen woro framkomne år 1756 med Gräset uti Ängen afslogs) i år genom en öm nog wäxt blifvit bestyrkt, hvar af iag i går wiste Magister Osbeck Råg och Hwete halmen och Axen til 16 à 24 af en Hafver rot.

Linn. Soc., Vol. VIII: 385—388.

¹ Gifträngd = giftaslysten.

² Behållna = starka.

³ CARL GUSTAF EKEBERG, se Afd. I: D. 2, s. 160, not 1.

⁴ Linné hade hos Akademiska konsistoriet skaffat sig anslag för te-trädens forslande till Uppsala, hvarom konsistoriets protokoll för den 15 aug. 1757 i § 5 förmåler:

»Berättar Rector, att Archiatern och Riddaren Linnaeus fådt ifrån China öfwerskickade till Gjötheborg 2de Thé Träd, som äro de aldräförsta, hwilcka till något ställe i Europa hittills kunnat inbringas. Och som Archiatern och Riddaren icke allenast på flere tillförene misslyckade försök kostnad användt, utan och nu

ser sig omöjligan kunna så granlaga växter från Giötheborg hitskaffa utan flere personers tillhielp och wårdande under wägen, hwilcket besynnerlig och känbar utgift måste fordra; då hemställte Rector Consist^o acad^{co} om ej skjäligt wore, att i ett mål, som ej mindre hedrar denna Kongl. academiem och hela riket, än det i framtiden gagnar, bewilja Archiat: och Riddaren Linnæus 2 å 300: dlr Kop^{mt}. Och resolverades, det kommer trehundra daler Kop^{mt} att, af Academie Råntekammaren, till Arch. och Riddaren Linnæus utlemnas, som deraf godtgiör sig de omkostningar, hwilcka till bem^{te} Träns hitskaffande betarfwas.»

Träden kommo lyckligt och väl fram till Upsala, men då de efter två år blommade, befunnos de vara en art af släktet *Camellia* (SWEDERUS, M. B., Botan. trädgården i Upsala, 1877, s. 101). — Det var först 1763 som Linné genom kapten Ekebergs försorg erhöill äkta tebuskar.

⁵ Werlden = stora världen.

⁶ JOHAN BERNHARD WIRGIN, född 1705, generalmajor, död 1783. Hans äsyftade skrift bär titeln: Rön och försök om en underbar sädesarternas förvandling ifrån sämre til bättre slag . . . Stockh. 1757 och gaf anledning till en del följdskrifter. I sept. 1757 försvarade B. HORNBERG under Linnés præsidium en dissertation i detta ämne: de transmutatione frumentorum. Författaren (Linné) tar visserligen icke hänsyn till den svenska litteraturen härom, men han förnekar aldeles en sådan förvandling. Avhandlingen afslutas med dessa ord: »Quidquid itaque sit, serio asseveramus Avenam nunquam mutari in Secale; nec dari unquam transmutationem frumentorum».

LAXMAN, ERIK.

Född i Nyslott 1737 (eller 1738), medan denna del af Finland ännu tillhörde Sverige, student i Åbo 1757, strax därefter präst i St. Petersburg, antog 1764 en plats på fem år som predikant vid en luthersk-tysk församling vid de Kolyvanska bergverken i Sibirien, 1770 professor vid ryska vetenskapsakademien, hofråd, död på resa i Sibirien 1796. — Laxman var en mycket framstående naturforskare och har genom vidsträckta resor i Sibirien verkat mycket till kändedom om detta lands naturhistoria. — Se närmare om honom:

WILH. LAGUS, Erik Laxman, hans lefnad, resor, forskningar och brefvexling. Hfors 1880. (Bidrag t. känded. af Finlands natur och folk, utg. af Finska Vet.-Soc., H. 34.)

P. WALDEN, Erik Laxman als Erfinder und Entdecker. Helsinki 1913. (Annales Acad. Sc. Fenn., Ser. A, T. 5: No. 1.)

Af brefven från Linné är blott ett känt i afskrift.

1657.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Den Högstes Försyn, Hennes Käiserlige Majestæts allernädigste kal-
lelse, och en otrolig stor lust til Botanique och Natural Historie, hafwa
bewekt mig at giöra ifrån St Peterborg en resa af 4290 Ryska werster

til Koliwano-Woskresenskiske Guld och Silfwer Bergwereken i Sibirien och blifwa därstädes Präst i 5 års tid. Iag har ifrån den tid iag börjat känna werlden också tillika haft äran at wörda Herr Archiaterns priswärda skrifter, och har ey någonsin mera önskat mig än at få riekta min ringa insieht med Herr Archiaterns munteliga underrättelse, eller åtminstone någon lägenhet hwar igenom iag finge äran at giöra mig bekant med Herr Archiaterns förnäma person, wilcken de största lärda i wår tid med högahtning nämna.

Nu har iag det önskeligaste tilfälle at få blifwa delachtig af en så stor ära, som uprichtigt sagt är den fierde bewekande orsaken til min resa.

Skulle iag under min 5-åra warelse på en så aflägsen ort genom mina anmärkningar kunna giöra mig förtient af Herr Archiaterns gunst, så wore iag ganska lyeklig.

Iag wil föra en ordentlig dagbok öfwer alt hwad mig förekommandes warder. Herr Archiaterns instructio peregrinatoris¹ har iag utwald til min instruction.

Alle skrifter som angå Sibirien har iag tillskaffat mig, de wid Petersborgska Academien befindtliga Messerschmiedske, Stellerske, och Gmelinske² Manuscripter kunde iag, oagrad all möda, ey få til genomgånde.

At få upwachta Herr Archiatern med Sibiriska Örter, Frön och Insecter etc. wil iag anse för en synnerlig förmån. och wille Herr Archiatern gynna mig med någon speciel påminnelse, så utbeder iag mig samma endera under Etats Rådets Kruses³ eller Doctor Büschings⁴ coverte til Petersborg.

I Petersborg fant iag en Iulus, des beskrifning iag lämnade i Wettenskaps Academien därstädes. När iag blir frisk och kommer til Koliwan, så wil iag hafwa äran at skicka den til Herr Archiatern.

Försynen wälsigne min resa! Iag förblifwer med diupaste wördnad Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiukaste tienare

Eric Laxmann.

Moscou d.

31 Jan. 1764.

gl. st.

Linn. Soc., Vol. VIII: 471—473.

¹ Linné hade 1759 utgifwit en dissertation i detta ämne. Förekommer omtryckt i Amoenitates, Vol. 5, s. 298—313.

² Om DANIEL GOTTLIEB MESSERSCHMIED, GEORG WILHELM STELLER och JOHANN GEORG GMELIN, se Afd. I: D. 2, s. 32, noterna.

³ KARL FRIEDRICH KRUSE, se Afd. I: D. 6, s. 34, not 1.

⁴ ANTON FRIEDRICH BÜSCHING, se Afd. II: D. 1, s. 256, not 1.

1658.

Höglärde Herr Magister.

Med obeskrifwelig fägnad fick jag i dag Hr Magisterns af d. 31 januarii, hwar af jag ser at försynen och ödet lämnat Hr Ma-

gistern frihet at gå til de orter, där näppeligen tilförene någon kommit med öppna ögon. Den högsta förläne Herr Magistern sin nåd at där få se hans undervärk och dem uptäcka för werlden. Messerschmidtske, Stellerske, Gmelinske, Gerberske, Heintzelmanske skrifterne har jag i mss.¹ Af Sibiriske växter har jag knapt 100 lefwande i trädgården. Inga växter trifwas bättre i våra trädgårdar än desse. Engelsman och Fransosen hafwa giordt sine Trädgårdar och Herregårdar som Paradis, med de rara trån och örter de infört från norra America; desse trifwas mindre wähl hos oss och knapt någonsin mogna sin frucht. Hade wi de trån och örter, som wäxa i Sibirien, skulle våra trädgårdar få en ny glants och ny wärld. Herr Magistern kunde göra vårt fädernesland wackert och härligt, om Herr Magistern wille sända mig frön af de i Sibirien wiltdt växande planter, och därigenom få hela efterwerlden at prisa sig.

Actæa cimicifuga med 4 pistiller woro högstönskelig. *Hypocyamus physaloides* där näst. *Hypecoon erectum*, *Fumaria spectabilis*, *Trollius asiaticus*, de många *Spirææ* där wäxa, en liten *Ulmus frutex* och flere så härlige växter, som aldrig warit i Europæiske trädgårdar. En enda af dem woro en juwele.

Jag har fått Insecter från hela werlden, och nyligen en stor samling från Cap. b. spei, men ingen naturkunnig kiänner et enda insect ifrån Sibirien.

Jag stego gärna på knä, ja kyste Hr Magisterns fötter, om jag med mina böner kunne förmå Hr Magistern at sambla några frön eller Insecter för mig.

Om Hr Magistern finner nödig åtanke för mig, så sänd brefwen under Couvert til Kongl. Wettenskaps Societeten i Upsala, så får jag dem säkrast, ty jag öppnar sielf alla Societetens bref.

Uti Petersburgiska museo, som är tryckt i octavo, ser jag en oändelig hop af små foglar och fiskar ifrån Sibirien; men Gud allena wet hwad det är, ty namnen äro så aliena, at ingen blifwer där af slugare. I en flaska med starekt bränwin kunne många små foglar och små fiskar bewaras.

Glöm intet at giöra Eder sielf et litet herbarium af de örter, som Herr Magistern finner i Sibirien; om någon förekommer främand[!] lägg den in i bref med numero adscripto och sänd til mig, då iag för hwart numer skal swara hwad det är och hwad där om kan finnas bekant eller intet.

Ibland *Spiræas* växer i Sibirien en låg frutex foliis pinnatis, som woro owärderlig om man kunne få den med frön. *Spiræa salicifolia* är allmän; alle de andre woro til häckar i våra trädgårdar owärderliga för sine wackre hwita blommor, som göra dem så prydesamme.

Herr Karamitschew gifwer nu ut under mig en disputation, i hwilken han har catalogue på alla uptåkte Sibiriske växter; då den blifwer tryckt, skal jag sända honom.²

Om Hr Magistern täckes sända mig sibiriske frön, så sök ej altid efter de mäst specieuse, utan tag äfwen af de aldra uslaste och förachteligaste, ty de äro ofta de raraste, och de minste äro förbigångne af alla.

Lefwer jag til hösten, skall jag utgifwa *systema naturæ*³ å nyo; då skall Herr Magistern få se huru antalet på diuren stegit oändeligen.

Den högste Guden gifwe Hr Magistern hug och krafter at betrakta och sambla, samt uptände Hr Magisterns wänskap och gunst för mig. jag längtar oändeligen efter första brefwet ifrån Koliwan.

jag är med mycket estime

Höglärde Herr Magisterns

ödmiuke tienare

Carl von Linné.

Upsala d. 12 Martii

1764.

Tryckt efter en af TH. M. FRIES 1909 gjord afskrift af den kopia, som Laxman sändt till sin vän JOH. BECKMANN, professor i Göttingen, och hwilken kopia då ägdes af dåvarande Oberleutnant OSCAR BECKMANN i Leipzig. — En tysk öfversättning af originalbrefvet har tryckts i den af AUG. LUDW. SCHLÖZER utan Laxmans vetskap och till hans stora förargelse utgifna boken: *Erich Laxmann's Sibirische Briefe*, Gött. u. Gotha 1769, s. 59—66. Härifrån har det bl. a. återgifvits på svenska i LAGUS, Erik Laxman, s. 22—23.

¹ I Linnean Society i London finnas en del af dessa manuskript ännu kvar. Om TRAUGOTT GERBER och JOH. GOTTFR. HEINZELMANN se Afd. I: D. 2, s. 32.

² ALEXANDER DE KARAMYSCHEW (studerade i Upsala, sedermera bankdirektör i Irkutsk, kollegieråd vid kejs. kabinettet i St. Petersburg, död 1791) angifves som «auctor et respondens» till dissertationen «demonstrans necessitatem promovendæ historiæ naturalis in Rossia», som ventilerades under Linnés presidium den 16 maj 1766. Där förekommer en förteckning öfver 351 sibiriska växter.

³ Tofte editionen af *Systema naturæ* utkom 1766—68.

Wälborne Herr Archiater och Riddare,
Höggunstige Herre.

Den 31 Maii gl. St. hade jag lyekan, at erhålla Herr Archiatern och Riddarens högtärade skrifwelse. Hwad kunde wäl mera fågna mig? Jag tackar ödmiukast för de många lärerika påminnelser och wackra nyheter, med hwileka Herr Archiatern och Riddaren täckes behedra mig. Det endaste hwaröfwer jag oroas, är at jag så länge måste uteblifwa med mit ödmiuka swar, ty denne är den första påliteliga lägenheten jag härifrån hafwer til St Petersburg. Herr Archiatern wäntar med skäl åtskilliga artiga anmärkningar af en Naturaliers älskare ifrån en både så mycket aflägsen, så som ock tämmeligen obekannt ort, och jag är högstförplichtad at med oförtruten flit söka fylla en så förtreffelig Lysternhet [!]. Den allmächtiga Skaparen, hwilekens Allwished ouphörligen pryder alla jordenes ändar med äfwen så härlig ordning som oändeligen mångahanda Creatur och underwärk, och låter det aldraminsta äfwen så förundrans wärdt som det största, förkunna sit gudomeliga Mayestät och låf, gifwe mig lyeka at på någorlunda sätt kunna fylla mina Gynnares och min egen önskan!

Oachtad jag wistas wid en guld och silfwergrufwa, hwars like i anseende till Rikedom i hela Europa förgäfwes sökes, så måste jag likwäl tilstå at de förnuftigaste Bergofficerare tractera Wetenskapen på ärligt gammalt Handtwärkare sätt, och de förnämsta och mereste kunna allenast räkna och skrifwa. Hwad värde sätta wäl sådant folk på nyttiga Wetenskaper? Huru mycket gäller wäl et diur, en Fogel, Fisk, Inseet och Ört hos dem, då de hwarken kenna eller wörda skaparens underwärk uti mineral riket? Fastän jag i förleden wintras affärdades ifrån Hennes Käiserliga Mayestäts Höga Kabinett med en för min afsicht nog fördelachtig befallning, hwarföre jag ewigt wördar Hans Excellences Senateuren, Geheime Rådet och Riddaren af Hel. Alexander Orden Hr Olsufiew^s nåde för mig, så niuter iag likwäl ej den ringaste Handräkning, emedan befallningen är förnuftigt och för mycket allmän skrefwen; utan det går mig wid hwarje fordran så som det gick Herr Archiatern wid gamla Göteborgska Skepshwarfwet.² Jag hoppas likwäl winna hos Högbemälte Herren en nådig resolution. Denne Herren äger såwäl i språk såsom ock i Wetenskaper den mognaste insicht: wille Hr Archiatern för Naturalhistoriens förkofring nu strax med några rader besöka honom, så kunde jag med denne lägenhet, som dröijer några weckor i Petersburg få läkedom emot dumheten, som här grasserar. De meresta wettenskaper hafwa den olyekan at de af dumhet och Afwund anseenligen förhindras i sit lopp, men en Älskare af Natural Historien har sällan fruchtadt för denne olycka. Han älskar föremålen i sin Wetenskap långt högre, än at dumhet och Afwund kunde beta honom lusten. hos afwundsiuka arbetar han hemligen och där tidsfördrifwet kårstar Lifwet söker han sina skatter uti mörkret och låter ingenting hindra sig. I anseende til Mineral Riket är här et allmänt förbod til Wetenskapens stora skada men ganska ringa nytta, men alla wägar åt skogen stå mig öppna och jag

får samla så många diur och Wäxter som jag någonsin kan. Efter Sibirien är oändeligen widsträckt, så kan en Person ej hinna långt. Wore det ej nyttigt om jag som wistas 4 år på en ort finge anlägga en Trägård, at i den få undersöka landets wäxters Natur och Nytt. Detta har jag förgäfwes sökt, såsom ock et stycke Land hwari jag wille utså allehanda trädarter, och wisa för en enfaldig pöbel at Trä och Stäekar emot deras mening af frön framwäxa. Alla fält äro här med sådana sköna blomster beprydda som jag annorstädes funnit i Herrars trägårdar, men tillika stå också de merasta och bästa länder bara på 20, 30, 50 och mehra quadrat mils wäg. Nödgas man på en af den Högsta med rika bergwärk wälsignad ort nu redan låta 2de fördelahtiga bruk ligga öde för skoglösa, hwad har man då i framtiden ej at fruehta? Nödgas bonden nu redan, uti et land som kunde tåla 20 gånger mera inbyggare, bo uti de elendigaste biörk och wide Kyffen? huru will han då effter 30 år behielpa sig. Skulle stäekarna af frö wäxa i en sommar som Hafran, så hade man länge sedan råd³ många 1000, men at arbeta för framtiden därtill har Sibiriaken ej den ringaste lust. Skulle Herr Arehiatern få se sibiriska åkerbruket, så skulle Herr Arehiatern säga: säden wäxer wild, ty den största mödan består i sädens samlande och i den bästa bondens rja kan på en gång ej mer än 5 til 7 Swänska tt säd uttröskas. tt råg kåstar 4 a 5 öre Smt.

Detta första Året har wäl ej gåt effter min önskan. Det är allmänt, at början altid är den swäreste, också på de wälbestälta orter. I örtriket har jag giordt ganska litet. *Veronica spieis terminalibus, foliis filiformibus pinnatis, summis linearibus, radice perenni caule pedali. habitat in monte altissimo lutoso Gleden ad Obum fluvium trans Belojariski. floret Junio, Jul. et Aug.* Detta är den första ört jag funnit. hon pryder de högsta kullar wid Obströmmen med sina hårahtiga täta blad och blåa blomster, och wäxer som små buskar. Iag som nog lupit omkring har ej funnit den förutan på 2 höga kullar. *Veronica spiea terminali foliis alternis petiolatis pinnatis caule adscendente tereti simplicii.* Denne Ört fant Joh. Thiel Doctor Medicinæ i sommars wid Ustkamenogorski fästning wid Ulbaströmmen som flyter i Irtiseh. Han skiekade den til mig och begärde weta det namn, jag tog mig friheten at eharacteriera den, och hafwer äran at upwaehta Herr Arehiatern därmed. *Sedum — foliis linearilanceolatis integerrimis semiteretibus confertis imbricatis pulposis, spinula membranacea terminatis, caule stricto simplicissimo. Flores in spieam cylindrico pyramidalem conferti. stamina 10 longitudine petalorum. petala carinata nectaria parva. Deuna sköna Pyramid wäxer på stenar och på de aldra högsta kullar emot söder. hon blomstras i Augusti månad. Fröna mogna ganska sent. Gmelin lærer utan twifwel hafwa beskrifwit den. Gentiana — Rad. ramoso fibrosa. Caulis adscendens, parum compressus, inanis, integer. Folia opposita, confluentia, vaginantia lineari lanceolata obtusa integerrima, patentia carinata. Rami axillares, oppositi, foliosi, pedunculis unifloris. Flores violaceo cyanei fauce maculis flavis adpersa. Cal. perianthium monophyllum quinquepartitum laciniis linearibus integerrimis. Cor. monopetala calyce longior inferne infundibuliformis superne ventricosa 5plicata, limbo 5 partito laciniis erectis pliea dentieu-*

loque interjectis. Stam. fil. 5 subulata stricta tubo corollæ affixa, ad basin decurrentia, exteriori latere teretia interiori concava. Antheræ longæ, extrorsum carinatæ in tubum cylindricum connatæ. Pist. germen oblongum cylindraceum longitudine staminum. stylus nullus. stig. bipartitum laciniis revolutis. Peric. capsula teres oblonga basi 5 angularis unilocularis univalvis. Semina plurima oblonga capsulæ affixa. habitat in campis pratisque planis subhumidis floret circa medium aug. Didyn. angiosp. efter jag sedt ringaste delen af denne Klass och ordning, så wågar mig ej gifwa något namn, utan allenast denne Anmärkning. Rad. perennis præmorsa faseicularis. Caulis erectus, pedalis, teres, enodis sub terra crassior, pulposus, coloratus, squamosus, tomentosus simplicissimus, folia (squamæ) pauca, colorata, lanceolata, decurrentia, sessilia erecta, floralia, a medio ad apicem siccæ. Flores sessiles, sparsi in spicam cylindraceam. Calyx perianth. biphylum coloratum persistens erectum tomentosum, corolla brevius, laterale, foliolis bifidis laciniis lineari lanceolatis apibus siccis. Cor. 1petala ringens. Tubus cyl. parum recurvatus. Lab. sup. bifidum, laciniis præmorsis inclinatis margine inæquali. Lab. inf. hians, trilobum lobis subrotundis æqualibus, planis in carinam decurrentibus, sinus undato convexis denticulo marginali notatis. Stam. fil. didyma filiformia apice nutantia tubo corollæ inserta. sup. 2. parum longiora. Anth. oblongæ, bivalvæ, valvulæ basis in spinulam terminatur. Pist. germen superum, oblongum, teres, stam. brevius. Styl. compressus, parum recurvatus, apice nutans, longit. stam. stigma glandula 4 connatæ globosæ. Per. capsula univalvis oblonga, in 4 partes dehiscens. Sem. plur. minima habitat in campis pingvioribus planis, etiam in pinetis sed multo minor. floret circa init. et medium Aug. Nonne Orobanche? Trollius Asiaticus wäxer här i alla dalar och skuggrika lunder, och gifwer en anseelig prydnad, ty den är mycket större och högre til färg än den Europäiska. Actæa cimicifuga fand iag i höstas hel sent. flera Frön kunde iag ej finna, menn nästa Sommar will jag hafwa Åran at skicka en hel hop, ty jag planterade rötterna i min lilla trädgård, och somliga har jag uti Käril som nu redan wäxa och gifwa den starkaste stank. Fumaria spectabilis är en anseelig wäxt som trifwes i dalarna omkring Kolywanska Silfwerhyddan. Fumaria bulbosa med blekgula blomster, fant jag på det högsta med snö betäckta berget sinisopka. Här såg jag många förträffeliga wäxter koma up utur jorden den 8 Junii skada at jag besökte det så tidigt. åt året wil jag wara slugare och hafwa Åran at lämna Herr Archiatern en omständelig berättelse. Denne Cortusa fant jag där uti Klyfterna. Detta berg kan jag med tämmelig beqwämlighet besöka, men Altaiska bergen som ligga 12 til 15 mil i ödemarken ifrån detta berg förtienade bättre denne mödau. Iag har begärt mig dit. Dessa kan ses på 30 och flera mils distance som höga, rysande hwitgråa skyar. Deras spetzar äro med ewig snö betäckta, men sidorna skola se ut lika som hade Naturen utöst sin Pracht på dem. Äfwenledes wil iag binda til at besöka södra ändan af Ienisei Strömmen, ty där skall finnas mycket som förtienar kännas.

Af Insecter har jag församlat en anseelig myckenhet. der er synnerligt at jag här får se fast alla de swänska Insecter. Doch finnas här

också en hoper obekannta. Jag har begyunt arbeta på en sibirisk Pandora uti ryska språket, och tänker utge et nyttigt wärk. Nu skulle jag upwaehta Herr Archiatern med en waeker samling, men jag har ej ännu fåt utbe mig en sniekare, som skulle giord en Kista, hwaruti desse Kråk kunde resa till Europa.

Till Herr Archiaterns nöye will jag än beskrifwa dessa twänne rara pieser. Den 1. är *Gryllus locusta thorace earinato antennis elavatis cinereo nebulosis alis hyalinis tibiis anticis ovato elavatis crassis corpore griseo nebuloso, femoribus posticis griseis nigro alboque maculatis subtus flavis, corporis long. 8 1/2 lin. Lond.* Den andra är *Conops petiolatus. antennis elavatis, nigris, elavis rubris, ad basin genieulatis, eapite flavo, rostro porreeto genieulato nigro. oculis, trunco abdomine nigris ad utrumque angulum anteriorem thoracis macula albo rufeseens. petiolus longitudine trunci eapitisque tenuis, teres, ruber 2 villis albis notatus abdomen versus amplior. margines segmentorum abdominis petiolique albieantes abdomen 3 segmentis eonstat quorum ultimum globosum apice album alæ fuseæ margine poster. apiceque hyalinis clavæ halterum flavæ pedes rufescentes. longitudo tota. 4 1/2 lin. ant. 1. lin. cor. et truncus 2 l. petiolus 2 l. abd. fere 1 lin. Lond.* Herr Archiatern behagar tro at de just så och ej annors, utse. Jag wäntar dageligen på fauna sveeiea, senare delen af Species plantarum, men mina Commissionerer i Petersborg aehta dessa Wetenskaper mera för tidsfördrif än nytta. Jag utber mig Herr Archiaterns Gunst och nådiga åtanka och återwänder aldrig at tiena och wörda Herr Archiatern, såsom jag också beständigt förblifwer

Wälborne Hr Archiatern och Riddares

ödmiukaste tienare
Erie Laxmann.

Barnaul in Kolywanischen

d. 1. Jan. 1765. gl. St.

P. S. Hr Archiatern behagar nådigt ursägta brefwets smutzighet det är skrifwit på Sibiriskt Paper. Hwad Hr Archiatern i sit wärda skrifwelse påminner will jag skyldigast efterkomma. Ty dett är mit högsta nöge på jorden at betrachta Naturen och tiena Naturens kännare.

Linn. Soc., Vol. VIII: 474—475.

L.

¹ A. OLSUFJEV, chef för kejs. ryska kabinettet, död 1784.

² Se Linnés Wästgöta resa, 1747, s. 149.

³ Råd = åstadkommit, skaffat sig.

1660.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
Högtärade Gynnare.

För några dagar sedan erhöit jag skrifwelse ifrån min bästa wän Herr Johan Beckmann¹, daterat upsala den 29 Novr 1765 n. St. under det

han oändeligen prisar den myekna gunst och förträffelighet Herr Arehiatern behagat bewisa honom, updrager han mig några små Commissioner å Herr Archiaterns wagnar, dem jag med innerligaste nöije will söka at upfylla. Denna Wån lärde det första af botaniquen hos mig, nu är han wäl långt slugare än jag, hwartil jag önskar mycken wälsignelse och up-offrar Herr Arehiatern den ödmiukaste tacksägelse.

Med sidsta slädföret reste jag ifrån Barnaul til Irkutsk. Härifrån reser jag i dessa dagar til Selenginsk, och därifrån will jag giöra en wid-löftig resa längst chinesiska gränsen ända til den stora sion Kosogol och under wägen noga bese de Kultukiska och Tunkinskiska Alper. Har jag effter fulländad resa ännu så myeket tid öfrig, will jag åter wända mig å öster och genomwandra några ställen omkring Ingoda strömmen, at söka Rhabarbar. För et år tillbaka har denna stads Chirurgus Herr Wachsmann funnit den rätta chinesiska Rhabarbar i de Tunkinskiska Alper emellan Irkut och Biela strömmarnas ursprung, hwilcka ställen jag ännu nogare will bese, och ehuruwäl jag tror, at Herr Falk² tilskickat Herr Arehiatern des frön, will jag likafullt hafwa äran at upwachta med några, hwileka böra sås i fuehtig lutande jord wid källor mot söder.

Wäderleken har härstädes denna wår warit owanligen oblid. Om någon, som ej känner Sibirien, får se mina Meteorologiska anmärkningar, kan han ogiörligen tro, at de blifwit hållna under 52° latitud.

Ibland de Inseeter jag har samlat äro några nya, dem jag wid lägligt tilfälle will öfwerskieka. Omkring chinesiska gränsen hoppas jag finna mera.

De ganska små örter Cortusa gmelini och Gentiana aquatica har jag i dessa dagar funnit, hwaraf några stånd följa jämte frön af den senare.

Rhododendron dauricum rätt härlig til låga häckar wäxer här öfwer-alt i Tallskog och på fälten. Här kallas den bagulnik бaryльник så snart des frön mogna will jag hafwa äran at öfwersända dem.

Actææ cimicifugæ frön följa, de wäxa i all jord. Jag tror, at Herr Falk redan delt dem med Herr Arehiatern.

I går afton fant jag en låg ört: radix simplex annua, caules plurimi, prostrati, dichotomi, quadrangulares, Folia ovato-lanceolata quinquenervia opposita, sub dichotomia caulium inserta, inferiora in petiolum decurrentia, superiora sessilia, amplexicaulia. Pedunculi solitarii axillares longi uniflori.

Calyx. Per. tetraphyllum, foliolis ovato-lanceolatis acutis integer-rimis, æqualibus, parum carinatis, pel[t]atis alternatim subjectis.

Corolla. petala quatuor ovata integerrima, plana, alba calyce paulo majora.

Neectarium foveæ in singulo petalo supra unguem duæ stylo parvo subulato notata.

Stamina. Filamenta quatuor subulata petalis duplo breviora. Antheræ globosæ parvæ.

Pist. Germen superum ovato-oblongum, stylus nullus, stigma bipartitum reflexum. Odor gravis teter. Pericarpium et semina tempus docebit.

Jag twiflar ej at den är bekant, emedan så wäl Steller som oek Gmelin sig här uppehållit doch kan jag i hast ej finna namnet. Så snart jag tor- kar den, will jag öfwersända. Då, h. e. effter 3 weckor, får jag en bättre Lägenhet ända til St. Petersburg. detta bref blir ifrån Museau med Påsten affärdat.

Den Högste wälsigne mit förehafvande! jag är so flitig, som en menska någonsin kan wara och förblifwer med den innerligaste Wördnad

Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuka tienare

Eric Laxmann

Irkutsk
d. 2 Junii
1766.

Linn. Soc., Vol. VIII: 476—477.

¹ JOHANN BECKMANN, se Afd. II: D. 1, s. 254.

² JOHAN PETER FALCK, se Afd. I: D. 6, s. 32.

1661.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Såsom iag wid min resa til Sibirien hade äran at innesluta mig uti Herr Archiaterns Gunst; äfwenså will jag härigenom, sedan Försynen led- sagat mig tillbaka, aflägga min ödmiuka tacksägelse för all den wänskap, som Herr Archiatern behagat hysa till min person. Härhos följa några frön. Iag beklagar mig, at jag ej samlat flere, ty jag har i Sibirien gruf- weligen bedragit mig oeh tänkte, at alla af Gmelin och Steller upsökta wäx- ter wore lefwande uti Aeademiska trädgården. Nu ser jag contrarium däraf. Doek är jag oskyldig, ty jag längtade weta, hwarmed jag kunde tiena, men ärhölt intet swar på frågan. Med några diur och foglar, såsom oek insecter, wäxter och Mineralier, wille iag upwachta Herr Archiatern allenast jag wiste et säkert tilfälle. Ibland diuren är en Moschus, Mus jaculus, Citillus Gesneri, Mus som jag wille kalla subterraneus &c. Hirundo daurica är ibland foglarna. Ibland wäxterne äro äfwenledes några nya såsom Tamarix si- bERICA, Dracoecephalum &c. Ibland Mineralierna äro rätt artiga stycken. Keiserl. Academien will åter skieka mig på resor oeh giöra den 6te physi- caliska expeditionen. Lepus cauda nulla, som är et qwarter lång, har jag oekså. Pallas¹ har äfwenledes funnit henne. så snart hans kommer hit, will jag skieka min til Herr Archiatern. Professorerna, som förleden som- mars blewo utskickade, hafwa öfverswämat Petersborgska Natural Ca- binettet med Naturalier, doch med bara bekanta och gemena saker. Diu- ren och Foglarna äro wäl utståppade, oeh alla 5 hafwa skiekat de samma. Men några saker 10 dubbelt. Herr Professor Falk är mycket siuklig och plågas af hypoehondrischen symptomatibus; törhända resan curerar honom. Han oeh Pallas äro wäl de af hwilcka den patriotiska oeh lärda Wården

hafwa det bästa och mästa at wänta. Jag innesluter mig uti Herr Archiaterns Gunst och förblifwer med all högachtning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmukaste tienare

Eric Laxmann.

St. Petersburg

d. 13 April 1769.

Linn. Soc., Vol. VIII: 478—479.

¹ PETER SIMON PALLAS, se Afd. I: D. 1, s. 233, not 2.

1662.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
min gunstige Gynnare.

Herr Archiaterns gunstiga skrifwelse hade jag æran at upbryta den 5te huius, men det förra brefwet har gått förlorat. Äfwenledes tæncker Herr Collegien Rådet Lerche¹ at et af hans til Herr Archiatern ei kommit fram.

Det endaste hwarmed jag denna gången kan upwachta Herr Archiatern, är *Cymbaria* den jag funnit på torra sandbackarna wid Selenga. *Hypocoon* är så stor, at de[n] beqvæmligen ei kan rymmas uti et bref; det lær ei heller wara nödigt at skicka et torokat specimen, ty jag ær säker at de frön jag sände redan mätta² wæxa, efter de hær i Acad. trægården snart börja blomstras. Äfwenledes har *Robinia pygmæa*, *Robinia nova* h. e. *Robinia foliis pinnatis pinnis ovatis paribus costa pinnarum e petiolo ligneo, persistente, aculeo terminato, Dryas pentapetala* &c. grodt.

Denna *Robinia* ær rätt artig, den wæxer til en manns längd, har æfwen sådana blommor som *Caragana*, mycket löf, pinnas sessiles, och buskar sig aldeles starkt. Det synnerligaste ær at hon ær ganska taggig, ty utom de taggiga stipulas är också den *Costa* eller *petiolus*, längst hwilken 3 eller 4 par blad sitta, trægartig och ændar sig med en hwass tagg. Dessa taggar falla ei af med löfwet, utan blifwa sittande och förökas årligen så at et gammalt träd ser ganska farligt ut. Jag såg med nöge at hwarken fåren eller getterna wågade at trænga sig igenom henne, ty taggarna kammade ullen ifrån sidorna, hwilken sedan blef sittande wid buskan och såg på långt håll ut som hwita klasarna af *Eriophorum*. Den ær således mycket tienlig til lefwande Giærdesgårdar, och tager den aldra uslaste sandhed til godo, ty hon wæxer wid Kiachta och Selenginsk endast och allenast på de torraste och ofruktbaraste sandbackar. Jag har ei haft tilfælle at se *Tamarix germanica* lefwande. Uti Miller har jag sedt et illuminerat och uti Lobel et odugligt kåpparstycke. Jag tycker at min sibiriska har större blad och at de sitta glesare. *Partes fructificationis* komma med *tamarix* germ. 10-andra i alla stycken öfwerens endast stigma är rundt. Jag fant henne på stränderna wid *Dsida* strömmen.

Den rättan, som jag wil sända, ær efter mit tycke den wæckeliga

Citellus Gesneri: alt hwad Gesner berættar om henne har sin fulla richtighet. Jag har haft henne lefwande, men man har föga nöje af henne, ty hon såfwer beständigt och ger sig som knappast tid at äta något: rötterna af lilior och sæd æro hennes spis. ibland pipar hon som et flöit.

Mus subterraneus ær ny. Skulle ei någon hafwa sedt henne? Dentes murini, pedes, tarditas, elementum talpæ. Jag håller på at beskrifwa henne uti min dagbok, som jag ger ut under namn af Sibirische Neben-Stunden.³ Men jag lær hafwa föga taek för min myekna möda, så ser det ut. Jag tycker jag hade giordt slugare om jag ei samlat något.

Det öfriga will jag med nästa påst beskrifwa. Jag försækrar Her Archiatern del af alt hwad jag æger, ty mina samlingar komma då uti de aldra wördigaste händer. För mera æn et år sedan skiekade jag til Acad. 360 stycken rätt waekra insecter. Ibland dem woro efter mit tycke 80 nya. Nu wille jag låtta rita dem, men då jag uti kånstkammaren wille taga ut dem, fant jag at alla nya woro stulna och i deras ställe har man satt någre Silphas, Dermestes etc. Herr Areh. gissar wæl hweim som giord detta; den samma som också tilförne i hålland stulit.

Så achtar man hær naturalierne. Jag önskade mig giærna et ställe i Danmark, men har ingen som kænner mig.

Så snart jag hær finner et swenskt skepp, så will jag skieka något til Herr Archiatern.

Emellertid förblifwer jag med all wördnad Wälborne Herr Archiaterns
ödmuikaste tienare
St. Petersburg d. Eric Laxmann
12 Junii 1769.

^{3^{de}} Delen af flora sibirica ær hær til köps. 4. Delen som går til ændan trykes. Jag ser at jag har artiga spielegia.

P. S. Den fria oeconomiska soeieteten³ walde mig til ledamot och tilsænde mig diploma utan at jag wiste något deraf. Gmelins Historia fucorum ær æfwenledes til köps. exempl. kâstar 1 Rubel 50 Cop. Herr Collegien Rådet Lerch låter anmäla sin wördnad för Herr Archiatern och berätta at han den 6 Febr. a. e. tilskrifwit Herr Archiatern.

Linn. Soc., Vol. VIII: 479—480.

¹ JOHANN JACOB LERCHE, se Afd. I: D. 2, s. 282, not. 2.

² Måtta = måste.

³ Detta hans arbete, som ryska vetenskapsakademien lofwat att trycka åt honom, torde aldrig ha kommit ut. Se LAGUS, s. 64.

1663.

Wälborne Herr Archiater och Riddare,
Gunnstigaste Gynnare.

Nu på stunden heimtade Herr Collegienrådet Lerch Herr Archiaterns öendeligen kärkomne skrifvelse. Det fægwar mig at mit bref med Cym-

baria riktigt framkommit. Jag har denna tiden legat ganska siuk med hit-sig feber och börjar nu först at krypa. Man kan ei annars æn siukna, då man ser at all möda man anwændt så slætt belönes. Om jag wore frånwara-nde, så hade man længe sedan förskrifwit mig; men det ær min olycka at jag ær hær, och många elendigare kræk æn jag, sitta hær wid de bästa påster och giöra ingenting; dock detta ær det man söker.

Alt hwad jag om Cymbaria har annoterat uti min dagbok will jag hafwa æran at communicera Herr archiatern, så snart jag någorlunda kommer til krafter.

Den så færdiga Conceptist, som skrifwit Herr Collegien-rådet Lerchs bref til Herr Archiatern, ær Registratoren wid Kaiserl. Collegio Medico Herr Indobeto¹, en svensk man som æger skickelighet i åtskilliga wetenskaper.

Om Herr Archiatern ei har *Spiræa pinnata*, så wil jag härifrån sända en kruka, hærjæmte följa några friska frön af *Hyoseyamo physalode*.

Jag har börjat beskrifwa något af mina örter och har också låtit sticka dem i kåppar såsom *Cortusa gmelini*, denna *spiræa* som jag kallat *altaiensis a loco natali*: *Ranunculus* männe den ei finnes hos Haller? den ær æfwen ifrån Altaiska bergen. *Saxifraga bronchialis*. Denne *berberis pedunculis unifloris*, denne *ribes*. *Spiræa floribus umbellatis umbellis terminalibus*. Om *bracteæ* vore *integerrimæ* och *radix perennis*, så skulle jag hålla denna *Dra-cocephalum* för *grandiflorum*, men nu will jag så kalla den, som Herr Archiatern behagar förordna, æfwenledes de öfriga. Framdeles wil jag på detta sætt continuera, tils det at et sækert tilfælle yppas at sända bættre exemplar.

Jag förblifwer Herr Archiaterns

ödmiuke tienare
Eric Laxmann.

St. Petersburg

d. 17 Julii

1769.

Linn. Soc., Vol. VIII: 481—482.

¹ SAMUEL INDEBETOU, född 1731, död 1790.

1664.

Wålborne Herr Archiater och Riddare,
min gunstige Gynnare.

Efter några timmar reser jag härifrån i följe med Directeuren af Wetenskaps Akademien Herr Grefwe Wladimir Gregorjewitz Orlow¹ til Muskau, hwarifrån wi med Sämmaresens början taga wår Resa åt Woronetz, längst Don ända til Asow och så tillbaka åt Zaritzin och längst med Wolga upåt til Casan och så hit tilbakas med Sämmaresens slut. Resan skal bli physico-oekonomisk, dock ær den eij af de bequemligaste.

Här följa några frön til Herr Archiatern, dem iag önskar wara wäl-

komna, neml. Nitraria Schoberi, Messerschmidia, Dodartia Orientalis, Acer tataricum, Sida Abutilon, Mespilus Ammanni och Glycyrrhiza echinata.

Jag har dessa tider varit så hiskeligen occuperad, at jag ej wetat bärga mig. J synnerhet har Laboratoriuin Chemicum, som jag haft under händer och hwilket sedan Lehmanns² död liggat öde, gifwit åtskiligt at sysla. Jag tänker i Julii Månad wara tilbaka. Emedlertid förblifwer med all Högaachtning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuke tienare

St. Petersburg

E. Laxmann

d. 29 Martii

1770.

Utanskrift:

*Monsieur,
Monsieur de Linné
Archiatre du Roi
Chevallier et Professeur etc.*

Dans Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 483—484.

¹ VLADIMIR ORLOV, direktör för ryska vetenskapsakademien 1766—1774, död 1832. — Laxman hade i februari 1770 blifvit ledamot af samma akademi samt professor i kemi och ekonomi därstädes.

² JOHANN GOTTLÖB LEHMANN, preussiskt bergsråd till 1761, då han kallades till ledamot af ryska vetenskapsakademien och professor i kemi, död 1767.

1665.

Wälborne Herr Archiatre och Riddare
Gunstige Gynnare.

Herr Archiaterns gunstiga skrifvelse, daterad Ups. d. 28 Maii a. e. hade jag æran at upbryta i går efter middagen hos Herr Model.¹ Jag tackar ödmiukeligen för Gratulation til min nuvarande sysla, och fægnar mig högeligen, at mina frön richtigt framkommit. Jag kunde i wåras ei komma mera åstad, ty wår botanicus Gärtner², som nu res[t] bort och tagit afsked, ær en gruwelig missunsam mann. Han är så intagen for Adanson³, at han tænker, ingen menska ær med honom at förliknas. Jag får nu upseendet öfwer wår Hortus botanicus och will ænnu i höst skicka til Herr Archiatern Spiræa pinnata, om det ær nödigt.

I wåras hade jag omögeligen tid at igenomgå mit herbarium och lämna Herr Archiatern del af mina örter. nu wil jag göra det med så mycket större nöge efter jag i sommars fick förmera det med några hundrade ukrainiska och Tanaiensiska som ock Wolgska vegetabilier.

För några dagar kom jag hem, sedan jag med Grefwe Wladimir Orlov i 4 månaders tid genomwandrat största delen af södra Ryssland.

Gamla Müller⁴ lefwer ænnu. Jag besökte honom i Moskou. Han ær Collegienråd wid RiksArchivet, har 2200 Rubl. Gage och bekom for 3 år et waekert sten hus af Hennes Kaiserl. Majj. til skänks.

Af de frön och bulber jag under min resa samlad, wil jag per Baron Ribbing⁵ læmna Herr Archiatern del.

Min sibiriska resa har ænnu intet læmnat præssen. sanningen at sæga. Man blir hærstædes dragen snart hit, snart dit och sællan får man tænka på det som egenteligen angår en menska.

Professor Falk, som nu reser emellan Astrachan och Orenburg, fick nyligen en laborator som heter Georgij⁶. tör hända Herr Archiatern kænner honom.

War Jesuiten Majer i Upsala? Aldrig har jag sedt en så nedrig siæl. han hölt på och tigga sig til Ledamot af wår Aeademie, men det lyekades intet. Ingen menska af dem han war bekant med blef obedragen, och han ær lika fullt en stympare, och kan intet en gång rækna.

Jag innesluter mig uti Herr Archiaterns gynst och förblifwer med all wörndnad

Wælborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuke tienare

Erie Laxmann.

St. Petersburg d. 5 Aug. 1770.

Af Gmelins resa æro 10 ark, af Pallas 4d^o trykte: mycket synnerligt måste man ei wænta dærti:

Linn. Soc., Vol. VIII: 485—486.

¹ JOHANN GEORG MODEL, se Afd. I: D. 6, s. 55, not 6.

² J. GÆRTNER, ledamot af ryska vetenskapsakademien, död 1791.

³ MICHEL ADANSON, se Afd. II: D. 1, s. 1.

⁴ GERHARD FRIEDRICH MÜLLER, se Afd. I: D. 2, s. 281, not 1.

⁵ Friherre CARL RIBBING, född 1718, generalmajor, envoyé extraordinaire i St. Petersburg, död 1773.

⁶ JOHANN GOTTLIEB GEORGI, född 1729 i Pommern, farmaceut, begaf sig 1770 till Ryssland, blef 1776 adjunkt wid och 1783 medlem af ryska vetenskapsakademien, död 1802.

1666.

Wælborne Herr Archiater och Riddare.

At Pallas kallat någon Ört Falkia är mig helt obekannt, men Falk har funnit et nytt genus cynoglossa maxime affine seminibus alatis l. membrana magna cinetis, som Pallas kallat Rinderia efter gamla Stadt Physicus Dr. Rinder uti Moskau.

Denne Rinder har warit 15 års tid uti Orenburg och äger af alle Medicis den största kunskap uti Botaniken såsom oek det fullständigaste herbarium af Ryska wäxter. För 2 år fick jag 2 Exemplar af denne Wäxt utaf denna

gamla mann, som länge sedan funnit hånne omkring Orenburg. Det ena af mina Exemplar följer härjämte til Herr Archiatern. Så snart några frön inkomma ifrån Expeditionerna, så wil jag ej underlåta at samla några för Herr Archiaterns Räckning.

För den erhållna *Calceolaria* taekar jag rätt mycket. Härjämte följa några frön, som jag i sommars hade tillfälle at samla. När man reser med stora Herrar, så kan man ej giöra hwad man will.

Gmelin har giordt 2 nya Genera. Det ena kallar han *Lychnanthos volubilis*, som är *Cucubalus* baeifer. Det andra *Limnanthemum peltatum*, som oändeligen liknar *Menyanthes nymphoides*; endast är limbus laciniarum corollæ uti Ritningen intet eiliatus eller så fransande som *Menyanthes*. Han är gruweligen oachtsam, tämmelig stympare och sällan nyekter, men har gått före at skrifwa och sinörja[?] Hans Resebok med altför många illuminerade kåpparstyeken skall wisa Herr Archiatern, huru grannlaga han är. Alla gemena Fåglar, diur och örter stå där med långa beskrifningar. *Coronilla varia* heter *Species Astragali* etc.

14de Tomen af *Novi Com. Ae. Petr.* som mäst är färdig, består af 2 starka Quartanter, senare bandet är Astronomiskt. Där kommer *Spalax novum glirium* genus af *Adjuncten* Dr. *Gyldenstædt*.¹ Detta diur examinerade jag i Sommars: det har inga ögon. Et ämne til *Pupilla* fant jag, men den ligger betäckt under en tiock *Museulus* och i huden är ingen öppning, och det synes lika som hade Naturen velat spela och gifwa en underjordisk inwånare för analogiens skull något teekn til et sinne, som den ej behöfwer.

För Stoekholmska Wet. Akademiens Handlingar har jag färdigt, beskrifning på *Mus Myospalax nova Species*?; diuret jämte en god ritning skal följa med. Skulle Herr Archiaterns tid medlåta, så wille jag hörsammast utbe mig swar på följande Frågor: 1° Hwad tycker Herr Archiatern om Pastor Schirachs *Weiselerzeugung*?² Må det är mögeligt at arbetsbi kunna föda en moder, som denne *Secrtaire* af bisocieteten i Oberläusitz påstår? Jag har aldrig experimenterat med bi och är främmand i denna sak. 2° Hwad tycker Herr Archiatern om den Fransöska Skolan at bota fäsiukdomar? Ha de swänkska Elever lärdt något, eller är det bara wäder? War så gunstig och lämna mig någon lära och uplysning i denna sak.

Nu har jag begynn at lägga mit Herbarium och andra Naturalier i ordning. Nu will jag lämna Hr. Archiatern del af alla mina dubletter och det med första föret genom Herr Professor Gadds⁴ befordran. På de Frågor om *Nomina trivialia* på mina få Naturalier will jag swara med nästa Påst. Jag förblifwer Herr Archiaterns ödmuke tienare

E. Laxmann.

Petersburg den

14 Octb^r 1770.

Linn. Soc., Vol. VIII: 487—488.

¹ ANTON JOHANN GYLDENSTAEDT, se Afd. I: D. 7, s. 127, not 4.

² Uti K. Vet.-Akad. Handl. för år 1773, s. 134—139 förekommer hans »Beskrifning på djuret *Mus Myospalax, palmis maximis, cauda brevi, oculis admodum parvis*».

³ ADAM GOTTLÖB SCHIRACH (se Afd. I: D. 6, s. 289, not 2) hade nyss utgifvit Ausführlichè Erläuterung der unschätzbaren Kunst, junge Bienenschwärme, oder Ableger zu erzielen; nebst einer natürlichen Geschichte der Bienekönigin, oder Weyselerzeugung. und deren wichtigen Einflusse in die Oekonomie der Bienen . . . Budissin 1770. 8:o.

⁴ PEHR ADRIAN GADD, se Afd. I: D. 6, s. 174.

1667.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Här följa frön af Rindera, men sielfwa örten är för stor, så at iag måste skicka den med något påliteligt tilfälle tillika med de andra Wäxter, som iag utsökt för Herr Archiatern. Jag wil öfwersända dem med det aldräfrösta Skepp, som härifrån går til Stockholm. Med nästa Päst will jag widlöftigt tilskrifwa Herr Archiatern, och skicka de berättelser, som Herr Archiatern uti des sidsta högtärade skrifvelse önskar förnimma. Jag innesluter mig uti Herr Archiaterns Gunst och förblifwer med all Högachtning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuka tienare

E. Laxmann.

Petersburg

d. 1 April 1771.

Utanskrift:

A Monsieur

*Monsieur de Linné Archi-
tre du Roi Chevallier de l'Ordre
l'étoile du nord, Membre de l'
Academie Parisienne etc.*

à

Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 489—490.

1668.

Wälborne Herr Archiater och Riddare,
min Högtärade Gynnare,

Jag ser wäl at Herr Archiatern ej bekommit frön af Rindera, som jag skickade i wåras under salig Pästdirecteuren Dunkans adresse. Effter iag altsedan ej haft den hedern at erhålla någon skrifvelse ifrån Hr. Archiatern.

Efter 2 Weckor reser iag til Moldau och Walachiet såsom oek til Krim, at därstädes både agera Naturforskare som oek anlägga et Mynt och låta slå alla af turkar eröfrade Kanoner til Pängar. I Bender skal jag anlägga myntet.¹

Innan jag res, skiekar jag med en swänsk skeppare Part af mit Herbarium til Herr Arehiatern, och Herr Professor Lexell² will besörja des riktiga framkomst.

En botanisk nyhet wil jag nu hafwa äran at berätta. Wi hafwa redan öfwer trettio år tre stycken små trån, fyra alnar höga Trån uti vår academiska hortus. De äro hemma ifrån China. Under Hebenstreits³ tid hafwa de en gång blomstrat, men hwarken förr eller sedan. Jag wet ej hwarföre de då ej blifwit beskrefne. Nu hafwa de börjat på at blomstra. jag will beskriwfa dem uti våra Commentarier⁴ och låter rita dem som bäst.

Flores paniculati. Calycis perianthium pentaphyllum foliolis ovatis obtusis, membranaceis, persistentibus. Corolla tetrapetala. Petala flava aequalia, laminis ovato lanceolatis, obtusis planis patentibus, unguibus linearibus, pilosis, erectis longitudine foliorum perianthii.

Neetarium squama, erecta undulata ad basin laminarum, purpureo-cinnabarina, fauce quasi eoronans, antherasque eingsens.

Staminum filamenta oeto, subulata pilosa; antheræ oblongæ, cordatæ, obtusæ, bivalves.

Pistilli germen oblongum trigonum, stylus simplex, stigma bi[tri]fidum.

Capsula bi[tri]loeularis.

Widare kann jag denna gången ej säga ty inga frön har jag ännu sedt. Et blad följer här innelykt. Iag will lägga in et wackert Exemplar för Herr Arehiatern och förblifwer med all wördnad

Wälborne Herr Arehiaterns ödminkå tienare

Erie Laxmann.

St. Petersburg den 5 Aug.

1771.

Linn. Soc., Vol. VIII: 491—492.

¹ Om denna hans resa, som anträdde 1772, se LAGUS, s. 89 och ff.

² ANDERS JOHAN LEXELL, född i Åbo 1740, matematiker och astronom, medlem af ryska vetenskapsakademien och dess professor i astronomi, död 1784.

³ JOHANN CHRISTIAN HEBENSTREIT, född i Tyskland 1720, medlem af ryska vetenskapsakademien, död 1795.

⁴ I Novi commentarii acad. sc. imp. Petropolitanae, T. 16 (1771) s. 561—564 förekommer en afhandling af Laxman med titel: Koelreuteria paniculata novum plantarum genus, där denna växt beskrifves.

1669.

Wälborne Herr Arehiater och Riddare,
Gunstige Herre.

Nyligen erhöit jag en samling frön ifrån den östligare Sibirien. En hop af dem förtiena upmärksamhet, och altså har jag den äran at upwachta Herr Arehiatern därmed.

Iag önskar de wille alla gro och håppas at de flästa gå up. Det är mig läfwat en ausenligare samling med första slädföret af sådant, som dänna somnar blifwit samlat, hwar med jag oek så utan uppskof wil tienä.

Iag innesluter mig uti Herr Archiaterns Gunst och förblifwer med all Högachtning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuka tienare

St. Petersburg

Eric Laxmann.

d. 22 Aug.

1773.

Linn. Soc., Vol. VIII: 493—494.

1670.

Wälborne Herr Archiater och Riddare

Gunstige Herre.

Då 20 delen Novorum Commentariorum Ac. Imp. Petropolitanae lämnade Prässen och man beslöt at sända dem til våra utländska Ledamöter, woro härstädes inga swänkska skepp mera förhanden. Iag som ej kunde lida at Tyskar och Franzoser förr skulle läsa den än de swänkska Lärda, åtog mig at framskaffa samma til Swerige, hwilket härjemte sker med Herr Archiwarien Hornborg.

Med största grämlse ärfor jag i sommars Herr Archiaterns swära siuklighet. Äfwen så stor war min fågnad öfwer restitution, och den Högste uppehälle Herr Archiatern framgent til et Lius för våra Wetenskaper. För någon tid sedan påminte jag Herr Professor Pallas at sända til Herr Archiatern några örter. Han sade sig hafwa skickat dem med Kongl. Secreteraren Herr von Kiörning. Så snart jag får Rododendron Dauricum, så will jag med skepp sända en Påtta til Herr Archiatern, äfwenledes några andra saker som af Frö ej giärna gro. Med den fullkomligaste Wördnad har jag äran at förblifwa

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuke tienare

St. Petersburg d.

E. Laxmann.

6 octr. 1776.

Utanskrift:

À Monsieur

Monsieur de Linné Archiatre
du Roi, Professeur en Botanique
Chevallier de l'Ordre Royale d'Etoile
polaire, Membre de l'Academie
Imperiale Ryssienne, Royale de
Paris et plusieurs d'autres

à

Upsala.

Linn. Soc., Vol. VIII: 495—496.

Register

till Första afdelningens åttonde del.

<p>Acer-arter i N. Amerika 81</p> <p>Acrelius, I. 93—95</p> <p>Adanson, M. 191—192</p> <p>Adler, C. F. 168, 171, 172</p> <p>Alchemilla alpina 2, 3</p> <p>Alm, E. 21, 24, 31, 42</p> <p>Alm, P. 21, 24, 31, 42</p> <p>Alströmer, Cl. 116</p> <p>Alströmer, P. 65, 67</p> <p>Amman, J. 7, 8</p> <p>Amnell, J. 31, 33, 42</p> <p>Andromeda calyculata 97</p> <p>Argenville, A. J. D. d' . 142, 146, 151</p> <p>Argyll, A. Campbell, duc of . . 30, 33</p> <p>Artemisia 23</p> <p>Bagge, P. S. 167—169</p> <p>Baggsöta 124</p> <p>Baker, H. 150, 154, 157</p> <p>Barck, N. 13, 16</p> <p>Bartram, J. 38, 39, 41, 42, 44, 59, 60,
62, 63, 65, 89, 101</p> <p>Beckmann, J. 185, 187</p> <p>Berch, A. 31, 33, 42</p> <p>Beronius, M. 120</p> <p>Bjelke, N. 154, 158</p> <p>Bjelke, S. C. 1, 3—6, 8—13, 16, 17,
19, 20, 22, 23, 26, 30, 42, 46, 47,
49, 50, 53, 59, 68, 75, 82, 84, 88,
96, 100, 107</p> <p>Brander, se Skjöldebrand</p> <p>Brauner, J. 100—102</p> <p>Brelin, P. 172</p> <p>Bromell, M. von 105</p> | <p>Brovallius, J. 1, 4, 5, 13, 70, 78, 87, 96,
104, 107, 108</p> <p>Büsching, A. F. 179</p> <p>Burman, J. 18</p> <p>Butini, J. A. 137, 144—146</p> <p>Buxbaum, J. C. 6, 8</p> <p>Bäck, A. 67, 68, 75, 112, 119, 137, 138,
146, 149, 153, 173</p> <p>Bälter, S. 24, 25</p> <p>Cardon, J. 167</p> <p>Catesby, M. 54, 58</p> <p>Celsius, A. 3, 4, 5, 7, 14, 16</p> <p>Celsius, M. 75—77</p> <p>Celsius, O. d. ä. 5, 7, 16, 19, 21, 24, 31,
42, 75</p> <p>Celsius, O. d. y. . 19, 21, 24, 31, 42</p> <p>Centaurea phrygia 91, 95</p> <p>Chydenius, magister 96</p> <p>Clayton, J. 50, 51, 62</p> <p>Clewberg, C. A. 78—79</p> <p>Colden, C. 41, 43, 44, 60, 83</p> <p>Collinson, P. 25, 63, 101</p> <p>Collinsonia 62</p> <p>Crambe maritima 30</p> <p>Degano, L. 138, 139, 145</p> <p>Delisle, J. N. 8, 9</p> <p>Diervilla 75</p> <p>Edwards, G. 29, 33</p> <p>Ehret, G. 29, 33</p> <p>Ekeberg, C. G. 176, 177</p> <p>Eldflugor 53, 56, 57</p> |
|---|---|

- Ellis, J. 157, 158
 Ellis, W. 21, 26
 Elvius, P. . . . 16, 17, 19, 20, 26, 42
 Erica Tetralix 2, 3
 Euphorbia palustris 2, 3
- Falck, J. P. 186, 187, 192
 Filenius, P. 4, 5
 Folkes, M. 64
 Fougte, H. 142, 146
- Gadd, P. A. 193, 194
 Gentiana purpurea 124
 Georgi, J. G. 192
 Gerber, T. 180, 181
 Gessner, J. 158
 Ginseng 85, 86, 164
 Gmelin, J. G. . 7, 8, 11, 179, 180, 193
 Gnao 168
 Grew, N. 150, 154
 Gronovius, J. F. 43, 46, 92
 Groot, C. M. 19
 Grosson, köpman i Marseille . . . 139
 Gyldenstædt, A. J. 193
 Gärtner, J. 191, 192
- Halenius, E. 42, 43
 Haller, A. von 98
 Hallman, J. G. 133, 136
 Harmensen, M. 135
 Hasselquist, F. 84, 86
 Hebenstreit, J. Chr. 195
 Heindelmann, J. G. . . . 8, 9, 180, 181
 Herman, P. 18
 Hieracium umbellatum 163
 Hiorter, O. P. 19, 24, 31, 42
 Holm, Chr. . . 139, 141, 144—146, 148
 Härleman, C. 20, 21, 67, 95
- Ihre, J. 21, 24, 31, 42
 Indebetou, S. 190
- Julinsköld, P. 144, 146
 Jungström, Kalms biträde under amer.
 resan 22, 26, 32, 34, 37, 46, 66, 69
- Kalm, G. 5
 Kalm, P. 1—118, 121
 Amerikanska resebeskrifningen tryc-
 kes . . 83, 85, 108, 111, 117, 118
 Flora Americana 111
 Flora Canadensis 85, 88, 99, 113,
 117, 118
 Installationsföreläsning 90
 Planerar ny resa till Amerika 92—
 95, 98, 99, 102, 105
- Kalmeter, J. O. 118—119
 Kalmia 46, 72
 Karamyschew, A. de 181
 Kiesewetter, G. 75, 77
 Kikbär 127, 128
 Kjørning, G. von 120, 196
 Kjørning, O. 120
 Klinckowström, J. M. 121—131
 Klingenstjerna, S. 7, 8, 16, 19, 21, 24,
 31, 42
 Kock, P. 49, 51
 Krüger, S. G. 132, 133
 Kruse, K. F. 179
 Kähler, M. 132—158
 Koelreuteria paniculata 195
 König, J. F. 149
- La Chetardie, J. J. Trotti de . 13, 16
 Lagerberg, Anna Christina 158
 Lagerström, M. 159—178
 Lawson, I. 31, 33
 Lawson, kapten 35
 Laxman, E. 178—196
 Leche, J. 28, 33, 72, 77, 78, 83, 85, 90,
 91, 99, 102, 107
 Lechea 71, 72
 Lehmann, J. G. 191
 Leopold, C. F. 91, 95
 Lerche, J. J. 188, 189, 190
 Lexell, A. J. 195
 Lidenius, J. A. 62, 64, 101
 Ligustrum vulgare 2, 3
 Lindestolpe, J. 105
 Linné, C. von
 Flora svecica 101, 103, 106
 Flora Zeylanica 17
 Fundamenta botanica 11

- Genera Plantarum 11
 Hortus Cliffortianus . . . 27, 73, 74
 Hortus Upsaliensis 82, 85
 Materia Medica 28
 Species plantarum 87, 89, 98, 102,
 104, 107, 115
 Systema naturæ 27
 Liquidambar 50, 76
 Lyra, stud. 97
 Löfling, P. 134, 136, 145, 153

Martin, A. 91, 95
Mathesius, G. 42, 43
Mennander, C. F. 78, 79
Mesnard, kapten 33, 34, 36
Messerschmied, D. G. 179, 180
Mesterton, C. 77—79
Miller, Ph. 22, 25, 26, 29—31
Mitchell, J. 25, 28, 31, 32
Model, J. G. 191, 192
Monti, G. 139, 145
Morison, R. 151, 154
Mortimer, C. 29, 33, 65
Müller, G. F. 8, 9, 192
Mylius, Chr. 153—154

Nartheicum ossifragum 3
Nietzel, D. 42, 43, 75
Nymphæa Nelumbo 61

Olbers, F. 161, 162
Olbers, L. 174, 176
Olsuvjev, A. 182, 185
Orlov, V. 190, 191
Osbeck, P. 166, 167, 171, 172

Pallas, P. S. 187, 188, 196
Palmstierna, Anna Christina . . . 158
Palmstierna, N. 158
Petiver, J. 29, 33
Pettersson, A. 162, 163
Plukenet, L. 29, 33
Plumier, Ch. 99
Pontedera, G. 138, 145

Radix Ninsi 17, 38, 164
Rattlesnake root 41, 50

Ray, J. 28, 33
Rheede tot Draakestein, H. A. van 18
Ribbing, C. 192
Riechmond, Ch. Lennox, duke of 63, 65
Ridderstolpe, C. 162, 163
Rinder, Dr. 192
Robinson, T. 28, 33
Rosén von Rosenstein, N. 7, 8, 16, 21
 31, 42
Ross, I. 47, 48
Roux, oljehandlare i Marseille 139, 142
Royen, A. van 66, 67
Rudbeck, O. d. ä. 105
Rudbeck, O. d. y. 23, 105
Rumpf, G. E. 18
Rydellius, A. 84, 86

Salvius, L. 75—77, 104
Sandin, Anna Margareta 40, 41, 43, 49
Sandin, J. 40, 41, 43
Sassafras 17, 37, 41
Schirach, A. G. 193, 194
Schröder, R. 22, 25, 26
Serratula tinctoria 163
Sibthorp, H. 33
Siegesbeck, J. G. 8, 9, 12, 15
Skjöldebrand, E. 144, 146
Sloano, H. 27, 28, 32
Solander, D. (prof. i Uppsala) . 21, 24,
 31, 42
Solander, D. (Linnés lärj.) . 145, 146
Sorbus fennica . . . 87, 88, 90, 95, 113
Spalding, A. 20—22, 31, 42, 48—50, 64
Steller, G. W. 179, 180
Strömer, M. 19, 21, 31, 42

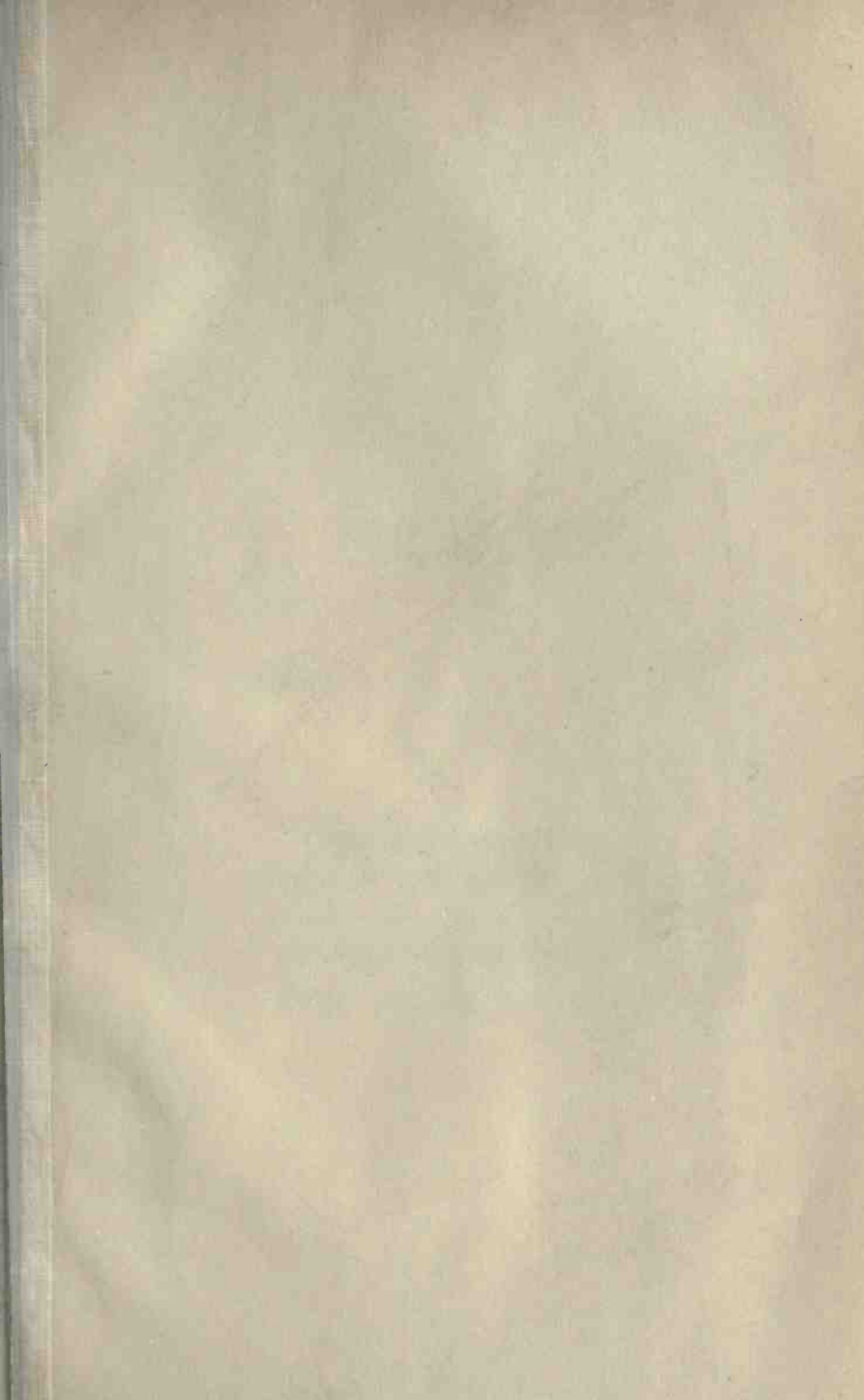
Tarantismus 156—157
Ternström, Chr. 85, 86, 159—161, 169,
 170
Tessin, C. G. 47, 67, 68, 74, 142, 143
Thue, A. 123, 124, 128—131
Tillandz, E. 105
Tilli, A. A. 139, 145
Torén, M. 124
Torén, O. 124, 166, 167
Trembley, A. 143, 146

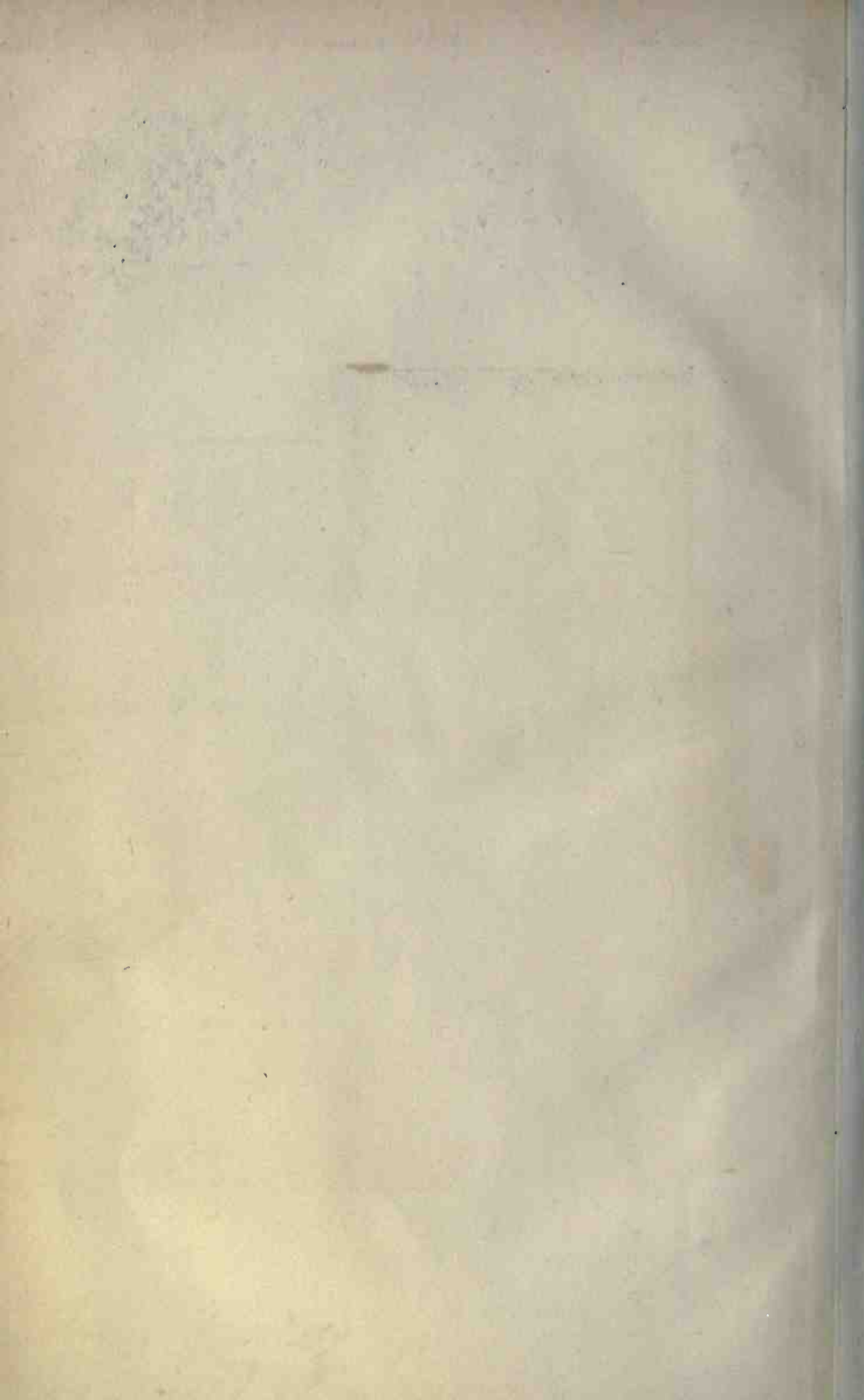
Tuvén, E. 69
 Tärnström, se Ternström
 Vaccinium-arter i Amerika . . 79—81
 Wallerius, J. G. 30, 33, 104
 Vallisneri, A. 139, 146
 Wargentín, P. W. 67, 68, 87, 112, 115,
 137, 154
 Warner, R. 22, 25, 65, 66, 85

Welin, J. 13, 16
 Vere, apotekare i Marseille . . . 139
 Weylandt, M. 167
 Wirgin, J. B. 177, 178

Åbo. Universitetets botaniska trädgård
 87, 114
 Vetenskaps societet i Åbo 103, 108

QH Uppsala. Universitet
44 Bref och skrivelser
U8
v.8

BioMed.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
